

DOSTOYEVSKI

MERIVËN REBEN

DOSTOYEVSKI

MERIVÊN REBEN

DOSTOYEVSKI

MERIVÊN REBEN

ROMAN

Wergêr: Hesenê Metê

WEŞANÊN WELAT

Stockholm 1991

Weşan: 8

MERIVÊN REBEN

Çapa yekem

*Ev pirtûka, li ber wergerên tirkî û swêdî hatiye wergerandin.
Ew peyvik û hevokên ku li ber van herdu wergeran li hev ne kirine,
li ber rûsiya Marîna Ezîz Taloyanê hatine rastkirin.*

© Weşanên Welat

Pergala berg û rûpelan: Bûbê

Wêneyê berga pêşîn: Fûad Alî

Portreta berga paşîn: V.G.Perov -1872

ISBN: 91-97 12 54- 8-2

DOSTOYEVSKI

Fyodor Dostoyevskî di 30ê payîza paşîna sala 1821î de li Moskvayê tê dunyayê. Di vê demê de bavê wî li vir di nexweşxana xizanan de doktor e. Li hêleke hewşa vê nexweşxanê xaniyekî piçûk ji bo malbata Dostoyevskiyan amade dibe. Dostoyevskî ji xwe mezintir birayekî xwe î bi navê Mixayîl heye û wek xweng û birayên malê, heft kes in. Diya Dostoyevskî ji malbateke dewlemend e, baqil, dilovan û xwînsêrîn e. Lê bavê wî merivekî hişk, çikos û bi cireke naxoş e. Di malê de hertiştî bi ya xwe dike û daxwaza dilê wî her li ser wê yekê ye ku bibe dewlemendekî malmezin û xwediyê erd û wargehan. Heta derekê vê daxwaza xwe bi cî tîne û li rojhilatî Moskvayê, tev du gundan bi qasî du sed koleyan bi dest xwe dixîne. Bi alîkariya vê hebûna bavê xwe Dostoyevskî di duwanzdesaliya xwe de dest bi dibistana dewletê dike û piştî wê jî li Petersbûrgê dest bi dibistana avahîzaniya leşgerî dike. Hîn di vê dema xwendekariyê de bala wî li ser edebiyatê ye. Ji hevalên xwe bêtir, nêzîkiya wî û pirtûkan bi hevdu heye. Şevên nivê şevan ji nav nivînên xwe radibe, xwe vedikişîne aşxana dibistanê, dixwîne an jî dinivîsîne. Ji romantîzmê heta realîzmê baş têdigêhîje; Balzac, George San, Hugo, Pûşkîn, Gogol, Dickens dixwîne û nas dike. Niviskarî, lîn di wê demê

de bi wî ve xuya dibe. Lê di wan nêzîkan de diya Dostoyevskî di çelsaliya xwe de dimire (1837). Piştî vê yekê bavê wî vedigere ser wargehên xwe û zû di bin ve dibe, bi ser nakeve. Herweha xwe dide ber vexwarinê, dest davêje jinên kolê xwe, zordariyê li wan dike û heta ku di sala 1839an de ji hêla kolên xwe ve tê kuştin. Meriv baş ténagêhîje bê ev kuştina bavê wî çi bandorê li Dostoyevskî dike, lê bêguman şop û pirêzên van tevgerên bavê wî di berhemên wî de xuya dikin.

Di sala 1843an de dibistanê xelas dike û dibe efser. Weke avahîzanekî leşgerî heta salekî kar dike, dûre dev jê berdidе û dikeve pey xeyalên ramanên xwe. Di binê şevsîpiyên havîna Petersbûrgê de dûrûdirêj digere, asimanên gwînvemirî, sî û reşayiya ku ronahiya şevê li ban û dîwarê kuçan û li qeraxê pirên Petersbûrgê, li ber çavên wî weke pîrebokan ne. Reş û sipî tevlihev e. Di wersirên van kuçan de Dostoyevskî li pey tîpên tenê ye, xwe di jiyana wan de nîgar dike. Dostoyevskî van xeyalên xwe yên xortaniyê dûre di *Şevên Sipî* de (1848) û di *Dilekî Tenik* de dihûne.

Romana xwe ya pêşîn, hîn di dema xwendekariya xwe de li ser dixebite. Piştî ku ji kar vediqete jî car bi car wê dinivîsîne û dinêre ku her car jî xweşiktir dibe. Di rojêke buhara paşîna sala 1845an de *Merivên Reben* jê derdixе. Destnivîsa wê ji hevalekî xwe yê kevn û efser î bi navê Grîgorovîç re dixwîne. Ev berhema pir bi Grîgorovîç xweş tê, wê şevê destnivîsê digire û diçe ba Nekrasov. Ew û Nekrasov dor bi dor ji hev re bi deng dixwînin û di xwendina rûpela dawîn de hêsir bi çavên herduyan jî dikeve. Kurteşeva Petersbûrgê li ber destê sibê ye. Berê xwe didine mala Dostoyevskî, wî ji xew radikin, Nekrasov wî hemêz dike, pîrozbayî û serketinê lê dike. Ev yeka bandoreke wusa li Nekrasov dike ku ji vê dilpekiya xwe destnivîsa *Merivên Reben* digire û rasterast berê xwe dide ba rexnegirê wê demê Belînskî. Belînskî dixwîne û ji bandora

Merivên Reben nafilite. «Gogolekî nû bi ruyê Rûsiyayê dikeve.» dibêje û dixwaze taviê Dostoyevskî bibîne. Lê ji bo Nekrasov gelekî dijwar dibe ku ew bikani be Dostoyevskiyê şermok serwest bike ku ew û rexnegirê mezin Belînskî hevdu bibînin. Lê Belînskî bi pesn û dostaniya xwe, şermokiya wî ji ser radike û Dostoyevskî wê şevê bi sermestî û dilekî xweş vedigere malê. Dûre li derekê çêlî vê yekê dike û dinivîsîne ku ji bextiyartirîn demên jiyana wî yek jî ev dema ha bûye.

Belînskî û kesên li dor ateîzma wî, kêfxweş dibin ku ji bo tekoşîna wan hevalekî din peyda bû. Lê dûre bi derketina berhema wî ya *Wekhev* (1846) dide xuyakirin ku Dostoyevskî li ser vatîniya huner bi awakî din difikire û bi xwe jî merivekî humanîst e. Hiş û aqilê wî li ser duduliya meriv, di navbeyna rastî û fantasiyê de bi êşeke giran diqepije.

Lê pesnên ku Belînskî li ser *Merivên Reben* ji bo Dostoyevskî dabû, têra wî dike ku ew jî beşdarî civînên salonên lîteraturî bibe, pîrozbahî lê bibarin û navûdengê wî were gotin. Tê gotinê ku Dostoyevskî ji vî navûdengê xwe sermest, qure û pozbilind dibe. Di salonan de bêdeng e û hertim mijûlî xwe ye. Lê dema ku dipeyve jî gelekî ji xwe razî ye û dorê nade kesekî. Ev tevgerên wî nerihetiyê li yên dora xwe peyda dike û bi taybetî jî Tûrgenyev, wî wek zimandirêjekî naşiyê salonan bi lêv dike. Ev yeka jî di jiyaneke dîrûdirêj de dibe sedemê naxoşiya di navbera wî û Dostoyevskî de. Piştî gelek salan Dostoyevskî di berhema xwe ya bi navê *Cinina* (1871-72) de, bi nivîskar û lehengê xwe î Karmazînov portra Tûrgenyev wek pozbilindekî serjînik nîgar dike.

Dûre Dostoyevskî ji kesên dor Belînskî vediqete û beşdarî grûba Petraşevskî dibe. Petraşevskî utopîstek e. Di bin bandora utopîstên fransî û bi taybetî jî ya Fourîr de ye. Her rojên îniyan grûbeke xort li mala xwe dicivîne ser hev, ji bilî xwendma nivîsarên edebî û felsefî, desthilatiya Rûsiyayê, sansura

çapemeniyê, rewşa xelkê û li ser nûkirina van hemû tiştan tê peyivîn. Peyivînên di van civînan de ji daxwazên xeyalî zêdetir naçe. Ji beşdarên gelekî wan bi awakî naşî û zarokane ji reformên pratîk bêtir, daxwaza bihuşteke dikin ku li Rûsiyayê ava bikin. Haya dezgehên polîsên wê demê jî ji vê yekê heye. Ji ber ku ew vê aksiyonê ji xwe re xeteriyeye mezin nabînin, dengê xwe nakin. Lê dîsa jî sixurekî xwe î bi navê Antonellî dişînin beşdariya van civînan ku raporên berhev bike. Êdî Antonellî jî mîna ku yekî ji wan be, di van civînan de carina pêşniyarên reformên pêwîst dike.

Dostoyevskî dinêre ku Petraşevskî merivekî zimandirêj û devsistekî bêkêr e. Ji beşdarên van civînan hevalekî wan î bi navê Speşrov heye ku Dostoyevskî pir bawerî pê heye. Lewra kuştin, mirin û serhildan çavên Speşrov natirsîme û bi her awayî şoreşgerekî dilpêt û dilsoz e. Dostoyevskî pêşniyarê wî dike ku ji pênc şeş dilêrên dilsoz grûbeke piçûk û bi dizî ava bikin ku tew bila haya Petraşevskî û kesên din jî jê nebe. Lê pêre nagêhînin. Antonellîyê sixur bi polîsên Çarê wê demê Nîkola I. dide zanîn ku Dostoyevskî di buhara navîna 1849an de nama Belînskî, nama qedexekirî di civînê de xwendiyê. Nama ku Belînskî di wextekê de ji Gogol re şandiyê û tê de rexnên giran lê kiriye ku çima Çar, dêr û koledarî tê parastin. Ya rastî, dîtînin Dostoyevskî ne bi rexnên Belînskî re ne. Tenê li ser beşa koledariyê dîtîmên wî û Belînskî li hev dikin.

Piştî xwendina vê namê rapora ku li ser vê grûb û xebatên wê berhev dibe, ji Çar Nîkola I. re tê şandinê. Bi fermana Nîkola I. di 23ê buhara navîna 1849an de, tev Dostoyevskî 33 endamên vê grûbê têne girtin û hemûyan dişînin kela Peter-Paulê. Safikirina karê wê grûbê heşt mehan dikêşe. Di bin vê çavdêriya polîsên Çar Nîkola I. de ji bo xelasiya hevalên xwe çî ji destê Dostoyevskî tê, ew dike. Tiştê ku Dostoyevskî pê sûcdar dibe ev e ku: «Rexne li sazgehên dewletê kiriye, li

hemberî sansur û koledariyê rabestiye, di civînekê de nama Belînskî xwendiyê.» Dostoyevskî di binê çavdêriya polîs de van hemû tiştan jî li xwe datîne û nabêje, na. Lê weha dibêje: «Ku herkes ji ber ramanên xwe yên bi dizî û ji ber tiştên ku di civînên hevalên xwe de dibêje, cûcdar bibe; ma kî ê neyê arihandin ku!»

Di binê çavdêriya polîs de delîl nayêne dîtî ku girtî bi cezayên giran werine arihandin. Di 22ê zivistana pêşîn de girtiyên ji wir dûrdixin û dibin. Ev girtiyên ha wer bawer in ku ew ê wan bişînin Sibîryayê û li bajarê Omskê bi karê zorê werine arihandinê. Lê ew xwe li qada Semyonovskê dibînin û li ber çavên sê çar hezar kesên biryara mirina wan tê xwendinê. Piştî vê biryarê, metranek tê û bi wan dide zanîn ku ew bi gunehweşîni xwe ji bo mirinê amade bikin. Wê çaxê Dostoyevskî bi dengê nizm ji hevalekî kêleka xwe re dibêje: «Ne gengaz e ku ev yên ha bixwazin me îdam bikin.» Lê hevalê wî tabûtên li jêra qadê nîşanî wî dide. Li ser vê yekê hemû girtî jî bawer in ku ew biryara mirina wan rast e û ew ê werine îdamkirinê. Nayê ser hişê kesekî ku dêr û metran jî beşdarî komedyeye weha bibin. Kirasên îdamê li hemû girtiyên dibe, çavên sê kesên pêşîn têne girêdan û bi berepaşî bi singan ve têne şidandin. Leşgerên çekdar li pêş wan cî digirin, lûlên tiyngên xwe ber bi wan dirêj dikin û li bendî fermana gulebaranê ne. Ev gav û ev bergeha, bandoreke wusa li Dostoyevskî dike ku heta dawiya jiyana wî jî ew ê her bi wî re bijî û di berhemên wî de werine hûnandin. Lê gulebaranî nabe. Piştî gavê efserekî fermanê dismalê dileqîne û tê dide zanîn ku Çar Nîkola I. ev girtiyên ha ji mirinê bexişandine û ceza wan daxistiye ceza karê zorê. Ev jî metodeke çavtirsandinê ye ku bi daxwaza Çar li dar ketiye. Çi dibe bila bibe, lê Dostoyevskî piştî bîst salan ji jina xwe re çêlî bextiyarbûna xwe ya vê gavê dike. Gelek hevalên wî di vê rewşê de xemgîn dikevin û jê yek

jî dîn dibe.

Dema ku dîsa vedigerin zindanê, Dostoyevskî ji birayê xwe re weha dinivisîne: «Êdî hertişt safî bû. Ez bi çar salên karê zorê û piştî van çar salan jî bi çar salên leşgeriyê hatime arihandinê. Îro, sibe em ê biçin. Hêviya min ne şikiyaye, birayê min, min cesareta xwe qet wenda ne kir. Jiyan li her deverê ye. Ne li vê dunya hawurdora me, lê di hundurê me de bi xwe ye. Ez ê dîsa di nav merivan de bim. Ji xwe mana jiyana rastîn jî ev e ku meriv wek merivekî di nav merivan de bimîne, heta û heta wusa bimîne, di çî rewşê de dibe bila bibe lê qels nebe. Ez êdî viya tégêhîştim. Ev ramana ha di xwîn û goştê min de bi cî bû... Ma tew dibe ku ez ji vir û şûn de pênuşê negirime destê xwe? Piştî çar salan, rewş ê dîsa dest bide. Ku nivisandin li min were qedexekirin, ez ê bimirim. Panzdeh salan di zindanê de mayîn û nivisandim, ji min re çêtir e...»

Beriya çuyîna Omskê, Dostoyevskî birayê xwe dibîne. Şopeke nerihetiyê jî li ruyê wî tune. Dilê birayê xwe xweş dike û jê re weha dibêje: «Bêhna xwe teng neke. Ez naçime mirinê. Kesên ku di zindanê de derkevîne pêşiya min jî meriv in, heywan ninin. Dibe ku merivên ji min baştir û rûmeta wan ji ya min berztir be. Piştî ku ji zindanê derkevîm jî ez ê dîsa dest bi nivisandinê bikim. Di van çend mehên dawîn de ez rastî gelek tiştan hatim û ez ê li wir jî hînî gelek tiştan bibim.»

Di şilî û şepeliya zivistanê de heta mehekê bi taxûkê rîya Omskê dikutin. Dema xwe digêhînin zindana Omskê, ne karmend û ne jî zîndaniyên vir kesek rû nade van girtiyên nû. Di dest de davêjine zindanê û derî li ser wan tê girtin. Dostoyevskî li ser pêjnên xwe yên wê demê weha dibêje: «Mîna ku ez bi saxî keti bim gornê...»

Zîndaniyên li vir, gundiyên nezan û naşî ne. Dostoyevskî û hevalên xwe jî xwenda, zana û ji malmezinan in. Ev jî dibe sedem ku di navbera wan de nakokî derkeve. Nakokîyeke gun-

dîtf û naşfyane. Li ser vê yekê Dostoyevskî di nanyeke xwe de ji birayê xwe re weha dinivisîne: «Ku dest bide, ew ê me bixwun. Ne gengaz e ku em xwe li hemberî wan biparêzin. Şev û ro em di nav hev de ne û hertim jî ji me re weha dibêjin: Hûn malmezî in. Ma we hindik em dan çokirinê. Hûn jî berê wusa bûn û we neheqî li xelkê dikir. Lê anuha hûn ji me hemûyan jî nizintir in.»

Sal û demên pêşîn di vê zîndanê de ji bo Dostoyevskî dijwar e. Ji bo ku bi zîndaniyan re danûstandinên xwe dayne, nêzîkî wan be û xwe jî merivekî wekî wan bide naskirinê, çî ji destê wî tê dike. Lê nabe, zîndanî her jê sar in û jê dûr disekinin.

Lê sala dawîn ji bo wî parîkî rihetir derbas dibe. Bi kêmanî îcaza xwendina hinek pirtûkan didine wî. Di sala 1854an de, ji rojan rojêke zivistana navîn Dostoyevskî ji zîndanê tê berdan. Sibê zû li hemû selulên zîndanê digere ku xatir ji hevalên xwe bixwaze. Li ser wê gava derketina xwe jî weha dibêje: «Gelekan destên xwe î hişk û qertûşî dirêjî min kirin. Lê bi rastî jî yên ku destên xwe bi dostanî dirêjî min kirin, gelek kêmbûn. Ji wan gelekan dizanî bûn ku ez ê êdî bibim yekî ji wan çiyê. Dizanî bûn ku li bajêr nasên min hene û dema ji vir derkevim, ez ê biçim ba wan efendiyan û bi wan re weke wan rûnim. Ev yeka ha dizanî bûn û dema xatir ji min dixwestin, bi tevgereke wusa bûn, mîma ku ez efendiyek bim û ne hevaleyê wan.»

Derketina Dostoyevskî hîn jî nayê wê manê ku ew ê bi her awayî serbest bibe û dest bi nivisandin û weşandina berhemên xwe bike. Li Omskê bi qasî du heftan li ba hevaleyê xwe dimîne û dûre wî dişînin Semîpalatînskê garnîzona siwarî. Piştî mirina Çar Nîkola I. (1855) tîrêjên hêviyên azadiyê li Dostoyevskî xuya dibin û bi xêra nas û dostên xwe yên karmend li vir dest bi nivisarên xwe yên edebî dike. *Xewna Apo*

(1859) û *Gundê Stepançikovo û Şêniyên Wir* (1859) dinivîsîne, dişîne Rûsiyayê lê çapa van berheman bala kesekî nakêşîne û heta derekê meriv dikane bibêje ku Dostoyevskî ji bîr bûye. Û dîsa li ser notên berhema xwe ya bi navê *Bîranînên Ji Mala Miriyan* (1860-62) kar dike.

Û evîna wî ya pêşîn jî li vir dest pê dike. Li vir hevnasiya wî û Mariya Dimîtrîyevna Îsayevayê çêdibe. Mariya bîst û şeş salî ye û jina alkolistekî ye. Piştî ku mêrê Mariyayê dimire, Dostoyevskî pêşniyara zewacê li wê dike. Lê Mariya pê dide zanîn ku ew evîndarê mamosteyekî ciwan bûye û nikane biryara xwe bide.

Bi alîkariya hevalekî xwe î kevn Dostoyevskî apoleta efseriyê digire, rewşa wî ya aborî xweş dibe û vê pêşniyara xwe ya zewacê ji Mariyayê re dubare dike. Herweha di sala 1857an de bi Mariyayê re dizewuce. Lê bextiyariya ku tê payînê jî wan dûr e. Mariya bi xwe nikane, bi xwî û ramanên xwe yên naxoş, wî dêşîne, diqahirîne û dilê wî dişikîne. Wekîdin jî nexweşiya jana zirav li Mariyayê diyar e û hêdî hêdî gwînve-mirî dibe û jar dikeve. Di sala 1864an de jî dimire.

Di sala 1858an de daxwaznameyekê ji ciyê pêwîst re bi rê dike ku ji karê leşgeriyê veqete. Di sala 1859an de bersiva vê daxwaznama wî tê ku destûra vegeza wî ya Petersbûrgê tune. Lê dikane biçe Tverê. Dostoyevskî li Tverê jî ji Çar û generalan re daxwaznamên vegeza Petersbûrgê dişîne. Di dawiya dawîn de ev daxwaza wî bi cî tê û di sala 1860î de li Petersbûrgê ye. Bi vegeza xwe re tev birayê xwe, bi navê *Vremyayê kovarekê* diweşînin.

Di havîna sala 1862an de Dostoyevskî cara pêşîn derdikeve dûrgeşteke Ewropayê. Di Almaniyayê re derbasî Îngilîstanê dibe, li Fransa, Swîsre, Îtaliya û Awusturyayê digere. Piştî vê dûrgešta xwe, li ser dîtînen xwe yên li ser entelektuelên rûsan serê Dostoyevskî zelal dibe. Li gor têngêhîştina wî, ew ê jî

bo Rûsiyayê malxirabiyeke mezin be ku meriv bide ser rîya nimûna welatên Ewrûpayê. Li ser nivisareke kovarê, *Vremya* qedexê dibe. Vê carê jî bi navê *Epoxyayê* dest bi weşandina kovareke din dîkin. Lê ramanên wî, daxwaz û ramanên rewşenbîrên dema wê rojê, rewşa welêt, qedexebûna kovarê û derxistina vê kovara nû, hemû jî alozî ne. Ji bilî van aloziyan, wek ku berê jî hati bû gotin jina wî di vê demê de dimire û piştî du mehan jî birayê wî dimire.

Evîneke nû bi Dostoyevskî ve xuya dibe. Bi navê Appolînarya Suslovayê keçeke ciwan û xwendekar, li Petersburgê şevêke beşdarî civînekê dibe ku li wir Dostoyevskî çêlî bîranî-nên xwe yê zîndanê dike. Li wir xwîna Suslovayê li Dostoyevskî dikele, dilê wê dikeve vî mêrikê ku bîst salan jê mezintir û pêwendiyên wan germ dibe. Lê gelek nabuhure dilsarî li Suslovayê peyda dibe. Bi hev re biryara dûrgeşteke Ewrûpayê digirin. Lê Dostoyevskî di wê wexta diyarkirî de nikane bi Suslovayê re biçe. Dema ku Dostoyevskî tê Parîsê, Suslova pê dide zanîn ku ew dildarê yekî Amerîkalatînî bûye. Dostoyevskî gelekî ji Suslovayê hez dike û evîndarê wê bûye. Li ber wê digere ku ew ji nû ve pêwendiyên xwe xweş bikin. Lê Suslova hertim neheqiyê lê dike û wî piçûk dixîne. Û Dostoyevskî hîn jî evîndarê wê ye.

Dostoyevskî dûre vê keçikê bi navê Polînayê di berhema xwe ya *Qumarbaz* (1866) de, bi navê Nastasiya Flîppovnayê di *Îdîot* (1869) de û bi navê Grûşenkayê jî di *Birayên Karamazov* (1879-80) de dide xuyakirinê.

Ji romanên xwe yê mezin Dostoyevskî li ber nivisandina *Sûc û Cezayê* (1866) rûdine û dinivîsîne. Di demeke teng û dijwar de ye. Ev dijwarî jî tunebûna peran, nerihetbûna ji deyndaran e. Ji ber destengiya xwe peymanek bi weşangerekî re çêkiriye ku ew ê di wexteke diyarkirî de paknivîsa romaneke xwe bide wî. An ne, weşanger ê li ser wan hemû berhemên

wî yên ku wî heta nuha nivisandiyê, rûne. Heta mehekê beriya peymanê wan Dostoyevskî rêzîkek jî ne nivisandiyê. Dûre bi alîkariya nasekî xwe, ji dibistana stenografîyê bi navê Anna Snîtkînayê keçeke jîr û bîstale banî nivisandinê dikin. Piştî bîst û şeş rojan paknivîsa romana *Qumarbaz* amade dibê. Di dema karê vê berhemê de bala Dostoyevskî her li ser vê keçîka jîr û şêrîn e. Dûre pêşniyara zewacê li wê dike, bersiveke erê digire û piştî du mehan jî bi hev re dizewucin. Herweha Anna Snîtkîna dibê sermiyan û bermaliya Dostoyevskî. Di salên pey re Dostoyevskî gelek peran di listikan de wenda dike, rewşa wan xirab dibê, heta tiştên xwe yên dawîn jî bi girûganî datînin; lê dîsa jî ev jinîka ciwan, serastiya rêkûpêkiya malê dike, nêzîkî çardeh salan paknivîsa gelek berhemên Dostoyevskî ew bi destê xwe dike, dibê histûna mala wî, diya zarokê wî û di ber re jî her li ser nexweşiya wî ya epîlepsiye li wî mêze dike.

Di dawiya jiyana xwe de Dostoyevskî tevayiyê hiş, hêz û wexta xwe dide ser nivisandina berhema xwe ya *Birayên Karamazov* ku tiştêkî weha derkeve. Lê hîn di ser çap û weşandina wê re salek derbas ne bûye, Dostoyevskî dimire (1881).

Çiyayên herî bilind, geliyên herî kwîr, deryayên herî berferê, bi kurtî; natûrê bala edebiyata Dostoyevskî ne kişandiyê ku di berhemên xwe de nîgara wan bike. Pirsê Dostoyevskî pirsê meriv e. Dixwaze têbigêhîje ka ev aferîda çi ye û dikane têkeve nexşên çendik û çend rewşan. Hîn di hîjdehsaliya xwe de Dostoyevskî ji birayê xwe re weha dinivîsîne: «Meriv, aferîdekî wusa ye ku têngêhîştin û jihevderxstina wî pir dijwar e. Ku tu tevayiyê jiyana xwe ji bo jihevderxstina vîya bibuhurîni jî, nekeve wê gumanê ku tu wexta xwe li avarê derbas dikî.

Min ev yeka ha ji xwe re kiriye kar, lewra ez dixwazim bibim meriv.»

Bêguman ev merivê ku tê gotin, merivekî taybetî ye, merivekî Dostoyevskî ye, merivek e ku ew dixwaze biafirîne û weke nimûne berde nav civakê, civak li wê nimûna wî binêre, ew jî werine guherandin û herweha civakek nimûnegîn derkeve. Ji xwe cîyêbûna wî ya ji ateîzma Belînskî û sosyalîstên utopîst jî ji ber vê yekê ye. Dema ku bergeha li ber dara mirinê dibîne û dijî, di wê gavê de ruh, mejî û daxwaz ji laşê wî derdikevin û Dostoyevskîyekî pûç li wir, li ber dara mirinê dimîne. Gava ku mizgîna bexîşandinê jî dibihîse, Dostoyevskîyekî nû bi ruyê dunyayê dikeve. Ev guhertina Dostoyevskîyekî kevn û nû, di navbera çend hilman de dibe. Lê ev hilmên ha têra bingehiya felsefa wî dike ku: Ew, dûre bûyer û tîpên çar salên zîndanîya xwe jî li ser bihûne; wekî psikologekî berî Freud û hemû zanayên vî beşî, xwe di qelişa ruhê rewşa meriv de bera xwarê bide; li wir fêrî wersira rewşa ruhê zarok, jin, xort, dîn, ehmeq, mêrkuj û xwekujan bibe.

Di çar salên xwe yê zîndanê de, Dostoyevskî, bi xwendina Încîlê serwextî oldariyeke asimanî û bi nasîna xelkê rûs jî serwextî rastiya civaka wê rojê dibe. Ev oldariya pîrozwer bi humanîzma wî ve dikele û dixwaze ruhekî paqij, mejiyekî têgêhîstî, xwî û zarekî xweş biafirîne ku jê meriv û civakek bêqîsûr ava bike. Li gor wî serketina vê yekê jî tenê bi riya baweriya Xwedê dibe. Û li vir bi van ramanên xwe Dostoyevskî eksîstensiyalîstekî wekî Kierkegaard e.

Beriya ku Îdfot were nivisandin, di binê siya van ramanên xwe de Dostoyevskî dixwaze romaneke dîrûdirêj binivîsîne. Ev romana ê jî pênc beşan pêk bihaça û ew ê ji 2000 rûpelî jî zêdetir bibûya. Dostoyevskî ê ev romana bi navê *Jiyana Gunehkarekî Mezin* binavanda. Mebesta Dostoyevskî di vir de jî afirandina merivê bêqîsûr e. Lê ev romana ku tê gotin, ne hat

nivisandin. Ji dêla ve vê romanê *Cinina, Xort* (1875) û *Birayên Karamazov* li ser bingehên vê romana pîrozwer hatine nivisandin.

Dostoyevskî oldarekî mezin e. Bi qasî ku oldar e, bi ewqasî jî dudilî ye. Ji xwe bi vê dudulîya xwe serwextî hebûna Xwedê dibe. Di hemû berhemên xwe yên piştî zîndanê de, hebûn û tunebûna Xwedê dihûne, li Xwedê digere. Di ciyekî xirab de bi destê lehengê xwe digirê, pê dilîze, di êş û azara jiyane de diqepijîne, dixîne dudiliyeke hebûn û tunebûna Xwedê, merivan pê dide kuştin, tirs û gumanê pê dide hîskirin, dîm dike û bi çolan dixê... Lê di dawîya dawîn de alîkariya lehengê xwe dike, dibe ber deriyê mala Xwedê û li wir wî dide dest Îsa. Li ser vê rewşa xwe ya oldariyê, di sala 1870î de ji Maïkov re weha dinivîsîne: «Çi bi zanatî û çi bi nezani, di tevayiyê jiyana min de, pirsra bingehîn ya ku her di hişê min de, pirsra hebûna Xwedê bû.»

Dostoyevskî yekemîn nivîskarê êş û azara jiyane ye. Hurnermend, psîkolog, humanîst û dilovan... bi van nexşan, yekî nola wî ne hatiya û ne jî çûye. Bi xwe jiyaneke tal, xizan, bi êş û nexweşî buhurandiye. Erd û asiman, cîm û perî, çê û xirabî di jiyana û berhemên wî de li hev dipiçikin û hevdu dihûnin. Gelek rexnegir û lêkolîneran li ser Dostoyevskî pir û pir tişt gotine û nivisandine. Ji van tiştan gelekî wan jî hev dûr û gelekî wan jî nêzîkî hev in. Ji ber vê yekê, ez ne bawer im ku bi nîgartineke din û yeke din û yeke din meriv bikani be ruh, raman û felsefa wî bidine famkirinê. Û ne dûrî aqilan e ku em bibêjin: Dostoyevskî bi xwe jî nîgara êvîn û oldariya xwe, dilovaniya ruhê xwe, kwîraniya felsefa xwe, nexş û hûnandina hurnermendiya xwe bi dev ne kiriye û nikani bûye bike. Dibe ku ev jî bo wî jî gelekî dijwar bûye. Dostoyevskî bi xwendinê tê famkirinê, lê dijwar e ku were katkirinê.

Hesenê Metê

Ax, ev çîroknivîsên ha!... Tiştên kêrdar, baş û dilxweşîn nanivîsînin; radibin çî tiştên tewş û vala hebin, li hev berhev di-kin û davêjin holê. Ku ji destê min bihata, min ê nivisandin li hemûyan jî qedexe bikira. Çî ne ev tiştên ha! Meriv dixwîne û dixwîne, di ramanan de wenda dibe û pê serê meriv tevlihevî dibe. Wek ku min got, bi navê Xwedê min ê qedexe bikira, rasterast min ê nehišta ku ew binivîsînin!

Prens V.F. Odoyevskî()*

(*) *Ji serpehatiyên V.F. Odoyevskî (1804-1869)«Miriyeîn Sax»*

Varvara Alekseyevna min ya bêhempa!

Do ez bextiyar bûm, ewqas bextiyar bûm ku tewatî ne di-
kete min! Di dawîya dawîn de we dev ji serhişkiya xwe berda,
û carekê be jî, we guh li min kir. Şeva çûyî, ez saet li 8an ji
xew şiyar bûm. (Xoşewîsta min, mîna ku hûn jî dizanin, piştî
karê vatiniya rojê ez hez dikim ku saetekê duduyan rakevim.)
Min fînd vêxist, kaxez kişand ber xwe û min serê pênuşa xwe
tûj dikir. Dema ku min serê xwe weha carekê rakir, bû kute-
kuta dilê min. Mîna ku we di dawîya dawîn de kul û kesera vî
dilê min î reben fam kiri be. Min nêhirî ku perda pencera we
hinekî ji hev vebûye û weke wê cara ku min xwesti bû, dîsa bi
ber guldanika balsamînê(*) ve bû bû. Di wê gavê de mîna ku
di pencerê re ruyê we bi ber çavên min bikeve. Ji min wetrê
hûn jî li min dinêrin û min difikirin. Lê ez ewqasî dilteng bûm
ku, kevoka min, lewra min nikanî bû ew bergeha serçavê we î
xweşik ji hev derxista. Lê wextekê, ev çavên me jî bê mij û bê
ximam bûn, xoşewîsta min. Pîritî birîneke bêderman e, horiya
min! Çavên min nuha her tarî dibin. Ku ez hinekî bixebitim û
êvaran binivisînim, sibetirê çavên min sor dibin û hêsir jê tèn.
Ez şerm dikim ku yek ê min bi vê rewşa girî bibîne.

Lê dîsa jî min anuha di xeyalên xwe de pişirîna we dît, pişirî-
rîna we ya şêrîn û dilovan. Ew pêjnên ku di wê ramûsana min
de li min rabû bûn, anuha dîsa dilê min dagirtin. Varenka
min, wê cara ku min hûn maç kirin, nizanim tê bîra we an ne?
Lê bi min wusa hat, mîna ku hûn di pencerê xwe de gefan li
min bixwin. Ma ne wusa ye, xaxcirîn! Di nama xwe de, bê
peyv û bê gotin divê hûn yek bi yek van hemû tiştan binivisî-
nin.

(*) Balsamîn: Ji latînî tê: *Balsamina Hortensis*. Kulîlkeke
gîyayî e. Kulîlkên wê bi gelek rengên têvel in. WW

Ka ji vê îcada çîroka perdê re hûn çî dibêjin, Varenka? Pir xweş e, ne wusa? Ez dizaniin ku di karkirina xwe de, di rabûn û raketina xwe de hûn her fikra min dikin, min tînine bîra xwe. Kêf û saxiya we li cî ye. Dema hûn perda xwe dadixînin, hûn pê dibêjin: «Şeva we xweş, Makar Alekseyevîç, wexta razanê hat.» Bi rakirina perdê jî hûn dixwazin bibêjin: «Rojbaş, Makar Alekseyevîç, hûn baş xewiyan an ne? Hûn çawa nin? Ku hûn pîrsa min bikin, şikir ji Xwedê re ez baş im û herweha bextiyar im jî!» Çî riyêke xweş e, ne wusa ye, canekem? Edî tew ne pêwîst e ku em nameyan jî ji hev re bişînin. Û ev îcada ha jî ji ramanê serê min bû. Ma ji bo tiştên wusa di ser hişê min re raman heye, Varvara Alekseyevna?

Dako, divê ez bi we bidime zanîn ku ez îşev ewqas xweş raketim ku min tew ne dipa. Loma jî kêfa min li cî ye. Hûn dizanin, dema ku meriv koçmalî ciyekî nû dibin, pêşiyê xew nakeve çavên meriv û meriv pê nahewe. Lê ez vê sibê wek cansivikiya teyrekî baz, bi awakî jîndar û kêfxweş şiyar bûm. Xoşewîsta min, û dunya jî ewqas xweş bû ku! Min tavilê pencera xwe vekir, tîrêjên royê, vîçevîça çûçikan, hêwayek bêhn-xweş... Natur bi her awayî nûbûyîna xwe dide xuyakirin û êdî buhar rengê xwe dide der. Ez noqî ramanên xwe bûm û di kwîraniya ramanê xwe de her ez li dor we çûm û hatim, Varenka... Min hûn şibandin çûçikek asimanî, çûçikek ku ji bo bextiyariya merivan û ji bo xemlûxêza naturê hati be afirandin, hûrik û xweşik. Ax Varenka, ez wê çaxê têgêhiştim ku em merivên xemgîn û hustuxwar çiqasî dilbijokên bextiyariya wan ya bêxem û bêguneh in. Ez li ser gelek tiştên weha ketim ramanên kwîr û min gelek nimûnên wusa ji hev dûr, dan ber hev. Di vê pirtûka di destê min de jî gelek pêjnên wusa, bi dûrûdirêjî hatine nîgartin. Xoşewîsta min, ez ev yên ha tenê ji bo tiştêkî dinivînim ku babet babet fantazî hene. Lê anuha êdî buhar e, dako, loma hemû raman jî zela, hûr û tenik, bi

pêjn û xweşik in. Hertîşt bi ronahîyeke soravî nixumiye. Min ev yên ha hemû ji vê pirtûkê wergirtine. Nivîskar di çarînekê de pêjnên dilê xwe weha lêdike û dibêje:

«Çima ez ne çûçîkek im, Xwedê, çûçîkekî dirênde!» hwd...

Di pirtûkê de wekîdin jî raman hene, lê em nuha dev ji wan berdin. Ez tiştekî ji we bipirsim, Vavara Alekseyevna, hûn vê sibê zû bi kuderê de diçûn? Ji bo çûyîna kar, beriya ku ez kincên xwe li xwe bikim, wek çûçîkek li sibeha buharê hûn ji oda xwe firiyên û çûn. Hûn bi kêfxweşî û dilekî şa di hewşê re derbas bûn. Dema ku min li we nêhirî, pêjnên bextiyariyê li min rabûn. Ax Varenka, Varenka! Xeman nexwun, hêsirên çavan bi kêrî tiştekî nayên, dayika min... Ez viya ji azmayîşên xwe dizanim, lewra min pir ceriband. Anuha rihetiya we li cî ye û saxiya we jî hinekî baştir bûye. Lê ji Fedorayê çi deng? Ew çi jineke baş e! Varenka, ji min re binivîsînin ka hûn bi hev re çawa dijîn, kêfa we li cî ye an ne. Fedora hinekî pilpîlok e, lê hûn zêde guhê xwe nedine wê, Varenka. Xwedê bi wê re be! Lê dîsa jî ew jineke dilpak e.

Min bcrê jî di nama xwe de ji we re çêlî Teresayê kiri bû. Ew jî jineke baş e û bawerî pê dibe. Ez her difikirîm ku em ê çawa namên xwe bigêhînin hev, lê mîna ku Xwedê ji me re Teresa ji asîmanan daxist. Jineke cirxweş, gonerm û bêdeng e. Lê çi heyf e ku xwedîya xaniyê me dilkevîrek e. Wê jinika reben weke kole dixebitîne.

Varvara Alekseyevna, ez ketime kewareke wusa teng ku! Xaniyekî xweş e bi rastî! Hûn dizanin bê ez berê di çi bêdengîyeke xweş de dijiyam. Ku kelmêşek di hundurê oda min de bifirîya, dengê pîzepîza wê dihate bihîstin. Lê ji dengê qêrîn, tepîn û hewara vir, nayê jiyîn. Hûn bi rewşa vir nizanin. Korîdoreke dirêj, tarî û gemar bînin ber çavên xwe, li aliyê rastê dîwarekî ripûrût, li hêla çepê jî mîna yên di otêlan de, derîna li pey hev rêz dibin. Li piştî her deriyî odeyek heye û di her

odeyekê de du an jî sê kes dimînin. Tiştêkî bi navê rêkûpêkiyê li vir tuneye, tu dibê qeyê keştiya Hz. Nûh e! Lê kirêdarên vir baş in, wusa xuyaye merivên xwenda û zana ne. Ji van yek nivismend e, di buroyekê de bi karûbarê edebiyatê ve mijûl dibe. Merivekî zana û dagirtî ye; çêlî Homeros, Brambeus(*) dike, û li ser gelek niviskarên din dipeyive. Dikane di her warî de bipeyive û merivekî entelektuel e! Li vir du efser jî hene, hertim bi qeremaçan dilîzin. Û wekî din mamostekî zimanê îgilîzî û deryavanek li vir dimînin... Ca hûn xwe hinekî ragirên, dako! Di nama xwe ya din de, ez ê yek bi yek ji we re çêlî van merivan bikim ku hûn ji xwe re pê bikenin û kêfxweş bibin.

Xwediya xaniyê me jineke bi bejneke kurt û gemarokî ye. Ji sibê heta êvarê bi bertena şevkiras û şimikên lingên xwe digere û her di ser Teresayê de diqîre. Ez li xwarinxanê dimînim, an jî ku ez rastiya wê bibêjim, weha ye: Li teniştaxwarinxanê odeyek heye, (Xwarinxana me ronik, paqij û xweşik e.) odeyek piçûk û bêdeng e. Ev xwarinxana me ya fere û mezin bi ronahiya sê penceran e. Bi navbirkekê bûye du çavik û herweha aliyekî vir jî bûye wek odeyekê. Bi pencere û ferreyiya xwe ciyekî rihet e. Ciyê ku ez lê dimînim jî vir e. Dema ku ez dibêjim ez di xwarinxanê de dimînim, bila tiştêkî din neyête bîra we, dako! Gerçî ez di çavika paş navbirkê de dimînim, lê xem nake. Lewra quncikekî bêdeng û li gor jiyana min ya sade ye. Min ji bo oda xwe karyoleyek, maseyek, komodînek û du sandalî peyda kirine û min wêneyên pîrozweran bi dîwêr ve darde kirine.

Bê guman ciyên ji vir xweşiktir hene, dibe, lê tiştê bingehîn daxwaz û rihetî ye. Min ji bo xwe vir çêtir diye û loma li vir

(*)Brambeus: *Nasnavê Senkovskî (m. 1858) ye. Di dema xwe de bi niviskariya romanên xwe navûdeng daye. Lê ev navûdengê wî ji bêkêriya wî hatiye. WW*

dimînim. Bawer nekin ku ev ji bo tiştêkî din e. Pencera we li hemberî min e, di navbera me de hewşek teng tenê heye, di çûn û hatina we de dikanim li we binêrim û dilê rebenekî nola min jî tenê bi vî awayî şa dibe. Li vir tew ez peran jî didim ser hev. Oda herî erzan tev xwarina mehê 35 rûbil in û ev jî aboriya min dest nade! Lê ez 7 rûbilan didim kirêya vî ciyê xwe û ji bo tiştên din jî 17,5 û herweha bi tevayî dike 24,5 rûbil. Berê min 30 rûbil dida, lê dîsa jî ji gelek tiştan bêpar dimam. Serqisê min çay venedixwar. Lê anuha aboriya min têra çayê jî û têra şekir jî dike. Carina ez ji ber vê venexwarina çayê şerm dikim, dako, nizanim hûn dizanin an ne. Li vir rewşa herkesî xweş e. Vexwarina çayê jî li serê merivan dikine mêraniyeke mezin, Varenka. Lê ji bo min tew jî girîngiya van tiştan tune. Ca hûn bi xwe bifikirin, ma ku ez xwe bidim ber kirîna potîn, kinc û pêwîstiyên din, perê min ji ber dimîne? Herweha tevayiyê mehana min diçe. Lê dîsa jî mehana min bi dilê min e. Têra min dike û ev çend sal in ku herweha derbas dibe. Di ser de jî weke xelat perenê zêde jî dikeve destê min.

De bi xatirê we, horiya min! Min ji we re tevî guldanikan du kulîlik kirîne; yek balsamîn e û yek jî geranium(*) e, min pir erzan jî kirîn. Nizanim hûn ji kulîlka resedayê(**) jî hez dikin an ne? Ew jî heye, di nama xwe de ji min re binivisînin. Heta ku ji destê we tê, dûrûdirêj, hertiştî bi ser û ber ve ji min re binivisînin. Wekî din jî, ji bo ku min odayek weha kirê kirîye bêhna xwe teng nekin û di ser min de hustuxwar nebin, dako. Ez bi rihetiya odê pir kêfxweş im, ji xwe tiştê ku min dilkelîn dike jî ev e. Ez peran jî berhev dikim, ji xwe ji nuha de çend quruşê min yên berhevkirî hene. Li ber çavê we, tir-

(*) Geranium: *Ji latîne tê: Geranium Odoratissium. Kulîlkeke bi bergên bêhn-xweş e û kulîlkên wê bi rengên têvel in. WW*

(**) Reseda: *Ji latîni tê: Reseda Odorata: Kulkeke bêhn-xweş e û bi rengê kesk û sipîçolkî ye. WW*

sonekekî wusa xuya dikim ku ji we wetrê ez ê li ber bayê mê-
şekê bikevime erdê. Lê ne wusa ye, dako, ez ne merivekî
ehmeq im. Ez xwediyê karakterekî merivên giran im. Di xwe-
şiyê de bimînin, horiya min ya xweşik! Min du rûpel nivis da-
girtiyê. Anuha diviya bû ez ji zû ve li ser kar bûyama. Ez wan
tiliyên we yên hûrik radimûsim.

*Xulamê we î giramgîr, dostê we î dilsoz
Makar Devûşkîn*

NOT: Horiya min ya piçûk, ez dixwazim hûn ji min re heta
ku ji dest we tê dîrûdirêj binivisînin. Va ye ez bi vê nama xwe
re ji we re fûntek(*) şêrînî jî bi rê dikim. Li we noşîcan be! Lê
hûn bi Xwedê dikin, tew ji bo min xeman nexwun û hus-
tuxwar nebin! Di xweşiyê de bimînin, dako!

8ê Buhara Navîn

Mîrza Makar Alekseyevîçê giranbuha!

Ma hûn dizanin, ez wer bawer im ku em ê di dawiya dawîn
de ji hev bixeyidin! Bi sondxwarin dibêjim ku dema ez xela-
tên we distînim, bi rastî jî ez pê dêşim, Makar Alekseyevîç. Ji
bo kirîna van tiştan ez dizanim bê anuha hûn xwe ji çi pêwîs-
tiyên xwe yên girîng bêpar dikin. Gelek caran min ji we re go-
tiye ku pêwîstiya min ji tişteki tune, tew ji tişteki tune, rewşa
min jî dest nade ku ez wan çêyiyên we yên heta nuha bi cî bî-
nim. Çima we ev guldankên ha şandine? Balsamîn dîsa em
bibêjin erê, lê ev geraniuma çi ye? Di warê vê geraniumê de
ku bê daxwaza min jî peyvek ji devê min derkeve, hûn ê tavilê

(*) Fûnt: *Di rûsiya kevn de navê pîvaneke giraniyê ye. 409,5
gramên îroyîn e. WW*

biçin û bikirin. Wusa xuyaye gelekî jî buha bû. Kulîlkên gelekî xweşik in, tew bi deqikên sorekî tarî ne jî. We ev geraniuma wusa xweşik ji kuderê peyda kir? Min ew di pencerê de, li ciyekî ku baştir xuya dike, danî. Lê ku pere bi dest min bikeve, ez ê textekî guldanikan bikirim, li rasta odê daynim û hemû kulîlkên din jî li ser bi cî bikim. Bes ku bila pere bi dest min bikeve. Fedora ji kêfxweşiyê dike bifire. Hundurê oda me bûye wek buhuştê, ronî û paqij e. Baş e, we çima şêrînî şandiye? Ez ji nama we têgêhîştim ku hişê we ne li serê we ye. Buhuşt, buliar, bêhnên xweş li hawirdor didine der, vîçevîça çûçikan... Di dilê xwe de min got helbest ê jî hebe. Lê bi rastî jî tenê helbest ji nama we kêmbû, Makar Alekseyevîç. Ji pêjnên tenik heta xeyalên soravî hertişt tê de hebû. Ku em werin ser çîroka perdê jî, ya rastî min tew bîra xwe û vê yekê ne kiri bû. Dibe ku di rastkirina guldankan de, ew xwe bi xwe pê ve aliqî be. Û weha bûye.

Ax, Makar Alekseyevîç! Hûn çiqasî dibêjin bibêjin, an jî bidine xuyakirin ku butça we, hatina we li mesrefa we diçe, hûn dîsa jî nikanin rastiye ji min veşêrin. Xweş diyar e ku hûn ji bo min, xwe ji hewceyiyên xwe yên pêwîst dikin. Serqisê, ji kuderê hat hişê we ku hûn xaniyekî wusa sade kirê bikin? We xwe kurisandiyê ciyekî teng. Serê we tevlihev û hûn nerihet in. Hûn bi xwe ji tenêti û bêdengiyê hez dikin, lê li wir ji bilî deng û qîrewîrê tiştê tune. Bi wê mehana xwe, hûn dikanin di ciyekî baştir de bimînin. Fedora dibêje hûn berê di ciyekî gelekî baştir de dijiyan. Ma rastî jî tevayiyê jiyana we wusa bi tenêti û di tunebûnê de, bêyî ku dengê dostekî bibîhisî û pê dilê we xweş bibe, her di nava biyaniyan de li quncikekî derbas bû? Ax, dostê hêja, gelekî gunehê min bi we tê! De qet nebe li saxiya giyanê xwe binêrin, Makar Alekseyevîç! Hûn dibêjin ku êdî çavên we jî weke berê nabînin ku hûn li ber ronahiyê binivîsînin. Wê çaxê nenivîsînin. Ji xwe amîrên we pê

dizandin ku hûn li hemberî vatiniya xwe çiqasî rast in.

Ez careke din jî ji we lava dikim, jî bo min ewqas zêde perê xwe xerc nekin. Ez dizanim hûn ji min hez dikin, lê hûn bi xwe ne dewlemend in... Îro ez jî bi kêf ji xew rabûm, cansivikiya şayî û kêfxweşiyekê li ser min bû. Fedorayê ji xwe re jî û ji min re jî kar peyda kiri bû. Li ser vê kêfxweşiyê, ez rabûm çûm min hevrişim kirî û ez hatim min dest bi karê xwe kir. Heta nîvro dilê min şa û rihet bû, kêfa min bû bû kêfa gur! Lê anuha dîsa xemgîniyekê girtiye ser min û ez bi ramanên xwe yên reş û tarî her difikirim. Ax, ez ê çi bîm û dawîya min ê çi be? Jiyaneke wusa bêbiryar, bimij û nediyar, bêyî ku bizani be ka pêjerojên meriv ê bi çi awayî bibe, çiqas xirab e! Wexta ku ez li demên xwe yên buhurî vedigerim, ricifiyên tirsê bi laşê min dikevin. Ez demên ewqas tal û teng jiyam ku bîranîna wan jî dilê min dipertîne. Ez ê heta dawîya jiyana xwe jî li wan merivên bêbext nifiran bikim, merivên ku jiyana li min herimandin.

Ro li ber ava ye. Anuha dîsa divê ez dest bavêjime kar. Gelek tiştên ku ez bixwazim ji we re binivisînim hene, lê wexta min tune. Lewra ev karê di dest min de, heta demeke diyarkirî divê biqedê. Namenivisîn tiştêkî pir xweş e û bi vî awayî meriv dikane xemgîniya xwe belav bike. Lê ca bibêjin, Makar Alekseyevîç, çima hûn bi xwe carekê ber bi me nayên? Ji xwe hûn êdî nêzikî me ne û wexta we ya vala jî heye. Kerem bikin, carina werin mala me! Min Teresa we dît. Bawer im pir nexweş e. Dilê min pê şewutî, min rabû 20 kopêk da wê. Hindik ma bû min ji bîr bikira: Di warê jiyana xwe de ji min re dîrû-dirêj binivisînin. Li derûdora we merivên çawa hene? Hûn ji wan xweş in, an ne? Min gelek divê ku ez bi hemû tiştan bizani bim ka çawa ye. Dereng nexînin! Îro bi taybetî ez ê kujê perdê rakim. Biçin û hinekî zûtir rakevin. Do heta mîvê şevê jî min ronahiya oda we pêketî dît. Di xweşiyê de bimînin. Roja

îroyîn li min xemgîn û bêhtengîn e. Bê guman rojên weha jî di ser merivan de tîn. Bi xatirê we!

Varvara Dobroslava we.

8ê Buhara Navîn

Varvara Alekseyevna delal!

Belê dayika min, roniya herdu çavên min, ma vî çavê serê min î reben ê ev roja reş jî bidîta! Belê, Varvara Alekseyvna, we baş tinazên xwe bi min, bi vî pîremêrî kiriye. Gerçî çewtî, ya min e, ya min û ne ya kesekî din! Di vî salê xwe de, bi van çend tayê porê ku bi serê min ve mane, diviya bû ez neketa-ma danûsitandinên dildariyên bêbinî... Va ye ez dîsa dibêjim, dako: Meriv carina tê guhertin, wusa tê guhertin ku hişê merivan disekine. Her peyvên wusa ji devê meriv derdikeve ku Xwedêyo! Lê dawiya wê! Çi jê dertê? Ji tiştêkî vikûvala barek çewtî derdikeve holê. Xwedê min ji wan tiştan bisitirîne! Na dako, ez ji we ne êşiyame, lê bîranîna van tiştan bêhtengiyê li min peyda dike. Ez gelek xemgîn im ku min ji we re tiştên bi mebestên veşartî nivîsîn.

Îro ez bi serekî wusa bilind, pêjnên wusa tenik çûm buroyê ku dilê min şa û sivik bû. Hênikayîyeke wusa girti bû ser dilê min ku ji kêfxweşiyê bask li min radibû, nizanim çima. Min ji dilûcan destê xwe havête karê li ser masa nivîsînê, lê dûre çî bû. Dema ku min li dora xwe nêhirî, nola berê hertişt reş û tarî bû. Dîsa ew çilkên huburê, ew masa ku destê bi destê gurozên kaxezên tevkirî li ser û ez jî dîsa wek xwe î berê bûm. Baş e, min çima helbest xwendî bû? Ev çima weha bû bû? Ji ber ku ro bi tîrêj û asiman çîksayî bû! Ma ne ji ber vê yekê bû? Xwedê dizane di dilên me de, di binê pencerên me de

her tiştên wusa hebûn ku, lê min rabûye çêlî geraniuman kiriyê. Ev hemû tiştên ha, ji sedî sed di pêleke ehmeqîya min de girtine ser min. Lê carina meriv ji bo pêjnên xwe jî pesta dibêje û peyvên çewt dike. Sedema vê yekê jî, ew kewkeliya hare ku di dilê meriv de hildavêje.

Bi awayê hertimî ez ne hatim malê. Bi gotineke rastirîn, bi dijwarî min xwe gîhande odê. Ji ber sedemekê, serêsekê bi min girti bû. Ez bawer im min serma li xwe xisti bû, lê hertişt girêdayîê hev e. Bi hatina buharê, weke ehmeqan kêfa min hati bû û ez bi bertena paltoyekî tenik derketi bûm. Û we jî rabû ev pêjnên min çewt fam kir, berxika min. Hûn bi germiya van pêjnên dilê min xapiyan û hûn çewt di min gêhîştin. Tiştê ku zor da min û ez wan peyvikan binivîsînim, hezkirina bavtiyekê bû, Varvara Alekseyevna, hezkirineke pikûpak! Ji ber sêwîbûna we, bi rastî jî ciyê min î li ba we, ciyê bavekî ye. Ez viya ji pakiya dilê xwe û bi daxwaza ruhê xwe î mervatiya me, wek ku metelok dibêje, ji pisê pisê pismaman tê, lê dîsa jî em merivên hev in. Di roja îroyîn de ez nêzîktirîn nas û paşmêrê we me. Loma we jî maf hebû ku we ji vî nasê xwe parastin bîpa. Lê ji bilî piçûkxistin û xapandinê we tiştek ne dît. Îcar ku em vegerin ser helbestê, dayika min, bi pîremêrekî nola min nakeve ku ez bi tiştên weha de bikevim. Mijûliya bi karekî weha, ehmeqî ye. Di roja îroyîn de zarokên dibistanan jî dema ku helbestan dinivîsînin, têne sîlekirin... Helbestvanî tiştekî weha ye, berxika min.

Ew rihetî û luksa ku hûn di nama xwe de ji min re dinimînin çi ye, Varvara Alekseyevna? Ez ne merivekî qure û ne jî bûme xwediyê daxwazên zêde, dako. Ew jiyana ku heta nuha ez tê de jiyam, ji jiyana min ya îro ne çêtir bû. Piştî vî salê xwe, çima ez ê rabim bibime pilpîlok? Zikê min têr, kincên germ li min û ez ne pêxwasî me. Ma ez ê ji bo çi pilepilê bikim? Ez ne ji mala Konta me jî! Bavê min ne ji malmezinan

bû û li gel ku naxîrek kulfet dor lê girti bû, bi qasî van perên ku ez distînim, ne dikete destê wî. Ez yekî nazdar jî ninim! Lê xaniyê min î berê bi rastî jî gelek û gelek çêtir bû, dako, bi her awayî rihetir bû. Ev oda min ya nuha jî ne xirab e. Bi taybetî ji hinek hêlên xwe ve xweşiktir û bi awayekî din e û ez viya ji dil dibêjim. Lê dîsa jî ew oda min ya berê ji bîra min naçe. Em pîremêr, ango xwiye merivên pîr e ku her girêdayiyê tiştên xwe yên kevn bimînin. Ew oda kevn piçûk bû. Dîwarên wê (Nizanim çima ez çêlî van tiştan dikim!) weke hemû dîwaran, diwarên wê jî dîwar bûn. Lê pirsgirêk ne dîwar in, tiştê ku min xemgîn dixîne, bîranîn in. Her bîranîneke demên buhurî, kêfa min direvîne. Tiştêkî seyr e! Li gel giranî û xemgîniya xwe ev bîranînen ha dîsa jî xweş in. Dema ew bêhtengî û nebaşiyên wê demê dibine bîranîn, aliyên xwe yên xirab wenda dikin û tew bi merivan şêrîn jî dibin. Ez û xwedîya xaniyê xwe, em ewqas bêdeng bi hev re jiyan ku, Varenka! Pîrejina reben mir. Bi bîranîna wê agir bi kezeba min dikeve. Jineke pir dilovan bû û zêde kirê ji min ne digirt. Hertim du singên dirêj di dest de bû, terîşên ku ji ber paçikên kevn dibirî, ji wan rûbend çêdikir. Hemû karê wê ev bû. Ji ber ku me bi hev re fîndek tenê bi kar dihanî, me herduyan jî li ser maseyekê kar dikir. Neviyeke wê ya bi navê Maşa hebû. Piçûktiya wê di bîra min de ye. Anuha li dor sêzdehsaliya xwe ye. Keçikek no û şa bû, hertim qeşmerî dikir û em dikenandin... Em hersê bi hev re wusa dijiyan. Di şevdirêjên zivistanê de em li dor masa xwe ya gulover rûdiniştin, me berê çaya xwe vedixwar û dûre jî em her yek û karê xwe. Ji bo ku bêhna Maşayê teng nebe û nerindiyê neke, pîrejîne dest bi xevroşkan dikir û jê re kat dikir. Çi xevroşk bûn! Ne tenê zarokan, merivên mezin ê jî ji dil guhdariya wan bikira! Dema ku min qelûna xwe vêdixist û wusa ji dil guhdariya wan çîrokan dikir, êdî karê min jî ne diket bîra min. Lê tew piçûka me ya nerind! Wê jî destê xwe î

hûrik disiparte binê argûşa xwe ya sorikî û wusa devjihevî û bi raman guhdarî dikir. Ku xevroşk hinekî jî bi tirs bûya, çavên xwe digirt û xwe bi pîrika xwe ve dişidand. Di demên weha de temaşekirina li wê, pir û pir xweş bû. Me tew hay jê ne dibû ku ronahiya findê çawa diqediya, û dengê pûk û bagêra derve ne dihat guhên me. Belê Varenka, bi qasî bîst salan me bi hev re jiyanekê weha xweş buhurand.

De ez jî çima van tiştan dinivîsînim? Dibe ku kêfa we ji mijarên weha re nayê. Ji xwe yê min jî wusa ye. Tew dema ku tariya şevê weha dadikeve ruyê erdê, bîranîna van tiştan dilê min jî teng dike. Teresa mijûlî tiştêkî dibe, serêşekê bi min girtî û piştî min jî dêşe. Ramanên di serê min de tevlihev in û mîna ku êşekê dide mejiyê min... Îro bêhna min teng e, Varenka! Lê ew çi ye we ji min re nivîsiye, berxika min? Ma ez ê çawa werim mala we, canekem, dûre xelkê çi bibêjm? Di hewşa xênî de derûcîranê bibînin û ewê dûre navotî bi pey me bikeve. Lewra ewê bi çavekî din binêrin. Na, horiya min, ezê sibe êvarê we li dêrê bibînim. Ev ji bo me herduyan jî tevegereke baştir û baqilanetir e. Li min biborin ku min nameyeke weha ji we re nivîsiye: Dema min ji nû ve xwend, têgehîştim ku ne tiştêkî di cî de ye. Ez pîremêrekî nezan im, Varenka. Di xortaniya min de rewşa min dest ne da ku ez bixwînim. Û piştî vî salê xwe jî rabim bixwînim, tiştêkê nekeve serê min. Ez ji we re vekirî bibêjim, kevoka min, di min de hunera katkirinê tune ye. Ez dizanim ku dema ez bixwazim tiştêkî vekirî binivîsînim, ezê tevlihev bikim. Ji bo ku ez vê rewşê bizani bim, pêwîstiya min ji tinazê berpoziyên kesekî jî tune ye. Min îro hûn li ber pencerê dîtî, dema ku we perda xwe dadixist. Bibore, li min bibore! Xwedê bi we re be! Bi xatirê we, Varvara Alekseyevna!

*Dostê we î dilsoz
Makar Devûşkîn*

NOT: Kevoka min, ji vir û weha ez ê ji kesekî re nivisarên hicivane nenivisînim. Lewra bi qasî ku li avarê bipeyivim, ez pîr bûme êdî. Mîna ku metelok dibêje; yên ku ji bo hinekan çalê bikole, ew ê bi xwe têkeviyê, dûre xelk ê bi min bikenin.

9ê Buhara Navîn

Berêz Makar Alekseyevîç!

Dostê min î hêja, Makar Alekseyevîç, çima hûn di serê xwe de tiştan li hev tînin û pê xwe dêşînin, ma ne şerm e? Na xwe hûn ji min şikiyan? Of of, rast e, carina tevgerên min yên bêpîvan çêdibin, lê min nizanî bû ku hûn ê li dilê xwe bigirên. Bawer bikin ez ne diwêrim bi salên we û ne jî karakterê we tinazên xwe bikim. Ev hemû jî ji bêhtengî û bêramaniya min bûye. Ji bêhtengiya xwe meriv dikane hertiştî bike. Ji min wetrê we jî xwestiye hûn di nama xwe de hinekî henekan bikin. Lê piştî ku ez tégêhîştim hûn ji min êşiyane, ez pir xemgîn bûm. Na, hevalê min î hêja û giranbuha, ku we şika dilhişkî û nankoriya min hebe, hûn gelekî çewt difikirin. Ez jî dil sipasdarê wê çeyiya we me ku we ez ji nebaşî û hêrişên wan merivên xirab parastim. Heta dawiya jiyana xwe jî ez ê hertim ji bo we banî Xwedê bikim. Ku ev daxwazên min li asimanên jorîn bête hewandin û bigêhîje Xwedê, hûn ê bextiyar bibin.

Îro ez gelekî kêfrevî me. Tayê bi min girtiye, carina dikim ji germê bifetisim û carina jî diqefîlim. Fedora di ser min de hustuxwar e. Ji hatina mala me, ne pêwîst e ku hûn şerm bikin, Makar Alekseyevîç. Ma ji kê re çî? Em nasên hev in û hew! Ez nama xwe li vir diqedînim. Zêdetir jî tiştê ku ez bini-visînim tuneye. Ji xwe hêle jî di min de ne ma, gelekî nerihet

im. Bi xatirê we, Makar Alekseyevîç.

Ez car bi car ji we lava dikim ku hûn ê ji min neşikên, û bêşik ji min bawer bikin ku ez hertim bi giramgîrî bi we re me. Destirmana we ya nefspiçûk û bi dilsozî bi we re...

Varvara Dobroslava

12ê Buhara Navîn

Varvara Alekseyevna giranbuha!

Ax dako, dîsa çi bû bi we? Hûn hertim weha min ditirsînin. Di her nama xwe de ez dinivîsînim û dibêm: Kincên germ li xwe bikin û di rojên sar û şiliyê de dernekevin der û xwe hemet bikin. Lê ez dinêrim ku hûn tew gulê xwe nadine min. Bi rastî jî hûn wek zarokekê ne, horiya min. Ez dizanim hûn jar in û wek qirşekî kayê hûn narîn in. Ku pêlên bayî piçekî jî bileqe, hûn ê tavlê nexweş bikevin. Wê çaxê divê hûn li xwe binêrin, ji her babetên xeteriyê xwe biparêzên û dostên xwe hustuxwar nehêlin.

Hûn ji min daxwaz dikin ku ez jiyana xwe, derûdora xwe ji ser û ber ve kat bikim, dako. Ez ê vê daxwaza we ji dil bi cî bînim. Ez ê ji serî de dest pê bikim, hevala min, wusa baştir dibe.

Beriya hertiştî bergeha ji hêla kuçê bi her awayî xweş e, nemaze pêlika li pêş malê paqij, ronî û fere ye, bi xwe ji darê sor e û destikê wê tûncîn e. Lê pêlika paş malê, ne lûn bipirsîn û ne jî ez bibêjim. Xilûxwarî, bi nedaw û pêlkekên wê şikiyayî ne. Dîwar ewqas qirêj û bi rûn e ku destê merivan pê ve dizeliqe. Li ser her xirpenga pêlikan sandoq, sandalî û dolapên kevn û şikiyayî li ser hev in. Bi vir û wir de paç û girîşina dardekirî ne, camên penceran şikestî ne. Ferûfolên ji

tozûtewar, qaşîkên hêkan û hundurê masiyan tijî ne û her dever bi bêhneke genî ye. Bi kurtî ne xweş e.

Di warê odeyan de ji xwe min berî jî nivisî bû. Ciyên fere û xweş in, gazin jê nabe, lê bêhna merivan diçikîne. Ya rastî hêwayek fetisok û mîna ku li quncikekî tiştêkî helisî hebe, bêhneke kufikî tê. Di gava pêşîn de tiştêkî pir xirab e. Lê xem nake, piştî du sê deqan meriv hînî wê bêhnê dibe. Lewra ew bêhna êdî li dest û kincên meriv, li her deverên ineriv jî datê. Lê kanariya nikanin weke me xwe li ber vê bêhnê bigirên. Ev bû kanariya pêncan ku deryevan dikire, lê hêwa me li van çûçikan nayê û yek bi yek dimirin. Aşxana me mezin, fere û ronî ye. Gerçî sibehan dema ku masî an jî goştek tê sorkirin, tije dûkel dibe, av dipijiqê derûdorê... lê dîsa jî bi serê êvarê re aşxana me dibe weke buhuşteke rastkîmo. Li aşxana me çî şil çî zuwa hertim kincina bi ben ve dardekirî ne. Ji ber ku oda min jî bi vê aşxanê ve ye, ji bêhna kincan nerihetî li min çêdibe. Lê xem nake, meriv xwe hînî wê jî dike.

Li mala me, bi hilatina royê re teqereq dest pê dike, Varenka. Radibin digerin, bi vir û wir de dibezin û li derina dikevin. Herkes bi karekî dadikeve, hinekên ji van ji bo çûyîna ser karê xwe rabûne û hinek jî ji xwe re zû radibin. Lê ji bo hemûyan jî karê pêşîn, vexwarina çayê ye. Piraniya semaweran, yên xwedîya xênî ye. Ji ber ku hindîk in, em wan bi dobê bi kar tînin. Ku yek doba xwe têxe pêşîya doba yekî din, malik li wî xirab dibe. Denia ku ez nû hati bûm, ev malxirabiya di serê min de jî hati bû. Lê dev jê berdî, katkirina min bi kêrî tiştêkî nayê... Ji xwe bi vî awayî ez bi hemûyan ve bûm nas û dost. Berî hemûyan dostaniya min bi deryavan ve çêbû. Merivekî şorgerm e. Çêlî hertiştî kir û hemû tiştên xwe ji min re got. Qala dê û bavê xwe kir, çêlî xwenga xwe kir ku li Tulayê bi dadpirsekî re zewuciye, û çêlî bajarê Kronstadê kir. Soz da min ku bi her awayî alîkariya min bike, ji min re bibe sitare û

dûre ez banî oda xwe kirim ku çayê vexum. Ez carekê çûm oda wî, di ser xumarê de bûn. Çayek dan min û xwestin ku ez jî beşdarî vê lîstika wan bibim. Êdî ez nizanim bê henek dikirin an bi rastî digotin. Lê xweş xuya bû ku ji êvarê de dilîstin û dema ku ez ketim hundur jî lîstikê dom dikir. Perçên tebeşîran, kaxezên qeremaçan û dûkeleke... çavên merivan dişewutand. Dema tégêhîştin ku ez xwe nadim ber lîstikê, ji wan wetrê ez feylesofiyê dikim, û êdî bi min re ne peyivîn. Ya rastî jî ez ji vê yekê pir kêfxweş bûm. Êdî ez lingên xwe navêjime wir, hemû jî xumarbazên har in! Li ba karmendê lîteraturîst jî carina şevcivîn çêdibin, lê ew şevbuhurkên wir xweş, paqij û kêrdar in.

Beriya ku ez derbas bim, divê ez ji we re çêlî xwediya xaniyê me jî bikim, Varenka. Jineke bêcir e, rasterast cadûkarek e. We bi xwe jî dît ku Teresa di çi rewşê de ye, ne wusa? Jar û sinix ketiye, bûye weke mirîşkek rûçikî. Ji xwe di xanî de me du destirman hene: Jê yek Teresa ye û yê din jî Faldonî ye. Ez nizanim ka wî navekî din jî heye an ne, lê herkes bi vî navî banî wî dikin. Yekî porsor, (Fînî ye çi ye!) pozpelişî û ji çavekî xwe kwîr e, wek heywanekî beradayî ye. Hertin li ber pozê Teresayê ye, pir namîne ku bi hev re pevçinin. Bi kurtî li vir jiyana min ne bi dilê min e. Ne gengaz e ku meriv şevê bibîne hemû biçin bikevine xewa xwe û bêdengî bibe. Hertim meriv dibîne ku li deverêkê rûniştine û qeremaçan dilîzin, û carina jî hertiştên wusa dikin, şerm e ku meriv çêlî wan bike. Çiqas nebe jî ez hinekî hîn bûme, lê ez ténagêhîjim ku malbatên bi zarok çawa debarî vê hingemê dikin. Li vir, di xaniyê me de malbateke xizan dimîne. Oda ku wan kirê kiriye, ne di rêza odên din de ye, li serê quncikê hêla hember odayek bi tikûtenê ye. Merivên bêdeng in, kes têkilî wan nabin. Oda xwe bi navbirkekê kirine du beş û ji xwe re tê de dimînin. Mêrê malê karmendekê betal e. Ez nizanim ji ber çi ye, lê heft sal

berê ew ji kar havêtine. Navê wî Gorşkov e. Merivekî kinikî û tayê sipî ketine porê wî. Kincên wî ewqas gemarî, ewqas per-tolî ne ku dilê merivan pê dişewute. Ji yên min jî xirabtir in! Em di korîdorê de carina rastî hev tîn. Rebenekî peşmûrde ye. Dest û ling lê dilerize û serê wî diheze. Xwedê dizane nexweşiyêke wî heye. Gelekî fedîyok e, ji herkesî ditirse, xwe dide hev û ji merivan dûr diçe. Ez jî carina xwe ji merivan vedikêşim, lê ewqas jî ne. Jin û sê zarokên wî hene. Kurê wî yê mezin wek bavê xwe rebenekî jihevketî ye. Ji hinek hêlên xwe xuyaye ku jina wî di wexta xwe de xweşik bûye. Lê anuha rebenê di rewşeke wusa peşmûrde de ye ku! Li gor ku min bihîst, ew deyndarê xwedîya xaniyê me ne, loma cadûkar li hemberî wan her bi poz û awur e. Li ser hinek nerindiyên Gorşkov jî tiştina hatin guhê min, û dibêjin sedemên havêtina wî ya ji kar jî ji ber wan tiştan e. Ya rastî ez mizanim ka dozek an karê dadgeh û dadpisiyêke di serê wî de hatiye. Lê ev malbata ha gelek û gelek xizan e. Oda wan hertim bêdeng e, Xwedêyo, mîna ku kesek tê de tune be. Zarokên wan jî har nabin. Tu carî meriv nabîne ku zarokên wan weke hemû zarokên din bi hev re dilîzin an bi hev dikenin. Lê ev tiştêkî xirab e. Şevêke ez di ber deriyê wan re derbas dibûm, di wê gavê de dîsa bêdengiyê girti bû ser malê. Ji nişka ve dengê hîskînekê hate guhê min, dûre pistepist û dîsa min dengê hîskî-nê bihîst, mîna ku yek digirîya. Lê ev girî ewqas jidil û ewqas bêdeng bû ku agir bi kezeba min xist. Wê şevê her ez li ser van rebenan ketim ramanan û weke şevên herşevîn xew li min herimî.

Varenka, de anuha bi xatirê we, berxika min! Heta ku ji min hat, min hertişt ji we re kat kir. Îro ez li ser we fikirîme. Ji bo we agir bi kezeba min dikeve, dako. Ez baş dizanim ku we paltoyekî germ nîne. Ez bi bagêr û şilopa buharên vê Petersbûrgê dizanim, ji bo merivan mirin e, Varenka! Xwedê

merivan ji van tofanan bisitirîne! Nama min xweş ne bûye, Varenka, li min biborin. Çi bikim, ez nikanim baştir bidim famkirinê. Ji bo ku hûn piçekî bextiyar bibin, çi tê ber devê min ez dinivisînim. Ku min di wexta xwe de xwendî bûya, wê çaxê rewş dibû tişteki din. Lê ne min xwendim dît û ne jî ez hîn tişteki bûm!

*Dostê we î dilsoz
Makar Devûşkîn*

25ê Buhara Navîn

Makar Alekseyevîçê giranbuha!

Îro ez rastî dotmama xwe Şaşayê hatim. Di rewşeke xirab de ye, rebenê. Ew ê tetirxanî bibe. Li gor ku min bihîstiyê, Anna Fedorovna her li pey min digere. Wusa xuyaye ev jinika dest ji hustukura min bernade. Gotiyê ku ew ê min bibexşîne, ew ê tiştên derbasbûyî ji bîr bike û xwestiyê ku were min bibîne. Li gor tiştên ku wê gotine, merivatiya min û wê nêzîktir e û mafê we tuneye ku hûn xwe têkilî malabata me bikin. Ji bo min jî gotiyê ev şerm û rûreşiyê mezin e ku ez bi perê destê we xwedî dibim, min mêvanperweriya wê ji bîr kiriye ku wê du sal û nîvan xwedîtiya min û diya min kiriye, em ji birçîbûnê filitandine, deynê me li me bexîşandiyê...

Dev ji diya min jî bernade! Diya min ya reben, ku bizanî bûya ev jinika çi tîne serê min! Lê Xwedê bi hertiştî dizane. Anna Fedorovnayê wekîdin jî gotiyê ku wê ez dame ser rîya bextiyariyê, lê min ji kêmaqîliya xwe ev rîya wenda kiriye. Min şerefmendiya xwe ne parastiyê, dibe ku min ne xwestiyê... Xwedêyo, baş e, lê gunehkarê vê yekê kî ye? Gotiyê, Mîrza Bukov baş kiriye ku bi yeke weke min re ne zewuciye,

yeke ku... uff, têngêhîjim çima ez van tiştana dinivîsînim. Dema ku ez van derewên weha dibihîsim, ez pê dêşim, Makar Alekseyevîç. Ez nizanim ku anuha çi bi min hatiye, lê diricifim, dihîskim û digirîm. Ev nameya ha jî, min du saetên xwe daye ku ez binivîsînim. Ji min wetrê ew jinika ê li xwe mikûr were bê çi neheqî li min kiriye, lê tew di ser de çi gotinan jî dibêje!

Ji bona Xwedê tew ji bo min neqirqilin, hevalê min, parêzgerê min! Fedora mezin dike, ez ne nexweş im. Lê do dema ez çûm ser goristana Volkovayê ku ez ji bo diya xwe ayînekê bidîme xwendin, min hinekî serma girti bû. Ma çima hûn bi min re ne hatin? Min ewqas ji we lava jî kir. Ax, dayika min ya reben û mihêr, ku wê bikanî bûya serê xwe ji gornê rakira û bidîta ka wan çi hanîne serê min!

V.D

20ê Buhara Paşîn

Berxika min, Varenka!

Ez hinek tirî ji we re dişînim, horiya min. Dibêjin, ji bo wan nexweşên ku ber bi başiyê diçe, baş e. Pêşniyarên doktoran jî ev e û dibêjin tîbûnê li merivan dişikîne, û loma ez dişînim. Çend roj berê, we çend gul xwesti bûn, ez wan jî dişînim. Lê hûn ji xwarinê re çawa ne, canekem, hûn dixwin, an ne? Ya herî girîng ev e. Şikir ji Xwedê re ew hemû rojên teng û xemgîn li me bihurîn. Şikir ji Xwedê re! Ku em vegerin ser pirsê pirtûkan, heta nuha min peyda ne kirine. Lê dibêjin, li vir pirtûkek pir baş heye. Min ew ne xwendiyê, lê ew yê ku xwendine pesnê wê didin û dibêjin, bi stîleke herî bilind hatiye nivîsîn. Min ji xwe re bi deyn xwest û wan jî soz dane min.

Lê ez nizanim, hûn ê jî bixwînin, an ne? Di vî warî de hûn gelekî nazdar in, ewqas ne rihet e ku meriv tiştêkî li gor dilê we peyda bike. Lewra ez bi we dizanim, kevoka min. Ji bêguman hûn ji helbestên evîni û dilpekî hez dikin. Baş e, ez ê ji we re helbestan jî peyda bikim. Li vir, deftereke helbestan li ba min heye.

Ez gelek baş im, ji bo min tew hustuxwar nebin, dako. Ew hemû tiştên ku Fedorayê li ser min jî te re gotiye, ne rast in. Silavên min li wê zimandirêjê bike û rasterast jê re bibêje, tu derewan dikî!... Min redîngotê xwe î nû jî ne firotiye. Dibêjin, ew ê di nêzîk de weke karxelat 40 rûbilên zîvîn jî bidine min. Ma ez ê çima kincên xwe bifroşim? Hûn dilê xwe teng nekin, dako. Fedora jineke şikebar e û di serê xwe de tiştan çêdike. Ji bo tiştên weha hûn xwe nerihet nekin, kevoka min. Li saxiya xwe binêrin û bi gavekê zûtir rihet bibin ku hûn min, vî pîremêrî jî xemgîniyê bifilitînin! We jî kuderê bihîst ku ez jar ketime. Ev jî ji ber xwe derxistine, canekem! Şikir ji Xwedê re ez weke pîvaz im. Kîloyên min jî ewqas zêde bûne ku ji ber vê nepixîna xwe ez şerm dikim. Kêfa min li cî ye, dubare dikim ku daxwaza min, tenê saxiya we ye! De bi xatirê we, horiya min. Wan tiliyên we yên hûrik ez yeko yeko radimûsim.

Makar Devûşkîn

NOT: Canekem, ev çi ne ku we dîsa ji min re nivisandiye? Çi tiştên seyr in! Ma ez ê çawa hertim serî gavê werim mala we, horiya min? De ka ez ji we bipirsim. Ku we bivê ez di tariya şevê de werim, ma di vê demsalê de jî dunya tew tarî nabe ku! (*) Di nexweşiya we de, dema hûn her bêhiş diketin, hertim ez li paş serê we bûm, horiya min. Lê anuha têngêhî-

(*) *Li Petersbûrgê û li hemû ciyên bakur, ji buhara paşîn heta havîna paşîn dunya heta derengî şevê jî her ronahî ye. WW*

im ku bi çi awayî min ev tişta kir. Dûre jî min hatûçûya xwe birî, lewra hawirdora me pê hesiya bûn û li pey me dipeyivîn. Gotinên ku ji nuha de têne kirin, bi têra xwe zêde ne. Bawerîya min bi Teresayê heye, ew ne zimandirêj e. Lê dîsa jî divê hûn li ser bifikirin, dako. Dûre ku xelk pê bihesin, kî dizane wê çaxê ew ê li ser me çi bifikirin û çi bibêjin?... Canekem, ji ber vê yekê jî xwe ragirên heta ku hûn baş dibin. Dûre em dîsa dikamin li dereke derveyî malê hevdu bibînin.

1ê Havîna Pêşîn

Makar Alekseyevîçê hêja!

Ji bo xwîngermiya we ya li hemberî min, xemgînî û dijwariyên ku we ji bo min kişand, ez jî fikirîm ku tişteki bikim û pê we kêfxweş bikim. Di dawîya dawîn de ez rabûm min dolaba xwe vekir, li deftera bîranînên xwe geriyam û min dît. Ez anuha wê ji we re dişînim. Di demeke bextiyariya jiyana xwe de min dest bi nivisandina wê kiri bû. Di warê jiyana min ya berê de, li ser diya min, Pokrovskî, ew demên ku min li ba Anna Fedorovnayê buhurand û ew xirabiyên ku di vê dawiyê de bi serê min de hatin, we hertim bi mereqdarî ji min dipirsî. Xwedê dizane ka bi çi ramanê, lê ev deftera ku min hinek demên jiyana xwe lê nivisîye û we jî pir dixwest ku hûn bixwînin, ez jî bêguman bawer dikim ku hûn ê pê kêfxweş bibin. Lê dema ku min ji nû ve xwend, xemgîniyekê bi min girt. Bi min wusa hat ku ji nivisîna rêza dawîn û vir de, ez bi ewqasî din jî pîr bûme. Min ev bîranînên xwe di demên cuda cuda de nivisandîye. Di xweşiyê de bimînin, Makar Alekseyevîç! Bêhna min gelek teng e û bêxewî jî rihetiyekê nade min. Çi nexweşiyê cankûçik e!

V.D

(I)

Dema ku bavê min mir, ez hew çardehsalî bûm. Di jiyana min de bextiyartirîn dem, dema zaroktiya min bû. Û ew dem jî li vir ne, ji vir dût, li perê gundekî dest pê kiri bû. Bavê min li gundê T'ê, di wargeheke mezin de kûxa bû. Xwediyê wê prens P. bû. Bi jiyaneke bextiyar û bêdeng em li gundekî prens diman. Ez wê çaxê piçûkek şûm bûm. Li wan mêrg, devî, bexçan dibeziyam û dilîstim. Karê min ev bû û kesekî xwe têkilî min ne dikir. Bavê min, ji ber karûbarên xwe wext ne didît ku serê xwe bixurîne. Karê diya min ji serê wê zêtir bû. Herweha tiştêkî ku wan fêrî min bikira tune bû û ji vê yekê jî ez kêfxweş bûm. Pirî caran ez sibê zû radibûm, an min berê xwe dida golê, an deviyar, an dewsa bênderan, an jî ez dibeziyam nav pirêzan. Kelkela germa nava royê ne xema min bû. Heta ku min dixwest ez ji gund dût diçûm. Min guhê xwe ne didayê ku dirik û pejikên dar û deviyar bi kincên min dikevin û li min diperitînin. Ew peyvên ku dûre li malê li ruyê min diketin, ez bi wan jî ne dêşiyam.

Ez wer bawer im, ku ez ji wî gundî derneketama û heta dawîya jiyana xwe li wir bijiyama, ez ê her bextiyar bimama. Lê hîn di zaroktiya xwe de, ev ciyên ku min çavên xwe lê vekir, ji bêgavî min li cî hişt. Dema me koçbarî Petersbûrgê kir, duwanzdehsalî bûm. Ax! Di wan amadegiyên koçbariyê de ew xemgîniya ku bi min girti bû, ez tew ji bîr nakim. Ez digirîyam û digirîyam. Lewra ew hemû tiştên ku min jê hez dikir, ez ji wan dûrdiketim. Tê bîra min, wê çaxê min bi girî xwe havêt hustuyê bavê xwe û ez li ber geriyam ku em hinekî din jî li gund bimînin. Bavê min li min hêrs bû. Diya min bi girî ji min re digot û bi min dida zanîn ku em ji bo pêwîstiya karûbarên xwe diçin. Prens P'yê pîremêr miri bû. Kesên ku ciyê wî girti bûn, xwesti bûn bavê min ji karê wî dûrbixin. Bavê min hinek

perên xwe yên arizî dabû dest hinek kesên xwedîkar. Bi hêviya serastkirina rewşa xwe ya aborî, bavê min çêtir dîti bû ku ew bi xwe were ser karê perên xwe. Ev hemû tiştên ha dûre diya min ji min re kat kir. Dema em hatin vir, li hêla Petersbûrgskaya Storonayê em bi cî bûn û heta mirina bavê min jî em li wir man.

Ji bo min pir dijwar bû ku ez xwe hînê vê jiyana nû bikim. Em di payîzê de hatin Petersbûrgê. Dema em ji gund qetiyar, dunya xweş û germ bû. Karûbarên gund li ber qedandinê bû. Li hawirdorên komikên geniman vîçevîçê refên çûçikan bû vediniştin. Her dever şên û rengîn bû. Lê dema em hatin bajêr, şilf û şepeliya payîzê bû, bi hêwayeke qirêj û fetisokî bû. Li vir em rastî gelek rûçikên merivên nenas, dilsar, bêhteng û mirûztirş hatin. Bi awayekî me xwe bi cî kir. Di raxistina mala nû de, teqûreqiya wê çaxê her di bîra min de ye. Bavê min tew li malê ne disekinî. Diya min bi gavekê jî vala ne dima. Bi her awayî wan ez ji bîr kiri bûm. Di vê mala me ya nû de, sibeha şeva pêşîn ez bi xemgînî şiyar bûm. Pencera me li hemberî dîwarekî zer bû. Celba kuçê li gûzikê bû. Kuçeyeke wusa bi hatûçûyê zêde bû. Lê kesên ku di kuçê re derbas dibûn, bi kinc û bergan xwe tev pêça bûn. Ji sermayê xwe didan hev û diçûn.

Di mala me de, roj bi awakî xemgîn û bêhtengîn dibuhurîn. Mîna ku me ne dost û ne jî nas hebûn. Navîna bavê min û Anna Fedorovnayê ne xweş bû, deyndarê wê bû. Ji ber danûsitandinên kar hertim kesina dihatin. Di her hatina xwe de jî ev merivên ha hertim dipeyvîn û bi dengê bilind li hev diqêriyan. Piştî çûyîna van mêvanan bêhna bavê min teng dibû, xwe hêrs dikir, bêyî ku peyvek ji devê wî derkeve bi saetan di odê de diçû û dihat. Di demên weha de ji tirsan deng bi min jî ne diket. Mîm jî pirtûkek digirte destê xwe, li quncikekî rûdiniştin û min newêrî bû xwe bilivanda.

Sê mehan piştî hatina me ya Petersbûrgê, ez li dibistana dewletê bi cî bûm. Di destpêkê de di nava merivên biyanî de mayîn, bi min pir dijwar bû. Hemû tişt xwînsar û naşêrîn bû. Mamostên me hişk, keçên din jî bêrû û ez jî ewqas şermok bûm ku! Bi disîplîneke hişk, ji bo hertiştî danîna wextê, nanxwarina bi hev re, bêxwêbûna mamosteyan, ev hemû tiştên ha hîn di destpêkê de ez xemgîn û bêhtengîn kiri bûm. Xew jî ne diket çavên min, di van şevên sar û dirêj de bêhna min teng dibû, min pal dida û ez digirîyam. Pirî şevan, dema ku hemû xwendevanên din li ser dersên xwe yê kevn an jî yê nû dixebitîn û bi hev re dipeyvîn, min jî xwe di ser pirtûkek xwe de xwar dikir, bêdeng lê dinêrî û ez diketime xeyalên mala me. Ez diya xwe, bavê xwe, dadêya xwe ya pîr û xevroşkên wê difikirîm. Ax, bi van ramanan re çî xemgîniyê digirte ser min! Tiştêkî herî piçûk î di mala me de, min bi kêfxweşî dihanî bîra xwe. Min gelek dixwest ku ez dîsa li malê, di oda xwe ya piçûk de, li ber semawerê, bi dê û bavê xwe re rûniştama. Li wî ciyê germ û nas, min ê ji dil xwe bavêta hemêza diya xwe û lê bipiçikiyama.

Her ku ez li ser van tiştan diponijîm û difikirîm, dilê min bêtir dikeliya, ez di xwe de digirîyam û min hêsrên xwe berdîdan hundurê xwe. Hişê min ne li ser peyvikên fransî bû. Ji ber çênekirina dersa xwe ya sibê, wê şevê her min di xewna xwe de manoste, madam û keçên xwendevan didît û li ser dersên xwe min pesta digot. Lê sibetirê jî xuya dikir ku li ser dersa xwe ez tiştêkî nizanim. Wê çaxê jî weke tawanbarî ez li ser lingan dihatim rawestandî û nivê xwarina min ji min dihatê birîn. Ez hertim bêhteng û xemgîn bûm. Di destpêkê de xwendekarên keç tinazên xwe bi min dikirin, di dersê de ez li hev şaş dikirim, dema em hemû bi hev re diçûn aşxanê, destdirêjî dikirin û pê ez hêrs dikirim. Dûre jî ji bo tiştêkî herî piçûk giliyê min bi mamostê de dikirin.

Lê li gel van hemû tiştên ha jî, êvarên rojên şemiyên dema ku dadêya min dihat pey min, bi bextiyarî min xwe davête hemêza wê û ez lê dipiçikîm. Wê jî kincên min li min dikir, ez germ dipêçam û heta malê ez li pêşiya wê dimeşiyam û her min jê re tiştina digot. Bi şayî û kêfxweşiyê wusa min xwe digîhand mal, min dê û bavê xwe ewqas maç dikir, nola ku min deh salan ruyên wan ne dîtî be. Dûre ziman li min vedibû, min her digot û kat dikir, xêrûxweşî li herkesî dikir, ez dikeniyam, bi vir û wir de li ser lîngan hol dibûm. Lê peyvîna min û bavê min bi awakî bêhenek li ser zanistîya dersan, li ser mamostên me, li ser zimanê fransî û gramera L'Homond dibû. Ê em hemû jî kêfxweş û bextiyar bûn. Îro jî, dema ku ez wan çaxan bi bîr tînim, dilê min şa dibe.

Ji bo ku ez hîn bibim û pê dilê bavê xwe xweş bikim, heta ku ji min dihat, min dixwend. Lewra min dizanî bû ku bavê min heta quruşekî xwe î dawîn jî ji bo xatirê min li ber xwe dida. Roj bi roj gwînê bavê min bêtir divemirî, bêtir bêhtengîn û bêtir hêrs dibû. Xwiyê wî xirabtir dibû, karên wî li hev ne dihat û heta ber qirikê keti bû binê deynan. Ji bo ku bavê min hêrs nebe, diya min ne diwêrî bû bigirîya û ne jî peyv ji devê wê derdiket. Di bédengîya xwe de jar û xirabtir bû û bi kuxîkek xirab ket. Dema ku ez jî dibistanê vedigeriyam, hertim jî çavên min li wan ruyên xemgîn diket. Diya min bédeng bédeng digirîya û bavê min bi hêrs bû. Dûre jî xirecir û pevçûnekê dest pê dikir. Bavê min dida ber pozê min û ji min re digot; li gel ku me hertiştê xwe daye ser xwendina te û me xwe xizan xistiye, lê te dilê me xweş ne kiriye û hîn bi fransî jî nikanî bipeyivî. Bi kurtebirî, gunehkariya hemû dijiwariyên ku em tê de, wî davêt ser min û diya min. Diya min ya reben, çawa devê merivan li wê digeriya?! Min lê dinêrî, agir bi kezêba min diket. Gupên wê keti bûn hev, çavên wê jî girî sor û di kort de çû bûn xwarê, gwînê wê rengê merivên bi jana zirav

dida. Zêdetir, min ji destê bavê xwe dikêşand. Hertim ji tiştê kî piçûk dest pê dikir, dûre yek ji vir û yek ji wir dihanî û hêrs li xwe mezintir dikir. Carina tew ez tênedigêhîştim ku ji bo çî jî hêrs dibe. Ku carekê devê xwe vebikira, êdî ne disekinî û her li ser zimanê fransî, li ser serhişkiya min, li ser ehmeqî û bêsermiya mamosta dibistana me dipeyvî û digot ku; wê ji bêrûtiya xwe bala xwe ne daye ser xwiyê me î naxoş. Dûre vedigeriya ser xwe û gazin ji xwe dikir ku wî hîna ji xwe re karek ne dîtiye. Çêlî gramera L'Homond dikir û digot zimanzanistiya Zapolskî pir û pir çêtir e. Di ser min de dikire pilepil û dida zanîn ku wî ji bo xwendina min pêşek pere rijandiye û xuyaye ez yeke bêpêjn û dilkevir im. Lê ez keçika reben, bi kurtî, ji bona ku ez peyvik û hevokên fransî ji ber bikim, bi her awayî min xwe dida xwendinê. Lê dîsa jî, ya ku xirab dibû, dîsa ez bûm! Ev ne ji wê yekê bû ku bavê min ji min hez ne dikir. Ji min jî û ji diya min jî gelek hez dikir, lê xwiyê wî wusa bû.

Serneketin, xemxwarî û ev hemû tiştên bêyom rewşa bavê min î reben xirab kiri bû. Pîrî caran hêviya wî dişikest. Dev ji saxî û rihetiya giyanê xwe berda, serma girt û nexweş ket. Piştî vê nexweşiya xwe jî di wexteke pir kurt de ji nişka ve ket û mir. Ev mirina wî ya weha zû, dest û ling li me girêda û heta çend rojan jî hiş ne hat serê me. Sergêjiyeke wusa girte ser diya min ku ez ditirsiyam ew ê hişê xwe wenda bike. Di pey mirina bavê min re weke mişkên ku ji qulên xwe derkevin, ji her aliyî ve xwediyên deynan girtin ser me. Bi şeş meha piştî hatina me ya vir ew xaniyê me yê pişûk î ku bavê min li Petersbûrgskaya Storonayê kirî bû, ji dest me çû. Hemû tiştên me yên ku hebûn, me firotin. Ez nizanim ew deynên mayî bi çî awayî hatin dayîn, lê em bi xwe rûtûrepal, bê cî û war man. Diya min bi nexweşiyeke bêderman keti bû, em zikekî têr yekî birçî bûn. Tiştê me î ku em pê bijiyayî ne ma bû û perîşa-

niya me li qirikê bû. Min wê çaxê nû çardehsaliya xwe tijî kiri bû.

A di wê demê de carekê Anna Fedorovna hate ba me. Her çêlî wargeha xwe dikir û li gor gotinên wê, em û wê merivên hev dihatin. Diya min jî çêlî merivatiya xwe û wê dikir, lê pir jî dût ve. Dema ku bavê min sax bû, tew ne dihate mala me. Lê roja ku hat, bi çavên girî xemgînî û dilşewatiya xwe ya ji bo vê rewşa me da xuyakirin û da zanîn ku ev hemû tiştên ha jî ruyê bavê min de bûne, bi pozbilindî wî quretîyên ji xwe mezintir kiriye, digot, daxwaza dilê xwe bi lêv dikir ku em wan hemû tiştên buhurî ji bîr bikin û bi hev re têkevin danûsitan-dinên merivatiyeke germ. Lê dema ku diya min pê da zanîn ku tu carî dilê xwe ji wê teng ne kiriye, bir û berda girî. Dûre wê diya min bi xwe re bir dêrê û ji bo «miriyê xoşewîst» (Ji bo bavê min, wê weha got.) ayînek da xwendinê. Piştî ayîne bi diya min ve rasterast li hev hat.

Anna Fedorovnayê berê dûtûdirêj çêlî xizanî, dijarî û bêhêvîtiya me kir û bi her awayî rewşa me da xuyakirin, dûre pêşniyarê me kir ku em di mala wê de bimînin. Wê jî weha bi lêv kir. Diya min sipasî wê kir, lê heta demeke dirêj jî bêbiryar ma. Lê ji ber ku tu riyeke din li pêş xwe ne didît, rabû malavatî li Anna Fedorovnayê kir û pê da zanîn ku me pêşniyara wê ji serê xwe qebûl e. Wê sibeha ku me ji Petersbûrgskaya Storonayê koçî girava Vasîlyevskîyê kir, weke îro tê bîra min. Hişkesar û sayiya sibeheke payîzê bû. Diya min digirîya û ez gelekî xemgîn bûm. Diltengiyeke nependî xwe girti bû ser ruhê min. Demeke giran û dilêşîn bû...

(II)

Di destpêkê de min û diya xwe, me gelek dijarî kişand heta ku em hîni vî ciyê xwe î nû bûn. Anna Fedorovnayê di

kuça şaşan(*) de ji pênc odên xweşik xaniyekî wê hebû. Sê odên xênî, Anna Fedorovna û dotmama min Şaşa tê de diman. Weke sêwiyekê, di piçûktiya xwe de heta nuha li ba Anna Fedorovnayê dihat xwedîkirinê. Di oda çaran de ez û diya xwe diman. Di oda dawîn û ya kêleka me de jî, bi navê Pokrovskî xwendekarekî xizan bi kirê tê de dima.

Anna Fedorovna xwediyê jiyaneke gelekî baş bû. Ji qasî ku meriv tê derdixist dewlemendtir bû. Lê hatinên dewlemendiya wê jî, bi qasî tiştên ku wê dikir, nependî bûn. Hertim mîna ku karekî wê î nîvçe hebe, rojê çend caran bi duruşkê an jî peyatî derdiket û dihat. Lê ne gengaz bû ku ez têbigêhîjim ka çi dike û xwediyê çi karî ye. Bi gelek kesên têvel re danûsandinên wê hebû. Birek merivên nenas li wê dibûn mêvan û Xwedê dizane bê çi kes bûn, lê hemû jî ji bo karekî dihatin û di dest de jî diçûn. Her cara ku yekî li zengilê derî dixist, diya min ez davêtime baş derê oda me û derî li ser min digirt. Ji ber vê yekê Anna Fedorovna pir ji diya min hêrs dibû, bi saetan di ser me de dikire birebir ku em gelekî payedar in û pêwîst nake em xwe wusa pêşan bidin. Di wan deman de ez tênedigêhîştim ku bi mebesta payedariya me ka ew dixwaze çi bibêje. Lê ez anuha têngêhîştim ku an jî bi gotineke din min têderxist ku li gel daxwaza Anna Fedorovnayê, çima diya min ne dixwest li mala wê bimîne. Ew jineke xirab bû û çavsofî li me dikir. Ji bo min hîn wek pirseke sergirtî ye ku wê çima wê çaxê pêşniyarî me kir ku em di mala wê de bimînin. Di demên pêşîn de li hemberî me gelekî merva bû. Lê piştî ku têngêhîşt êdî me kesek nîne û ciyê ku em pêde biçin tune, wê çaxê rastiya ruyê xwe da xuyakirin.

Dûre wext buhurî û ew li hemberî min guherî. Heta ku bivê, ew nazik û dilovane bû û dixwest dilxweşiya min bigirê. Lê

(*) *Kuçekek ji kuçên taxa Vasîlyevskaya Petersbûrgê ye. WW*

bi rastî jî di demên pêşîn de, wek diya xwe min jî pir ji destê wê kişand. Hergav bi me re pevdiçinî û çêyiyên xwe dida ber pozê me. Wê, em wek merivên xwe yên xizan bi xelkê didan naskirinê û digot: «Jineke bî û keça xwe ya sêwî ye.» û wê ji bo Xwedê em di mala xwe de hewardine. Li ser xwarinê çavên xwe ji me ne dikuta ka çend parî di gewriya me de diçe xwarê. Ku me nexwara, wê ev yeka jî li me digirt û digot: «Xwarin ne bi dilê wan e! Xwarinê hilnebijêrin, Xwedê çi xwarin kiri be malê, ez wê didime ber we. Ma di mala we de ji viya çêtir bi dest we diket!» Hertim dev davêt bavê min û digot: «Xwe di ser herkesî re girt û xwest ji wan çêtir bijî, lê karê wî li hev ne hat. Jin û keça xwe bi kuçan xist. Ku meriveke wan ya dilovan û xiristiyanekê oldar jî ew di mala xwe de nehewanda, Xwedê dizane ka bê ew ê têketana çi rewşê. Kî dizane, dibe ku li kuçan ji birçîna bimirana!» Ma wekîdin çi ne digot ku! Tiştên ku meriv dibihîst, ji dilêşinê bêtir dilverîşîn bûn. Diya min her digirîya. Saxiya wê her roj xirabtir dibû, bi awakî berbiçav jar diket û diheliya. Li gel vê yekê ji ez û diya xwe, me karê dirûnê digirt û ji sibê heta êvarê me kar dikir. Lê Anna Fedorovna ji vê yekê jî nerihet dibû û digot; mala min ne dirûnxana modayê ye. Lê diviya bû me li hêlekê hinek pere bida ser hev ku em bikani bin ji xwe re kincan bikirin û pêwîstiyên xwe yên mayî berteref bikin. Bi hêviya ku em ê rojekê bikani bin koçî dereke din bikin, heta ku ji me dihat me perê xwe berhev dikir. Lê ji ber vî karî, saxiya diya min bêtir û bêtir xirab dibû, her roja ku lê dibuhurî, hêlê di wê de ne dihişt. Nexweşî, weke kurmekî keti bû saxiya giyanê wê û ber bi mirinê dikişand. Min ev bi çavên xwe didît, min bi xwe jî hîs dikir û herweha dilê min jî di ber de dişewutî.

Bi vî awayî rojan didane pey hev û derbas dibûn. Mîna ku tew em li bajêr nejîn, jiyana me bi her awayî bêdeng dibuhurî. Piştî ku Anna Fedorovna bi desthilatiya xwe ewle bû, hêdî

hêdî bêhna wê jî fere dibû. Ji xwe kesek jî me ne difikirî ku tişteki jî wê re bibêje. Oda me û wê bi korîdorekê jî hev hati bû veqetandin. Weke ku min berê jî dabû xuyakirin, oda me û Pokrovskîyê xwendekar bi hev ve bû. Fransî, almanî, dîrokna-sî, geografî û wek ku Anna Fedorovnayê digot, wî hemû zanist hînî Şaşayê dikir. Ji bo vê yekê Anna Fedorovnayê ev xortê ha têr dikir û di mala xwe de dihewand. Şaşa keçeke kaw û şerût, lê zîrek bû. Di wan deman de sêzdehsalî bû. Anna Fedorovnayê pêşniyarî diya min kir ku ji bo min ê baş be ku ez jî beşdarî vê dersgirtinê bibim, lewra min hîngirtina xwe ya li dibistana dewletê nîvçe hiştî bû. Diya min jî vê yekê pir kêfxweş bû û rasterast salekê min bi Şaşayê re ders jî Pokrovskî girt.

Pokrovskî xortekî pir û pir xizan bû. Nesaxiya giyanê wî dest ne dida ku bi rêkûpêkî xwendina xwe bidomîne. Navê xwendekariya ku li wî bû bû, xwiyeke kevn bû û jî berê de dihat gotinê. Ewqas nefspiçûk û bêdeng dijiya ku tu dengê jî oda wî ne dihat bihîstin. Ji derve de xwediyê bergeheke gelekî seyr bû. Rêveçûna wî jihevketî û bi sistûpistî silav hildida. Peyivîna wî ewqas seyr bû ku di demên pêşîn de, wexta min li wî dinêrî kenê min ne disekinî. Bi taybetî di dersan de Şaşa diket kirê wî û pê tinazên xwe dikir. Merivekî hişk bû, zû tûre dibû, ku me piçekî nerindî bikira tavilê hêrs dibû û di ser me de dikire pilepil. Pîrî caran di nîvê dersê de hêrs dibû, diket oda xwe û heta êvarê jî ser pirtûkên xwe ranedibû. Gelek pirtûkên wî yên hêja û nadîde hebûn. Li derve jî bi peran ders dida û perên ku jî wir bi dest diket, tavilê diçû û jî xwe re pê pirtûk dikirîn.

Her ku çû min ew baştir û jî nêzîk ve nas kir. Merivekî dilpak, baş û giranbuha bû. Heta wê rojê jî ez li yekî wusa rast ne hati bûm. Diya min pir rûmet dida wî. Dûre, (piştî diya min) jî bo min jî bû hevalekî herî baş.

Di destpêkê de li gel ku ez mestûmezin jî bûm, ez bi xwe jî diketim nerindiya tevgerên Şaşayê. Bi saetan me serê xwe di ber de dêşand ku em ê bi çi awayî bikani bin Pokrovskî hêrs bikin û ew jî li me bike qêrîn. Dema ku tûre dibû, rewşeke komîk digirte ser wî û em jî vê yekê kêfxweş dibûn. Îro jî dema ku ez vê yekê bi bîr tînim, ez şerm dikim. Rojekê me ew wusa hêrs kir ku hindik ma bû bigirîya û min bihîst ku di ber xwe de hêdîka dibê: «Zarokên dilkevîr!» Ji nişka ve ruyê min sor bû, min şerm kir û dilê min pê şewutî. Tew jî bîra min naçe ku ez heta binê guhên xwe soromoro bûm û hêsr bi çavên min ket. Min jê lava kir, li ber geriyam ku bêhna xwe fere bike û van henekên me yê ehmeqane li dilê xwe negirê. Lê wî pirtûka xwe pevxist û di nivê dersê de rabû çû oda xwe.

Wê rojê heta êvarê poşmaniyeke mezin bi min girt. Me pîrî caran ew weha kelagirî kiri bû û her ku ez li ser difikirîm, dilê min bêtir pê dişewutî. Me xwesti bû ew bigirî, me dilê wî teng kiri bû û di dawîya dawîn de jî em bi ser keti bûn ku ew xortê reben xwe di vê rewşê de bibîne. Ji xemgînî û poşmaniyê wê şevê heta sibê xew ne ket çavên min. Dibêjm ku poşmanî dilê merivan rihet dike, lê ne wusa ye. Xwedê dizane payedarî jî tevlihevî xemgîniya min dibû. Min ne dixwest Pokrovskî min weke zarokekî bibîne. Di wan çaxan de ez êdî panzdehsalî bûm.

Ji bo ku Pokrovskî nerînên xwe yê li ser min biguherîne, jî wê rojê û pêve min dest pê kir û hezar plan di serê xwe de çêkir. Lê rewşa şermokî û gunehkariya min rê ne dida ku ez biryarekê bistînim û ev fantazîyên ha her di serê min de bûn. Lê belê ew nerindiyên ku Şaşayê dikirin, min xwe jê vedikişand. Pokrovskî jî êdî hêrs ne dibû. Lê ev jî ne dibû berkela ber dilê min.

Ez ê anuha çend gotinan li ser merivekî bikim. Balkêştir, seyrtir û rebentir merivekî ku ez di jiyana xwe de lê rast hati-

me. Li vî beşê notên xwe, sedema ku ez ê çêlî wî bikim ev e ku heta wê çaxê jî vî merivî tew bala min ne kişandi bû. Lê dûre ji nişka ve hertiştê Pokrovskî bala min kişand.

Carina rîsipiyekî bi bejneke kinikî, kincên qirêj û pertilî, seyr û şermok dihat mala me. Bi mêzekirineke pêşîn re meriv digot qeyê ji tiştêkî an jî ji hebûna xwe şerm dike. Her xwe dida ser hev û xwe diguşişand, dest û lepên xwe li ba dikir û dev û pozê xwe xwar dikir. Yekî ku lê binêriya ew ê bigota ev ji serê xwe kêm e. Dema ku dihat mala me, li ber diwarê pêşberî deriyê camîn disekinî û newêrî bû têteta hundur. Ku ji me yeka ku wî nas dikir; ez, Şaşa an jî destirmaneke malê di ber wî re derbas bibûya, destê xwe jê re li ba dikir, xwe dida ser hev û dest bi îşarên xwe yên têvel dikir. Ku me jî li gor peymanaxwe piçekî serê xwe xwar bikira an jî ew bi nav bikira, têra wî dikir ku ew têtêgêhîje kesekî biyanî li malê tuneya û ku ew bixwaze dikane têtêve hundur. Wê çaxê jî pîremêr hêdîka derî vedikir, pişîrînen kêfxweşiyê bi lêvên wî diketin, bi dilxweşî destên xwe di hev re dida û bêdeng berê xwe dida oda Pokrovskî. Ev, bavê Pokrovskî bû.

Ez dûre çîroka jiyana vî pîremêrî dîrûdirêj têtêgêhîştim. Di wextekê de ev li derekê kar dike. Ji ber bêkêrî û lepdarîniya wî, hertim karên sivik û piçûk didine ber wî. Piştî ku jina wî ya pêşîn (Diya Pokrovskîyê xwendekar) dimire, vê carê ji malmezinan ji xwe re keçekê dixwaze û pê re dizewuce. Bi vê zewaca nû re, di malê de hertişt serûbinî hev dibe. Jinik nahêle kesek çavê xwe veke û hertiştî dixê destê xwe. Pokrovskîyê xwendekar wê çaxê lawikekî dehsale ye. Dêmariya wî gelekî çavsoriyê lê dike. Lê Xwedê li ruyê Pokrovskî mêze dike. Xwedîwargêh û dewlemendekî bi navê Bukov di wextekê de karhevalê bavê wî ye. Ew di bin sitara xwe de Pokrovskî dide ber xwendinê. Sedema vê yekê jî ev e ku Bukov diya wî ji keçaniya wê de nas dike loma. Bi dest û alîkariya Anna Fedo-

rovnayê keçik bi Pokrovskîyê mezin re tê zewucandin. Mîrza Bukovê ku baştirîn hevalê Anna Fedorovnayê ye, radibe wek xelata zewacê pênc hezar rûbilê dide bûkê. Lê kes pê nizane bê ev perên ha çi lê hat. Ev hemû tiştên ha Anna Fedorovnayê ji min re kat kir. Pokrovskiyê xwendekar tew hez ne dikir ku çêlî jiyana malbata xwe bikira. Li gor ku tê gotin, diya wî pir xweşik bûye. Lê bi min gelek seyr e ku çawa bi karmendekî wusa sivik re zewuciye. Di ciwaniya xwe de, çar salan piştî zewaca xwe miriye.

Pokrovskîyê piçûk piştî dibistana xwe ya pêşîn diçe jîmnazê(*) û dûre jî diçe unîversîtê. Mîrza Bukovê ku pirî caran tê Petersbûrgê û diçe, lêwîk bi tenê nahêle. Lê Pokrovskî jî ber pêldayîna nesaxiya xwe nikane xwendina xwe bidomîne. Li ser vê yekê Mîrza Bukov wî bi Anna Fedorovnayê dide naskirin û pêşniyar dike ku bi hoya nanzikî Pokrovskî xwe bide ber hîndayîna Şaşayê.

Pokrovskîyê mezin, ji ber destê jina xwe ya nû dest bi vexwarinê kiriye û her serxweş bûye. Jina wî lê xistiye, havêtiye paş deriyê aşxanê, lê piştî demekê mêrik êdî wusa hînî sîle û neheqiyên bûye ku tew gazin jî ne dikir. Li gel ku salên wî ewqas ne zêde bû, lê dîsa jî ji ber hinek xwiye xwe yên naxoş diket rewşeke xerifînê. Ji pêjnên malmezîni û merivatiyê tiştêk tenê bi wî re ma bû; ew jî, bi hezkirineke bêpîvan ji lawê xwe hez dikir. Li gor ku dihat gotin, Pokrovskî pir û pir li diya xwe ya rihmetî diçû. Diya wî jineke xwîxweş û dilkelîna mala xwe bûye. Dibe ku ji jina wî, gelek bîranînên wusa xweş jê re ma bûn û loma mêrik ewqas pir ji lawê xwe hez dikir. Pîremêr ji bilî lawê xwe çêlî tiştêkî din ne dikir û hertim bi awakî rêkûpêk di heftekî de du caran dihat serlêdana lawê xwe.

(*) Jîmnaz: *Di rûsiya kevn de navê dibistanekê ye ku hîndayîna nawendî lê dihat kirinê. WW*

Zêdetir jî newêrî bû bihata, lewra Pokrovskî ji serlêdanên bavê xwe naxoş bû. Li ba Pokrovskî bê şik kêmasiyeke mezin hebû ku ew li hemberî bavê xwe bêgiram bû. Lê bavê wî carina dikete rewşên wusa ku tew ne dihat kişandin. Berî hertiştî pir mereqdarê tiştan bû, ya din, bi peyvên xwe yên vikûvala ne dihişt ku lawik bi serekî zelal dersên xwe bixebite. Ji xwe carina jî bi serekî serxweş dihat. Lêwîk hêdî hêdî ev xwiye naxoş ji ser bavê xwe hilanî. Pîremêr êdî pozê xwe di hertiştî re ne dikir û zêde jî ne dipeyivî. Bi giramî her guhdariya lawê xwe dikir û heta ku kurê wî îcaze ne dabûya wî, wî devê xwe venedikir.

Pîremêrê reben ji dîyîna Petenkayê (Wî lawê xwe weha bi nav dikir.) xwe têr ne dibû. Dema ku dihat serlêdana kurê xwe, baş xuya dikir ku bi şik e ka lawê wî ê bi çi awayî pêrgî wî were. Lewra di her hatina xwe de mîna ku xwe ji tiştêkî vekişîne nerihet, xemxwar û bi raman bû. Ji bo ku nekeve hundur, weke hertim heta demeke dirêj jî li ber derî radiwestiya, ji xêra Xwedê re ku ez lê rast bihatama, dest pê dikir pirs li ser pirsê jî min dikir û dicarand. «Petenka çawa ye, baş e? Rihetiya wî li cî ye, an ne? Çi dike, na xwe mijûlî tiştêkî girîng e? Dinivîsîne, an li ser tiştêkî girîng difikire?» Piştî bersivên ku min dida wî, ew pê rihet û wêrek dikir, rebeno jî wê çaxê biryara xwe dida ku têkeve hundur. Bêdeng derî vedikir, berê hêdîka serê xwe dirêjî hundur dikir, dema didît ku kurê wî ne bi hêrs û bêhteng e, bi serhejandina xwe xêrhatinê lê dike, wê çaxê hêdîka gava xwe davêt hêla hundur, paltoyê xwe jî xwe dikir, kepê xwe î riziwayî û qeraxê wî pertilî digirte destê xwe û dîsa bi wê bêdengiyê bi bizmarekî kincan ve dikir. Dûre li quncikekî, li ser sandaliyekê cî dida xwe û çavên xwe jî lawê xwe ne dikuta. Bi çavên xwe her tevgerek kurê xwe da-diwerivand û dixwest têbigêhîje ka kêf û rihetiya Petenkayê wî li cî ye, an ne.

Ku pîremêr têderxista bêhna kurê wî piçekî jî teng e, tavilê ji ciyê xwe radibû û kat dikir ku ew tenê ji bo gavekê hatiye û digot: «Ez gelekî li ser lingan geriyam, li ser riya xwe min got ez weha hinekî westa xwe bigirêm.» Dûre dîsa bê peyv û bê deng diçû palto û kepê xwe ji bizmar dadixist, dîsa hêdîka derî vedikir, bi derketina xwe re bi dijwarî dipişirî û pê xemgîniya di hundurê xwe de vedişart ku kurê wî pê nizani be.

Lê dema ku kurê wî bi rûkenî pêrgî wî bihata, ji kêfxweşiya xwe pîremêr mizanî bû çî bikira. Ev kêfxweşî ji ruyê wî û ji her liveke wî diyar dibû. Ku kurê wî tiştêk jê re bigota, pîremêr ji ser sandaliyê nîvçe radibû, xwe diguvişand ser hev, bi awakî fermî û oldarî hêdîka bersiv dida. Di peyivîna xwe de bala wî her li ser hevokên bijarte bû ku bi kar bîne, lê ya rastî metelokên pêkenîne bûn. Lê bi awakî din î xweş nikanî bû bipeyiviya. Hertim xwe li hev şaş dikir, ji şermesariyê soromoro dibû û nizanî bû ka ew ê çî bike û xwe di kuderê de binuxumîne. Piştî peyivîna xwe mîna ku bixwaze wê bersiva xwe serast bike, heta demekê jî her xwe bi xwe dikire pilepil. Lê ku bi ser biketa û bersiveke baş bida, wê çaxê xwe ji hev dikişand, êlegê xwe, hustumala xwe, frakê xwe serast dikir û diket rewşeke payedar. Di demên welîa de carina bê tirs ji ciyê xwe jî radibû, hêdîka ber bi pirtûkxana malê diçû, pirtûkek jê derdixist û tew tavilê ji derekê dest bi xwendina wê jî dikir. Bi awakî wusa ewle û rihet ev tiştên ha dikir, yekî ku nizanî bûya ew ê bigota, ev hertim wusa bê îcaze dikane dest bide pirtûkên kurê xwe û mîna ku kurê wî jî pê pesnê wî bide, tew bala xwe ne didayê. Lê carekê, dema Pokrovskî jê tika kir ku ew destê xwe bi pirtûkê wî neke, ez tenê dizanim bê ev rebena çiqasî tirsîya! Bi ken zûzûka pirtûk serjêr xiste ciyê wê. Dûre xwest ku wê rast bike, vê carê berûpêş bi cî kir. Dipişirî, soromoro dibû û nizanî bû ku ew ê bi çî awayî pirtûkê rast bi cî bike.

Pokrovskî bi şîretên xwe yên baş hêdî hêdî pîremêr jî ji xwiyên wî yên naxoş dûrdixist. Dema lêwîk du sê caran li ser hev dît ku bavê wî ne serxweş e, di serlêdanên pey re her cara ku derdiket û diçû, lawîk bîst û pênc, pênce kopêk dida wî û tew carina zêdetir jî didayê. Carina jî jê re potîn, hustumal û êleg dikirî. Dema ku pîremêr xwe di nava van cilûbergên nû de didît, xwe wekî dîkekî qure dikir. Carina dihat ba me jî. Weke diyarî, sêv û kulorên şêrîn ji min û Şaşayê re dihanî û hertim çêlî Petenkayê xwe dikir. Ji me tika dikir ku em dersên xwe baş bixwînin, baş guhdariya Petenka bikin û her kat dikir ku Petenka kurekî baş, kurekî nimûne û herweha kurekî gelekî zana ye. Bi peyivîna xwe re bi awakî wusa komîk çavê xwe î çepê dişikand û diket rewşeke wusa seyr ku, ken li me ne disekinî û dibû biqîna me. Diya min pir ji wî hez dikir. Li gel ku pîremêr ewqas ji Anna Fedorovnayê xwî jî dikir, dîsa jî li hemberî wê dest û lingên wî girêdayî bû.

Pîştî demekê min dersgirtina xwe li ba Pokrovskî birî. Wî weke berê hîna ez nola zarokekê didîtîm, zarokek ku fena Şaşayê şûm û nerind. Ji vê yekê ez pir dêşiyam. Lewra heta ku ji destê min dihat, min dixwest ez wan tevgerên xwe yên berê bi wî bidime jibîrkin. Lê tew bala wî ne dikişand û ji ber vê yekê ez bêtir tetirxanî dibûm. Ji bilî dersan ez qet bi Pokrovskî re ne peyivî bûm û ji xwe min nikanî bû jî. Ez soromoro û tije dibûm, dûre vedikişiyam quncikekî û ji kerbana bi dizî digirîyam.

Min nizanî bû ka ew ê dawîya vî tiştî bi çî awayî biqedê. Lê dûre sedemeke seyr, bû sedema nêzîkbûna min û wî. Şevekê dema ku diya min li ba Anna Fedorovnayê rûniştî bû, ez jî hêdîka derbasî oda Pokrovskî bûm. Min dizamî bû ku ew ne li mal e, lê ez tenegehîştîm ku ez çima çûm oda wî. Lewra ev ji salekê bêtir bû ku odên me bi hev ve bûn. Li gel viya jî heta nuha min gava xwe navêti bû oda wî. Dilê min wusa davêt ku

min digot ew ê ji defa sîngê min derkeve der. Bi mereqda-
 riyeye taybetî min li dora xwe nêhirî. Oda wî gelekî xizan û bi
 awakî tevlihevî hati bû raxistin. Li ser mase û sandaliyan ka-
 xez û pirtûk hebûn. Di wê gavê de ramaneye gelekî xirab di
 serê min de vejîni û di dilê min de bû wek kulekê. Bi min wu-
 sa hat ku hevaltî û hezkirina dilê min ê ji bo wî wek tiştêkî pir
 piçûk be. Ew merivekî xwenda bû. Û ez jî naşiyek bûm, min
 tiştêk nizanî bû û min pirtûkek jî ne xwendî bû... Min bi çav-
 nebarî li wan refikên ku ji pirtûkan dagirtî nêhirî. Hêrs, xem-
 gîni û bêhtengiyê tev girte ser min. Dilê min xwest ku ez bi
 gavekê zûtir van pirtûkên wî hemûyan yek bi yek bixwînim. Ji
 min weatrê ez, ew hemû tiştên ku wî dizanî bû hîn bibûyama,
 wê çaxê ez ê bibûyama hevaleke li gor wî. Min xwe gîhand re-
 fika pêşîn, bêyî ku ez xwe ji tiştêkî bidime hev û bifikirim ka
 ez çi dikim, min kevnepirtûkek bi tozûtewar kişand û girt. Sor
 û zer bûm, ji tirs û dilpekiyê ricifim, min pirtûk girt û bir oda
 me. Ez fikirim ku piştî raketina diya xwe, ez ê li ber ronahiya
 fîndê bixwînim.

Lê piştî ku ez derbasî oda me bûm û min pirtûk vekir, çi
 bibînim, nivê rûpelên wê kurmî û kufikî bûne, bi xwe jî kevnep-
 pirtûkek latînî ye. Ez pir qehirim. Ji bo ku ez vê pirtûkê dîsa
 daynim ciyê wê, ez vegeyîyam oda Pokrovskî. Ez hîn xerikî
 pirtûkê bûm ku di ciyê wê î refikê de bi cî bikim, ji hêla korî-
 dorê de dengên lîngan nêzîk hat. Min kir ku ez zûzûka pirtû-
 kê bi cî bikim, wext jî pir û pir kêmbû. Lê mixabin, refik
 wusa teng hati bû nijinandin ku dema min ev pirtûka sitûr jê
 kişandi bû, pirtûkên din xwe sist berda bûn, xwe gîhandî bûn
 hev û ji bo viya cî ne ma bû. Heta ku ji min hat, min pirtûk
 dewusand ciyê berê. Bizmarekî zengariyê ku refik pê ve, mî-
 na ku li bendî wê gavê bû ji nişka ve şikiya, hêleke refikê da-
 ket xwarê, pirtûkên tê de bi teperep ketin û li derûdorê belav
 bûn. Di wê gavê de derî vebû û Pokrovskî kete hundur.

Divê ez viya jî bidime zanîn ku Pokrovskî ne dixwest kesek têkeve oda wî û dest bide tiştan. Tew ku yekî dest bi pirtûkên wî bikira! Tirsî ku girte ser min êdî hûn bi xwe bifikirin; pirtûkên bi her babetî; sitûr, piçûk û mezin ji refikê gêrî xwarê bûn, li rasta odê, li binê mase û sandaliyan belav bûn. Min xwest ku ez ji wir dûrkevim, lê ez dereng ma bûm. Min di dilê xwe de got: «Hertişt qediya! Ez êdî çûm! Wek zarokek dehsale ez şûmiyan dikim... Ez keçikek ehmeq, dînikek mezin im!»

Pokrovskî pir û pir hêrs bû û got:

- A ev ji min kêr bû, ha! Ma hûn ji ber van nerindiyên xwe şerm nakin? Hûn ê kengî dev ji van şûmiyan berdin?

Û dûre xwarê pirtûkan bû û dest bi berhevkirina wan kir. Ez jî xwar bûm ku pirtûkan ji erdê berhev bikim. Lê ew qêriya û got:

- Pêwîst nake, dev jê berdin! Ciyê ku kesî banî we ne kiri be, baştir e ku hûn neçine wir.

Lê li gel vê yekê jî ew tevger û rawestina min ya bêdeng, poşmaniya min bi wî dida xuyakirin. Loma bêhna wî hinekî fere bû, bi dengê nizm û bi mafê mamostekî min î kevn gotinên xwe bi şîretan domand:

- Hûn ê kengî hişê xwe bidin serê xwe û baqil bibin? Ca li xwe binêrin, hûn êdî ne zarok in jî, hûn keçeke mestûmezin û panzdehsalî ne!

Piştî van gotinên xwe mîna ku bi çavên xwe jî bibîne ka bi rastî jî ez keçeke mestûmezin im an ne, li min nêhirî û heta serê guhên xwe sipûsor bû. Ez tiştêkî têngêhîştim. Ez li hemberî wî bêdeng rawestiya bûm û bi çavekî mitûmat min li wî dinêrî. Ew hêdîka rabû û bi şermokî ber bi min hat. Ji dilpeki nizanî bû ku çi bikira. Di devê xwe de tiştina digot. Mîna ku hîn nû têngêhîşti be ku ez keçikek mezin im û bixwaze ez li wî biborim. Di dawiya dawîn de ez têngêhîştim. Ez nikanim rewşa

xwe ya wê gavê bi lêv bikim, lê ez dizanim ku ez bi awakî matmayî, şermesar, û ji Pokrovskî jî soromortir bûm, min bi destên xwe ruyê xwe veşart û ez ji odê beziyam der.

Min nizanî bû ku ez ê çî bikim, ji şermesariyê berê xwe bidime kuderê. Ca bifikirin, wî ez di oda xwe de girti bûm! Sê rojan min nikanî bû li ruyê wî binêriya. Ez sor dibûm û çav li min tije hêsir dibûn. Ramanên gelek seyr û xirab di serê min de diçûn û dihatin. Ya herî dûrî aqilan jî ev bû ku: min digot ez ê biçim bi wî re bipeyivim, hertiştî jê re bi awakî vekirî kat bikim û jê re bibêjim ku ev tevgera min ne ji kêmaqiliya zaroktiya min bûye, tenê ji dilê min î pak bûye ku ez ketime oda we. Û herweha min dixwest ku ez li ser vê yekê wî serwest bikim. Min rasterast biryara xwe da ku ez êdî biçim, lê ji xêra Xwedê re newêrekîyê bi min girt û min ev yeka ha ne kir. Lê ku min bikira, kî dizane, dibe ku xirabtir û xirabtir bibûya. Nuha jî dema ku ev tiştên ha têne bîra min, ez ji ber şerm dikim.

Piştî çend rojan diya min ji nişka ve bi nexweşiyê giran ket. Serê du rojan bû ku ji nav nivînan ranebû bû, roja sisiyan agirê wê bilind bû û her pesta got. Wê şevê bêyî ku xew têkeve çavê min, ez lier li paş serê wê rûniştî mam, min av dayê û di wextên diyarkirî de min dermanên wê dayê. Şeva duduyan hêle di min de ne ma bû. Serî gavê xeweke giran bi min digirt, çavên min dihatin girtin û bi sergêjî dihêmjîm. Ji westa bêxewiyê pir ne dima ku ez ji sandaliyê gêrî xwarê bibûyama. Çer ku diya min hêdîka dinaliya, ez vediniciqîm, bi qasekî xew li min direviya, lê dûre ez dîsa xewmilma jî dibûm. Ez gelekî narîhet bûm. Ez nizanim û nuha jî nayê bîra min bê çawa, lê di wê serê dema xew û şiyariyê de min xewneke pir xirab dît. Ez bi tirs veniciqîm ser xwe û hundurê odê tarî bû. Finda şevê hindik ma bû biqediya. Pêlên ronahiya wê ya dawîn carina di odê de bilind dibû, carina weke siyekê li dîwêr dixuya û cari-

na jî bi tevayî wenda dibû. Tirseke mezin li min rabû. Di xeyalên xwe de ez hîna ji bandora wê xewna xwe ne filitî bûm û dilê min dihate guvaştin. Dema ku ez ji ser sandaliyê holî ser xwe bûm, ji ber wê tirs û xofa giran min xwe ne girt û qêrînek bi min ket. Di wê gavê de derî vebû û Pokrovskî kete oda me.

Ev tenê tê bîra min ku dema hiş hat serê min, ez di hemêza wî de bûm. Wî hêdîka ez li ser dîwançê dam rûnişkandin, piyalek av ji min re hanî û pirs li ser pirsê ji min kir. Nayê bîra min ku min çî bersiv dida wî. Lê wî bi destê min girt û do-mand:

- Hûn jî nexweş in, hûn pir nexweş in. Agirê we bilind bûye. Ku hûn li xwe mêze nekin, hûn ê xwe pir bêşînin. Bêhna xwe fere bikin û hinekî rakevin! Piştî du saetan ez ê we şiyar bikim. Westa xwe bigirên...

Bêyî ku bihêle ez peyvîkekî bibêjim, gotinên xwe dubare kir û got:

- De rakevin, rakevin!

Ji westiyane hêle di min de ne ma bû û çavên min xwe bi xwe dihatin girtin. Bi fikra ku ez bi qasî niv saetekî tenê xewa xwe bigirê, min xwe li ser dîwançê ramedand û heta sibê ez di xew de mam. Sibê heta beriya wexta dermanê rebena diya min jî Pokrovskî ez ji xew şiyar ne kirim.

Sibetira rojê min gelekî westa xwe girti bû. Êvarê bi biryara ku ez ê vê carê tew ranekevim ez li paş serê diya xwe rûniştim. Saet di yanzdehê şevê de Pokrovskî li deriyê me xist. Ez çûm, min derî vekir û wî got:

- Dibe ku ji rûniştina bi tenê, bêhna we teng bibe, loma min ji we re pirtûkek hanî, fermo hûn ê ji xwe re pê wexta xwe bibuhurînin.

Min pirtûk girt. Nayê bîra min ku çî pirtûk jî bû. Li gel ku ez wê şevê heta sibê jî raneketim, lê Xwedê dizane min tenê

weha çavek li pirtûkê gerandi bû. Dilpekiyeke nependî girti bû ser dilê min, xew li min direvand û ez di cî de ne dihewandim. Çend caran ez rabûm ser xwe û di odê de geriyam. Tevayiyê giyanê min bi kêfxweşiyekê hati bû dagirtin. Ji ber danûsitandina ku Pokrovskî bi min re dikir, dilê min gelekî şa bû bû. Ez pir serbilind bûm ku wî fikra min dikir û di ser min de hustuxwar dibû. Hetanî sibê her ez bi ramanên xeyalan bûm. Pokrovskî wê şevê êdî ne hat û ji xwe min jî dizanî bû. Lê ez baş pê ewle bûm ku ew ê şeva sibetirê bihata.

Şeva sibetirê, piştî ku herkes ketin nava nivînên xwe, Pokrovskî deriyê oda xwe vekir û di devê derî de bi min re peyivî. Ji wan tiştên ku em bi hev re peyivîn, anuha peyvîkek jî nayê bîra min. Lê tiştê ku tê bîra min, matmayî û şermokiya min bû. Ji ber vê yekê jî ez gelekî ji xwe hêrs dibûm û bêtewat ez li bendî dawîya galegalên me bûm. Ji ber ku min ji dil ev hevdîtina ha xwesti bû, tevayiyê rojê her min xeyalên wî kiri bû û pirs û bersivên xwe min ji berê de di serê xwe de çêkiri bûn.

Hevaltiya me ji wê şevê û pêve dest pê kir. Di dema nexweşiya diya min de me her şev çend saetên xwe bi hev re dibuhurand. Piştî her hevdîtina me, ez ji rewşa xwe bextiyar dibûm û hêdî hêdî min şermokiya xwe ji ser xwe davêt. Ji bilî vê yekê jî bi dişadiyeke nependî û payedariyeke serbilind min têderdixist ku Pokrovskî ji bo min pirtûkên xwe yên bêyom ji bîra kir. Rojekê bi ken û gotin mijara peyvê hat li ser wan pirtûkên ku ji refikê gêrbûyî sekinî. Rewşeke seyr bû. Ez jî bi her awayî ji dilekî pak û bi şorgermiya naşiyekê peyivîm. Pêjnên seyr û dilpekiyekê bi min girt û min hertişt jê re kat kir ku: min dixwest ez bixwînim û bizanim, lewra ez pir pê dêşim ku herkes min hîna wek keçîkek piçûk û zarokekê dibîne. Ez dubare dikim. Ez di rewşeke pir germ de bûm. Dilovaniyê girti bû ser min û çavên min tije hêsir bû bûn. Bêyî ku

tişteki jê veşêrim, min hertişt ji wî re got. Daxwaza hevaltiyê, hezkirina ji wî, xweşkirina dilê wî, daxwaza jiyîna bi wî re, bi kurtî yek bi yek min hemû ji jê re vekirî got. Pokrovskî bi ruyekî şermok û mitûmatî li min dinêrî, lê deng ne dikir. Di wê gavê de ez ewqas êşiyam û ewqas xemgîn ketim ku min di dilê xwe de digot: wî ez fam ne kirim an jî tinazên xwe bi min dike.

Min xwe ne girt, ji nişka ve girîyekî bi min girt û wek zarokekê ez bi hîskehîsk girîyam. Mîna ku krîzekê bi min girti bû. Pokrovskî bi destên min girt û maç kirin, dan ser singê xwe û pê ve şidandin, û ji hêlekê ve jî bi peyvîkên xweşik dilê min xweş dikir. Pir diltenikî bû bû. Nayê bîra min ku wî çî digot. Lê tenê ez digirîyam, dikeniyam, dûre digirîyam û dîsa dikeniyam. Ez soromor dibûm û ji kêfxweşiyê min nikanî bû tişteki bigota. Lê li gel wê hemû dilpekiya xwe jî, min têderdixist ku Pokrovskî xwe diguşişîne û di rewşeke teng û tevlihev de ye. Xwedê dizane ji ber wê kewkeliya dilpekiya min, ji ber hevaltiya min ya germ û wusa ji nişka ve, wî tişteki ji hev dernedixist. Dibe ku wî ji destpêkê de ji ber pêjnên mereqdarîyê nêzîkî li min dikir. Lê dûre ev dudiliya wî lê wenda bû, dilpakî, xweşgotinî û nêzîkaiya min ji dil pejirand. Wek birayekî helal û hevalekî dilsoz daxwazên pêjnên min bi cî hanîn. Dilê min ewqas xweş û ez ewqas dilgermî bûm ku!... Pokrovskî didît ku ez tişteki jê venaşêrim, loma jî her roj xwe bêtir nêzîkî min digirt.

Li ber pirpitîna ronahiya finda li paş serê rebena diya min ya nexweş, ew hemû tiştên ku em di hevdîtinên xwe yên xweş û bê êş de dipeyivîn, bi rastî jî nayên bîra min. Hemû tiştên ku dihatin hişê me, tiştên ku li dilê me radibûn û tiştên ku dihatin ser zimanê me, me ji hev re digot. Em wê çaxê bextiyar bûn. Ax, çî demeke xemgîn û kêfxweşin bû! Ez anuha jî wan deman him bi dilxweşî û him jî bi xemgînî bi bîr tînim. Çî bî-

ranînên xweş û çî yên xembar, bîranîn hertim merivan xembar dikin. An jî bi kêmanî jî bo min weha ye. Lê di vê xemxwariyê de ciyê kêfxweşiyê jî heye. Dilekî teng û bi kovan dikane bi bîranînan jîndar bibe. Herwekî kulîlkek ku di binê kelkela germa nava royê de biçilmise, bişewute û dûre bi avî û hênikayiya serê êvarê re li xwe vegere.

Diya min baş bû bû, lê ez hîn jî bi şev li paş serê wê rûdiniştim. Ew pirtûkên ku Pokrovskî dida min, di destpêkê de ji bo ku ez xewê li xwe birevînim, min ew dixwendin. Lê dûre bala min kişandin û min ew bi baldarî xwendin. Û ji nişka ve dunyayeke nû û heta wê çaxê jî min ve nexuya, li ber min ve-bû. Ramanên nû, pêjnên nû girtin ser giyanê min. Li hemberî van tiştên nû, her ku çû dilpekî li min zêdetir bû, rûmeta wan bi min girantir hat û min bi kêfxweşî xwe da ser wan. Di vê atmosfera nû de ev hemû tiştên ha li min bû ba û bahoz û di ruhê min de pêl dan. Lê ji xêra ku ez di bûyîna xwe de xeyalperest bûm, min xwe li ber vê bahoza ruhî girt û ez ne fetisîm.

Piştî ku nexweşiya diya min derbas bû, hevdîtînen me yên şevê û galegalên me yên dûrûdirêj jî hatin birîn. Carina wek rasthatinekê ku em pêrgî hev bihatana, ji vir û wir me çend peyvên vala ji hev re dikir. Lê dîsa jî min li gor xwe maneyên mezin dida wan, ew bi rûmetên taybetî şirove dikir û ez pê kêfxweş dibûm. Dilê min şa bû. Ez bextiyar bûm û min ji bextiyariyeke kêfxweşîn û bêdeng ditamijî. Çend hefte bi vî awayî buhurîn.

Rojekê Pokrovskiyê pîremêr hate mala me. Dûrûdirêj bi me re peyivî, ji berê kêfxweştir, şorgermtir û gelekî li ser xwe bû. Henekên bi awayê xwe dikir, her dikeniya, di dawîya dawîn de sedema dilxweşiya wî hat famkirin. Bi me da zanîn ku hefta were vê rojê, zayeroja Petenkayê wî ye, ji ber vê yekê jî ew ê wê rojê ji sedî sed were serlêdana lawê xwe, ew ê êlegê

xwe yê nû li xwe bike û jina wî jî soza kirîna cotek potînên nû daye wî. Bi kurtî pîremêr pir û pir bextiyar bû, heta ku jê dihat zimandirêjî dikir û her dipeyivî.

Zayeroja wî! Vê ramanê, ne bi ro û ne jî bi şev rihetî da min. Ji bo ku ez hevaltiya xwe bînim bîra wî, fikirîm ku ez jê re xelatekî bikirim. Lê çi?... Dûre min biryara xwe li ser kirîna pirtûkekê da. Weke xelat min ê ji çapa dawîn hemû dîwanên Pûşkîn pêşkêşî wî bikira, lewra min dizanî bû ku wî jî dil hemû dîwanên Pûşkîn divêt. Bi qasî sî rûbleyê min î arizî hebû. Min ew ji karê dirûnê dabûn ser hev ku ji xwe re pê kincên nû bikirim. Min rabû aşpêja me ya pîr Matryona şand ku binêre ka buhayê tevayîyên dîwanên Pûşkîn bi çiqasî ye. Xwedêyo! Yanzdeh dîwan tev buhayê bergêk hişk bi kêmanî şêst rûbil digirt. Min ê evqas pere ji kuderê peyda bikira? Min da ber hev û da ser hev, lê min nizanî bû ku ez ê çawa ji nav derkevim. Min ne dixwest ez ji diya xwe bixwazim. Ya rastî diya min ê bêguman alîkariya min bikira, lê wê çaxê jî herkes ê bi vê xelatê bihesiya. Ev pirtûkên ha jî, herweha ew ê ji xelatiyê de biketa û bibûya wek deynekî, deynê dersên ku Pokrovskî salekê dabû. Lê min dixwest bêyî ku kesek pê bihese, weke xelat ez tişteki bidime wî. Ji bo dersdayîna wî jî min dil hebû ku ez heta mirinê sipasdarê wî bimînim û dostaniya xwe pêşkêşî wî bikim.

Di dawîya dawîn de ji vê dijawariya rewşa xwe re min rêyek dît. Min dizanî bû ku li Gostini Dvorê(*) pirtûkên piçekî kevn, piştî hişkebazarekê meriv ê bikani be bi nîvbuhayî bikire. Min biryara xwe da ku ez bi demkî zûtir xwe bigêhînim wir û sibetirê jî ev fesala kete destê min. Ji bo Anna Fedorovnayê û mala me kirîna tiştan pêwîst kir. Diya min nesax bû, Anna Fedorovnayê bi xwe re ne didît û herweha ev karê ha

(*) Gostîni Dvor: *Li Petersbûrgê firosgêha herî mezin e. WW*

ma li ser min. Min jî Matryona girt û em bi hev re çûn.

Karê min li hev hat. Bi bergek hişk û gelek xweşik, min tavilê tevayiya dîwanên Pûşkîn dît û min dest bi bazariyê kir. Pêşiyê mêrik pereyekî wusa xwest ku ji buhayê ba pirtûkfiroşan jî zêdetir. Lê piştî bazariyeke dîrûdirêj, çend caran jî min wusa da xuyakirin ku ez ê nekirim û biçim, mêrik nerm bû û buhayê tevayiya dîwanan ji min re daxist sî û pênc rûbilan. Ji vê bazariya xweş çiqas kêfa min hati bû! Lê Matryona reben tênedigêhîst ku ev kêfxweşiya min ji ber çî ye, û çima ez ewqas pir pirtûkan dikirim, her bi mitûmatî dinêrî. Mixabin, tevayiya perê min sî rûbil bû û xwediyê pirtûkan zêdetir jî ji buhayê xwe danediket. Ez li ber geriyam, min xwe havêt bextê wî û di dawiya dawîn de du rûbil û nivê din jî daxist. Dûre sond xwar ku wî ev yeka jî nemaze ji bo xatirê xweşikiya min kiriye û wî ê li darê dunyayê ji kesekî din re ewqas danexista. Lê mixabin hîn jî perê min du rûbil û niv kêmbûn. Ji kerbana pir ne ma bû ku ez bigirîyama. Lê rewşeke napayî xwe gîhand hewara min û ez ji vê tengasiyê filitandim.

Ji me hinekî dîr, li ber pêşangeheke din Pokrovskiyê pîr sekinî bû. Çend pirtûkfiroşan dor li wî girti bûn, dixwestin wî birûçikînin û serî lê gêj kiri bûn. Herkesî tiştên xwe dirêjî wî dikir û dixwestin tiştên xwe bifiroşine wî. Ev rebena jî di nav lepên ewqas pirtûkfiroşan de gêjîkî bû bû. Ji wan tiştên ku pêşkêş dibûn, wî nizanî bû ku ew ê kîjanê bikire. Ez çûm ba wî û min jê pirsî ka ew çî dike. Dilê pîremêr pir şa bû ku rastî min hat. Gelekî ji min hez dikir û dibe ku bi qasî Petenkayê xwe.

Bersiv da û got:

- Min dil heye ku ez pirtûkan bikirim, Varvara Alekseyevna, ez dikim ji bo Petenkayê xwe çend pirtûkan bikirim. Roja bûyîna wî nêzîk e. Ewqas ji pirtûkan hez dike ku, ku ez jê re çend pirtûkan nekirim, nabe.

Pîremêr hertim tewşomewş dipeyvî, lê nemaze vê carê yekcar tevlihevî bû bû û nizanî bû çî bikira. Dest davête kîjan tiştî, ji du sê rûbilan kêmtir nibûn û ev buhayên ha jî ji bo wî giran bûn. Wî tew pirsar buhayên pirtûkên sitûr ne dikir. Bi dilbijokî li pirtûkan dinêrî, digirt destê xwe, di destê xwe de dibir û dihanî, rûpelên wan di ser hev de diquliband, dîsa da-dihanî dewsa wan û pê dilê xwe xweş dikir. Û dûre di ber xwe de hêdîka:

- Na, na... buha ne. Dibe ku li vir tiştek peyda bibe... digot û diçû di nav pirtûkokên tenik, zirav; pirtûkên sitran û salnamên bêrîkan de digeriya. Bi rastî jî ev tiştên ha gelek erzan bûn.

Min jê re:

- Baş e, tu çima dixwazî van tiştên vikûvala bikirî? got û pê bala wî kişand.

Wî bersivand û got:

- Na, na... ca lê binêrin bê li vir çî pirtûkên xweş hene! Bi rastî jî pirtûkên baş in!

Ev peyvîkên xwe yê dawîn ji dilekî wusa şewutî got û dirêj kir ku pir ne ma bû ji kerba buhayiya pirtûkên hêja bigirîya û mîna ku ez bibînim dilopên hêsrên wî ji gupên wî yê vemirî de gêrî ser pozê wî yê sor dibin. Min pirsî ka wî çiqas pere hene.

Pîremêr ji nav kaxizeke rojnamê û qirêjî perên xwe derxistin û got:

- Ev yê ha ne, nîv rûbilekî zîvîn, bîst kopêkên zîvîn û bîst kopêkên sifirîn...

Min rabû ew bir ba pirtûkfiroşê xwe û gotê:

- Binêrin, buhayê van hemû yanzdeh pirtûkên ha bi sî û du rûbil û nîvan e. Sî rûbilên min hene, ku hûn jî yê mayî bidin, wê çaxê em ê van hemû pirtûkan bikin û bi hev re diyariyê wî bikin.

Ji kêfxweşiyê pir ne ma bû ku pîremêr dîn bibûya. Hemû perên xwe derxistin rastê û pirtûkfiroş tevayiyê pirtûkxana xwe bi dest min û wî ve berda. Pîremêr pirtûk kurisandin bêrikên xwe, xistin binçengên xwe, çend lib jî girtin destê xwe û berê xwe da malê. Soz da min ku ew ê sibetirê hemû pirtûkan bi dizî ji min re bîne.

Sibetirê pîremêr hat ba lawê xwe, weke hertim bi qasî saetekê rûnişt û dûre jî hat mala me. Bi awakî komîk û rewşeke dizî li kêleka min rûnişt. Bi serbilindiya xwediyê wersirekê pişirî, destên xwe di hev re dan, bêyî ku kesekî pê bihesîne bi min da zanîn ku wî pirtûk hanîne û anuha di bin çavdêriya Matryonayê de, li hêla aşxanê li ciyekî ewle veşartî ne. Dûre jî peyv xwe bi xwe vegeriya hat ser zayeroja ku dihat payîn. Li ser rewşa ku em ê bi çî awayî diyariya xwe pêşkêş bikin, pîremêr dîrûdirêj peyivî. Her ku ew dipeyivî û xwe pê ve berdida, min têderdixist ku tiştek di dilê wî de heye û nikane, an jî newêre bibêje. Ez her bêdeng bûm û min dipa. Ew xwiyên wî yên ku heta nuha ne dihat famkirinê, livên dêma wî, ew kêfxweşî û bextiyariya ku bi çavşikandina çavê xwe î çepê li xwe dida xuyakirinê, hêdî hêdî lê wenda bûn. Her ku çû rengê xemgînê û şikebariyê lê diyar bû. Di dawiya dawîn de xwe ne girt, bi awakî tirsonek û şermokî di ber xwe de hêdîka:

- Ewk e... binêrin min ê ji we re tiştek bigota, Varvara Alekseyevna, got û bi dilpekîni domand: Ez dibêjim di zayeroja Petenka de deh pirtûkan hûn bi destê xwe bidin wî û pirtûka mayî jî ez bidime wî. Herweha mîna ku me heryekî diyariya xwe pêşkêşî wî kiri be.

Piştî van gotinên xwe pîremêr bi rewşeke tevlihev dengê xwe birî û bi awakî şermokî li bendî bersiva min bû.

- Baş e, hûn çima naxwazin em bi hev re van hemû pirtûkan bidine wî, Zaxar Petroviç.

- Ji ber ku... Varvara Alekseyevna, hûn dizanin ku ez

ewk...

Pîremêrê reben soromoro bû, ziman lê negeriya û nizanî bû ku wî ê çî bigota. Lê dûre ber bi hev hanî û got:

- Varvara Alekseyevna, hûn dizanin ku ez... kêmasiyeke min heye. Carina, ez dikanim bibêjim pîrî caran... ya rastî ez hertim henekan dikim. Carina dunya gelekî sar dibe, carina dilê min jî tişteki teng dibe, an jî jî ber tişteki xemgîn dibim, wê çaxê ez xwe nikanim bigirê m û heta ku jî min tê, ez vedix-wim. Ev yeka jî dilê Petrûşka teng dike, jî vî xwiyê min neri-het dibe, li min hêrs dibe, kirinên min dide ber pozê min û şîretan li min dike, Varvara Alekseyevna. Loma ez jî anuha dixwazim bi vê diyariya xwe bi wî bidime zanîn ku hişê min hatiye serê min, min xwe serast kiriye û tew bi qasî kirîna pirtûkekê min pere jî dane ser hev. Lewra jî bilî van çend qurîşên ku carina Petrûşka dide min, min pere nîne. Ew jî bi viya dizane. Ji ber vê yekê jî ew ê têbigêhîje ez êdî perê xwe li avarê bi kar naynim û ew ê bibîne ku min ev yeka ha jî bo xatirê wî kiriye.

Dilê min pîr bi pîremêr şewutî. Pêwîst ne dikir ku ez zêdetir li ser bifikirim. Pîremêr bi şikebarî li min dinêrî.

- Binêrin, Zaxar Petroviç, min gotê, wan hemûyan jî hûn ê bi xwe bidine wî.

- Çawa hemûyan! Ango hemû pirtûkan?

- Belê, hemû pirtûkan.

- Ji aliyê xwe ve?

- Ji aliyê xwe ve.

- Ji aliyê xwe ve tenê, ango li ser navê xwe?

- Belê, li ser navê xwe.

Ez dibê m qeyê ez bi awakî pîr vekirî dipeyivî m. Lê heta demeke dirêj jî pîremêr têngêhîşt. Pêşiyê hinekî fikirî û dûre got:

- Bi rastî jî ew ê gelekî baş bibe. Lê hûn, hûn ê çî pêşkêşî

wî bikin, Varvara Alekseyevna?

- Ez qet tişteki jî pêşkêşî wî nakim.

Mîna ku tirseki têkeve dilê pîremêr û:

- Çi? Hûn tişteki pêşkêşî Petenka nakin? Ma hûn naxwazin tişteki bidin wî?

Rasterast tirseki keti bû dilê pîremêr. Wusa xuya bû ji bo ku ez jî diyariyekê ji lawê wî re bikirim, di wê gavê de dikani bû dev ji wê pêşniyara xwe ya pêşîn ji berdana. Pîremêr xwe-diyê dileki pak bû. Min xwest ez wî serwext bikim û min pê da zanîn ku bi rastî jî ez dixwazim diyariyekê bidime kurê wî, lê ez naxwazim ew bi xwe jî ji vê kêfxweşiyê bêpar bimîne. Dûre min lê zêde kir û got:

- Ku dilê lawê we xweş bibe, hûn ê jî bextiyar bibin û ez ê jî... Lewra wê çaxê mîna ku min jî diyariyek dabe wî, ez ê di dilê xwe de kêfxweş bibim.

Ji ber van gotinên min, pîremêr serwext û bêhnfere bû bû. Bi qasî du saetên din jî li ba me ma, lê di ciyê xwe de ne dihe-wiya, kêf lê bû bû kêfa gur û radibû bi gavên dengdar di odê de digeriya, bi Şaşayê re henek dikir, bêyî ku kesekî pê bihe-sîne carina ez maç dikirim, di piyê min de diqurincand û de-ma ku paşê Anna Fedorovnayê diketê, viya dev û pozê xwe jê re xwar dikir. Lê di dawiya dawîn de Anna Fedorovnayê rabû ew der kir û çû. Bi kurtî, di jiyana xwe de Xwedê dizane ev cara pêşîn bû ku pîremêr ji kêfxweşiyê nizanî bû çî dikir.

Di wê zayeroja lawê xwe de piştî ku pîremêr ji dêrê derket, saet di yenzdehan de hat mala me. Bi frakeki li gor nav-piyê wî çêkirî û bi rastî jî bi êleg û cotek potînên nû bû. Di herdu destên wî de jî pirtûkên pakêtkirî hebûn. Ji ber ku roja yeksemiyê bû, em hemû li eywana mala Anna Fedorovnayê civiya bûn û me kahwe vedixwar. Ez bawer im pîremêr bi pe-sindayîna helbestvaniya Pûşkin dest bi galegalê kir. Lê dûre ji nişka ve xwe tevhihevî kir û kete nav mijareke din. Her çêh

cirxweşiya merivan dikir û dida zanîn ku ji bo meriv xwiyekî baş divêt, ku meriv ji xwiyekî baş bêpar be, wê çaxê meriv ê henek û qeşmeriyan bike û pê têkeve rewşên xirab. Piştî ku pîremêr çend nimûnên rewşên xirab jî vekir, dûre da zanîn ku ev demek e wî dev ji xwiyên xwe yên xirab berdaye û xwe daye ser xwiyên nimûnegîn. Ew şîretên ku lawê wî lê kirine, wî di serê xwe de bi cî kirine û pîvana tevgerên xwe li gor wan datîne. Ji bo nimûna rastiya van gotinên xwe jî, dida zanîn ku ev ji zû de ye wî pere berhev kirine û wek diyarî wî ji kurê xwe re pê ev pirtûkên ha kirîne.

Dema min guhdariya gotinên pîremêrê reben dikir, ken û girî tev bi min digirt. Baş xuya dikir ku li wî teng bihata, wî di-kanî bû wek pisporekî derew li hev siwar bikira. Pirtûk gîştin oda Pokrovskî û di refikê de bi cî bûn. Lê Pokrovskîyê ciwan tavilê rastiya vê yekê têgêhişt. Wî pîremêr banî xwarinê kir. Wê rojê kêfa me hemûyan li cî bû. Piştî xwarinê em listikên salonê û qeremaçan listin. Nerindiya Şaşayê dîsa pê girti bû. Ez bi xwe jî ji wê ne kêmtir bûm. Bala Pokrovskî her li ser min bû û çavên xwe digeland û keysek dipa ku bi min re bi-peyive. Lê min ev keys ne da wî û her min xwe jê dûr vekişand. Di van çar salên dawîn de xweştirîn roja min ev roja ha bû.

Lê ji vir û weha bîranînên min her bi xem û kovan e. Anu-ha ez ê çiroka rojên xwe yên reş û tarî kat bikim. Dibe ku ji ber vê sedemê ye pênûsa min giran dibe û nola ku naxwaze binivise. Û dibe ku ji ber vê yekê be ez wusa bi rihetî jiyana xwe ya wan rojên bextiyar ji ser û ber ve bi bîr tîmim. Lê mixa-bin, ev rojên ha pir najotin! Xemgîniya rojên reş û tarî dewsa wan girt û Xwedê dizane bê kengê dawîya wan tê.

Xemgîniya min bi nexweşî û mirîna Pokrovskî dest pê kir.

Bi du mehan piştî vê bûyera ku min kat kir, ew nexweş ket. Di van du mehan de ji bo debara jiyana xwe her li pey karekî

dibeziya. Wek hemû kesên ku bi jana ziravê dikevin, wî jî he-
ta gava xwe ya dawîn hêviya xwe ji jiyanê dirêjtir ne birî bû.
Ji bo mamostetiye carekê li ciyekî banî kirin, lê dilê wî ji vî
karê mamostetiye li hev diket û ne xwest. Ji ber nexweşiya
xwe nikanî bû wek karmendekî têteta karekî fermayî jî. Ji bilê
vê yekê, ji bo girtina mafekî mehanê jî dîsa diviya bû gelekî
bipa. Bi kurtî Pokrovskî destê xwe dirêjî çî dikir, bi dest ve ne
dihat. Bêhna wî teng dibû. Bêyî ku wî hay jê hebe nexweşiya
wî lê azirî. Herweha payîz hat. Her roj bi bertena paltoyekî
tenik derdiket, li ser karê xwe digeriya û bi bergerîn derî bi
derî dibeziya ku ji xwe re ciyekî peyda bike. Ev tişt ji bo wî
mirin bû. Di şilî û şepeliye de lingên wî şil dibûn û serma lê
diket. Dûre kete cilê û êdî ji nava nivnan ranebû. Di rojên
dawiya payîza navîn de jî mir.

Di dema nexweşiya wî de her ez di oda wî de bûm, min ka-
rê wî dikir û lê dinêrî. Gelek şevan ez bêxew mam. Kêm ca-
ran hişê wî dihat serê wî û pirî caran pesta digot. Çî ne digot
ku! Çêlî karê ku wî ê peyda bikira, çêlî bavê xwe û çêlî min
dikir. Gelek tiştên wî yên ku min berê pê nizanî bû û haya
min jê tune bû, bi vî awayî ez hîn bûm. Di destpêka demên
nexweşiya wî de, di xênî de bi awurên bêmane li min dinêrîn.
Anna Fedorovnayê hertim serê xwe li ba dikir. Lê min raster-
ast li nav çavên wan mêze dikir. Piştî ku dîtin ez bi dostaniye-
ke çawa nêzîkî Pokrovskî dibim, wan jî êdî bi çavekî din li
min ne dinêrîn. Bi kêmanî diya min di vî warî de serwest bû
bû.

Carina hişê Pokrovskî dihat serê wî û wî ez nas dikirim. Lê
ev pir kêmanî dibû. Ji xwe pirî caran ew her bêhiş bû. Hi-
nek şevan bi pesta tiştên tevlihevî digot û ne dihatin famkiri-
nê. Dengê wî ê nivxeniqî di oda teng de mîna ku ji hundurê
tabûtekê were, olan dida. Di şevên weha de tirs dikete dilê
min jî. Nemaze di şeva dawîn de ew bû wek merivekî har. Di

nava êş û azareke giran de diqepijî û dipirpitî. Nalîna wî agir bi kezeba min dixist. Di xênî de tirseke giran girti bû ser hemû kesan. Anna Fedorovnayê banî Xwedê dikir ku nexweş bi gavekî zûtir bimire. Şandî bûn pey doktorekî lê doktor di carekê de da zanîn ku nexweş ê negêhîje sibê û ew ê bimire.

Pokrovskiyê pîremêr, ew şeva li korîdorê li ber deriyê oda lawê xwe buhurand. Ji bo rûniştinê jê re li wir hesîreke piçûk raxisti bûn. Ketî bû rewşeke xirab û serî gavê diket hundurê odê. Ji berketinê ewqas helisî bû, mîna ku hişê xwe wenda kirî be gêjîkî bû bû. Ji tirsana serê wî diheziya, tevayiya laşê wî dilerizî, her dikire pilepil û xwe bi xwe dipeyivî. Min digot ew ê nuha ji diltengiyê dîn bibe.

Bi destê sibê re pîremêr ji xemgîniyê bêhal ket û li ser hesîrê kete xeweke giran. Kurê wî ber bi saeta heştê sibê kete ber mirinê û loma min bavê wî şiyar kir. Hişê lawîk li serê wî bû û ji me hemûyan jî xatir xwest. Tiştêkî seyr! Girî ji min ne dihat, lê dilê min teng û ruhê min diguşişî.

Deqeyên wî yên dawîn ji bo min girantir û dilşewatir hatin. Bi zimanê xwe î giranbûyî bi dijwarî her û her tiştina dixwest, an jî dipirsî. Lê ne gengaz bû ku meriv tiştêk ji peyvikên wî têbigêhîşt. Agir bi kezeba min diket! Heta saetekê jî her bêhavlî û bi qirqilîn destên xwe yên sarbûyî dilivand û dixwest daxwaza xwe bi lêv bike. Dûre bi wî dengê xwe yê nîvçe û fetisokî dîsa lava dikir, lê peyvikên ku ji devê wî derdiketin, min ji hev dernedixist. Min yek bi yek kesên malê banî cem wî dikir, min av dida wî, lê wî her bi xemgînî serê xwe dihejand. Di dawiya dawîn de ez têngêhîştîm ku wî çî divê. Dixwest ku em perdê rakin, berbayên pencerê vekin. Ez wer bawer im ku dixwest cara dawîn hêşînayiya erdê Xwedê, ronahî û royê bibîne. Min perda pencerê rakir, lê destpêka rojê jî wek jiyana wî ya anuha xemgîn û reben bû. Berê asimanan bi ewrekî reş hati bû girtin û ro xuya ne dikir. Rojeke bi mij, şilek û

bêhtengîn bû. Baraneke hûr hêdî hêdî li camên pencerê dixist, wek xêzikên sar û qirêj pê de dadiwerivî xwarê. Li aliye derve rojke rengvemirî û bêhtengîn hebû. Mîna ku ronahiya roya nû jî bi dijwarî xwe bigêhîne hêla hundur û tevlihevî ronahiya finda pêş wênexaçê bibe. Pokrovskîyê li ber mirinê bi xemgînî li min mêze kir û serê xwe hejand. Piştî gavekê jî mir.

Anna Fedorovna bi xwe mijûlî karûbarê hilanîna mirî bû. Tabûteke sade hate kirîn û duruşkeyek hate kirêkirin. Ji bo kirina mesrefên xwe, dest danîn ser hemû pirtûk û tiştên Pokrovskîyê rihmetî. Bavê wî yê pîremêr bi Anna Fedorovnayê re pevçînî, di ser de got û bi qasî ku ji destê wî hat, piraniya pirtûkan bi şûn de girt, kum û bêrikên xwe ji wan dagirt û heta sê rojan(*) her ew bi xwe re digerlandin. Dema diçû dêrê jî destê wî ji wan ne dibû ku ew ji xwe veqetanda. Di van sê rojan de mîna ku bi kêrî tişteki were, wekî sergêjekî her li dor tabûtê diçû û dihat. Gulçelengên li wir rast dikir, findina vêdixist an jî yên nû dadihanî. Ji rewşa wî jî baş xuya dikir ku bi ramanên vikûvala bû. Ji bo seremoniya cenazê ne diya min û ne jî Anna Fedorovna hatin dêrê. Diya min nexweş bû, li gel ku Anna Fedorovnayê ji bo çûyîna dêrê xwe tev jî kiri bû, lê ji ber pevçûna wê û Pokrovskîyê pîremêr, ew jî li malê ma û ne hat. Ez û pîremêr tenê bûn. Di xwendina ayînê de tirs û xofeke nepayî girte ser min û ez bi dijwarî li ser lingan disekinîm. Dûre derê tabûtê girtin, bizmar lê xistin, li duruşkê kirin û birin. Tenê heta serê kuçê ez pê re rast bûm. Duruşkevan hesp rakirin çargaviyan. Pîremêr li pey dibeziya û bi dengêki bilind digirîya, lê ji bazdanê dengê giriyê wî dilerizî û dihat birîn. Di wê navberê de kumê rebeno ji serê wî ket, lê ji bo girtinê tew ne sekînî jî. Ji baranê serê wî şil, bû bû wek avê.

(*) *Di ola xirîstiyaniyê de, mirî di roja sisîyan de tê hilanîn. WW*

Bayekî sar rabû, baranê zivirand pûkeke wusa ku serçavên merivan perîncok dikir. Wusa xuya bû vê şilî û şepeliyê xwe li pîremêr ne dida der. Bi girî û hîskîk ji hêleke duruşkê dibeziya hêla din û dixwest xwe pê re bigêhîne. Dawên redîngotê wî yê tenik î dirêj ji bayî weke perazîngan li ba dîketin. Ji hemû bêrikên wî pirtûk dipengizîn. Bi herdu destên xwe pirtûkek sitûr hişkfirî dabû ber hemêza xwe. Kesên ku di rê de derbas dibûn, kumên xwe ji serê xwe dikirin û guneh diweşandin. Hinek li paş xwe dizivirîn û bi matmayîn li pîremêrê reben dinêrîn. Serî gavê pirtûk ji bêrikên wî dîketin nav celbê. Dema ku yekî ew dida sekinandin û ew ji pirtûkên xistî haydar dikir, xwar dibû ew ji erdê digirtin û dîsa li pey tabûtê dibeziya. Li serê kuçê pîrejineke parsek jî bi wî re da pey tabûtê. Piştî ku duruşke ji serê kuçê fitilî, êdî ji ber çavên min wenda bûn. Ez vegeyriyam malê, bi xemgîniyeke bêpîvan min xwe havête hemêza diya xwe, bi giriyeke jidil her min ew maç kir û heta ku di min de hebû min ew wusa bi sîngê xwe ve dişidand mîna ku ez bixwazim vê hogira xwe ya dawîn, hezkiriya ber dilê xwe ji nav lepên mirinê bifilitînim... Lê mixabin, mirin heta paş serê diya min hati bû jî...

.....

11ê Havîna pêşîn

Ji bo seyranera me ya do êvarê li giravê, ez pir û pir sipasdarî we me, Makar Alekseyevîç! Çiqas xweş, hênik û çî hêşînayî bû! Ji kengî ve ye ku min hêşînayî ne dîtiye. Dema ez nexweş bûm, her ez li ser mirina xwe difikirîm û min digot, bêguman ez ê bimirim. Hêvîdar im hûn tégêhîştin bê ez bi çî pêjn û di çî rewşê de bûm. Dilê xwe ji min nekin ku ez do hinekî xemgîn bûm. Ya rastî ez pir kêfxweş û gelekî bextiyar

bûm, lê di demên weha de hertim xemgîniyek dadikeve ser min. Ez girîyam lê ne girîng e, ez bi xwe jî ténagêhîjim bê ez çima hertim digirîm. Pêjnên dilê min pir tenik in, bergehên ku li hawurdor ber bi çavên min dikevin, dilê min teng dikin. Ew asimanê sayî û gwînvemirî, avaçûna royê û bêdengiya serê êvarê hemû jî xweş bûn, lê ez nizanim çima bê do êvarê dilê min teng kir. Kelagirî li gewriya min piçikî, min nikanî bû pêşî li hêsrên xwe bigirta û ez girîyam. Nizanim bê çima ez van tiştan ji we re dinivîsînim? Ev tiştên ha bi meriv bi xwe jî dijarwên, ji hinekên din re katkîrin dijarwartir e. Lê Xwedê dizane, yê ku min fam bike dîsa hûn in! Bi rastî jî ji hêlekê ve ken û ji hêlekê ve jî giriyê min tê. Hûn çi merivekî baş in, Makar Alekseyevîç! We do wusa li hundurê çavên min dinêrî, mîna ku we pêjnên kêfxweşiya min di çavên min de didît û hûn pê bextiyar dibûn! Dema ku çavên min li deviyekî, li xaçerêyekê an jî li kortikekê asê dibû, mîna ku hûn min li wargeha xwe bigerînin, li pêş min hûn jî li wir rawestiya bûn û we li nava çavên min dinêrî. Ev hemû tiştên ha baş dide xuyakîrî ku hûn çi merivekî dilpak in, Makar Alekseyevîç. Û loma ez ji we hez dikim. De bi xatirê we! Ez îro jî nexweş im. Do lingên min şil bû bûn, min serma girtiye. Fedora jî hinekî nexweş e, em herdu jî nerihet in. Min ji bîr nekin, pirtir werim serlêdana min.

V.D'ya we.

12ê Havîna Pêşîn

Kevoka min, Varvara Alekseyevna!

Min jî digot qeyê hûn ê gera me ya do, weke helbestekê li pey hev rêz bikin. Lê ez dinêrim ku we hemû li ser rûpeleke

kaxeza namê bi cî kiriye. Lê dîsa jî divê ez bibêjim ku li gel vê kurtbûnî jî gelek baş û xweşik hatiye nivisîn. Natur û bergehên wê, gelek tiştên din û pêjnên xwe, we hemû jî pir xweş nîgariye. Ya rastî ev zîrekiya di min de tune. Ku ez deh rûpelan jî reş bikim, dîsa jî ez ê ewqasî bi ser nekevim. Lewra min xwe ceribandîye. Hûn dinivisînin û li ser min dibêjin ku ez merivekî baş, dilpak, dilovan, ji xirabîyan dûr û ez têgêhiştîyê nexşîniya natura Xwedê me. Bi kurtebirî hûn gelekî pesnê min didin. Ev hemû tiştên ku we nivisandiye rast in, dayika min. Wek ku hûn jî dinîgarînin, ez yekî wusa me û ez bi xwe jî viya dizanim. Lê dîsa jî dema meriv nameyek weke nama we dixwîne, bêyî daxwaza xwe dilê meriv tenik dibe û ramanên giran li serê meriv dicivin. Lê hûn guhdar bikin, ez ê anuha ji we re çî kat bikim, dayika min.

Ez ê ji serê de dest pê bikim. Wexta ku min nû dest bi vatîniya xwe kir, ez rasterast huvdesalî bûm, û anuha ev nêzîkî sî salî ye ku wext di ser re buhurîye. Ya rastî, gelek unîformên fermayî li navpiyê min kevn bûn. Ez gêhiştim, baqîl bûm û min merivina nas kir. Di tevayiyê vê demê de ez jiyam û ez dikanim bibêjim ku min vatîniya xwe bê kêmasî bi cî hanî. Tew carekê jî bi sedema girtina xelatê, ez wekî namzed jî hatim pêşniyarkirinê. Dibe ku hûn tew jî bawer nekin, lê ez derewan nakim. Lê li dunyayê xêrnexwaz hertim hene! Binêrin berxika min, dibe ku ez merivekî nezan û ehmeq bim, lê wek herkesî dilekî min jî heye. Ku hûn bizani bin xêrnexwazekî çî hanî serê min, Varenka! Meriv şerm dike ku bi lêv bike. Hûn ê bibêjin ku çima wusa kir? Ji ber ku ez merivekî bêdeng, diltenik û dilpak im loma. Hîn di destpêkê de ji mim hez ne kirin û dûre jî ez ji ser zimanê wan ne ketim. Di destpêkê de: «Makar Alekseyevîç weha ye, wusa ye...» gotin û pir pesnê min dan, dûre: «De dev ji wî Makar Alekseyevîçê berdî!» gotin û anuha jî dibêjin: «Dîsa Makar Alekseyevîç e!» Û hûn êdî tê-

digêhîjin bê dawiya vê yekê bi kuderê ve derket, dayika min. Navê Makar Alekseyevîç bû gunehkarê hertiştî û li derûdorê belav bû. Bi derxistina vê navnotiya navê min tenê jî ne ma. Ji potînên min heta unîform û porê min, her tevgerê min jî bo xwe kirin mijar ku li ser bipeyivin. Diviya bû min hertiştê xwe li gor wan biguheranda. Û bi qasî ku ez bi bîr tînim, ev tişt her rojên Xwedê dibe. Ez êdî hîm vî tiştî bûme, lewra ez hînî hertiştî dibim, ji ber ku ez merivekî piçûk û bêdeng im. Ma çi pêwîstî ji van hemû tiştên ha hebû? Min çi xirabî li kê kiri bû? Min rê li kê girti bû? Min giliyê kê bi amîran de kiri bû? Na xwe ji bo ku ez têkevim pêşiya hevalê xwe, min dekûdolabina li hev hanî bûn? Ma ne gunehkarî ye ku meriv van tiştên ha bifikirin, dako!

Dayika min, tiştê ku ez dixwazim bibêjim ev e ku ne ez merivekî durû û ne jî xwediye dekûdolaba me... Ez têngêhîjim ku çima min gunehkarê van tiştan derdixin! Xwedê min bibe-xişîne! Hûn, min wek yekî şerefmend dinasin, hûn ji wan gelek û gelek çêtir in. Lê dilpakîya herî bilind çi ye? Bi çend rojan beriya nuha Yestafî Îvanovîç di nav civatê de digot, girîngtirîn dilpakîya hemwelatîyekî, berhevkirina peran e. Ev, bi henekî hate gotin. (Ez dizanim ev henek e.) Lê dîsa jî tê de mebesteke nixumandî hebû ku; diviya bû meriv ji yekî din re nebûya bargiranî. Û ji xwe ez jî ji kesekî re ne bûme bargiranî. Min jî pariyek nan heye, ya rastî nanekî hişk, ziwa û bêqatix e. Lê min bi dilekî pak û xwîdana eniya xwe ew bi dest xwe xistiye.

Gerçî ez bi xwe jî dizanim ku karê min, ne karekî wusa girîng e, lê dîsa jî ez keda xwe didim û serê min di ber de bilind e, çi bikim? Ma gunehkariya min e ku ez karê paknivîsê dikim? Çi gunehkariya vî karî heye? Çêlî min dikin û dibêjin: «Nivîsaran ji nû ve dinivîsîne!» Ma di vî karî de çi bêşereffî heye? Destnivîseke min î wusa xweşik û delal heye ku kêfa

merivan jê re tê. Ekselansê me jî jê kêfxweş e. Û loma nivisarên kaxezên herî girîng jî, ez jê re dinivisînim. Gerçî metoda nivisandina min pir xirab e, ez nikanim du hevokan bi awakî xweş bi hev bixînim. Ji xwe ji ber vê yekê jî di karmendiyê de ez bi pêş ne ketim. Loma anuha dema ku ez ji we re dinivisînim jî, çî ji dilê min tê, ez rasterast li kaxezê dikim. Min hay ji vê yekê heye. Lê ku min jî dest bi nivisandinê bikira, wê çaxê ew ê kê ev karê paknivîsê bikira? Û anuha ez jî vê pirsê dikim û li bersiva wê digirim. Lê ez dizanim ku êdî ez jî ji bo civakê yekî pêwîst im û pêwîstiya wan ji min heye. Dilê merivan li hev dixin û dibêjin: «Mişkê kaxezan.» Bila wusa be. Lê mişkekî kêrhatî ye û pêwîstiya wan ji vî mişkî heye, bi xelatan rûmetê jî didine wî.

De baş e, berxika min, em êdî dev ji vê mijarê berdin. Ya rastî pêwîstiya vê mijarê ne dikir, lê ji dilpekiyê nizanîm bê çawa hat ber devê min. Lê baş e ku meriv carina jî xwe ji neheqîyan bişo. Bi xatirê we horiya min, dosta min ya dilovan! Ez ê werim, bêguman ez ê werim serlêdana we û bizani bim ka hûn çawa ne! Heta wê çaxê, hûn jî bêhna xwe teng nekin! Di hatinê de ez ê ji we re pirtûkekê bînim. Bi xatirê we, Varenka!

*Dostê we î dilsoz
Makar Devûşkîné we.*

20ê Havîna Pêşîn

Mîrza Makar Alekseyevîç!

Di nav destê min de karek heye ku divê ez zû pêre bigêhînim. Loma ez ji we re vê namê wusa bi lez dinivisînim. Bimêrin ez ê ji we re çî bibêjim. Destdayîna kirîn û firotinek gelekî

baş heye. Fedorayê ji min re got ku nasekî wê dixwaze redîngotê xwe î fermayî, kincên binî, êleg û kumê xwe bifroşe. Wusa xuyaye ew ê gelekî erzan be. Hîn ku destê we fere ye û perên we hene, (Lewra hûn bi xwe jî dibêjin ku perên we hene.) divê hûn çikosiyê nekin û wan ji xwe re bikin. Pêwîstiya we ji wan heye. Ca li xwe binêrin bê kincên li we çiqasî kevin! Bi rastî jî şerm e! Herçiqas hûn dibêjin «Kincên min yê nû hene.» lê ez dizanim ku kincên we yê nû tune. Xwedê dizane ka çi qewumî û ew ji nava lepên we derketin. Hûn werin bi ya min bikin û wan kincan ji xwe re bikin! Tew nebe, ji bo xatirê min, ku hûn ji min hez dikin wan bikin!

Weke diyarî we ji min re kincina şandine. Hûn tew rûmeta perên xwe nizanin, Makar Alekseyevîç. We ji bo xatirê min gelek pere rijandin. Ev çi bongî ye! Pêwîstiya min ji tiştêkî tune. Ev tiştêkî fizûlî ye. Ez dizanim hûn ji min hez dikin û şika min ji viya tune. Lê ne pêwîste ku hûn rabin bi diyariyên xwe jî min haydarî vê yekê bikin. Hûn, min şermesar derdixin. Lewra ez dizanim ku ev diyariyên ha li ser we têne çi buhayî. Loma ez vê cara dawîn jî ji we lava dikim; êdî bes e, hûn têgêhîştin? Ji we tika dikim!

Makar Alekseyevîç, hûn ji min dixwazin ku ez bîranînên xwe biqedînim û wan beşên mayî ji we re bi rê bikim. Lê ew beşên nivisandî jî ez nizanim bê min çawa nivisand. Êdî ez nikanim li ser rojên xwe yê berê bipeyivim û tew naxwazim li ser bifikirim jî. Lewra bîranîna wan jî tirsekê li min radike. Ya herî diwartir jî, dema ku ez çêlî diya xwe ya mihêr bikim. Diya ku ji bêgavî rebeneke nola min di nava lepên van bêbextan de hişt. Dema ku bi bîr tînim, agir bi kezeba min dikeve. Birîna min gelekî kwîr û nû ye. Li gel ku ev ji salekê zêdetir e ku wext di ser re buhuriye, lê hîn jî ez ne hatime ser xwe. Ji xwe hûn bi hertiştî dizanin.

Min ji we re çêlî Anna Fedorovnayê kiri bû ku ew li ser

min xwediyê çî dîtinan e. Min bi nankoriyê tawanbar derdixê û hevkarîya xwe ya bi mîrza Bukov re jî tew napejirîne! Pîrî caran banî min dike û bi min dide zanîn ku ez parsê dikim û li ser rîya xirab im. Sozê dide min, ku ez vegerim ba wê, ew ê navîna min Bukov xweş bike, ji bo wan xirabiyên ku wî li min kirine ew ê cî li wî teng bike. Li gor gotina wê, Bukov xwestiye bi min re bizewuce. Dev jê berde, Xwedê bi wan re be! Li vir, bi we re, li ba vê Fedorayê ez gelekî bextiyar im. Bi dilsoziya wê ya jîdil, dadêya min dikeve bîra min. Herçiqas merwatiya min û we ji dûr ve be jî, wek merivekî min, hûn bi navê xwe min diparêzin. Lê yên mayî, tew naxwazim navên wan jî bînim ser lêvên xwe, ku ji destê min were ez ê hemûyan jî ji bîr bikim. Hîn çî ji min dixwazin? Fedora dibêje, ev hemû devdirêjî ne û ew ê di dawîya dawîn de dev ji min berdin. Xwedê bike wusa jî be!

V.D

21ê Havîna Pêşîn

Kevoka min!

Ez dixwazim binivîsînim, lê ez nîzanim bê ez ê ji kuderê dest pê bikim. Ev jiyana me herduyan jî ecêbeke xweş e, ne wusa dako? Ez dixwazim bibêjim ku di jiyana xwe de ez tew rojên weha bextiyar ne jiya bûm. Mîna ku Xwedê malek, malbatek kiri be para min jî. Dergûşa min ya rindik! Li ser wan çar perçe kincên ku min ji we re şandin, ma çî pêwîst dike ku hûn ewqas bipeyivin! Ez dizanim ku pêwîstiya we ji wan heye, min ji Fedorayê bihîst. Dilxweşkirina we, ji bo min jî bextiyariyeke berbiçav e, dayika min. Ev kêfxweşiyeyeke min e û kêfa min nerevîne, berxika min. Astengiyê li min nekin û nebêjin

na! Di tevayiyê jiyana min de pêjneke weha xweşik li min ranebû bû. Mîna ku min nû dest bi jiyane kiri be. Beriya hertîstî ez êdî ne bi tenê me, nêzîkiya we dilê min xweş û bêhtengiyê li min belav dike. Ya din, ji kirêdaran cîranê min î Ratazyayev îsev ez vexwendime çayê. Li ser edebiyatê dîsa civînek ê çêbibe û em ê pirtûkan bixwînin.

Belê dayika min, hûn bi xwe jî dibînin, hûn dibînin bê em çawa ne! De bi xêr bimînin! Ev nameya ha jî bê sedem, tenê ji bo ku ez bextiyariya xwe bi we bidime zanîn, min nivisand. We ji Terezayê re gotiye ku ji bona karê veçînîna nexşan, pêwîstiya we ji gulokên deziyên rengîn heye. Ez têdigêhîjim û ez ê ji we re dezî jî bikirim, dayika min. Bi cîhanîna vê daxwaza we, ez ê sibe kêfxweş bibim û ez dizanim bê ez ê li kuderê jî bikirim.

*Dostê we î dilsoz
Makar Devûşkîn*

22ê Havîna Pêşîn

Xatûnxan Varvara Alekseyevna!

Delala min, bi vê nama xwe ez ê bi we bidime zanîn ku di xaniyê me de bûyereke pir xemgîn û dilşewat qewumî. Îro saet li dor pêncê destê sibê piçûkê lawê Gorşkov mir. Ez nizanim bê ji ber çi, lê Xwedê dizane ji ber mîrkutokê bû. Ez çûm serlêdana wan. Di xizaniyeke wusa de ne ku hûn nikanin bawer bikin, dayika min. Lê tew tevliheviya mala wan!... Gerçî ne rewşeke ewqas seyr e, lewra tevayiyê malbatê di odeyekê de dimînin, bi navbirkan jî hatiye beşkirin ku şermesarî nebe. Tabûteke piçûk, lê gelekî xweşkok li wir bû, mîna ku hati bû amadekirin. Lawik nehsalî bû û li gor ku dihate gotin, ji bo

rojên pêş lawik hêviyeke mezin bûye. Rewşa wan agir bi kezeba merivan dixist, Varenka! Diya wî ne digirîya, lê rebenê gelekî xemgîn bû. Dibe ku bi çûyîna lêwik barê wan parîkî sivik bû, lê wan hîn zarokên din jî hene. Ji wan yek dergûşekî bi şîr e û ya din jî keçikek şeşsale ye. Çi rewşeke kambax e ku zarokê meriv li pêş çavên meriv di êş û azarê de biqepije û meriv nikani be tiştê bike! Paltoyekî kevn û bi çilkên rûn li navpiyê bavê wî bû û li ser sandaliyeke şikiyayî rûnişti bû. Hêsirên wî di ser hinarikên wî de dihatine xwarê, Xwedê dizane ne ji xemgîniyê, ji xwiyekî kevn bû ev. Çi merivekî seyr! Dema ku tiştê jê dihat pirsîn, soromoro dibû, zimanê wî li hev digcriya û nizanî bû ku çi bersiv bida. Keçika piçûk xwe siparti bû tabûtê; xemgîn, perîşan û bi raman ji xwe re sekinî bû. Dema ku zarokek wusa bê deng û bi raman be, ez liez nakim, Varenka. Dilê merivan dişewutîne. Bûkikek ji paçikan çêkirî li kêleka wê bû. Lê bi bûkikê ne dilîst, tiliya xwe xisti bû nava lêvên xwe û bêliv sekinî bû. Xwedîya malê şekirek da wê. Wê girt, lê ne xwar. Rewşeke xembar e, ne wusa, Varenka?

Makar Devûşkîn

25ê Havîna Pêşîn

Makar Alekseyevîçê hêja!

Ez pirtûka we bi şûn de dişînim. Pirtûkek gelekî xirab e, tew ne hêja ye ku meriv wê vebike. Tiştên weha giranbulha hûn ji kuderê peyda dikin? Henek li hêlekê, lê ma bi rastî jî kêfa we ji pirtûkên welîa re tê, Makar Alekseyevîç? Bi çend rojan beriya nuha we soz da min ku hûn ê ji min re tiştêkî lêjayî xwendinê peyda bikin. Ku we bivê, em dikanin buhayê wê

jî li hev par bikin. Anuha bi xatirê we! Anuha wexta min tune ku ez zêdetir binivisînim.

V.D

26ê Havîna Pêşîn

Varenka delal!

Ya rastî min bi xwe jî ew pirtûka ne xwendî bû, dayika min. Gerçî min weha çavek li çend rûpelên wê gerand û min dît ku gelek tiştên pêkenî û ehmeqî tê de hene ku meriv pê bikene. Min got qey ew ê ji bo we tişteki xweş be, loma min jî rabû ji we re şand.

Lê anuha Ratazyayev soz daye min ku ew ê ji lîela edebî de berhemeke rastkîno bide min. Hûn ê jî êdfî bê pirtûk nemînin, berxika min. Ratazyayev ji heq vî karî tê der, merivekî zîrek û bi xwe jî gelekî xweş dinivisîne. Nivisa ku ji pênuşa wî, weke avê diherike û stîla wî bi mane ye. Hevokên herî hişk û sivik jî, (Mîna wan hevokên ku ez di peyivîna xwe û Faldonî an jî Terezayê de bi kar tînim.) ew bi wê stîla xwe manedariyeke xurt û berfere dide wan. Çi stîl e! Ew civînên ku li ser edebiyatê li ba wî çêdibin, ez jî diçim û beşdarî wan dibim. Em titûnê dikêşin û guhdarî dikin, ew jî bi dengê bilîmd he-ta pênc saetan dixwîne. Mîna ku edebiyat ne, rasterast xwarîna berhemên xweşmeze be! Meriv pê sermest dibe, ewqas xweş e ku meriv dikare ji her rûpelekê qevdek kulîlk bihûne! Ratazyayev jî merivekî nazik, zarxweş û baş e. Li hemberî wî ma ez çî me ku! Qet tişteki! Ew merivekî bi navûdeng e, lê ez? Hebûn û tunebûna min yek e, lê dîsa jî Xwedê jê xweş be mêrik ji min re baş e û pesnê min dide. Carina ez nivisarên wî jê re paknivis dikim, Varenka. Lê dêvê tişteki weha neyê ser hi-

şê we ku ew ji bo paknivisa nivisarên xwe pesnê min dide. Bi gotinên vala bawer nekin, dayika min. Hûn guhê xwe nedin gotinên xelkê. Na, ez viya ji kêfxweşiya dilê xwe dikim. Ew jî ji min hez dike û loma gotinên weha dike. Ez van kirinên wî yên barîk pir baş têdigêhîjim, dako. Ew merivekî pir û pir baş e, niviskarekî bê hemta ye.

Edebiyat tiştêkî gelekî baş e, Varenka. Ez viya jî pêr di nava wan de hîn bûm. Mijareke kwîr û berfere ye. Dilê merivan xurt û paqij dike. Pirtûka ku dixwendin, li ser vê yekê tê de gelek ramanên wekîdin jî hebûn, ramanên baş û vekirî. Edebiyat dişibe tabloyekê, ya rastî him tablo û him jî neynikek e. Pêjnên xurt, rexnên hûr, hûnandin û dokumentên merovatiyê. Ev hemû tiştên ha, ez li ba wan hîn bûm. Lê divê ez ji we rastiyê bibêjim, dako, ez di nav wan de rûdinim, bi wan re û weke wan qelûnê dikêşim. Lê dema ku ew dest pê dikin û li ser mijarên têvel dikevîne galegalê, mîna ku di lîstika qeremaçan de tê gotin, ez dibêjim pess. Ma yekî nola min ê bikani be wekîdin çi bike, dako? A wê çaxê mîna qoncê darekî ez di ciyê xwe de rûdinim û ji xwe şerm dikim. Li gel ku ewqas dixwazim bi peyvîkek xwe ez jî beşdarî şevbuhurka civatê bibim, lê ez nikanim bi ser kevim. Di demên weha de ez li ber xwe dikevim, di xwe de dişewutim ku di wexta xwe de çima min jî tiştêk ne da ber xwe û pê ne bûm meriv. Lê êdî pere nake! Mîna ku ez ji dunyayê bêhay jiya bim, nola ku min riyê xwe li ber tavê sipî kiri be. Çi tiştêkî xirab e! Di wextên xwe yên vala de ez çi dikim? Ez wek kundirekî hew radikevim. Lê ji dêla raketinê ve diviya bû min mijûliyeke baştir bida ber xwe. Serqisê, ez rûniştama û min binivisanda. Ew ê ji bo min tiştêkî hêja bûya û ew ê bi kêrî gelek kesên din jî bihata. Lê tew we bizanî bûya bê çi pere bi dest van dikeve! Xwedê zêdetir bike! Serqisê em bibêjin, Ratazyayev, ji bo wî mivisandina rûpelekî tew jî ne karekî çetin e. Di rojekê de ew dikane pênc

rûpelan jî binivisîne û li gor gotina wî, ji bo her rûpelekî jî 300 rûbilî distîne. Pêkenîneke tûj an jî novelekê binivisîne, daxwaza pênc sed rûbilî dike. Ku weşangêrek xwe nede ber dayîna vî pereyî, tew ne xema wî ye. Lewra ew pêşkêşî yekî din dike û herweha hezar rûbilî dikurisîne bêrika xwe. A wusa, Varvara Alekseyevna! Baş e, ne wusa? A ji we re nimûneyek din jî, wî deftereke helbestan heye, û ne sitûr e jî. Lê ew ji bona wê heft hezaran dixwaze, dako, ca bifikirin heft hezar! Ev rasterast hebûna dewlemendiyekê ye, xaniyekî mezin e! Li gor gotinan, pêşniyara pênc hezaran havêtine ber wî, lê ew pê qayîl ne bûye. Ez dixwazim bixapînim û jê re dibêjim: «Serê wan bixwe! Wî pênc hezarî bigirên, bavikê min. Pênc hezar jî ne hindik e.» Lê ew dibêje: «Na, divê ev bênamûsên ha heft hezaran bidin!» Bi rastî jî merivekî jîr e.

Ji ber ku em ketine nava vê mijarê, ya baştir ew e ku ji behema wî ya bi navê «Girtiyên Îtalî» ez ji we re beşekî binivisînim. Bixwînin û hûn bi xwe binirxînin, Varenka!

«Tevayiyê laşê Vladîmîr lerizî. Diltengiyeye xurt lê rabû, xwîna di rehên wî de lê keliya û bi qêrîn got:

- Kontes, kontes! Ma hûn dizanin bê ev diltengiya we, ev kêmaqiliya we tiştêkî çiqas xirab e. Na, di baweriyên xwe de ez ne çewt bûm. Ez ji we hez dikim, bi tevayiya hebûna xwe, wekî dînekî bi her awayî û bi evîneke har û xurt ez ji we hez dikim! Tevayiya xwîna mêrê we jî nikane vê kewkelî û agirê di ruhê min de vemirîne! Ev dilê ku di defa sîngê min de bi êş, azar û bi agirekî dojhê dişewute, astengên wusa piçûk nikanexwe li ber bigirên. Ax, Zînaîda, Zînaîda!

Kontesê bi rewşeke sermest û bêhêvî serê xwe siparte milê wî û bi dengêkî nizm gotê:

- Vladîmîr!...

Kesereke kwîr ji hundurê defa sîngê wî derket. Reviyên agirê hêviya evîne dilê herdu qurbanên xwe yê bextreş so-

tand.

Kontesa ku sermest bû bû, her bi wî dengê xwe yê nizm digot:

- Vladîmîr!...

Hinarikên ruyê wê sor bû bûn, çavên wê dibiriqîn û sîngê wê nizm û bilind pêl dida.

Ev zewaca nû û kambax hate girêdanê!

.....

Piştî niv saetekê Kontê pîremêr kete hundurê bodoara(*) jina xwe, destê xwe di hinarikên wê re da û got:

- Ma ji bo mêvanê me yê xoşewîst tu semawerê nadî amadekirinê, canekem?»

Li ser vê yekê ka hûn çî dibêjin, dako? Dibe ku hinekî vekirî be, şika min jî ji vê yekê tune, lê dîsa jî xweş e. Di ser tiştên xweş de nayê şikandin. Bi destûra we, ez ji we re jî çîroka Yermak û Zuleyxayê jî beşekî lê bikim. Ca bifikirin, dako, Yermak î kazak serdarekî dirênde, zordar û serketiyê gelek şeran e. Kûçûm î Çarê Sibîryayê dîlketiyekî destê Yermak e û Yermak bi xwe jî evîndarê Zuleyxaya keça Kûçûm e. Wek ku tê zanîn, bûyer di dema Îvan î Kambax de diqewume. Ew galegalên ku di navîna Yermak û Zuleyxayê de dibin, beşek jê ev e:

«- Tu hez ji min dikî, ne wusa Zuleyxa? Ducar bike, ducar! Zuleyxayê bi dengê nizm gotê:

- Ez ji te hez dikim, Yermak.

- Şikir ji we re, erd û asiman! Ez bextiyar im! We hertişt, hertiştê ku ev ruhê min î dilpekîn ji piçûktî de bendewar bû, we pêşkêşî min kir. Sitêrka jiyana min, de qeyê ji bo vê yekê bû ku te berê min di ser kevîrên Ûrala malşewutî re da vir û te ez kişandim vir. Ez ê Zuleyxa xwe pêşanî hemû dunyayê

(*) Bodoar: *Ji fransî tê. Ji bo jinan ode, an jî salona arizî. WW*

bidim. Tu merivekî har û devbikef jî ew ê êdî newêri be li ser vê yekê min gunehkar derxîne. Ax, ku wan ev êş û azara di ruhê wê î tenik de fam bikira, ku wan bikani bûya manedariya di dilopeke hêsirên Zuleyxa min de ji hev derxista! Ox, îcazê bidine min ku ez wan hêsiran bi ramûsanên xwe zuwa bikim! Bihêlin ku ez wê dilopa hêsirên pîrozwer vexum, keçika asimanî!

Zuleyxayê bi qêrîn got:

- Yermak, dunya xirab e, meriv bêbext in! Ew ê bi pey me bikevin û me gunehkar derxin, Yermakê min. Rebeneke nola min di konekî bavê xwe de, di nav berfa Sibîryayê de mezin-bûyî, ka ew ê di dunyaya we ya xwînsar, bêruh û çikos de çawa bijî? Merivina ê min fam nekin, xoşewîstê min!

Çavên Yermak di kortikên xwe de ne hewiyar û bi hêrs got:

- Wê çaxê ev şûrê min î kazakî ê ji kalan derkeve, li ser serê wan here û were!»

Dema Yermak dibihîse ku dergistiya ber dilê wî hatiye kuştin, ew rewşa ku ew dikeviyê êdî hûn bifikirin, Varenka. Ji xêra tariya şevê û li wir nebûyîna Yermak, Kûçûmê pîremêr î kwîr bi dizî heta ber konê Zuleyxayê diçe. Ji bo ku birîneke mirinê di dilê Yermak de vebike -Yermakê ku tac û textê wî ji dest girti bû- radibe keça xwe ya helal dide ber xençeran.

«Çavên Yermak ji kerbana di kortikên xwe de lîzikîn, devê şûrê xwe di hesan re da û bi qêrîn got:

- Di tûjkirina hesin de, dengê ku jê derdikeve kêfa min pir jê re tê. Min xwîna wan divê, xwîna wan! Divê ez wan perçe perçe bikim, hemûyan piçî piçî bikim!»

Piştî vê mirina Zuleyxayê hêviya jiyane li Yermak diherime, diçe xwe davêje çemê Îrîşê û herweha dawiya çîrokê tê.

Ev jî beşekî kurt e, ji stîla pêkenînê nimûneyek e. Ez viya jî ji we re binivisînim.

«Ez nizanim bê hûn Îvan Prokoyevîç Zeltopuzov nas dikin, an ne? Ew î ku di çîpa Prokofî Îvanovîç de gez kiri bû. Îvan Prokoyevîç hişk e, lê merivekî baş e. Prokofî Îvanovîç gelekî ji tîrpên bejî û hunguv hez dikir. Di dema dostaniya xwe û Pelageya Antonovnayê de... Ez nizanim bê hûn Pelageya Antonovnayê nas dikin, an ne? Ew ya ku hertim fîstanê xwe vaca li xwe dikêşand...»

Hûn bi xwe jî dibînin, Varenka, ev pêkenînên ha wusa ne ku tew nayên gotinê. Dema Ratazyayev ev ji me re dixwend, em ji ken hişk dibûn. Merivekî wusa ye, ew! Gerçî ev nivisa ha hinekî sivik û aliyê wê yê qeşmeriyê zêdetir e, lê pevxistina wê ne xirab e. Dayika min, divê ez viya jî bi we bidime zanîn ku Ratazyayev merivekî zana û niviskarekî rastîn e. Ne wekî wan niviskarên din e.

Carina tê hişê min û ez xwe bi xwe dibêjim: Ku min jî tiştina binivisanda, gelo ew ê çawa bibûya? Serqisê, di rojeke xweş de meriv hew bidîta ku bi navê Helbestên Makar Devûşkîn pirtûkek derket. We ê çi bigota, horiya min? Li ser min çi raman ê li we çêbibûya û we ê çawa şirove bikira? Lê ez dibêjim ku piştî derketina pirtûka xwe, bi rastî jî min ê newêri bûya gava xwe bavêta kuça Nevskiyê(*). Herkesî ku di kuçê de çav li min biketa, ew ê bigota: «Ca binêrin, niviskarê berhemên edebî, helbestvan Devûşkîn ew e!» Wê çaxê ez ê têketama çi rewşê? Serqisê, min ê potînê xwe çi bikira? Anuha di cî de ye ku ez viya jî bibêjim, dayika min, ya rastî di potînê min de ciyekî bê pîne ne maye. Binê wan jî carina wext bêwext ji hev dikevin. Ca bifikirin, herkes ê bizani bin ku potînên Devûşkîn î niviskar bi pîne ne, ez ê çi xweliyê li serê xwe bikim, wê çaxê! Kontesek an jî dotmîrek bibihîse, kî dizane ku ew ê çi bibêje! Dibe ku tew bala wê jî nekişanda, li gor bawe-

(*) Kuça Nevskiyê: *Li Petersbûrgê kuça herî bizavbar e. WW*

riya min kontes guhê xwe nadin potînan, û potînên karmendan tew jî bala wan nakişînin. Ji ber ku potîn hene û potîn jî hene. Lê dîsa jî hinekan ê ji wê re bigota, lewra devê dostên min sist in. Berî herkesî Ratazyayev ê ev devsistiya bikira. Ew pir diçe serlêdana Kontes V'ê û li gor gotina Ratazyayev, wext bê wext ew hertim diçe mala wê û dibêje, ew jineke xwînsêrîn û têngêhîştîya edebiyatê ye. Ev Ratazyayeva jî çi merivêkî serjinik e!

De baş e, em dev ji vê mijarê berdin êdî. Horiya min, ji xwe ji bo ku hinekî zimandirêjî bibe û hûn ji pê xweş wexta xwe derbas bikin, ez dinivisînim. Bi xatirê we, kevoka min! Min serê we gelekî êşand. Ya rastî, ez îro pir kêfxweş im loma. Îro me hemûyan li ba Ratazyayev şiv xwar. Çi merivên qeşmer in! Hanîn şerabeke taybetî jî li ber me danîn ku... Lê baştir e ku ez ji we re çêlî viya nekim. Li ser min, bila tiştêkî xirab neyête hişê we, dako. Ev hemû tiştên ha, ne ji bo tiştêkî ez dinivisînim. Ez sozê didime we ku ez ê ji we re pirtûkan bişînim. Li vir romaneke Paul de Kock heye, herkes ji dest hev direvînin. Lê ez ê wê ji we re neşînim, na. Paul de Kock, ji we re nabe, dako. Li gor ku dibêjin, hemû rexnegirên Petersbûrgê ji berhemên wî nerihet in. Ez ji we re fûntek şekir bi rê dikim. Tenê ji bo xatirê we min kirî bû. Li we noşîcan be, dako. Û her cara ku hûn libekî dixwin jî, min bi bîr bînin! Lê şekirên hişk in, tê de gez nekin, wan bimijin, an ne diranên we ê bêşin. Ez nizanîm bê hûn ji şekirên nerm jî hez dikin, an ne? Ku we bivê, ji min re binivisînin! De bi xatirê we! Sitara Xwedê li ser we be, kevoka min! Heta dawîya jiyana xwe jî hevalê we î dilsoz.

Makar Devûşkîn

Berêz Mîrza Makar Alekseyevîç!

Fedorayê ji min re çêlî çend kesan kir û got, ku ez bixwazim ew ê bikani bin ji bo min ciyekî baş, di xaniyekî de karê dadêtiyê peyda bikin. Ka hûn çî dibêjin, dostê min? Ez karekî wusa bigirê, an ne? Bi kêmanî ez ê êdî ji we re nehim bar û wusa xuyaye perê wî jî pir e. Lê tirsê dilê min ew e ku ez ê çawa di nava malbateke biyanî de debar bikim. Malbateke dewlemend û xwediyê wargehan e. Ew ê ji min pirsina bikin û bixwazin ka ez kî me, çî me. Wê çaxê ez ê çî bersivê bidim. Ez yeke pir şermok û kûvî me, quncikê ku ez hînî wê bûme, naxwazim jê dûrkevim. Li gel jiyaneke bi kul û kovan, dîsa jî meriv daxwaza cî û warê xwe dike. Di ser de jî rêyeke dûr û dirêj e û Xwedê dizane bê ew jî çî kar e. Dibe ku tew dadêtiya zarokên piçûk bidine ber min. Wusa xuyaye xwediyên wê malbatê jî bi xwiyeke wusa ne ku di du salan de sê dadêyan diguherînin. Ji bo Xwedê, Makar Alekseyevîç, hûn aqilekî bidine min. Ez çî bikim?

Ya din, ma çima hûn tew nayên mala me? Kêm caran, û ew jî ji dûr ve meriv çav bi we dikeve. Tenê rojên yekşemiyên em li dêrê hevdu dibînin û hew. Hûn çiqas xwe ji merivan vedikişînin! Rasterast mîna min... Û qaşo merivatiya me jî ne ewqas dûrî hev e. Na xwe hûn êdî ji min hez nakin, Makar Alekseyevîç? Carina ev tenêtiya min xemgîniyeke wusa dadixê ser min ku! Nemaze pirî caran jî bi tariya êvarê re ez bi tikûtena serê xwe li malê dimînim. Fedora bi derekê de diçe. Ez jî rûdinim û dikevim ramanan, kêfxweşî û xemgîniya rojên buhurî tînime bîra xwe. Mîna ku ji nava mij û dûmanê derkevin, ruyên nas têne ber çavên min. Ez wan ruyên ha pir zelal dibînim, pirtirîn ez ruyê diya xwe dibînim. Çî xewnên tevlihev! Ez hîs dikim ku saxiya min jî ne maye. Ne baş im. Vê si-

bê jî ez bi nerihetiyêke mezin ji xew rabûm. Ji bilî viya jî kuxi-
kek xirab bi min girtiye. Ez dizanim û hîs dikim ku mirina
min ne dût e. Kî ê meytê min hilîne û heta goristanê bi min re
were? Kî ê ji bo min têkeve şînê? Û dibe ku mirina min ê li
quncikekî xerîbiyê û di nava merivên biyanî de bibe. Xwedê,
çi jiyanêke xemgîn e ev, Makar Alekseyevîç!

Kavirê min, ev çi şekir in ku hûn ji min re bi rê dikin? Bi
rastî jî ez têngagêhîjim bê hûn van peran hamûyan ji kuderê tî-
nin. Ax, dostê min, ji bona Xwedê van perên xwe ewqas tarû-
mar nekin! Xalîçeya ku min veçînîye, Fedora ê bifiroşe.
Pênçe rûbil pê dane. Bi rastî jî pereyekî baş e, min bawer ne
dikir ku ew ê bi ewqasî bike. Ez ê sê rûbilan bidime Fedo-
rayê. Ji xwe re jî ez dixwazim kinçekî sade, lê hinekî germ bi-
dirûm. Ji bo we jî ez ê ji qumaşê baştirîn êlegekî bi destê xwe
bidirûm.

Fedorayê ji min re pirtûkek bi navê «Çîrokên Biyelkîn»
peyda kiriye. Ku hûn bixwazin wê bixwînin, ez ê ji we re bi rê
bikim. Lê ez tika dikim ku bila gemar nebe. Zêde jî bila li ba
we nemîne û bi şûn de bişînin. Lewra ne pirtûka min e. Ev
berhemeke Pûşkîn e. Ev çîrokên ha, beriya du salan min û
diya xwe bi hev re xwendî bû. Loma jî anuha dema ez ji nû ve
dixwînim, bi min xemgîn tê. Ku li ba we hebin, ji min re çend
pirtûkan bişînin, lê bila ne ji yên Ratazyayev bin. Dibe ku
berhemeke wî ya nûçapbûyî hebe û ew wê bide we. Lê ji ber-
hemên wî re çawa kêfa we tê, ez têngagêhîjim, Makar
Alekseyevîç? Tiştên weha pûç û vala! Bi xatirê we! Min pir
zimandirêjî kir. Dema ku dilê min wusa teng dibe, dixwazim
ji vir û wir bipeyivim û pê diltengiya xwe belav bikim. Wek
dermanekî ye, meriv pê rihet dibe, bêhna meriv fere dibe û
nemaze dema ku meriv hemû tiştên di dilê xwe de bêbêje. Bi
xatirê we, dostê min, di xweşiyê de bimînin!

V.D'ya we

Dayika min, Varavara Alekseyevna!

Dev ji xemxwariya xwe berdîn êdî! Ma hûn şerm nakin! Hûn çawa serê xwe di ber van tiştên vikûvala de dêşînin. Hûn ne nexweş in, kevoka min, hûn tew jî ne nexweş in. Hûn weke gulekê vedidin. Erê gwînê we hinekî vemirî ye, lê dîsa jî hûn weke kulîlkekê ne. Ew çi êşa xewn û ramanan e bi we girtiye. Şerm e, horiya min, dev ji van asûwasan berdîn! Ca li min binêrin, çima ez baş dixewim? Çima tişteke bi min nabe? Ez ji xwe re dijîm, raketina min xweş e, saxiya min baş û ez weke pîvaz im. Bi rastî jî xelk dilbijokên vê rewşa min in. Hişê xwe bidine serê xwe û êdî li xweşiya xwe binêrin. Ez dizanim bê hûn çi difikirin, dayika min: Dîsa we tişteke girtiye, hûn li ser difikirin û pê xwe diqahirînin. Ji bona Xwedê dev ji van tiştan berdîn, dako!

Karkirina we ya li ba hinekên din? Na, na, na û dîsa na! Hûn çawa xwe li tişteki weha datînin. Û li dûrî bajêr. Na, dako, destûra tişteki weha ez tew nadim û heta ku ji destê min jî were, ez ê li hemberî planekî weha rawestim. Ku pêwîst bike, ez ê frakê xwe î kevn bifiroşim, bi bertena îşligekî derkevime kuçê, lê dîsa jî ez ê we di tengasiya tunebûnê de nehêlim. Na, Varenka, na! Ez we nas dikim. Ev tiştên ha, dînitî ye! Û ez baş dizanim ku ev hemû ramanên ha ji bin serê wê Feodora nerind derketine. Ew e ku we ji rê derdixe. Lê bi wê bawer nekin, dako! Bi rastî jî hûn bi wan nizanin, ruhika min. Jinikek wusa ehmeq, zimandirêj û bêcir e ku jiyana mêrê xwe î rihmetî jî lê kire jahr. Xwedê dizane, wê wusa hûn nerihet kirine, ne wusa? Na, dako, nabe! Ez ê çi bikim wê çaxê? Bi kuderê de biçim? Na, Varenka, van tiştan ji serê xwe bavêjin, ruhika min! Ma li vir çiyê we kêm e. Em we ji çavên xwe distirînin. Hûn jî ji me hez dikin. Li vir rûnin û li kêfxweşiya xwe

binêrin. We divê dirûnê bikin û we divê bixwînin. Hûn çî dixwazin, bikin. Lê li ba me bimînin. Êdî hûn bi xwe birayara xwe bidin ka dawîya çûyînê çawa dixuye. Ez ê ji we re çend pirtûkan peyda bikim, û dibe ku em dîsa ji xwe re derkevîne seyrangerê. Lê divê hûn jî êdî hişê xwe bidine serê xwe û tiştên weha pûç ji xwe re nekîne serêş. Di demeke nêzîk de ez ê werim mala we. Lê di vê navberê de divê hûn destûrê bidine min ku ez rastereast bibêjim: tiştên ku hûn dibêjin, ne baş in, dayîka min, tew ne baş in! Ez bi xwe jî dizanim ku ez ne merivêkî xwenda me, hîndekariya min ya dibistanê jî bi awakî kêr û kurt bûye. Lê ez çêlî xwe nakim, ji xwe pirs jî ne ez im. Li dilê xwe negirên, lê ez pesnê Ratazyayev didim û wî diparêzim. Lewra ew hevlekî min e. Li gor dîtina min pir xweş dinivîsîne, pir pir xweş dinivîsîne. Li ser vê yekê ez ne bi dîtina we re me û ez ê weke we nefîkirim. Stîla mivîsandina wî rengîn û lihevhatî ye, hevokên wî bi dewlemendiyeke têvel e, pir û pir xweş e. Dibe ku di xwendina berhemên wî de rewşa we dest ne dabe, Varenka, an jî di rewşeke kêfrevîn de we xwendî be, kî dizane, dibe ku di wê gavê de hûn jî Fedorayê hêrsbûyî bûn, an jî bêhtengiyeke dîm. Lê na, divê di wexteke vala de, dema ku serê we zelal û kêfa we li cî be, serqisê dema ku hûn şekirekî davêjin devê xwe, a wê çaxê bi baldarî bixwînin. Ez li hember dernakevim ku -û kes jî nikane- nivîskarên jî Ratazyayev çêtir jî hene. Dibe ku gelek çêtir jî hebin. Ew jî baş in û Ratazyayev jî baş e. Hemû jî xweş dinivîsînin. Lê ew jî li gor xwe, ji xwe re tiştina dinivîsîne û baş jî dike ku dinivîsîne. De di xweşiyê de bimînin, dayîka min! Ez pêre nagêhînim ku zêde binivîsînim. Karê min heye, divê ez lez bikim. Ji bona Xwedê xwe ne qehirînin! Xwedê bi we re be!

Dostê we î dilsoz

Makar Devûşkîn

NOT: Ji bona pirtûkê gelek sipas. Em ê Pûşkîn jî bixwînin. Îşev ji sedî sed ez ê werim mala we.

1ê Havîna Navîn

Makar Alekseyevîçê min î giranbuha!

Na, dostê min, na! Bi vî awayî ez ê nikani bim êdî di nav we de bimînim. Ez gelekî li ser ramiyam û ez gêhîştim wê baweriyê ku çewtiyeke mezin e ku ez xwe ji karekî wusa xêrendar dûrbixim. Li wir, bi kêmanî ez ê bizani bim ku hertim pariyek nanê min heye. Ji bo ku ez xwe bi kardarên xwe bidime hezkirinê, çî ji destê min were ez ê bikim. Û ku pêwîst bike ez ê xwiyê xwe jî biguherînim. Bêguman ne tişteki rihet e ku meriv di nav biyaniyan de bijîn û hewceyî pariyê nanê ber deriyên wan be. Dijwar e ku meriv hertim xwe biguvişîne û xwe ji hertiştî bide hev, lê min hêvî heye ku Xwedê ê alîkariya min bike. Ez nikanim heta dawîya jiyana xwe, xwe ji xelkê vekêşim. Berê jî weha bû bû. Tê bîra min, di piçûktî de dema min di dibistana dewletê de dixwend, rojên yekşemiyên ez dihatim malê. Min nerindî fikir, ez har dibûm û diya min jî li min hêrs dibû. Lê ez tew pê ne dêşiyam, dilê min dîsa xweş û kêfa min li cî bû. Lê dema ku êvar nêzîk dibû, xemgîniyekê bi min digirt û bêhna min teng dibû. Lewra saet li nehê şevê ez ê dîsa vegehiyama dibistanê. Li wir hertişt sar, hişk û biyanî bûn ji bo min. Rojên duşemiyên mamostên me her bi hêrs bûn, dilê min jî teng dibû û min dixwest ez bigirîm. Ez vedikişiyam quncikekî û bêdeng bêdeng ji xwe re digirîyam. Navê teraliyê bi pey min xisti bûn, lê ne ku ez ji ber xwendina dersên xwe digirîyam. Lê dûre? Min ewqasî bêhna xwe dabû ser ku, min ne dixwest ez ji dibistanê dîrkevim. Dema ku min xa-

tir ji hevalan dixwest, em digirîyan.

Ez dizanim ku ez ji bo we herduyan jî barek im. Ev ne tiştê baş e û ez pê dêşim. Van hemû tiştên ha ez ji we re vekirî dibêjim, lewra ez hîn bûme ku li hemberî we dîtînin xwe bi awakî vekirî bibêjim. Ez bi xwe jî dibînim ku Fedora her sibe zû radibe, bi rastkirina hawurdor dikeve û heta tariya şevê jî kincan dişo. Ku meriv rastiye bibêje, ji bo merivên pîr rihetî divêt. Min hay jê heye ku ji bo xatirê min, hûn xwe ji tiştê nadin paş û ji hêla peran de hûn heta kopêkê xwe yê dawîn jî li min xerc dikin. Ji xwe hebûna we çiqas e ku! Hûn dinivîsin û didine zanîn ku hûn ê kincên li navpiyê xwe jî bifiroşin û dîsa hûn ê min di tunebûnê de nehêlin. Belê, dostê min, ez ji vê dilpakîya we bawer im. Hemû hêviya we jî ew perên lotima nepayî ye. Lê dûre ew ê çi bibe? Hûn bi xwe jî dizanin ku ez hertim nexweş im. Li gel ku ez ewqas dixwazim jî, ez nikanim bi qasî we kar bikim û karekî min î hertimî jî tune ye. Ez ê çi bikim? Dema ku ez li we herdu merivên dilpak dinêrim, xwe bi xwe dişewutim. Ma ka ez ji bona we bi kêrî çi tîm? De ka çi pêwîstiya we ji min dibe, dostê min? Ma çi çêyiya min gêhîştîye we? Tenê ji dil û giyanê xwe ez bi we re me û bi dilekî germ û pêt ji we hez dikim. Lê êşa dilê min e ku çarenûsa min tenê dilekî tenik daye min, dilekî ku ji bilî hezkerinê bi kêrî tiştê nayê. Ne rewşa min dest dide ku ez rindiyekê li we bikim, ne jî dikanim çêyiyekê li çêyiya we vegerînim. Êdî min ji riya min nekin. Baş biramin û gotina xwe ya dawîn ji min re bibêjin. Evîndar û bendewara bersiva we me.

V.D

1ê Havîna Navîn

Ev peyvên ha vikûvala ne, Varenka, vala!... Ku meriv di ser we de nebêje, kî dizane hûn ê hûn çi tiştan di serê xwe de çêkin! Nizanim, ev weha ye û ew weha ye... Hemû jî pûç û vala ne. De ka ji bona Xwedê bibêjin, ma çiyê we kême. Em ji we hez dikin û hûn ji me. Em hemû jî ji hev xweş û bextiyar in. Wekîdin em çi dixwazin? De ka çi karê we li ba malbatên biyanî heye? Xuyaye hûn hûn nizanin bê malbatên biyanî çawa ne. Lê bihêlin ez ji we re bibêjim ka ew çawa ne. Ez bi vê yekê dizanim, dako, ez baş dizanim. Lewra min nanê ber deriyên xwariye. Merivên biyanî xirab in, Varenka, ewqas xirab in ku dilê we ê kul bikin; bi gotinên xwe, bi nebaşiyên xwe, bi nêhirînên xwe yê nerind ew ê we bêşnin. Di nav me de ciyê germ û xweş, rasterast mîna ku hûn di hêlînekê de bin. Hûn çawa me wusa di cî de dihêlin? Em ê bêyî we çi bikin? Pîremêrekî nola min ê çi bike, wê çaxê? Ango hûn bi kêrî me nayên, hi!... Pêwîstiya me bi we tune, ne wusa? Ev çi gotin in, hûn dikin! Ca bi xwe bifikirin bê hûn çiqasî ji bo me pêwîst in. Çêyîya we ya li min gelekî mezin e, Varenka, û we bando-reke pir baş li min kiriye. Anuha jî ez we difikirim û ji ber vê yekê ye ku ez wusa kêfxweş im. Carina ez ji we re nameyan dinivînim, pêjnên dilê xwe dirijînim ser û bersivên dûrûdirêj ji we distînim.

Rast e, çend kincên we, min kirîne û min ji we re koffiyek daye çêkirinê. Carina jî suxrê we yê ku bi min dikevin, ez wan dikim û hew!... Na, Varenka, çawa çêyîya we bi min nabe? Bi vê pîrbûna xwe ez ê bi tena serê xwe çi bikim? Ez ê bi kêrî çi werim? Ez yê ku hişkîrî bi we ve hatime girêdan, ma tew hûn ne fikirîn ku ez ê çi bikim? Ez ê biçim û xwe bavêjim çemê Nevayê, bila ez bixeniqim û hertişt biqede. Belê, Varenka, hûn bi xwe jî dizanin ku ez bêyî we nikanim bijîm. Of,

Varenka, wusa xuyaye hûn dixwazin min li duruşka bar bikin û bişînin goristana Volkovoyê. We divê ku bila ji bêkesiyê, pî-rejineke parsek tenê bide dû tabûta min, xweliyê bavêjin ser min û min bi tikûtenê bihêlin! Gunehkarî ye, dako, gunehkarî! Ev li ber Xwedê, gunehkariyeke rastkîno ye!

Ez pirtûka we bi şûn de dişînim, piçûka min. Ku hûn bixwazin li ser pirtûkê dîtina min bipirsin, ez viya jidil dibêjim ku heta roja îroyîn jî min berhemeke weha xweş ne xwendiyê. Û anuha ez ji xwe dipirsim, dako; heta nuha jî çawa ez weha wek êzingekî jiyame? Min çi bi ser hev xistiye? Ji nav darên kîjan cengelî derketime? Ez qet tişteki nizamim, dako, nizanim! Ez ji we re rasterast bibêjim, Varenka: Ez merivekî nezaniyê. Heta nuha min gelek kêmtir xwendine. Û ne çewt e ku ez bibêjim, min qet tişteki jî ne xwendiyê. Tiştên min xwendine, bi navê «Nîgara Meriv» berhemeke hêja, «Zarokê ku bi zengilan pêkenînê cuda cuda lêdixist» û «Qulingên Îvikov» A hemû tiştên ku min xwendine, ev in. Anuha jî di pirtûka we de min «Karmendê Îstesonê»(*) xwend. Dayika min, lê divê ez ji we re bibêjim ku carina meriv hay jê nabe ku tevayiyê ji yana meriv di pirtûkeke li paş serê meriv da hatiye nivandin. Dema meriv wê dixwîne, ew tiştên ku tew nayên ser hişê meriv jî, hêdî hêdî dikevîne bîra meriv û li ber çavên meriv reng vedidin. Çima min ewqas jî pirtûka we hez kir, ez bibêjim: Hinek pirtûk hene, meriv wan car bi car dixwîne û serê xwe di ber de dêşîne, lê ji ber ku bi tevliheviyeke giran hatine nivandin, meriv tişteki tînegêhîje. Serqisê, ez di çêbûna xwe de merivekî serhişk im, hişê min di ber gelek tiştan de naçe. Û loma jî ez nêzîkî berhemên giran nabim. Lê dema min ev pirtûka we xwend, mîna ku hundurê dilê min be û min bi xwe ew

(*) Karmendê Îstesonê: Ji «Çîrokên Biyelkîn», navê çîrokek Pûşkîn e. WW

nivisandi be. Hertışt hûr hûr hatiye nigartin. Nola ku niviskar dilê min vaca kiriye û wusa kat kiriye. A berhemeke wusa ye! Û bi zimanekî asan e jî, ewqas asan e ku ez jî dikanim binivîsînim. Çima nikani bim? Ew hemû tiştên ku di pirtûkê de nivisandî, ez bi xwe jî hîs dikim. Ez bi xwe jî ketime rewşa vî Samson Vyrînê reben. Û di nav me de jî gelek Samson Vyrînê dilperitî hene! Di vê berhemê de hertışt ewqas xweş hatiye raxistin ku! Dema min xwend ku gunehkar her xwe daye ber vexwarinê, çavên min tije hêsir bûn. Rebeno, heta ku ji hiş de bikeve û hertıştî ji bîr bike vedixwe, kurkê xwe li xwe dipêçe û heta êvarê radikeve, her gava ku berxika xwe ya wendabûyî keça xwe Dunyaşayê bi bîr tîne, dixwaze bi dilo-pên hêsiran bêhna xwe fere bike û bi deng digirî, dûre bi piyê kurkê xwe î gemarî hêsirên xwe paqij dike. Natoriyeke ewqas rastîn e ku! Bixwînin, hûn ê bi xwe jî bibînin. Jiyaneke rastîn û jîndar e. Ev yên ha ez bi çavên xwe dibînim. Kesên weha li dora me gelek in. Serqisê, Tereza... em zêde dûr neçin. A ew karmendê me î reben jî yekî wek Samson Vyrîn e, tenê navê wî Gorşkov e.

Lê bûyer her yek e, dako, dikane di serê herkesî de were, were serê min û we jî. Kontekî ku di kuça Nevskîyê de an jî li Nevakayê(*) dijî, bûyereke weha dikane di serê wî de jî were. Tenê jiyana yekî weha bi awakî din e, cil û bergên wî xweşik û ji malmezinan e. Lê ew jî Samson e. Loma tiştêkî weha dikane di serê min de jî û di serê wî de jî were. Ev tişt wusa ye, dako. Ango hûn jî dixwazin me bihêlm û biçin, ne wusa? Ev yeka ê ji bo min bibe bextreşiyê giran, Varenka. Hûn ê xwe jî û min jî bêşînin, berxika min. Horiya min, ji bona Xwedê van ramanên vala ji serê xwe bavêjin û min jî wusa nerihet nekin! Hûn hîn nola rebeneke çêla çûkekê ne, we ew hêz nîne

(*) Nevaka: *Li Petersbûrga kevn ciyê herî bi rûmet e.* WW

ku hûn bikani bin xwe xwedî bikin û li hemberî bêbextan li ber xwe bidin. Na, Varenka, hişê xwe bidine serê xwe û dev ji van tiştan berdin. Guh nedin şîret û gotinên vala. Wê pirtûka xwe jî careke din û bi baldarî bixwînin, ew ê bi kêrî we bê.

Ji Ratazyayev re min çêlî «Karmendê Îstesonê» kir. Wî jî digot, wexta pirtûkên weha derbas bûye, anuha rûmeta pirtûkên bi wêne bilindtir e û pirtûkên weha bêtir têne xwendinê. Ya rastî, baş têngêhîştîm ku ew dixwaze çi bibêje, lê dûre pesnê Pûşkîn da û got: ew niviskarekî hêja ye, rûmeta Ûristana pîrozwer bilind kiriye, li ser wî gelek tiştên din jî got. Belê, gelek baş e, Varenka, gelek. Guhdariya şîretên min bikin û hûn wê pirtûkê bi baldarî careke din bixwînin! Bi vê yekê hûn ê dilê pîremêrekî jî xweş bikin. Wê çaxê jî bêguman Xwedê ê li ruyê we mêze bike û ew ê daxwaza dilê we pêk bîne.

Dostê we î dilsoz

Makar Devûşkîn

6ê Havîna Navîn

Makar Alekseyevîçê giranbuha!

Fedorayê îro ji min re panzdeh rûbil hanîn. Wexta ku min sê rûbil dane wê, rebenê ewqas kêfxweş bû ku! Ez vê nameyê pir zû ji we re dinivisînim. Anuha ez xerîk im ku ji we re êlegekî bidirûm. Ji qumaşekî zer î bi kulîlkên hûrik û pir xweşkok e. Ez ji we re pirtûkeke çîrokan bi rê dikim. Min ji wan çendek xwendin. Yeke bi navê Palto(*) heye, bi taybetî jî hûn wê bixwînin. Hûn pêşniyar dikin ku em bi hev re biçin tiyat-

(*) Palto: *Navê Çîrokek Gogol e ku rebeniya karmendên Petersbûrga wê demê dide xuyakirin. WW*

royê, lê ma gelek buha nabe? Ma nabe ku em bilêtan ji bo paradiyê(*) bibirin? Ji zû de ye ez ne çûme tiyatroyê. Tew cara dawîn jî nayê bîra min bê kengî bû. Ez ditirsim ku ev bex-tiyariya me ê pir buha be. Fedora jî serê xwe dihejîne û dibêje, hûn ji kanebûna xwe zêdetir difirin. Ya rastî, min jî hay ji vê yekê heye. Ma we, tenê ji bo xatirê min hindik perên xwe rijandin! Dûrî van derina, bila tiştê di serê we de neyê, dostê min! Ji xwe Fedorayê qal kir ku ji bo perê kirê navîna we û xwediya xênî jî ne xweş e. Ez di ber we de hustuxwar im. De bi xatirê we, min karekî piçûk heye, wexta min teng e. Ez kordela kofiya xwe diguherînim.

V.D

NOT: Ku bi rastî jî em biçine tiyatroyê, ez dibêjim ez ê kofiya xwe ya nû û pelerînê(**) xwe yê reş li xwe bikin. Nizanim ew ê li min were, an ne?

7ê Havîna Navîn

Varvara Alekseyevna giranbuha.

Ez ê dîsa vegerim ser axaftina me ya doyan. Di wexta xwe de, dunya ne li ser guhê min jî bû. Dilê min kete keçîkek şanoger. Şev û ro ez bi vê evîndariyê bûm. Ne derew e ku ez bibêjim, min ew keçîka tew ne dîtiye jî. Ji xwe tiştê seyr jî ev e. Carekê tenê ez çûm tiyatroyê û wusa min jê hez kir. Li kêleka mala ku ez tê de dimam, pênc xortên pêxas jî di malekê de

(*) Paradi: *Di avahiya tiyatroyê de balkona herî bilind e.* WW

(**) Pelerîn: *Ji fransî tê: Mantilye. Sermilkek ku ji postên bi pirç, hevrişm an jî ji paç û weslikên wekêdin tê hûnandin ku bêtir jin davêjine ser milên xwe.* WW

diman. Danûsitandinên min bi wan re hebû û bêyî daxwaza min be jî, hevaltiya min û wan bi wan re çêbû. Lê dîsa jî di hevaltiya xwe û wan de ez bi pîvan bûm. Ji bo ku min jî yekî wek xwe bibînin, ez diketim cira wan û min xwe weke wan dikir. Hertim çêlî vê keçîka şanoger dikirin û li ser wê dipeyivîn. Her şev (Li gel ku nanê zikê wan jî tune bû.) hemû hevalbend bi hev diketin û diçûn paradiyê.

Ji bo wê şanogerê weke şêtan çepik lêdidan, bi qêrîn gazî wê dikirin û ew dîsa derdixistin sahnê. Bi şev jî xew ne dikirin karê xwe û ne dihiştin ez jî rakevim; heta sibê her li ser wê dipeyivîn û her yekî ew bi Glaşa xwe dinavand. Hemû bû bûn evîndarê wê û agirê dilê hemûyan jî ji bo wê hildavêt. Ez bi xwe jî zû bi ber bayê wan ketim. Lê di wan deman de ez hîn xort û xwîngerm bûm. Ez bi xwe jî nizanim bê çawa bû, lê şevêkê di paradiyê de, di rêza çaran de min xwe di nava wan de dît. Kujê perdê tenê bi min ve xuya dikir, lê min dikanî bû hertişt bibihîsiya. Bi rastî jî keçîka şanoger xwediyê dengêkî xweş bû, mîna dengê bilbilekê zirav û zelal bû. Me hemûyan wusa li çepikan dixist û em wusa diqêriyan ku, hindik ma bû xelkê em hemû jî ji tiyatroyê bavêtana der. Ji xwe ji me yek havêtin der. Bi sergêjîyeke wusa min xwe gihande malê ku ez nikanim bi lêv bikim. Di bêrîka min de bi tevayî rûbilekî min tenê ma bû û ji bo girtina perê mehana min, hîn deh roj ma bûn. Lê ma hûn dizanin bê min dûre çi kir? Roja din, beriya ku ez biçime ser kar, ez çûm dikana parfumfiroşeke fransî, min bi tevayiyê wî perê xwe lewante û sabûnên bi bîn kirîn. Lê min bi xwe jî nizanî bû ku çawa bû û ev tiştê li ser hişê min. Min xwe ji xwarin û vexwarinê kir û ez diçûm li pêş pencera mala wê digeriyam. Keçîk di avahiyeke Nevskiyê de, di qatê çaran de dima. Ez dihatim mal, min hinekî westa xwe digirt û tenê ji bo ku ez li pêş pencera wê bigerim, min dîsa berê xwe dida Nevskiyê. Herweha min rasterast meh û nîveke

xwe da û ez li pey geriyam. Bi vî awayî jî ne ma. Car bi car min fayton kirê dikir û ez di ber mala wê re derbas dibûm. Wek gêjekî min hemû perên xwe da ser û ez ketim binê deynan jî. Lê dûre, dûre ez jê westiyam û ev evîna li min sar bû. Belê, dako, hûn bi xwe jî dibînim ku keçeke şanoger, merivekî şerefmend dike çi rewşê! Gerçî di wan deman de ez jî xort û xwîngerm bûm, lê...

M.D

8ê Havîna Navîn

Xatûnxana min, Varvara Alekseyevna!

Pirtûka ku we di şeşê vê mehê de ji min re şand, ez ê ji we re bi şûn de bişînim û ez dixwazim ji we re hinek tiştan kat bikim. Tiştêkî pir xirab e ku hûn, min di rewşeke wusa dijwar de dihêlin, dako. Bi destûra we ez bidime zanîn ku; Xwedê ji bo her merivekî rêyek daye ber. Hinek xwediyê apoletên generaliyê ne, hinek karmendên destê şeşan e. Hinek fermanê didin, hinek jî bêdeng û bi tirs vê fermanê bi cî tînin. Ev tiştên ha li gor jîr û zîrekiya meriv hatîne damezirandin. Jîr û zîrekî jî dayîneke Xwedê ye.

Serqisê ev nêzîkî sî salan e ku ez karmendiyê dikim. Bê west û bê rawestan min vatîniya xwe ji dilûcan bi cî hanîye. Min serxweşî ne kiriye karê xwe û heta roja îroyîn jî ez ne bûme gungehkarê tevliheviyekê. Lê wek hemwelatîyekî, ez bi çavên xwe jî kêmasiyên xwe dibînim û dizanim aliyên min yên baş jî hene. Amîrên min qedrê min dizanin û Ekselans bi xwe jî ji min xweş in. Gerçî heta nuha bi awayekî berbiçav ne daye xuyakirin ku ji min xweş in, lê ez dizanim ew ji min razî ne. Destnivîsa min gelekî xweşik û xwendebare, ne hûr û ne jî pir

gir e, bêtir rengên tîpên îtalîkî dide, lê ez bawer im stîlek e kêfxweşîn e. Di nav me de bi xweşikiya destnivisa xwe, Îvan Prokovyevîç tenê dikane wusa baş binivise. Sal li min buhurîn û porê min gewr bû, lê nayê bîra min ku min gunehkariyeke wusa mezin kiri be. Lê, ma kesekî bêguneh heye? Herkesî gunehkarî kiriye, û hûn bi xwe jî gunehkar in, dako! Lê min çewtiyeke wusa mezin ne kiriye, bi tevgerên xwe ez li dijî rêdarê derneketime û li ber asê ne bûme. Xebateke min ya li hemberî rêkûpêkiya gelemperî jî ne bûye û bi gunehkariyeke weha jî ne hatime arihandinê. Û kesek nikane ji min re bibêje, te tiştêkî weha kiriye. Li ser vê yekê, tew carekê nîşaneke piçûk jî dane min, lê ka bi kêrî çî tê? Ev hemû tiştên ha diviya bû we ji berê de bizanî bûya. Diviya bû wî (*) jî bizanî bûya. Mafir ku wî niviskarî kire karê xwe û rûnişt ev çîroka nivisand, diviya bû wî hertişt bizanî bûya. Na, Varenka, min ev tişt ji we ne dipa, dako! Nemaze jî ji we, min tiştêkî weha tew ne dipa!

Ev çî ye! Ma meriv ê êdî di quncikekî (Ev quncika çawa dibe bila bibe.) xwe de jî ji xwe re bi rihetî nejîn, bêyî ku ji mirîşka kesî re bibêje kiş, haydarê tirsê Xwedê û di halê xwe de çima meriv nikani be bijî? Çima meriv pozê xwe têxin deriyê mala yekî û binêrin ka êlegekî wî yê baş heye, ka bi têra xwe wî kincên binî hene, ka potînên wî çawa ne, binê wan di çî rewşê de ne, xwarin û vexwarina wî çawa ye, çî paknivisiyê dike? Ma çî pêwîst dike ku ev hemû tiştên ha bête zanîn? Serqisê, dema ez di peyarê de diçim, ji bo ku potînên min kevn nebin, li ciyên xirab ez li ser bêçiyên dimeşim. Dibe ku destê merivekî teng e û perên wî jî tune ku çayê vexwe. Ka çî pêwîst dike ku meriv viya dinivisîne? Ma pêwîst e ku herkes çayê

(*) *Mebesta li vir Gogol e. Devûşkîne reben li dilê xwe digirê ku Gogol ev çîroka ha li ser wî nivisandiyê. WW*

vexwe! Ka min kengî li pariyê devê xelkê mêze kiriye ku çi dicûn? Ka min tinazên weha bi kê kiriye? Na, dako, na... Kesên ku têkilî min nebin, çima ez wan bêşînim?

A fermo ji we re nimûneyeke din jî, Varvara Alekseyevna! Bê west û bê rawestan kar dikî, amîrên te ji te xweş û kêfxweş dibin, (Dibe ku neyête xuyakirin, lê xweş û kêfxweş dibin.) lê tu dinêrî yek radibe bê sedem tinazên xwe bi te dike. Bêguman niviskar dikanin hertim tişteki nû li hev werîne û ji kêfxweşiyê xewê li xwendevanan birevîne. Serqisê ew kî be jî dema ku lingên xwe di cotek potînên nû de bibîne, ew ê ji kêfxweşiyê bifire. Ev tişteki rast e, lewra ez bi xwe jî vê yekê jiyame. Wexta meriv lingên xwe di cotek potînên xweşik de dibîne, meriv pê pozbilind dibe. Ev beşên çîrokê rast hatine nivîsîn. Lê dîsa jî hişê min di ber de naçe ku çawa ew Fedor Fedoroviçê ku bûye lehengê çîrokê, bala xwe ne daye ser pirtûkê û li hemberî van çilkan xwe ne parastîye.

Gerçî ew jî yekî ji wan dagêranên nû ye û wexta wî were ew ê jî bike birebir. Çima neke birebir? Dema ku pêwîst be, çima dagêranek di ser karmendên xwe de neke birebir! Carina meriv dibê qeyê ew ji kêf û quretiya xwe vî tiştî dikin, lê ne xem e, ew jî pêwîst e û bila bikin! Divê darê zorê jî hebe, lewra (Bila peyv di navîna me de bimîne, Varenka.) heta ku li serê me karmendan nexînin, em kar nakin. Heryek dixwaze ji xwe re ciyekî peyda bike û tenê pê: Ez karmendê filan ciyî me, bibêje û pê xwe mezin nîşan bide. Ji ber ku di karmendiyê de apoletên cuda cuda hene, loma gefxwarin û arihandîm jî li gor van apoletan têne guhertin. Ev tişteki normal e û dunya jî li ser vî bingehê ava bûye, dako. Herweha herkes li piçûktirê xwe gefan dixwe, wan dêşîne û pê meziniya xwe nîşan dide. Ji xwe bêyî van çareseriyên weha jî, ne dunya û ne jî rêkûpêkî ê hebûya. Bi rastî jî ez têngêhîjim ku li hemberî vê tinazkirinê Fedor Fedoroviç çawa bêdeng sekîniye.

Çima ev hemû tiştên ha têne nivisandin? Ka bi kêrî çî tê? Na xwe ji xwendevanên pirtûkê yek ê rabe ji min re paltoyekî bide çêkirin, an ew ê ji min re cotek potînên nû bikire? Na, Varenka, xwendevan viya dixwîne û dûre jî dumahîka wê dixwaze. Carina meriv dixwaze xwe vekişîne quncikekî û xwe ji hertiştî veşêre, ji tirsê ku gelacî ê bête kirin, meriv newêre pozê xwe jî dirêjî derve bike. Lewra ew dipên û dixwazin ku tiştêkî merivan bibînin û pê tinazên xwe bikin. Lê meriv ê hew carekê bibîne ku bi jiyana xwe ya taybetî û civakî bûye mijara edebiyatê, hemû hatiye nivisandin, çap bûye, hatiye xwendin, bûye pêkenîn û rexne jî lê hatiye girtin! Lehengê ku hatiye nîgartin ewqas li meriv dişibe ku, ji ber vê yekê meriv bi xwe jî êdî newêre derkeve kuçê. Meriv ê tawilê were naskirin. Bi kêmanî pêleke dilovaniyê li nivîskar rabûya û dawîya çîrokê bi xweşî biqedanda. Serqisê, dema ku perçên kaxezan di ser serê karmendê lehengê çîrokê de tete rijandin, diviya bû nivîskar weha bigota: Lê ev karmendê reben merivekî şerefmend, hemwelatîyekî dilpak bû, li hemberî wî ev tevgerên hevalên wî tiştêkî naxoş e, guhdariya amîrên xwe dikir, (Dikani bû bi nimûneyekê ev raber bida.) xirabiya kesî ne dixwest, baweriya wî bi Xwedê hebû û dema ku mir jî (Ku nivîskar pir bixwaze ew bimire.) gelek kes li dû wî girîyan. Lê baştir bû ku nehišta ew bimire. Bêyî ku paltoyê rebeno bête diyîn û Fedora Fedoroviç, ango dixwazim bibêjim... Ew generalê ku anuha baştir bi rewşa karmend dizane, diviya bû ew banî nivîstana xwe bikira, bihišta ew xwe bi pêş bixîne û perên mehana wî jî zêde bikira. Wê çaxê meriv ê bidîta bê çeyî û xirabî çawa ciyê xwe dibîne. Hevalên wî karmendên reben jî, ew ê têbigêştana ku ew tevgerên wan ne tiştêkî baş bû. Ku ez bûyama, min ê dawîya çîrokê bi vî awayî biqedanda. De ka çî balkêşanî û xweşîya vê çîrokê heye? Tenê ji vê jiyana me ya rojane, nimûneyek bêrûmet e û ewqas. Çawa hat hişê we ku

hûn pirtûkeke weha ji min re bişînin, berxika min? Ev pirtûka ha bi firqûzî hatiye nivisandin, Varenka, pir baş xuyaye ku ne tiştêkî rast e. Lewra dûrî aqilan e ku karmendekî wusa hebe. Na, Varenka, ez ê gilî bikim, ez ê bi awayekî fermî gilî bikim.

*Hurmetkarê we
Makar Devûşkîn*

27ê Havîna Navîn

Makar Alekseyevîçê giramîdar!

Ev bûyera dawîn û nameyên we ez tirsandim, serê min tevlihev kir û ez mam behitî. Lê piştî katkirina Fedorayê hertişt zelal bû. Hûn çima wusa ji nişka ve bêhêvî dibin û xwe li ser devê kendalê asêgehê dibînin, Makar Alekseyevîç? Gotinên we têra xwe ez serwext ne kirim. Binêrin, hûn bi xwe jî dizanin bê ji bo girtina wî karê pêşniyarkirî, min tiştêkî çiqas baş kiriye ku min her daxwaza wî karî kiriye. Ji bilî viya, ev bûyera dawîn jî ez gelekî tirsandim. Hûn dinivîsînin û dibêjin, ji ber ku hûn ji min hez dikin, loma hûn rastiyê ji min vedişêrin. Ez di berê de jî dizanim ku li hemberî we deyndariya min mezin e. Ev yeka jî, dema we bi min da zanîn ku hûn ji bo tengerojên min di sandoqek ewle de peran berhev dikin, ez hûn wê çaxê tégêhîştî bûm. Lê anuha ez tégêhîştim ku di bêrika we de pênc pere ne mane, bi rasthatinekê hûn bi xizaniya min hesiyane û tew di wan demên nexweşiya min de we kincên li navpiyê xwe jî firotine û ji bo min xerc kirine. Anuha dema ku ez bi van tiştan dihesim, dikevim rewşeke wusa xirab ku nizamim bê ez ê êdî çawa bifikirim, çi bikim. Ax, Makar Alekseyevîç! Piştî çeyiya dîlovanî û mervatiyê, diviya bû hûn rawstiyana û we zêde perê xwe li avarê xerc nekira. We dos-

taniya di navbera me de birîndar kir, Makar Alekseyevîç. Lewra hûn li hemberî min rast tevnegeriyan. Anuha dema ez êdî pê dizanim ku heta quruşê xwe yê dawîn, we ji bo xemlû-xêz û gera min daye û we ji min re şekir, bilêtên tiyatroyê û pirtûk kirîne; bi poşmaniyeke mezin hundurê min reş dibe. Lewra dema we ji min re tiştên diyariyê jî dikirîn, Xwedê dizane bê hûn di çi destengiyê de bûne. Lê wexta ku min ev diyariyên we digirtin, ez li ser rewşa we ne difikirîm û di ber de hustuxwar ne dibûm. Û ew hemû tiştên ku we ji bona bex-tiyariya min kir, anuha ji min re bûye kaniya xem û kovanan û ji bilî poşmaniyeke dilêşin tişteke bi min re ne hiştiye.

Di van demên dawîn de haya min ji xemgîniya we hebû û min jî bi bêhtengî dipa ku tişteke naxoş ê bibe. Lê rewşeke weha, min tew ne dipa. Ev ne karê aqilan e! Hûn çawa ketine rewşeke weha bêçare, Makar Alekseyevîç? Ewqas dost û nasên ku bu te dizanin, ew ê anuha li ser te çi bifikirin, çi bibêjin? Hûn yên ku heta nuha bi şerefmendî, nefspiçûkî, dilpakî û bi tevgerên xwe yên baqilane, we dilê min û yên gelek kesên din girtiye; çawa dibe ku hûn ji nişka ve dikevîne çewtiyeke wusa kambax, û çewtiyek ku li dijî xwiye we ye? Dema min ji Fedorayê bihîst ku hûn li kuçê serxweş ketine û polîs hûn hanîne malê, ew Xwedê tenê dizane bê ez ketim çi rewşê. Gerçî hûn çar rojan xuya ne bûn û ji viya min jî dipa ku tişteke ne-payî qewumiye, lê dîsa jî dema min bihîst, ez di ciyê xwe de sipûsar bûm. Ca bifikirin, Makar Alekseyevîç, wexta ku amîrên we pê bilhesin ka bi rastî jî hûn ji bo çi ne çûne ser karê xwe, ew ê çi bibêjin? Hûn dibêjin ku herkes bi we dikenin, bi pêwendiyên me dizanin û cîranên we di galegalên xwe de peyvan davêjine min. Lê hûn guh nedine wan, Makar Alekseyevîç, ji bona Xwedê bêhna xwe teng nekin! Bûyera ku di navîna we û wan efseran de derbas bûye, ez hustuxwar kirim. Tiştina ketine guhê min lê ez bi rastiya vê yekê nizanim.

Yek bi yek van hemû tiştan ji min re vekin û bibêjin ka çi ye. Hûn di nama xwe de dinivîsînin û dibêjin; ji tirsê ku hûn ê hevaltiya min wenda bikin, loma we rastiya dilê xwe ji min re venekirîye. Di nexweşiya min de hûn dudilî bûne ku hûn bi çi awayî bikani bin alîkariya min bikin. Ji bo ku hûn min neşînin nexweşxanê û li malê li min binêrin, we hemû tiştên xwe firotime, heta gewriyê hûn ketine binê deynan û her roj jî hûn bi xwedîya xaniyê xwe re bi pevçûn bûne. We gelek xirab kirîye ku we ev hemû tiştên ha ji min veşartine. Lê anuha êdî ez bi hertiştî hesiyam. We nexwest hûn bidin ber pozê min ku ez bûm sedemê vê rewşa we ya bextreş. Lê bi vê tevgera xwe, we xemgîniya min ewqasî din jî zêde kir. Ev hemû tiştên ha ez li hev gerandime û nizanîm ka çi bibêjim, Makar Alekseyevîç. Ax, dostê min! Bextreşî, nexweşiyeke têgerîn e. Merivên reben, merivên bextê wan reş divê ji hev dûr bisekinin ku vê nexweşiyê zêde ji hev negirên. Ew jiyana we ya bêdeng û bêdaxwaz, ez bûm sedemê wê ku heta nuha hûn tew pê ne jiya bûn. Her gava ku ez van bi bîr tînim, dilê min teng dibe û ez tetirxanî dibim.

Anuha, çi bi serê we de hat û we çawa biryara xwe da ku hûn têkevîne danûsitandîneke weha, hemûyî yek bi yek ji min re binivîsînin! Ku dest bide, dilê min xweş bikin! Ne ku ez vê yekê ji bo şerefa xwe ji we dixwazim, ez ji bo hevaltî û hezkirîna ku tu carî ji dilê min dernakeve, ji we lava dikim. Bi xatirê we! Ez bêtewat li bendî bersîva we me. Li ser min, hûn tew baş ne fikirîne, Makar Alekseyevîç.

*Hezkira we ya dilsoz
Varvara Dobroselova*

Varvara Alekseyevna min ya bêhempa!

Tiştê ku bû, êdî çû. Lê piştî ku anuha hertişt dîsa hêdî hêdî li rewşa xwe ya berê vedigere, dixwazim ji we re tişteki bibêjim, dako: Hûn xwe nerihet dikin ku ka xelk ê ji min re bibêjin çî. Varvara Alekseyevna, divê ez tavilê bi we bidine zanîn ku ez şerefa xwe di ser hertiştî re digirê. Lê ez ji we re bibêjim, ew naxoşiyên ku bi serê min de hatin, amîrên min hay ji wan nîne û ew ê pê nehesin jî. Herweha jî ew ê dîsa nola berê qedrê min bizani bin. Bila şika we ji vê yekê tune be. Lê tîrsa min ji tişteki tenê heye; û ew jî gelacî ye. Xwedîya xaniyê me her dike qîreqîr. Lê anuha piştî ku min ew deh rûbilên we dayê û pê hinekî deynê xwe sivik kir, êdî nake birebir, lê dîsa jî bi pilepil e. Nerîndiya yê mayî li min ne bûye. Heta ku meriv devê xwe li ber wan xwar neke û ji wan peran deyn nexwaze, xirabiya wan jî nabe. Û ez dixwazim viya jî li gotinên xwe zêde bikim û bibêjim ku hurmetkariya we ya li hemberî min, ji hertiştî giranbuhatir e û di nava van nerihetiyên de, ez jî xemgîniya xwe, tenê bi vê yekê belav dikim. Şikir ji Xwedê re derb û depresyonên pêşîn derbas bûn. Ji ber vê rewşa min, we ez wek hevalemî xapînok û egoîst ne dîtîm û we ez gunekê dernexistim. Ji ber ku min weke horiyêke xwe ya piçûk ji we hez dikir û bêyî we ez ê tetirxanî bibûyama, loma min kir ku ez we bixapînim. Lê anuha dîsa ez li karê xwe vegeryame û ji dilûcan kar dikim. Do, dema ez li ser riya xwe di ber Yestavî Îvanoviç re derbas bûm, tew peyvikek jî ji devê wî derneket.

Min dil nîne ku ez ji we veşêrim, dako: Hustuxwariya min ya mezin, ew deynên min û perîşaniya dolaba min ya kincan e. Lê xem nake, ji we lava dikim ku hûn ê jî xwe pê xemgînekî, dayika min! We ji min re niv rûbilekî din jî şandiye, lê

rasterast kezeba min peritand, Varenka. Ango ez ketime vê rewşê, ne wusa! Qaşo diviya bû min ehmeqê pîr alîkariya horiyeke weke we bikira, lê ez dinêrim ku hûn sêwiya min ya reben alîkariya min dikin! Bi rastî jî gelek baş bû ku Fedorayê pere peyda kirin. Heta nuha jî riyeke destxistina peran li min venebûye, dako. Ku hêviyeke peydakirina peran bi min ve xuya bike, ez ê ji we re binivisîm. Lê ji hertiştî bêtir ez ji gelacî û gotinan ditirsim û bêhna min ji wan teng e. Vê gavê di xweşiyê de bimînin, horiya min! Ez destê we radimûsim û daxwaza saxiya we dikim. Min zêde wext nîne ku ez binivisînim, lewra divê ez xwe bigêhînim ser karê xwe. Ez dixwazim bi jîrî û xebatkariya xwe kêmasiyên xwe veşêrim. Bûyerên din û ew serûvena ku di navîna min û efseran de bû, ez ê bihêlim êvarê.

*Hurmetkar û hezkirê we î dilsoz
Makar Devûşkîn*

29ê Havîna Navîn

Varenka, dayika min!

Ax, Varenka, Varenka! Vê carê jî gunehkariya we ye û ev gunehkariya ê di we de bi cî bibe û bimîne. We bi nama xwe hiş û aqil ji serê min bir û hêvî li min şikand. Anuha dema ku ez bi seriyekî zelal destê xwe didim ser dilê xwe û hûr hûr lê diramim, wê çaxê têdigêhîjim ku heqê min heye, ji erdê heta asiman jî heqê min heye. Li vir, ne ku ez çêlî serûvena xwe ya beradayî dikim, (Bila dûrî min be, dako, dûrî min!) lê ez dixwazim bibêjim ku ez ji we hez dikim û tew jî ne tiştêkî kêmaqilî ye ku ez ji we hez bikim. Hûn tew bi tiştêkî jî nizanin, dako. Lê ku we bizanî bûya ev hezkirina min ji kuderê tê û çi-

ma divê ez ji we hez bikim, we ê weha negota. Gotinên we bêtirîn ber bi ramanekî baqilane ye, lê ez baş pê ewle me ku hûn di dilê xwe de bi awakî din difikirin.

Dayika min, ew bûyerên ku di navîna min û efseran de qewumîn, ez bi xwe ne dizanim û ne jî baş têne bîra min. Divê hûn bizani bin ku wê çaxê ez di rewşeke pir hêrsbûyî de bûm. Ca bifikirin ku rasterast mehekê ez di rewşeke perîşan de bûm. Mîna ku ez bi tayê deziyekî xav bi hev ve ma bim, bêçaretîya min gêhîştî bû daraxeke bilind. Min ev rewşa xwe ya dijwar ji we vedîşart û herweha ji malê jî, lê xwedîya xaniyê min kire birebir û pevçûn derxist. Gerçî min guh ne dida wê, heta ku jê dihat bila bikira birebir, jinika cadûkar! Lê bi viya tenê jî ne ma. Ji hêlekê ve rczîlî dikir û ji hêla din ve jî Xwedê dizane bê bi çi awayî pêwendiyên dostaniya me hîn bûye, di tevayiyê avahiyê de zimandirêjîya vî tiştî dikir. Ez ewqas nerihet bûm ku min guhên xwe dixetimand. Lê xelkê jî bi baldarî guhdariya wê dikirin. Û anuha jî nizamim ku ez ê bi kuderê de birevim, dako.

A hemû ev tiştên ha, ev kul û xemên ha ez tetirxanî kirim. Mîna ku ev têr ne dikir, min ji Fedorayê jî tiştên nepayî bihîştin ku: Heşşekî nerind hatiye mala we, bi pêşniyareke kambax hûn piçûk xistine, hûn nerihet kirine û bi gelek jî hûn nerihet kirine. Lewra dema ku ez xwe dixim dewsa we, ez dizanim ku hûn çiqasî pê êşiyane. A wê çaxê hiş û aqil ji serê min çû û êdî min xwe ne girt, horiya min. Ji bo ku xwe bigêhînim mala wî bînamûsî, ez mîna şetekî ji hundur derketim, Varenka min. Min jî nizanî bû ku ez ê çi bikim. Lê çi dibe bila bibe, min ne dixwest ku yek rabe û horiya min piçûk bixîne. Xemgîniya min ne dihat pîvanê. Li derve jî şilî û şepeliyeke wusa hebû ku rê ne dida. Xemsariyê bi min girt, min kir ku ez bi şûn de vegerim, lê ez li kerê şeytên siwar bûm û rastî Emelyan Îlîç î karmend hatim, bi gotineke rastir karmendê kevn,

lewra ew ji kar havêtin. Ez bi xwe jî nizanim bê ew anuha çi dike û çawa debara xwe dike. Em bi hev re meşyan. Dûre jî... Lê dev jê berdin, Varenka. Ma hûn ê rabin ji guhdariya hemû nebaşiyên ku bi serê dostê we de hatiye, kêfxweş bibin? Bi kurtebirî: Şeva roja sisyan, bi pîjkirina Emelyan ez jî rabûm çûm mala wî efserî. Min navnîşana wî ji dergevanê me girti bû. Mafir ku peyv hatiye ser peyvê, ez ji we re bibêjim, dako; dema ku ev meriva hîn di xaniyê me de bû, xwîna min lê ne keliya bû û çavê min her li ser wî bû. Lê anuha ez têdigêhîjim bê tiştê ku min dikir, ne tiştê baş bû. Lewra dema ku ez çûm mala wî, ez serxweş bûm. Ya rastî tew tiştê jî nayê bîra min, Varenka. Tenê ev tê bîra min ku li mala wî gelek efser hebûn. An jî ji serxweşiya xwe, min hertişt cot cot didît. Xwedê min bibexîşîne! Û tew nayê bîra min, min çi jî digot. Tenê ez dizanim ku hêrsa şerefmandiyê bi min girti bû û her ez dipeyivîm. Li ser vê yekê bi çepelê min girtin, ez ji hundur derkirim û ji pêlikan de jî gêrî xwarê kirim. Û êdî hûn bi xwe dizanin bê min bi çi awayî xwe gihandiye malê, Varenka. A hemû ev e.

Ji ber van tiştên ku qewumîn, ez piçûk ketim û şerefa min şikiya. Lê kesek pê nizane, ji bilî we kesek bi viya nizane. Û herweha mîna ku ew bûyera tew ne qewumî be, ne wusa, Varenka? Ez bawer im em herdu jî bi ramanekî re ne. Sala çûyî ez rastî bûyereke weha hatim: Li ciyê karê me Aksentî Osîpovîç neheqî li Pyotr Petrovîç kir. Lê wî ev tiştê bi dizî kir. Ew banî oda xedeman kir. Li wir çi hat ber devê wî jê re got, şerefa wî şikand û ew piçûk xist. Lê wî ev tiştê bi kubarî kir. Di qelişa derî re min hertişt bi çavên xwe dît. Anuha bûyîn û nebûyîna vê bûyerê jî yek e, lewra ji bilî min tu kesekî ne dît û min jî ji kesekî re ne gotiye. Mîna ku tew tiştê ne qewumî be, piştî vê bûyerê jî Pyotr Petrovîç û Aksentî Osîpovîç bi hev re weke berê ketin danûsitandinê. Pyotr Petrovîç jî wek ku hûn

dizandin şerefmendekî diltenik e û tew kesek jî bi vê bûyerê ne hesand. Û herweha anuha silavê li hev dikin û destê hev dileqîn.

Na, Varenka, min dil nîne ku ez xwe li hemberî we biparêzê, û ez newêrim li ser vê yekê têkevim heftûheştê jî. Dizanîm, ez piçûk ketime, ya herî xirab jî min baweriya xwe ya bi xwe, wenda kiriye. Çi bikim, xuyaye ev çarenûsa min e. Hûn jî dizandin ku meriv nikane ji çarenûsa xwe birevin.

Çîroka xirabî û nerihetiyên ku bi serê min de hati bûn, va ye min hertişt ji we re ji serûber ve kat kir, Varenka. Çîrokek wusa ye ku meriv dixwaze bibêje, xwezika nehata nivisandin. Ez hinekî nerihet im, dako. Loma jîndariya pêjnên min li min wenda bûye. Li gel vê yekê dilsozî, hezkirin û hurmeta xwe bi we Varvara Alekseyevnayê didime zanîn.

*Xulamê we
Makar Devûşkîn*

29ê Havîna Navîn

Makar Alekseyevîçê giranbuha!

Di xwendina herdu namên we de jî, êş û tirseke seyr bi min girt. Binêrin, dostê min! Xwedê dizane hûn tiştêkî ji min vedîşêrin û loma hûn ji nerihetiyên xwe beşekî tenê ji min re dinivîsînin, an jî... bi rastî, namên we jî didine xuyakirin ku hûn hîn ne hatine ser xwe. Ji bona Xwedê werin ba me, îro werin! Gelekî bi rihetî werin û em bi hev re şivê bixwin.

Ez hîn jî nizamim bê li wir rewşa we çawa ye, navîna we û xwediya xênî hinekî baş bûye, an ne. Li ser van, hûn tew tiştêkî nanivîsînin û hûn hertim jî di ser guhê xwe re davêjin. De vê gavê bi xatirê we, dostê min! Bê pirs û bê gotin divê hûn

îro werin! Ya rastî, baştir bû ku ji bo şîvê hûn hertim bihata-
na ba me. Xwarina ku Fedora çêdike, meriv tiliyên xwe pê re
dixwe. Di xweşiyê de bimînin!

Varvara Dobroslava
we

1ê Havîna Paşîn

Dayika min, Varvara Alekseyevna!

Ji ber wê fesala ku Xwedê daye we û hûn bikani bin li
hemberî çêyiyê, çêyiyê bikin; kêfa we tê. Ez bi viya bawer di-
kim û ez bi dilpakîya dilê we î horîyan jî bawer dikim. Ne ku
ez giliyê xwe dikim, lê divê hûn jî êdî çêlî çarçûrî û destbela-
viya min ya demên buhurî nekin. Tiştêkî ku bûye û çûye, me-
riv ê çi bikin? Ku hûn dixwazin bibêjin ev gunehkarî ye, rast e
û ez vê yekê jî li xwe datînim. Lê tiştê ku min dêşîne, bihîstina
ji devê we ye. Li dilê xwe negirin ku ez van gotinan dibêjim.
Dilê min tijî kul û kovan e, dako. Merivên reben ji çêbûna
xwe de xwediyê kaprîsan e, û dibe ku ev daxwazeke naturî be.
Min berê jî ev tiştê hîs dikir ku merivekî xizan hertim dilxirçik
e. Bi çavekî din li dunyayê dinêre. Dema ku di kuçê de rastî
hinekan tê, mîna ku li ser wî têtê peyivîn, rexnegiriya rewşa
wî ya reben têtê kirin, ew jî bi veniciqîn di bin çavan re li wan
dinêre û bi dudilî guhên xwe li gotinên wan vedigirê. Gelo çi-
ma ev merivê xizan wusa narîn e? Hîseke wusa lê radibe, mî-
na ku ji her aliyê ve bala xelkê li ser wî ye. Rastiyek heye,
Varenka, û herkes jî pê dizane ku: Rûmeta merivekî xizan bi
qasî rûmeta paçekî jî tune. Kî çi dibê bila bibê, çi dinivisîne
bila binivisîne, kesek rûmetê nîşanê rebenên weha nade. Be-
lê, ev kesên ku ruyê kaxezan reş dikin û çiqas binivisînin jî, lê

rewşa rebenekî ê her weke xwe bimîne. Ji ber çi? Ji ber ku li gor niviskaran; bi her tiştên xwe ve divê der û hundurê merivên reben derkeve holê, di hebûna wan de quncikekî veşartî jî nemîne! Çend roj berê, Emelyan ji min re got ku li derekî ji bo wî hinek pere berhev kirine. Lê wusa kirine, mîma ku ev karê ha di binê kontroleke fermî de bête kirin. Aya ew ketin gumanekê ku wan perên xwe li avarê dane wî? Ez bawer nakim. Lê wan ev perên xwe dan ku tenê xizaniya wî bi wî bidine xuyakirin. Di roja îro de babetê çêyiyê jî êdî bi awakî seyre, dako. Kî dizane, dibe ku berê jî wusa bû. An tew nizanin bê ev karê ha çawa dibe, an jî ew bi zanistiyeke hunermendane vî karî dikin. Ji herduyan yek e. Dibe ku we berê ev tişt nizanî bû, lê hîn bibin. Di warên din de ez ne xwediyê zanebûneke zêde me, lê di vî warî de bila baweriya we bi min were.

Hûn ê bibêjm ku ev rebenê ha çawa bi van tiştan dizane û weha dirame? Meriv ji azmayişên xwe dizane, dako! Serqisê, di çûyîna restaurantê de meriv rastî gelek efendiyan tên ku di ber xwe de dikenin û bi pilepil dibêjin: «Aya ev karmendê ku bi rewşa parsekekî, ew ê îro çi bixwe! Ez ê *sauté aux papillotes*ê bixwim, lê ew, dibe ku zikê xwe bi girara rijî tenê dagirê.» Ma wî çi jê ye ku ez girara rijî dixwim? Bi rastî jî merivên wusa hene û tenê li ser tiştên weha diramin, Varenka. Li her deverê çavên van nerindan li ser merivan e ku bizani bin ka meriv di rêveçûna xwe de tevayiya binê lingê xwe didine erdê, an li ser bêçiyên dimeşin. Bi zar û zimanekî xweşikane dinivîsîn ku filan karmendê destê şeşan karmendê filan buroyê ye, di potîna wî ya qetyayî re bêçiya wî ya tazî derketiye, enîşkên wî diriyane. Mîna ku havilekî dikin, radibin çap jî dikin. Ma we çi jê ye ku enîşkên min diriyane, merivên Xwedê! Ez ê nimûneyek naxoş bidim, lê li min biborin, Varenka. Di vî warî de şermokiya merivên reben, weke pêjnên şermokiya we ke-

çên berzewac e. Çawa ku hûn naxwazin li ber xelkê xwe tazî bikin, -li min biborin ku ez bi zimanekî naxoş dinivisînim-merivekî xizan jî naxwaze ku yekî biyanî serê xwe di deriyê kozika wî re dirêjî hundur bike, pêwendiyên malbatî û rewşa jiyana wî bibîne. Tiştê ku ez pê êşiyam, ew xêrnexwazên ku bi navûdengê min lîstin, hûn jî bi wan re yek bûn, Varenka min!

Îro ez di buroyê de wek kudikekî hirçê, nola çêlçûkeke rûçikî min xwe dabû ser hev û wusa bi tenê rûnişti bûm ku ji şermesariyê ketim binê erdê. Min gelekî şerm kir, Varenka. Ku enîşkên meriv di ciyên qetyayî re xuya bikin, bişkovên meriv li ser tayekî bimîne û li ba bikevin, ma çawa meriv ê nerihet nebe! Û ji xirabî re jî îro bi her awayî derbederiya min diyar bû û herweha bivê nevê meriv ê xwînsariya xwe wenda bike. Stepan Karlovîç bi xwe îro di warê karekî de bi min re her dipeyivî û dipeyivî. Û mîna ku wusa hati be ber devê wî, ji nişka ve «Ax, Makar Alekseyevîç, çiqas heyf e ku...» got û bêyî ku tiştên di dilê xwe de bibêje, sekinî. Wî ne got, lê ez têgêhîştim û ez heta serê xwe yê rût soromoro bûm. Gerçî ne tişteki ewqas girîng e, lê dîsa jî tiştên naxoş têne hişê meriv û meriv pê nerihet dibe. Ez tirsiyam ku tiştina ber bi guhên wan keti bin. Xwedê neke! Ma ew ê ji kuderê bizani bin? Ya rastî şika min ji yekî heye. Bi van dilkevirên ha bawerî nabe! Tavilê merivan didin dest. Ew dikanin jiyana meriv ya arizî jî bi pênc peran bifiroşin. Tişteki pîrozwer li ba wan tune.

Ez dizanim bê kê ev lîstika li serê min hûnaye. Ratazyayev ev tişt kiriyê. Li ciyê karê me nasekî wî heye. Wusa xuyaye di galegalên xwe de gelek tişt lê zêde kiriyê û hertişt jê re gotiyê. Dibe ku tew di buroya xwe de zimandirêjî kiriyê û ev tişt heta ciyê karê me hatiye. Ji xwe li malê kesê ku pê nizani be tune û min bi çavên xwe dîtiye ku gelek caran pencera we nişanî hev didin. Do, dema ku ez ji bo şivê hatim ba we, ji her pencereyekê seriyek dirêjî derve bû bû. Xwedîya xamiyê me jî

«Şeytan bi ber bayê pitikê dikeve!...» got û paşîngê jî ji bo we peyvîkek naxoş bi lêv kir. Lê ev tiştên ha, li ber wan dilreşiyên Ratazyayev tew ne tiştekan e! Wî bi xwe gotiye ku ew ê li ser me herduyan pirtûkekê binivisîne. Min ev, ji devê dilpakekî di xaniyê me de bihîst. Ez êdî nikanim li ser tiştekan biramim û nizanin bê ez ê çi bikin. Gunehkariya ku me li hemberî Xwedê kiriye, êdî bi kêrî tiştekan jî nayê ku em veşêrin, horiya min!

Ji bo ku bêhna min teng nebe, we ê ji min re pirtûkek bişanda. Dev jê berdin, dayika min! Ji xwe ma pirtûk çi ye ku! Çi vir û derewên ku li ser merivan têne gotin, di pirtûkê de berhev dibin. Roman jî tiştên vîkûvala ne. Hatine nivisandin ku merivên ehmeq bixwînin û pê dilê xwe xweş bikin. Ji min bawer bikin, dako. Lewra ez gelekî jiyame û min dîtiye. Ew ê hertîin ji we re çêlî Shakespearekî bikin: «Di lîteraturê de Shakespeare weha ye û weha ye...» bibêjin û serê we bikine weke kundir. Lê Shakespeareyê wan jî tiştekan vala ye, hemû jî peyvên pûç û vala ne, vir û derew in!

Makar Devûşkinê

we

2ê Havîna Paşîn

Berêz Makar Alekseyevîç!

Tew bêhna xwe teng nekin! Bi alîkariya Xwedê hertiştê baş bibe. Fedorayê ji bo xwe jî û ji bo min jî gelek kar peyda kiriye û em bi kêf karê xwe dikin. Hêvîdar im em ê bikani bin rewşê serast bikin. Fedora, ji Anna Fedorovnayê dikeve gumanê ku di van nerihetiyên min yê dawîn de tiliya wê hebe. Lê êdî ez tew guhê xwe nadim van tiştan. Ez jî nizanîm bê ji

çi ye, lê ez îro gelekî kêfxweş im. Hûn didine zanîn ku hûn dixwazin hinek pere deyn bikin. Xwedê bisitirîne! Dûre dayîna wî deynê jî heye. Ya baştirîn ew e ku hûn xwe nêzîkî me bikin. Hatûçûya xwe ya ba me zêdetir bikin û guh nedin xwedîya xaniyê xwe! Ku em werin ser wan neyar û xêrnexwazên din, ez pir baş dizanim ku hûn di ber ramanên bêbingeh de serê xwe dêşînin, Makar Alekseyevîç! Min cara berê jî ji we re goti bû ku ev stîla we tew ne rast e. Anuha bi xatirê we, ji sedî sed divê hûn werin û ez we dipêm.

V.D'ya
we

3ê Havîna Paşîn

Horiya min, Varvara Alekseyevna!

Ez lez dikim û dixwazim zû bi we bidime zanîm ku tîrêjên hêviyên nû li min rabûne, bexîka min. Hûn ji min re dinivîsînin û dibêjin ku divê ez nekevim bimê deynan. Ma bêyî deynkirinê ez ê çawa xwe serast bikim, bexîka min? Ji xwe rewşa min xirab e. Meriv nizane, te hew mêze kir ku tiştêk bi serê we de jî hat. Lewra hûn hişk û jar in. Ji ber serwestiya vê yekê ez ji we re dinivîsînim ku divê ez deyn bikim.

Hûn guhdar bikin hîn ez ê ji we re çi bibêjim, Varvara Alekseyevna. Li ciyê kar, ez û Emelyan Îvanovîç em li kêleka hev rûdin. Lê ew Emelyanê ku hûn nas dikin, ev ne ew e. Ev jî weke min karmendê destê şeşan e. Di buroyê de em herdu jî ji hemûyan bisaltir û kevntir in. Xêrxwazekî dilpak e û ne merivekî egoîst e. Şorgermiya wî tune û hinekî jî kûvî ye. Lê gelekî jîr e. Destnivîsa wî rasterast weke stîla îngilîz e. Ku meriv rastiye bibêje, destnivîsa wî ji ya min ne xirabtir e. Me-

rivekî maqûl e! Heta nuha nêzikayîyeke me ya wusa zêde tune bû. Weke herkesî me jî silav li hev dikir û xatir ji hev dixwest. Carina dema ku pêwîstiya min ji kêrê hebûya, min ji wî dixwest û digot: «Emelyan Îvanoviç, ji kerema xwe re kêra xwe bidine min.» Bi kurtî ji bilî çend peyvikên ku meriv ji pêwîstiyê bi kar tînin, pêwendiyêke me bi hev re tune bû. Îro hat û ji min re got: «Hûn çima wusa kwîr kwîr diramin, Markar Alekseyeviç?» Min nêhirî ku ji dilpakîya xwe dipirse û loma min jî jê re hundurê xwe vala kir û got: «Weha ye û weha ye, Emelyan Îvanoviç...» Lê min hertişt jê re kat ne kir. Xwedê neke! Ji xwe ez newêrim çêlî hertiştî jî bikim. Tenê min rewşa destengîya xwe û tiştên weha jê re bi lêv kir. Emelyan Îvanoviç li min vegerand û got: «Wê çaxê, divê hûn ji xwe re deyn bikin, bavikê min. Serqisê, hûn ê bikani bin ji Pyotr Petroviç deyn bixwazin. Min jî jê deyn kiri bû. Bi faîzê dide, lê faîza ku ew dixwaze, ne zêde ye.»

Bi bihîstina van gotinan re pêjnên hêviyekê li min rabûn, Varenka. Xwe bi xwe fikirîm û min di dilê xwe de got: «Dibe ku Xwedê dilovaniya xwe bi ber dilê Pyotr Petroviç bixe û ew min destvala venegerîne.» Min ji xwe re hesabek jî çêkiri bû ku ez ê wan peran ji çî re xerc bikim: Min ê deynê xwedîya xaniyê xwe bida, min ê alîkariya wê bikira. Min ê cilûberg li xwe bida çêkirin. Şerm e, di nav van kincên kevn de mîna ku di nav dirikan de bim, ez şerm dikim, ji xwe heval jî tinazên xwe bi min dikin. Xwedê bi wan re be! Carina ekselans di ber me re derbas dibe. Tirsê min ew e ku carekê li min binêre û bala xwe bide van kincên min! Ew bi xwe rêkûpêkî û xweşikbûyîne di ser hertiştî re digirê. Dibe ku tiştêkî nebêje, lê ez ê ji şermesariyê tikevim binê erdê. Piştî ku ez li ser van hemû tiştan ramiyam, min şermesariya xwe di tûrekî de veşart û min berê xwe da cem Pyotr Petroviç. Bi dilpekiyêke bêtewat, bi hêviyêke mezin û bi awakî nîvmirî min xwe gihande wî.

Êdî hûn bi xwe bifikirin bê bi çî awayî qediya, Varenka. Karê wî hebû û bi Fedosey Îvanoviç re dipeyivî. Hêdîka ez nêzîkî wî çûm, min bi piyê wî girt kişand û got: «Pyotr Petroviç, Pyotr Petroviç!...» Serê xwe zivirand û li min nêhirî, min pê da zanîn ku destê min teng e, pêwîstiya min heye, bi qasî sî rûbilî bidine min... hwd. Mîna ku di destpêkê de tenegehîştî be. Lê piştî ku min hertişt jê re got û ew serwext kir, bêyî ku gotinekî bike, keniya. Lê dema min daxwaza xwe ducar kir, wî ji min pirsî û got: «Ma tiştêkî we î ku hûn bi girûganî daynin, heye?» Di peyivîna xwe de li min ne dinêrî, xwe di ser kaxeza ber xwe de xwar kiri bû û her dinivîsî. Ez piçêkî gêjokî bûm û dûre min gotê: «Na, Pyotr Petroviç, tiştêkî min î girûganiyê tune. Lê çer ku ez mehana xwe bistînim, ji sedî sed ez ê deynê xwe bidim. Ez ê viya weke vatiniya xwe ya herî pêşîn bizani bim. Di wê gavê de yekî banî wî kir. Heta ku ew bi şûn de hat, ez li wir sekinîm. Dema ku hat jî, mîna ku tew min nabîne dest bi tûjkirina pênuşa xwe kir. Min careke din pê da zanîn ka bê ew ê bi awayekî tiştêkî bi deyn bide min, an ne. Mîna ku nexwaze bibihîse dengê xwe ne kir. Rikebariya min jî bi min girt, min kir ku ez careke dawîn jê re bibêjim û min piyê wî hejand. Mîna ku bixwaze tiştêkî bibêje, lê ne got, zûzûka pênuşa xwe tûj kir û dîsa dest bi nivisandina xwe kir. Ez ji xwe re bi şûn de vekîşiyam û min da ser riya xwe. Bimêrin hûn dibînin, dako, dibe ku ev merivên ha bêrûmet bin, lê hemû jî qure û qapiz in. Ji pozpilindiya wan, meriv nikane nêzîkî wan biçe, Varenka! Ji xwe ji ber vê yekê ye ku ez jî ji we re dinivîsînim.

Emelyan Îvanoviç jî keniya û serê xwe hejand. Çî bike, bi kêmanî hêviyek da min, mala wî ava! Emelyan Îvanoviç merivekî maqûl e. Soz da min ku ew ê min bi ciwamêrekî bide naskirinê. Mala wî li kuşa Vîborskayayê ye. Ew jî bi faîzê deyn dide. Karmendekî destê çardehan e. Emelyan Îvanoviç gelekî

pê ewle ye ku ew ê bide. Ez ê sibê rabim û biçim ba wî ka bê çî dibe, horiya min. Bê pere nabe, ku nede, xwedîya xaniyê min ê min ji xênî derbixe. Xwarinê jî nade min. Potînên min jî ji hev ketine, dako. Hemû bişkovên paltoyê min ketine. Ma çî kêmasiyên min tune ku!... Lê ku tew ji amîrên me yek hay ji vê rewşa min bibe? Malxirabî ye, Varenka, malxirabiyeke rastîn e!

Makar Devûşkîn

4ê Havîna Paşîn

Makar Alekseyevîçê xoşewîst!

Ji bona Xwedê, Makar Alekseyevîç, heta ku ji destê we tê zû ji deverekê hinek pere deyn bikin. Ya rastî ku rewşa min gelekî ne xirab bûya, di vê destengiya we de min ê tew daxwaza alîkariyê ji we nekira. Êdî ne gengaz e ku em di vî xaniyê de bimînin. Tiştên ewqas xirab bi serê min de hatin ku hûn nizanin bê ez çiqasî dilpekîn û xemgîn im. Ca bifikirin, dostê min, vê sibê merivekî pîr, nenas û bi berê singê xwe ve tije nîşan hate mala me. Ez têngêhîştim bê ji me çî dixwest û wusa matmayî mam. Wê çaxê jî Fedora ji bo karekî derketi bû bajêr. Mêrik ji min pirsî ka ez çawa dijîm, çî karî dikim. Bêyî ku bersivên pirsên xwe bipê, da zanîn ku ew, apê wî efserî ye û gelekî ji biraziyê xwe hêrs bûye ku wî li hemberî me gelekî nerindî kiriye, di nav xelkê de em riswa kirine û piçûk xistine. Dema ku li ser biraziyê xwe dipeyivî jî, gotinên weke «naşî» «sersem» bi kar hanî û ji min re got, ew ji dilûcan amade ye ku min bigirê bin sitara xwe. Li min şîret kirin ku ez guhê xwe nedim gotinên xortên naşî. Dûre li gotinên xwe zêde kir û da zanîn ku ew bi dîlovaniya bavekî li min dinêre û ji bo her alî-

kariyê ew amade ye. Ruyê min reng li xwe diguherand, bi awakî matmayî min nizanî bû ku ez ê çî bibêjim, û min ne kir ku ez sipasiya wî jî bikim. Bi vir û wir de pîremêr hişkfirî bi destê min girt, gupa min mist da. Bi lêv kir ku ez gelekî xweşik im û ev gamzeyên li hinarikên min pir li xweşa wî çûne. (Xwedê dizane bê lîn çî gotinên xerifî bi lêv kir!) Dûre pîrbûyîna xwe kir sedem û xwest min maç bike. (Xerifiyekî wusa kambax bû ku!) A di wê gavê de Fedora kete hundur. Mêrik hinekî tengijî, lê dûre dîsa vegeriya ser mijarê, pesnê giranî û şermokiya min da, giramgîriya xwe ya jî ber vê cira min bi lêv kir û jî min tika kir ku ez bi çavekî biyanî li wî mêze nekim. Dûre banî Fedorayê kir, vekişand hêlekê û bi sedemeke seyr xwest hinek peran bide wê. Lê Fedorayê ne girt. Di çûyîna xwe de ew hemû sozên ku dabû, dubare kir, dûre li van gotinên xwe zêde kir û da zanîn ku ew ê careke din jî were û wê çaxê ew ê jî min re cotek guhar jî bîne. (Pir tengijî dixuya.) Pêşniyara guherandina xanî jî min re kir ku ew xaniyekî pir xweşik nas dike û ez jî mala xwe koçî wir bikim û tew pêwîst nake ez peran jî bidim. Dîsa ducar kir ku jî ber namûskarî û baqiliya min, wî pir jî min hez kiriye, û şîret li min kir ku ez xwe ji xortên bêcir dûrxînim. Di dawiya dawîn de jî kat kir ku ew Anna Fedorovnayê nas dike û ew ê jî di nêzîk de were serlêdana min, Anna Fedorovnayê ev vatiniya daye wî ku jî min re bibêje. A wê çaxê min hertişt fam kir. Rewşa ku ez ketimê, nikanim bi lêv bikim. Di jiyana xwe de ev cara pêşîn bû ku ez diketim rewşeke weha. Ez gelekî hêrs bûm û çî hat ber devê min, min got. Fedorayê jî alîkariya min kir û me mêrik qewutand der. Em gêhîştin wê biryarê ku ev hemû tiştên ha, berhemên Anna Fedorovnayê ne. An ne, ma mêrik ê çawa me nas bike?

Ez bêçare mam ku berê xwe bidime we, Makar Alekseyevîç, ez jî we daxwaza alîkariyê dikim. Ji bona Xwedê min di

vê rewşê de nehêlin! Kêin jî be, ji deverina hinek pere deyn bikin. Êdî ne gengaz e ku em di vî xaniyê de bimînin, û perê me yê barkirinê jî tune. Fedora jî wusa difikire. Bi kêmanî bîst û pênc rûbil ji bo me divêt. Ez ê van perên we bi şûn de bidime we. Ez ê kar bikim û bidim. Di van rojan de Fedora ê ji min re karên nû peyda bike. Ku faîzeke zêde ji we bixwazin, netirsin, bibêjin erê û li hev bikin. Ez ê hemûyê bidim. Lê ji bona Xwedê min bê alîkarî nehêlin! Ez bi xwe jî pê dêşim ku di vê rewşa we ya xirab de ez we nerihet dikim, lê yekane hêviya min, hûn in. Di xweşiyê de bimînin, Makar Alekseyevîç, min ji bîr nekin. Xwedê bi we re be!

V.D

4ê Havîna Paşîn

Kevoka min, Varvara Alekseyevna!

Ev hemû tiştên nepayî mala min jî xirab dike. Ev bûyerên kambax ruhê min diguşiîne û dêşîne. Horiya min, daxwaza van pîremêrên xerifî, pîrejinên kurtolên ber deriyan û cadûkar, ne tenê ew e ku min nexweş bixînin, herweha dixwazin min bavêjin ber lepên mirinê jî. Ez sond dixwim ku ew ê bikin û bi ser jî bikevin. Lê mirin ji bo min çêtir e, ku ez nikani bim alîkariya we bikim. Ku ez nikani bim alîkariya we bikim, ez ê rasterast bimirim, Varenka. Ji hêlekê ve jî difikirim ku ez alîkariya we bikim, hûn ê ji min dûrkevin. Weke çûkeke ku ji ber hêrişên kundên şevê, ji ber hêrişên teyrên çolê bihecire û ji hêlîna xwe bifire, hûn ê jî ji warê xwe dûrkevin. A tiştê ku ez pê xemgîn dikevim jî, ev e. Lê dilovaniya we jî tune, Varenka! Ev çî karê we ye! Ji hêlekê ve xelk we dêşînin, we piçûk dixînin û mîna ku ev têr nake, di ser de jî hûn radibin

çêlî nerihetîya min dikin û hûn xwe di ber de nerihet dikin. Hûn sozê jî didine min ku hûn ê kar bikin û deynê xwe bidin. Ji bo ku hûn deynê xwe di wextê de bidin, wusa xuyaye ku hûn ê saxîya xwe ya nîvçe jî bavêjin xeteriyê. Ma ev jî gotin in ku hûn dikin, Varenka! Hûn xwe bifikirin carekê! Ma pêwîst e ku hûn dirûnê bikin? Ma çi pêwîst e ku hûn serê xwe di ber hezar qehir û qotikan de bêşînin, çavên xwe yên xweşik û saxîya xwe xerab bikin? Ax, Varenka, ax! Hûn dibînin ku ez bi kêrî-tiştêkî nayê, horiya min. Viya ez jî dizanim. Lê ez ê bikim ku bi kêrî tiştêkî bê. Ji bo ku ji heq hemû dijiwarîyan werime der, ji bilî karê xwe ez ê li derve jî lê bigerim. Ez ê biçim ba niviskaran û ji wan daxwaza karê paknîvîsiya berhemên wan bikim. Lewra ez dizanim, dako, baş dizanim ku ew jî li nivîsmendên baş digerin. Lê ez li darê dunyayê nikanim destûrê bidim ku hûn biçin û di ber qehir û qotika xelkê de xwe bihelînin.

Dayîka min, bawer bikin ku çi ji destê min were ez ê bikim. Bimirim jî ez ê ji derekê peyda bikim. Hûn dinivîsînin û didine zanîn ku ez ji faîza zêde netirsim. Ez natirsim, kevoka min. Tiştê ku min bitirsîne tune êdî. Min dil heye ku ez çel rûbilî deyn bikim, Varenka, ka hûn çi dibêjin? Ma hûn bawer dikin ku bi gotinekê re çel rûbilî bi deyn bidine min? Bi gotineke din, aya bawerîya wan ê bi min were ku ez ê bikani bim vî deynî bi şûn de bidin? Yekî ku cara pêşîn li rû û rewşa min binêre, gelo bawerîya wî ê bi min bê? Ca hûn min bigirin ber çavên xwe û li min binêrin, dako, ka aliyekî min î ku ez pê bawerîyekê bidime yekî hemberî xwe, heye? Ka di vî warî de hûn çi difikirin? Bawer bikin, tirseke mezin li min rabûye. Tirseke weke nexweşiyê ye!

Ji vî çel rûbilî ez ê bîst û pêncan ji we re veqetînim, Varenka, ez ê duduyan bidime xwedîya xaniyê xwe, perên mayî jî ez ê pê debara xwe bikim. Ya rastî, diviya bû min zêdetir bida

xwediya xaniyê xwe, lê ku hûn bi kêmaniyên min bizani bin, hûn ê têbigêhîjin ku zêdetir jî ji destê min nayê. Herweha ne pêwîst e ku meriv li ser vê yekê zêde jî bipeyive. Ez ê bi rûbil-ekî zîvîn ji xwe re cotek potîn bikirim. Nizanim bi ev yên xwe yên kevn ve ez ê xwe bigêhînim buroyê, an ne. Divê ez ji xwe re hustumalekê jî bikirim, ev bûn çend salên min û ev ya kevn, riziyaye êdî. Lê ji ber ku we soz dabû min ku we ê ji kefiya xwe ya kevn, ji min re hustumal û sermîlekê çêbikin, wê çaxê jî pêwîst nake ku ez hustumalekê bikirim. Herweha pirs-girêka min ya potîn û hustumalê çareser bûye. Em werin ser bişkovan, berxika min. Hûn jî dizanin ku meriv bê bişkov nikanin bigerin. Bişkovên çakê min nîvê wan ketine! Dema ez difikirim ku ekselans ê vê belengaziya rewşa min bibîne û tiştekî bibêje, zirav li min diqete. Lê xem nake, ji xwe ew çî bibêje jî ez ê nebihîsim. Lewra wê çaxê ez ê tavilê ji şermesariyê bimirim. Ax, dako! Piştî kirîna van hemû tiştên pêwîst, bi tevayî sê rûbil ê bimînin ku ew jî ji bo debar û kirîna nîv libre(*) titûna min e. Lewra bê titûn ez nikanim bijîm, horiya min. Lê ev neh rojên min e ku lêvên min bi qelûnê ne bûne. Ya rastî bêyî ku ji we re bibêjim jî min ê titûn bigirta, lê dilê min ev tişt ne hewand. Ma hûn li wir di tunebûn û xizaniyê de bijin û ez jî li vir li kêfa xwe binêrim! Loma ez jî van hemû tiştên ha ji we re dinivîsînim ku dûre hûn ji xwe neyêşin. Ez rasterast ji we re bibêjim, Varenka. Di van rojan de destê min pir û pir teng e, di jiyana min de ev cara pêşîn e ku ez dikevim rewşeke weha, Varenka. Ne xwediya xaniyê min û ne jî yekî din, kesek rûmetê nade min. Ji her pêwîstiyê bêpar û heta qirikê deyndar im. Li ciyê kar, hevalan berê jî rûmeta min nizanî bûn, lê anuha tew min nakin dewsa merivan. Êdî heta ku ji min tê, ez xwe jî û rewşa xwe jî ji hawirdora xwe ve-

(*) Libre: *Pîvaneke kevn e û bi qasî 425 gramên îroyîn e.* WW

dişêrim. Dema ez diçime kar, ji bo ku haya kesekî jê nebe, ez li ser kêlekê dikevim hundur û hêdîka vedikişim quncikê xwe. Ruhê min, tenê ji we re diwêre ku ez van hemû tiştan kat dikim. Lê ku xelk deyn nedin?... Lê ya baştirîn ew e ku meriv ji nuha de tiştên welîa neyîne bîra xwe û dest li xwe sar neke, Varenka. Ez vîya dinivîsînim ku hûn jî nekevin serêşa ramanên weha û hêviya xwe neşikînin. Xwedêyo, lê ku tîrsa me were serê me, hûn ê çî bikin? Ku hûn ji vir bar nekin, em ê li dîwaserê hev bibine cîran. Na, na! Ez bê pere venagerim, malxirab dibim û dimirim!

Min dîsa dirêj kir û kir. Qaşo min ê hûn ruyê xwe jî kur bikira. Riyê kurkirî, merivan maqûltir û xweşiktir dide xuyakirin. Bi ya Xwedê! Ez ê banî Xwedê bikim û têkevim rê!

Makar Devûşkîn

5ê Havîna Paşîn

Makar Alekseyevîçê xoşewîst!

Bi kêmanî bila dest li we sar nebe! Ji xwe xem û nerihetiya me hertim heye. Ez ji we re sî kopêkên zîvîn dişînim, zêdetir jî ji destê min nayê ku ez peyda bikim. Çî tiştê ku ji bo we bê-tir pêwîst e, ji xwe re bikirin û bi kêmanî sibehê li xwe bînin. Di destê me de jî tişteke ne maye. Ez jî nizanim ka em ê sibê çî bikin. Rewşeke xemgîn e, Makar Alekseyevîç! Lê dîsa jî li ber nekevin! Ku em bi ser nekevin jî, xem nake! Fedora dibêje; ew ewqas ne girîng e, heta demekê jî em dikanin di vir de bimînin. Lewra ku em bar jî bikin, ew ê li pey me bigerin û li kuderê be jî ew ê me bibînin. Ku hertişt ne wusa bêhtengîn bûya! Ku ne wusa bûya, min ê ji we re nameyek xweşiktir binivîsîya.

Çi xwiyekî we î seyr heye, Makar Alekseyevîç! Ku hûn wusa hertiştî li dilê xwe bigirin, ruyê we ê jî tu carî nekene. Ez hemû nameyên we jî bi baldarî dixwînim û dibînim ku ji xwe bêtir hûn li ser min nerihet in û ji bo min xemgîn in. Herkes ê çêlfî dilpakiya we bike, min şik ji viya tune, lê ez ê jî bibêjim ku dilpakiya we ji we zêdetir e. Ez şîreteke hevalane li we bikim, Makar Alekseyevîç: Ji ber hemû çêyiyên we, ez gelek sipasdarê we me û mala we ava! Lê piştî ewqas xemgînî û nerihetiyên we yên ku ez bêyî daxwaza xwe bûm sedem, dibînim ku hûn hîn jî serê xwe di ber kêfxweşî, xemgînî û pêjnên min de dêşnîn û bi wan dijîn. Ku meriv ewqasî serê xwe di ber xelkê de bêşîne û dilê xwe pê bişewutîne, tê wê manê ku meriv bi destê xwe bextreşiyê li xwe peyda dike. Îro dema ku hûn ji buroyê hatin mala me û min çav li we xist, ez gelekî tirsyam. Hûn ewqas gwînevemirî, ewqas bêhêvî û tevlihev bûn ku!... Ez tavilê têgêhîştim ku karê we li hev ne hatiye, hûn jî naxwazin ji min re bibêjin ku pê ez xemgîn nebin. Lê dema ku we rûkenî li ruyê min dît, dilê we jî pê re xweş bû. Xeman nexwin û bêhêvî nebin, Makar Alekseyevîç, hişê xwe bidin serê xwe. Ez li ber we digirim û viya ji we lava dikim! Hûn ê bibîn ku hertiştî ê ber bi başiyê biçê û bi başiyê biqede. Ku hûn wusa hertim kul û kovanên xelkê ji xwe re bikin xem, jiy-an ê ji we re bibe barekî giran. Bi xatirê we, xoşewîstê min! Ji we lava dikim ku hûn di ser min de hustuxwar nebin.

V.D

5ê Havîna Paşîn

Varenka min!

Baş e, horiya min, bila wusa be! Hûn dibêjin, ne xemeke

ewqas mezin e ku min pere peyda ne kirine. Bi kêmanî ji hêla we de bêhn hat ber min û ez kêfxweş bûm. Tew ez xwe bex-tiyar jî dibînim. Lewra we pîremêrekî wekî min reben di cî de ne hişt û hûn ne çûn. Ya rastî, dema min di nama we dît ku we li ser min tiştên xweşik nivisandiye û pêjnên min bi lêv ki-riye, ez gelekî pê dilşa bûm. Viya, ez ji serbilindiya xwe na-bêjim. Lê ez tégêhiştim ku hûn ji min hez dikin. (Ma ne wusa be, hûn ê çima ewqas li ser pêjnên min bisekinin?) Loma ez jî ji kêfxweşiya xwe dinivisînim. Lê anuha ne wexta mijara dil û pêjnên min e, em dev jê berdin, bila dilê min li ciyê xwe bimî-ne.

Hûn rê didine ber min û dibêjin ewqas kezebşewutî nebin. Belê, hûn rast dibêjin, horiya min, ez jî naxwazim diltenik bim. De ka hûn bibêjin, dayika min, ez ê sibê çawa bi van po-tînan ve biçime buroyê? Pirsgirêk jî ev e. Ev ramana tenê têra malxirabiya meriv dike. Lê ez viya jî bibêjim, dako, ji bo şêrî-niya nefsê giyanê xwe, ez xemgîn û hustuxwar nabim. Ez xwe didim ber hertiştî. Di şilî û şepeliya herî dijwar de jî, ez dika-rim bê palto û bê potîn derkevîm der. Ji bo min qet xem na-ke. Ma ez çi me? Lê ku neyar û xêrnexwaz di kuçê de min pêxwas bibînin, ma ew ê li pey min çi zimandirêjiya nekin ku! Ji xwe meriv palto jî û potînan jî, ji xwe bêtir ji bo xelkê li xwe dike, dayika min. An jî ji bo parastina navûdengê xwe pêwîs-tiya min ji cotek potîn heye, dako. Ku potînen meriv qul be, nav û şerefa meriv dikeve binê ligan!... Ji min bawer bikin, dako. Ez merivekî pîr im, jiyame, ez dunyayê û merivan nas dikim. Dev ji van niviskarên qeşmer û zimandirêj berdin, hûn guhdariya min bikin.

Lê min hîn jî ji we re ji serûber ve hemû tişt kat ne kiriye bê îro li vir çi qewumî. Nerihetiyên ku tenê vê sibê bi min gir-tin, di hundurê salekê de ewqas nerihetî di serê kesekî din de ne hatine. Bênerin bê çawa bû.

Ji bo ku mêrik bibînim û dûre jî di wextê de bigêhjim ser karê xwe, ez sibê zû rabûm û ketim rê. Baraneke xurt dibarî û her dever celbox bû. Min paltoyê xwe li xwe pêça û ez meşiyam. Di rê de jî, min her banî Xwedê dikir û di dilê xwe de digot: «Xwedê, tu guneh û gunehkariya min bibexşîne û daxwaza min bi cî bîne!» Dema ku ez di ber dêrê re derbas bûm, bi gunehweşînî min tobe û îstixfar kir. Dûre jî fikirîm ku ez bi vî awayî bi Xwedê re têkevime bazariyê, tevgereke na-xoş e. Di van ramanên xwe de çû bûm xwarê, bêyî ku li tiştêkî binêrim û rêya pêş xwe bibînim, ez dimeşiyam. Kuçe vala dixuyan. Ew kesên ku carina ez lê rast jî dihatim, diyar bû hemû jî bi ramanên serê xwe daketi bûn û bi lez li pey karekî xwe dibeziyan. Ev tiştêkî normal e. An ne, ma kî wusa zû, di şilî û şepeliyeke weha de derdikeve seyrangerê? Refekî karkirên bi kincên qirêj pêrgî min hatin, mêrikan bi zanatî xwe li min qelibandin û di ber min re derbas bûn. Xofek kete dilê min û ez tirsiyam. Ya rastî, min tew ne dixwest ez çîroka peran jî bînim bîra xwe. Wexta min xwe gihand ser pira Voskresenskayê, bêyî ku bizani bim tew çawa bû, paniya potîneke min jê ket. Û di wê gavê de ez û nivismendê me î Yermolayev rastî hev hatin. Xwe hinekî da alî, di rewşa giramgiriyê de sekinî û mîna ku daxwaza perê qulteke vodka li min bike, her li pey min nêhirî. Ez xwe bi xwe fikirîm û min di dilê xwe de got: «Of, dostê min, ma anuha wexta vodkayê ye!»

Ez gelekî westiyayî bûm. Ez sekinîm, min hinekî bêhna xwe girt û min dîsa riya xwe domand. Ji bo ku ez ramanên xwe bi tiştêkî din ve mijûl bikim û bi vî awayî pêlên wêrekiyê li xwe berhev bikim, min li hawirdora xwe dinêrî. Min dixwest ku ez xemgîniyê li xwe belav bikim. Lê ne dibû, tiştêkî din bala ramanên min ne dikişand. Û di ser de jî ez di çilk û çamûrê de lewutî bûm û min ji xwe şerm dikir. Di dawiya dawîn de jî dûr ve çavên min bi textexaniyekî zer ket. Banê wê bi tara-

çayê(*) bû. Min di dilê xwe de: «Ev e.» got. «Ew xaniyê ku Emelyan Îvanoviç digot, "Mala Markov" divê ev xaniya be. (Ew merivê ku bi faîzê peran dide, navê wî Markov e, dako.) Ji dilpekiyê dest û lingên min li hev geriya bûn. Li gel ku min dizanî bû ew mala, mala Markov e jî, pasebanê ku di wir re derbas dibû, min rabû jê pirsî û gotê:

«- Ev mala, mala kê ye, dosto?»

Paseban jî merivekî cirnexweş bû. Mîna ku ji yekî hêrs bû be, bi mirûzekî tirsûtal û bi dijwarî kire zirtîn û got:

«- Mala Markov e!...»

Ji xwe tevayiyê van hemû pasebanan wusa bêcir in. Gerçî min çî ji paseban e, lê dîsa jî ev tevgera wî ya naxoş bandoreke xirab li min kir. Naxoşiyên ku meriv jê ditirse ku ew ê bi serê meriv de were, tên jî. Ev hertim wusa ye...

Li pêş malê ez sê caran çûm û hatim. Her ku ez diçûm û dihatim, tirs li min zêdetir dibû, xwe bi xwe difikirîm û min digot: «Na, ev meriva quruşekî jî bi deyn nade min. Ez ne nasêkî wî me, rewşa min jî ne rewşeke maqûl e, ev daxwaza min li ser tayekî deziyê xav maye...» Dûre min di dilê xwe de got: «Ca ez biceribînim, ku Xwedê li hev hanî be, ew ê bibe. Bi kêmanî ez ê dûre poşman nebim ku min jê ne xwest. Ma ew ê min bixwe!» Bi vê yekê re min hêdîka deriyê hewşê vekir. Lê vê carê jî xezebeke din derket pêşiya min. Kûçikekî ehmeq û mendebûr da dû min û heta ku jê dihat li pey min dikire ewtîn. Tiştên weha hûr û piçûk hertim serê merivan tevlihev dikin, dako. Ew hemû biryarên ku min berê di serê xwe de civandi bûn, di wê gavê de wenda bûn. Bi rewşeke nîvmirî ez ketim hundur. Di tariyê de min pêşiya xwe ne dît û di devê derî de ez li jinekê qelibîm. Jinika ku şîr ji satilê valayî dîzikê

(*) Taraça: *Ji îtalî tê. Li ser banê xaniyan ciyên servekirî. Teras. WW*

dikir, hemû şîrê xwe rijiya. Heta ku jê hat, vê jinika ehmeq kire qîreqîr û got: «Tu li vir çi digeri? Ma tu pêşiya xwe nabî-nî?» Ez van tiştan dinivînim û dixwazim pê bi we bidime zanîn ku hertim di rewşên weha de xezebên wusa têne serê min, dayika min. Bêyî ku tişteki min û van naxoşiyên li ber hev hebe, dibînim ku hertim li ber lingên min radibin. Ez bawer in ji bextreşiya min e.

Bi birebira vî dengî re pîrejineke fînî derket. Xwedîya xêni bû. Ez rasterast çûm ber wê û min pirsî:

«- Markov li mal e?»

«- Na.» Got û dûre hinekî rawestiya. Piştî ku baş li min nê-hirî, li min vegerand û got:

«- Hûn çi ji wî dixwazin?»

Min jê re kat kir. Min çêlî Emelyan Îvanoviç kir û pê da zanîn ku min ji bo karekî girîng ew nerihet kiriye. Pîrejîne banî keça xwe kir. Keçeke salbuhurî û pêxwas derket der. Pîrejîne jê re:

«- Biçe banî bavê xwe bike, li jorê li ba kirêdaran e...» got û dûre vegeriya ser min:

«- Hûn keremî hundur bikin.»

Ez derbasî hundurê odeyekê bûm. Gelek tablo û portreyên generalan bi dîwaran ve hati bûn dardekirin. Sedirek, maseyek gulover û di guldankên xwe de kulîlkên balsamîne û resedayê bi ber çavên min ketin. Di wê gavê de ez ramiyam ku rabim û biçim. Bawer bikin, dako, pir ne ma bû ku ez ji wir bireviyama! Xwe bi xwe min di dilê xwe de got: «Çêtir e ku ez sibe werim. Dibe ku dunya jî xweştir be û bi kêmanî heta wê çaxê ez ê xwe hinekî serast jî bikim. Ji xwe min îro şîr rijand û va ye general jî bi hêrs û awurtûjî li min dinêrin...» Min kir ku ez ber bi derî biçim û di wê gavê de Markov kete hundur. Merivekî gelêrî, porsipî û bi çavên zexel bû. Şevkîra-sekî gemarî li xwe pêça bû û wek pişt jî benek li ser şidandi

bû. Ji min pirsî ka ez çi divêm. Min navê Einelyan Îvanoviç da û jê re got, çîrok weha û weha ye, min pê da zanîn ku pê-wîstiya min bi çel rûbilî heye û...

Min gotinên xwe ne qedand. Ez ji çavên wî têngêhîştim ku ev karê min nabe û min wenda kir. Lewra wî peyva min birî û got:

«- Na, perê min tune. Ka tiştêkî we î ku hûn bi girûganî daynin, heye?»

Min kir ku ez jê re kat bikim û min gotê:

«- Na, tiştêkî min î ku ez bi girûganî bidim, tune. Lê destê min pir teng e... Emelyan Îvanoviç ji min re...

«- Min çi ji Emelyan Îvanoviç e! Perê min tune.»

Ji xwe min dizanî bû ew ê wusa bibe. Tiştê ku ez difikirîm, hate serê min. Xwezika di wê gavê de erd biqelişiya û ez têtaketamayê, Varenka! Ez di ciyê xwe de sipûsar bûm, çog li min sist bûn û tevziyên sar girte ser piştê min. Min li ruyê wî nêhirî, wî jî awurên xwe bi min de kir, mîna ku bibêje: «De bide ser riya xwe û biçe, heval! Tu hîn çi sekinîye?» li min dinêrî. Ez bawer im ku ev yeka di rewşeke din de bibûya, ez ê ji şermê têtetama erdê.

Ji min pirsî û got:

«- Pêwîstiya we û peran çi ye?»

Ca lê binêrin bê çi pirsê ji min dike, dako! Min devê xwe vekir ku tiştêkî bibêjim û bi kêmanî pê xwe biparêzim. Lê Markov peyva min birî û yekser got:

«- Na, perê min tune, ku hebûya min ê ji dilûcan bida.»

Min gelekî xwe havêtê û car bi car jê re got ku:

«- Ez perekî ewqas zêde naxwazim, ez ê di wextê de deynê xwe bidim û dibe ku tew ez beriya wexta xwe jî bidim.»

Min pê da zanîn ku ew çiqasî faîzê bixwaze, ez ê bidimê. Min jê re sond jî xwar ku ez ê vî deynê xwe bi rêkûpêkî bidim. Di wê gavê de min hûn hanîn ber çavên xwe, dako. Min de-

stengiya we, pêwîstiyên we û min ev niv rûbilê we yê dawîn hanî bîra xwe.

Markov ji nû ve bersiv da û got:

«- Pirsgirêk ne faîz e, lê ku tişteki girûganiyê hebûya... Ya rastî perê min tune ye, bi navê Xwedê tune ye. Ku hebûya min ê bi kêfxweşî bida.»

Bê şerm û bê fedî sond jî xwar, çapûlgerê nerind! Nuha nayê bîra min bê ez çawa ji wir derketim, çawa di Vîborskayê re min xwe gîhand pira Voskresenskayê, dako. Ez gelekî westiya bûm û ji sermayê diricifim. Dema ku min xwe gîhand buroya ciyê kar, saet deh bû. Min kir ku ez çilk û çamûra ser xwe baqij bikim, lê dergevanê buroya me Snegîrev îcaze ne da û got:

«- Nabe, ezbenî, hûn ê firçê ji hev bixînin, ev malê dewletê ye.»

Ca lê binêrin bê hinek meriv çiqas zû têne guhertin, dako! Bi qasî wî paçî jî rûmeta min li ba wan ne maye. Ew paçê ku pê şekalên xwe paqij dikin! Ma hûn dizanin bê tiştê ku min bêtir tetirxanî dike, çi ye, Varenka? Ne pere ne. Hemû ev pistepistên bi dizî, pêhenek û tinazên jiyana rojane ne... Lê meriv nizane, te hew dît ku ekselans rojekê dîsa banî min kir. Na, dako, na, ew rojên xweş buhurîn êdî. Îro, min hemû nameyên we ji nû ve xwend. Xemgîniyekê girte ser min! Bi xatirê we, dayika min! Sitara Xwedê li ser we be!

M. Devûşkîn

NOT: Min xwest ku ez vê xemgîniya xwe ji we re bi nîvrast û nîvhenekî binîgarînim. Lê wusa xuyaye ez heq ji henekan jî nayê der. Min dil hebû ku ez we hinekî kêfxweş bikim. Ez ê sibê werim mala we, dako, ji sedî sed ez ê werim.

Varvara Alekseyevna, kevoka min, dayika min!

Mala min xirab bû, ji binê ve malik li me herduyan jî xirab bû. Navûdeng û şerefa min kete binê lingan. Min malik li xwe şewutand û hûn jî pê re av û av çûn... Ez bi xwe bûm sedemê vê yekê. Çavsoriyê li min dikin, dako, min piçûk dixînin û bi min dikenin. Xwedîya xaniyê me her di ser min de dike birebir, peyvan li ruyê min dixê. Îro jî di ser min de kire qêrîn û ez kirim mîna paçekî bêrûmet. Û êvarê jî ji civata mala Ratazyayev, yekî rabû bi dengê bilind pêşnûma nameyekê xwend, nameya ku min ji we re nivisî bû û ji bêrika min de keti bû. We bidîta bê çî tinaz bi me dikirin, dako! Ma çî ne digotin ku! Biqîna wan bû dikiyan!... Reziên bêbext!... Ez çûm ba wan, min durûtî û bêbextiya Ratazyayev li ruyê wî xist. Lê Ratazyayev li min vegerand ku: ez bi xwe fêlbazekî durû me û li pey xapandina jinan digerin; û got:

«- Van tiştên ha, hûn bi dizî dikin. Hûn Lovelacekî(*) rastîn in.»

Herweha navê min bû Lovelace û êdî herkes bi vî navî banî inin dikin. Binêrin, horiya min! Êdî wan hertişt bihîstine û bi hertiştî dizanin. Bi we jî dizanin, tiştê ku li ser nizani bin, ne inaye. Malxirabî ye! Faldonî jî nola wan e, ew jî weke wan difikire. Ji bo kirîna roviyên heşandî îro min kir ku ez wî bişînim dikana goşt, lê wî ne xwest biçe û got:

«- Karê min heye, ez nikanim.»

Min pê da zanîn û gotê:

«- Tu inecbûrê vî karî ye.»

Wî li min vegerand û got:

(*) Lovelace: *Di sed sala 18. de, di edebiyata fransî de heşaxekî lehengê romaneke bi navûdeng e. WW*

«- Ez tew jî ne mecbûr im. Heta ku hûn deynê xatûna min nedinê, ez jî ne mecbûrê destirmaniya we me.»

Li hemberî neheqîya vî gundiye nasî, min xwe ne girt û gotê:

«- Serhişk!»

Lê wî dîsa li min vegerand û got:

«- Dengê serhişkekî tê min!»

Baweriyeke wusa li min çêbû ku wî vexwariye û loma wî hay jê nîne bê ew çi dibêje. Ez lê hêrs bûm û min gotê:

«- Ez bawer im tu serxweş î, gundî!»

Lê wî li min vegerand û got:

«- We çi jê ye? Na xwe perê vexwarina min jî we daye? Hûn bi xwe ketine dû perê vexwarinê. Hûn diçin devê xwe li ber jinekê xwar dikin û pênc kopêkan jê dixwazin. Û qaşo hûn merivekî ji malmezinan in!»

A hûn bi xwe jî dibînin bê rewş hatiye kuderê, dayika min! Rasterast ez şerm dikim ku bijîm, Varenka! Ez ji dînekî, ji serseriyekî bê cî û war xirabtir bûme. Ev çi malkambaxî ye! Malik li min şewutî, pişt li min şikiya û êdî piştî min ê tu carî rast nebe!

M.D

13ê Havîna Paşîn

Makar Alekseyevîçê xoşewîst!

Xezeb li ser xezebê li me dibare û ez bi xwe jî nizamim bê meriv çawa bike. Lê tew hûn, hûn ê çi bikin? Hêvî ji min tune. Lewra min îro utî di ser destê xwe î çepê de xist û xwe şewutand. Anuha jî ez nikanim kar bikim. Û ev roja sisiyan e ku Fedora nexweşa nav nivînan e. Ez gelekî xemgîn im. Ez ê

ji we re sî kopêkan bişînim. Ji xwe tevayiyê perên ku di destê me de heye jî, ewqas in. Di vê rewşa we ya dijwar de, Xwedê dizane bê min çiqasî dixwest ez alîkariya we bikim! Ez ewqas xemgîn im ku hindik maye bir û berdim girî. Di xweşiyê de bîmînin, dostê min! Ku hûn îro bihatana serlêdana me, dilê min ê hinekî pê xweş bibûya.

V.D

14ê Havîna Paşîn

Makar Alekseyevîç!

Ma we hay ji xwe heye bê hûn çi dikin? Ma hûn ji Xwedê jî natirsin? Hûn ê min dîn bikin. Ma hûn şerm nakin? Hûn malîkê li xwe dişewutînin, parîkî şerefa xwe bifikirin. Hûn merivekî namûskar û malmezinekî şerefmend in. Wexta ku herkes bi van kirinên we bihese, hûn ê çi bikin? Wê çaxê divê hûn ji şermesariyê bimirin. Ma hûn ji porê xwe î sipî jî şerîm nakin? Bi kêmanî ji Xwedê bitirsin! Fedora dibêje ku ew ê êdî alîkariya we neke û ez ê jî êdî peran neşînim. Ka hûn dizanin bê we ez kirime çi rewşê, Makar Alekseyevîç! Ji we wetrê liv û tevgerên we yên naxoş dilê min nayêşîne? Hûn hûn jî bawer nakin bê ji ruyê we de ez çi dikişînim! Ez newêrim ji devê derî derkevim derve. Herkes li min dinêrin û bi tiliyan rayê hev didin. Tiştên nemayê li ser min dibêjin. Dibêjin, bi serxweşekî re li ba dikeve. Bihîstina vê yekê ewqas min dêşîne ku!... Dema dikevin piyê we û we tînin malê, hemû kirêdar bi dilversîn li we dinêrin û di nav xwe de dibêjin: «Dîsa wî karmendî tînin malê!» Ez nikanim bi lêv bikim ku di ber we de ez çiqasî şerm dikim. Sond dixwim ku ez ê ji vir bar bikim. Ez ê biçim destirmaniyê bikim, kincên xelkê bişom, lê êdî di vî xaniyê de

namînim. Min nivisandi bû û ji we lava kiri bû ku hûn werin, lê hûn ne hatin. Diyar e rûmeta hêsir û daxwazên inin li ba we tune, Makar Alekseyevîç. Û ka we pere ji kuderê peyda kirin? Ji bona Xwedê hay ji xwe hebin! Hûn rasterast bi daxwaz û zanatî xirabiyê li xwe dikin. Ma şerm û fedî jî bi we re tune? Do xwedîya xênî derî li we venekiriye û hûn jî heta sibê li ber devê deriyê eywanê razane. Ez pê dizanim. Dena ku min ev yeka bihîst, ew tenê Xwedê dizane bê ez çiqasî xemgîn ketim! Rabin û werin mala me. Em ê wexta xwe xweş derbas bikin. Em ê bi hev re bixwînin û bîranînên kevn nû bikin. Fedora ê jî çêlî serlêdanên xwe yên pîrozwer, serlêdanên manastiran(*) bike. Ji bona Xwedê, dostê min, ji bo min xwe neşewutînin û min jî li ber nehelînin! Tenê ji bo we dijîm û ji bo xatirê we ez li vir dimînim. Ez pê dizanim bê rewşa we çiqas xirab e. Lê dîsa jî li hemberî dijwariyên dunyayê hay ji xwe hebin û wek merivekî şerefmend bimînin. Ji bîr nekin ku xizanî ne tiştêkî şerm e. Ma çî pêwîst e ku hûn ewqas hêviya xwe dişikînin? Ew ê derbas be. Bi ya Xwedê hertişt ê serast bibe, bêhna xwe hinekî fere bikim. Ez ji we re bîst kopêkan dişînim. Ji xwe re titûnê an jî dilê we çî xwest, bikin. Lê ji bo Xwedê van peran ji bo tiştên xirab bi kar neyînin! Divê hûn ji sedî sed werin serlêdana me. Weke berê xwe nedin hev û şerm nekin. Şerm pêjneke bêmane ye. Ku hûn piçekî jî poşman bibin, ev têr dike. Hêviya xwe ji Xwedê nebirin! Ew hertiştî baştir dike û dide ser riya rast.

V.D

(*) Manastir: *Ji yewnanî tê. Xewlexanên oldarên xiristiyanan e.*
 WW

19ê Havîna Paşîn

Dayika min, Varvara Alekseyevna!

Ez gelekî şerm dikim, ruhuka min, gelekî. Lê dîsa jî ez di tevgerên xwe de xirabiyeke wusa mezin nabînim. Ma çi malxirabî ye ku min xwestiye ez hinekî kêfxweş bibim? Lewra di demên weha de ez tew li ser binê potînan xwe nafikirim û tiştên weha ji bo min bêmane dibin. Binê potînan ez her wekî binê potînan, tişteki bêrûmet û qirêj dibînim. Potîn jî tişteki bêmane ye! Feylesofên yewnamê hertim pêxwas geriyane. Em çima serê xwe ewqas di ber vî tiştê bêrûmet de dêşînim? Herweha çima meriv rabin min piçûk bibînin û min bêşînin? Ax, dako, we çi tiştên tal ji min re nivisandine! Ji wê Fedorayê re jî bibêjin ku ew jineke bêyom, zimandirêj, tîztîzok û gelekî ehmeq e!

Em werin ser mijara porê min î sipî, li vir jî hûn çewt difikirin, rindika min. Bi qasî ku hûn dizanin, ez ne pîr im. Ene-lyan silavan li we dike. Hûn dimvisînin ku hûn xemgîn ketine û hûn girîyane. Lê ez jî bi we didime zanîn ku ez jî xemgîn ketim û ez jî girîyam. Bi daxwaza saxî û bextiyariya we, ez nama xwe diqedînim. Ku hûn pirsiyariya min bikin, ez baş im û ri-hetiya min jî li cî ye.

*Dostê we
Makar Devûşkîn*

21ê Havîna Paşîn

Hevala min ya giranbuha, Varvara Alekseyevna!

Ez dizanim ku ez li hemberî we neheq im. Hûn çi dibêjin bibêjin, lê zanîn û têngêhîstina viya bi kêrî tişteki nayê, dako.

Beriya ku ez bikim jî min dizanî bû ev neheqî ye, min bi zanatî kir û ez ketim vê rewşê. Lê tiştê ku bû, çû êdî! Ne ez merivekî xirab û ne jî ez yekî dilkevir im. Ji bo ku meriv wî dilê we bişikîne û perçe bike, ne kêr û ne zêde; divê meriv wek pilingekî devbixwîn be. Lê dilê min bi xwe dilekî berxan e û wek ku hûn jî dizanin, devbixwînî ji min gelekî dûr e. Horiya min, herweha bi qasî min, dil û ramanên min jî di tevgerên min de bêguneh in. Û loma ez nizamim bê ev gunehkarî jî çawa û ji kuderê hatiye. Tiştêkî dûrî aqilan e, dako!

We jî min re sî kopêkên zîvîn şandiye û dûre jî bîst. Dema ku ez çav li van perê we sêwiya Xwedê dixim, kezeba min diperite. We destê xwe şewutandiye û di nêzîk de hûn ê ji birçîna bimirin, lê hûn hîn jî dinivîsinin û dibêjin, ji xwe re titûnê bikin. Ez çî merivekî dilkevir bûme! Ma min ê wek çapûlgerêkî bê şerm û bê dilovanî, keçek weke we sêwî jî bişêlanda! A dema ku ez viya têgehîştim, wêr li min wenda bû, dako. Ango di destpêkê de min hîs kir ku ez bi kêrî tiştêkî nayên û tew bi qasî perçê binê potîna xwe jî nabim. Dûre ez ramiyam ku ji vir û weha nabe ku ez êdî bi çavê merivekî li xwe binêrim. Loma di dawîya dawîn de min têderxist ku ez serseriyekî jêrpaye û aferîdekî bêrûmet im. Dema ku meriv xawên û giramiyê li hemberî xwe wenda bike û baweriya xwe bi xwe neyîne, a wê çaxê tê wê manê ku meriv hertiştê xwe wenda kiriye. Û di rewşeke weha de êdî malxirabî digire ser meriv. Di vê yekê de tu gunehkariya min tune, sernivisa min wusa hatiye nivîsîn. Ez derketim derve ku hêwa li serçavê min bikeve û hinekî werime ser xwe. A wê çaxê her ku çû xirabtir bû. Derve bêhtengîn bû, hêwa sar û baran dibarî. Di ser de jî rastî ez Emelyan hatim... Mêrikê reben hertiştê xwe bi girûganî daniye, Varenka min, tew tiştêkî xwe ne hiştiye. Gava ku ez lê rast hatim, ji du rojan û vir de devê xwe bi tiştêkî ne kiri bû. Tew di wê gavê de dixwest tiştêkî xwe î din jî bi girûganî

dayne ku meriv bimire jî vê yekê nake. A wusa, Varenka, jî daxwaza xwe bêtir ji bo daxwaza dilê wî, min bi ya Emelyan kir. A gunehkariya min jî bi vî awayî bû, dayika min! Dûre em herdu jî wusa girîyan ku! Me hûn bi bîr hanîn. Emelyan merivekî pir baş û diltenik e. Ez jî wusa diltenik im, dayika min, û ji xwe ji ber vê yekê ye ku ev tiştên ha têne serê min. Ez dizanim bê ez çiqasî deyndarê we me, horiya min! Piştî hevnasiya me, min xwe baştir nas kir û ji we hez kir. Beriya hevnasiya me, ez bi tikûtena serê xwe bûn, mîna ku ez li vê dunyayê ne dijiyam û her di xew de bûm.

Ev xêrnexwazên hevalên li dora min, di serçavên min de jî li kêmasiyan digeriyan û wan ez piçûk didîtîm. Û herweha min jî ji xwe şerm kir. Wan bi min dan zanîn ku ez ehmeq im, wê çaxê min bi xwe jî bawer kir ku ez ehmeq im. Bi hatina we re jiyana min ya tarî rohnî bû, dil û ruhê min geş bû, bêhn li min fere bû û têgêhîştîm ku ez ji xelkê ne kêmtir im. Ku ez ne yekî maqûl, kubar û xwedîgotin bim jî, ez merivek im; bi dil û ramanên xwe ve merivek im. Lê anuha dema ez têgêhîştîm ku êdî sernivisa min dev ji min bernade, giraniya xwe daye ser min û min dipelixîne, min jî rûmet ne da xwe, giranî û hêza berxwedana xwe wenda kir. Ji ber ku anuha hûn bi hertiştî dizanin, loma ez jî bi hêsirên çavên xwe ji we lava dikim ku hûn careke din li vê mijarê venegerin û tiştêkî ji min nepirsin. Lewra kezeba min diperite, dilê min teng dibe. Bi giramiyên xwe yên giran ez bi we re, dako!

Makar Devûşkîn

3ê Payîza Pêşîn

Makar Alekseyevîç, ji ber kul û kovana dilê xwe, min nama

xwe ya dawîn ne qedand û nîvçe hişt. Carina ez dikevim rew-
 şeke wusa ku gelekî dixwazim bi tena serê xwe bimînîm û têra
 xwe bigirîm. Dixwazim xwe bi dest kul û xemgîniyan ve ber-
 dim. Her ku diçe ev daxwaz li min zêdetir dibe. Di bîranînên
 min de ji bo min tiştên ewqas balkêş hene ku carina bi saetan
 ji xwe dûrdikevim û tew haya min ji min nabe ku ez dijîm jî.
 Hemû demên xweş û naxoş yê jiyana min ya anuha, bîranî-
 nên jiyana min ya buhurî û bi taybetî jî bîranînên zaroktiya
 min ya rengîn tîne ber çavên min. Lê hertim jî piştî demên
 weha xemgîniyeke giran xwe dide ser min. Ez jar dikevim,
 xeyalên min, min ji hêle de dixîne û her ku diçe saxiya min xi-
 rabtir dibe.

Lê îro, ji ber vê sibeha xweşik, zelal û bi tava ku kêman caran
 li payîzan dibin, ez jîndar bûm û kêfxweşiyekê girte ser min.
 Ango payîz hat ber derî! Li gund, min çiqas ji payîzê hez di-
 kir! Wê çaxê ez hîn zarok bûm lê pêjnên min gelekî xurt bûn.
 Min ji êvarên payîzê hez dikir. Tew ji bîra min naçe, bi çend
 gavan ji mala me dûr, li paş girekî golek hebû. Ev gola -anuha
 jî mîna ku li ber çavên min be- rast û fere, bi aveke zelal weke
 sûşe bû. Ku êvaran ba nehata, pelên darên kêleka golê ne di-
 liviyan, av jî bêliv û weke neynikê dibiriqî. Hênikiyeke xweş
 digirte ser hawirdor. Avî li giyan dadihat, ronahiyên xaniyên
 li peravê vêdîketin, colên pezan vedigeriyan malê. Min jî wê
 çaxê hêdîka xwe ji malê vedidizî, berê xwe dide gola xwe û
 min diçû li wir çavên xwe kêfxweş dikirin. Li peravê, masîgi-
 ran hemêzek hejik dadidan û hiloriya ku ji agirê wan bilind
 dibû, heta dûr li ruyê avê belav dibû. Asimanê ku bi hêşînekî
 sar û tarî, li hêla xwe ya roava periyên tîrêjên soravî dadixist
 xwarê û pê bergeha golê dixemiland. Gelek ne dibuhurî ev
 periyên soravî divemirîn û dûre jî heyv derdiket. Hawirdor
 ewqas paqij û bêdeng dibû ku çûçikeke veniciqî per li xwe bi-
 xista, zîlekî li kêleka golê bileqiya, masiyekî xwe hilavêta ruyê

avê, ew ê bihata bihîstin. Ruyê ava hêşînokî bi mijeke tenik û sipîçolkî dihate nixumandin. Aso tarî dibû û nola ku hertiştên li dûr di nava ewrên mijê de biçine xwarê, hêdî hêdî wenda dibûn. Lê hemû tiştên li nêzîk; kelek, perav, mitikên di avê de weke xwe reş dixuyan. Dûlikek ku li peravê jibîrbûyî giran giran li ruyê avê dileqiya, giliyekî biyê bi pelên zerbûyî li zîlên peravê aliqî bû. Ji çûkên masîxur yeke derenketî radibû, xwe noqî ava sar dikir, dîsa bilind difiriya û di mijdûmanê de wenda dibû. Ji temaşe û guhdarkirinê ez têr ne dibûm. Çi pêjnên xweş û bextiyar bûn! Û di wan deman de jî ez hîn zarokek bûm.

Ji payîzan, payîzên paşîn; dema ku êdî tene dikişin kewaran, karûbarên çolê diqede, ji bo şevbuhurkên şevan meriv li malan dicivine ser hev û zivistanê dipên, min ewqas hez dikir ku!... Wê çaxê hertişt bi rengê tarî dihat nixumandin, asiman ewrî dibû û daristana rûtikî ji bergên zer tije dibû. Nemaze êvaran, dema ku mijeke nedaw xwe digirte ser daristanê, dar bi rengê hêşînekî tarî weke hût û şevreşkên tirsdar û kambax derdiketin. Carina, dema ku li derve tariyê digirte ser me û ez bêhay li dû kesên pêşiya xwe dimam, wê çaxê bi tirs li xwe divarqilîm ku ez bi tenê me, weke pelekî diricifîm û min gavên xwe bi lez davêtin. Ji hêlekê ve jî ez xwe bi xwe difikirîm û min digot: «Lê anuha pîrebokek ji qulika qurmê wê darê derkeve!» Di wê gavê de heta ku jê dihat, bayî xwe di daristanê de dibir û dihanî, bi êş û azar dinaliya û dilorand, lepek berg ji gilîçekên mirî şîrop dikir û ew li hewa dizîzikandin. Di pey re bi qîjeqîjên tûj û kûvî, ji çûçikan refekî wusa fere difiriya ku berê asiman reş dikir. A wê çaxê ji nişka ve dengê pistepistekê dihate bihîstin û digot: «Bibeze keça min, bibeze! Dereng nemîne! Bi qasekî din ev der ê bibe karesat! Zû bilezîne!» Bi tirs û xof heta ku bêhn li min diçikiya, ez dibeziyam. Heta ku min xwe davête malê, xwîdanê di

ser min re diqeliband. Lê hundurê malê bi deng û şahî bû. Hertim karek didane ber me zarokan, me baqilên xatûnî an jî xaşxaş ji per û pûr hildibijart. Êzingên bi rûn di hundurê sobê de bi qirçeqirç dişewutîn û diya min jî bi çavekî dilovane li me zarokan dinêrî ku em çawa bi kêfxweşî kar dikin. Dadêya me ya pîr Ulyanayê jî çêlî demên berê dikir, an jî xevroşkên li ser sêrbazî û pîrebokan kat dikir. Em zarok, me xwe bi hev ve dişidand, lê dîsa jî pişîrîn ji ser lêvên me kê m ne dibûn. Ji nişka ve em hemû bêdeng diman û me digot: «Guhdar bikin, mîna ku yek li derî dide!» Lê kesekî li derî ne dixist. Ev dengê ha, ji çerxika pîrejina Frolovnayê dihat. Wê çaxê kenekî bi me digirt! Bi şev jî xewa şevan ne diket çavên me û her me xewnên xirab didîtin. Dema em ji xew şiyar dibûn, ji tirsan me newêrî bû xwe bilivanda û herweha heta ronahiya sibê em di binê lihêfê de diricifîn. Sibehê em wek kulîlkan jîndar radi-bûn ser xwe. Me di pencerê re li derve dinêrî: Ruyê erdan qeşa digirt, gilîdarên rût bi xwîsika sibehên payîzê dihate nixumandinê. Cemedeke tenik davête ser ruyê ava golê, hilmekê sipî jê bilind dibû û hawurdor bi dengên çûçikan dihate dagirtin. Royê tîrêjên xwe yên zelal û sipî dadixist ser cemedana tenik û weke şûşê perçeperçe dikir. Reng û ronahî, şahî li hawurdor belav dibû. Dema ku dîsa qirçeqirç bi agirê hundurê sobê diket, em jî li dor semawerê rûdiniştin. Kûçikê me î reş Polkan bi awakî sarseqema êvarê xwarî, dihate ber pencerê, bi dostane boça xwe li ba dikir û li me dinêrî. Gundiyek ê li ser piştê hespê xwe î xwedîkirî di ber pencera me re derbas bibûya û biçûya daristanê êzingan. Herkes gelek şa û kêfxweş bû.

Dewsa benderan tije komên genim dibû û ev komên ku bi kayê sernixumî, di binê tîrêjên royê de wusa dibiriqîn ku çavên merivan ji ber venedibû. Herkes gelek rihet û kêfxweşê dayîna vê bereketa Xwedê bû. Herkesî dizanî bû ku ew ê di

çelê zivistanê de bê nan nemîne. Gundiyekî herî xizan jî baş dizanî bû ku zarûzêçên wî ê ji bîrçîna nemirin. Ji ber vê yekê jî êvaran dengê sitranên keçikan ne dihatin birîn û bi hev re diketine govendê, loma herkesî di van rojên Xwedê de bi hêsrên sipasdariyê li mala Xwedê dest vedigirtin û ji Xwedê lava dikirin. Ax, zaroktiya min bi çi rojên bextiyar û nexşîn buhurîn!..

Îro jî dema ez noqî van ramanên xwe dibim, weke zarokan dest bi girî dikim. Hemû tiştên buhurî, jîmdar û weke xwe li ber çavên min in. Lê jiyana îroyîn bi min ve ewqas tarî û şîlo dixuye ku! Dawiya viya ê bi çi awayî bibe, bi çi biqede? Lê hûn dizanin? Pêjneke wusa di dilê min de heye ku ez ê vê payîzê bimirim. Ez gelekî nexweş im. Her ez mirina xwe difikirim. Lê dîsa jî ez naxwazim bi vî awayî bimirim û têkevim binê vê xweliyê. Dibe ku weke buhara çûyî ez dîsa têkevime nivînan û ji xwe ez hîna baş ne hatime ser xwe. Tew anuha rewşa min xirabtir e jî. Fedora îro jî bo karekî derket der û heta êvarê venagere. Ez di mal de tenê mame. Ev serê wextekê ye ku dema ez bi tenê dimînim, tirs li min çêdibe. Bi min wusa tê ku kesek di oda min de heye û bi min re dipeyive. Nemaze dema ku ez li ser tiştêkî dikevim ramanên kwîr û ji nişka ve li xwe divarqilim, a wê çaxê ez pir ditirsim. Û ji ber vê yekê ez vê namê wusa dirêj dinivîsînim, lewra dema ku ez dinivîsînim, ev pêjna tirsê li min namîne.

Bi xatirê we! Ez nama xwe diqedînim. Lewra ne kaxeza min ma û ne jî wexta min heye. Ji wan perên ku min ji firotina kinc û kofiya xwe girt, tenê rûbilekî min maye. We gelek baş kiriye ku du rûbil daye xwedîya xaniyê xwe, bi kêmanî heta demekê ew ê dengê xwe bibire.

Bikin ku cilûbergên xwe hinekî xweş bikin, Makar Alekseyevîç. Di xweşiyê de bimînin. Ez ewqas westiyayî me ku, ez têngêhîjim bê ez çima wusa bêhêle ketime. Karekî he-

rî piçûk jî min diwestîne. Ku anuha karek bi dest min bikeve jî, nizamî ka ez ê çawa kar bikim. Ji xwe tiştê ku bêtir min tetirxanî dike jî ev e.

V.D

5ê Payîza Pêşîn

Varenka, kevoka min!

Îro gelek pêjnên xirab li min rabûn. Beriya hertiştî heta êvarê serêsekê bi min girti bû. Ji bo ku hinek hêwa li ruyê min bikeve, ez derketim û berî berî kanala Fontankayê meşiyam. Êvareke tarî û bi nedaw bû. Êdî saet li şeşan tarî dadikeve erdê, weke anuha.

Baran ne dibarî, lê bi mijêke wusa bû ku ji baranê ne kêmtir bû. Li ruyê asimên ewrên reş û fere li hev siwar dibûn. Kuça berî berî kanalê ji merivan dagirtî bû. Lê mîna ku peyva xwe yek kiri bin, ruyê hemûyan jî xemgîn û bêhtengîn bû. Gundiyên serxweş, pozîkalên jinên finî serqot û bi potînen mêran, karker, duruşkevan, karmendên ku dibezin vir û wir... Zarokên kuçan û wekîdin jî şagirtekî gwînvemirî bi saqoyekî xetxetî, ruyê wî ji rûn û teniyê hetikî û di destê wî de kersegek... Efserekî kevn û kinikî dixwest çaqû û xelekên tûncîn bifiroşe... A tevayiya merivên li wir, ji van kesina bûn. Wusa xuya bû di vê wexta êvarê de ji bilî babetên van merivan kes dernediketî derve. Fontanka, kanaleke bizavbar e! Hişê merivan di ber de naçe ku ewqas pir barkelek çawa li wir cî digirên. Jinên ku li ser piran rûniştî bûn, kûlorên şilbûyî û sêvên helisî difirotin. Û ew bi xwe jî şil û mirûztirşî bû bûn! Gera li Fontankayê bêhna merivan teng dike. Kevirên ku di binê lingan de hertim şil, li vî aliyî û wî aliyî xaniyên bilind, reş û

dûkelî... Di nav lingên te de mij, di ser serê te re mij... Bi kurtebir êvareke tarî û xemgîn bû.

Dema ku ez zivirîm ser kuça Gorohovayayê tariyê xwe daxisti bû û dest pê kiri bûn êdî lampên kuçê vêdixistin. Ev ji zû ve ye ku min wext lê ne hanî bû ez dakevim vê kuçê. Kuçeyeke bi hingeme ye! Bi dikan û konfeksiyonên dewlemend e, hundurê camekanên wan ji tiştên xweşik diçirûskin: Qumagên giranbuha, motifên kulîlkan û kofiyên bi qeytan... Meriv dibê qeyê xweşikiya vê pêşangehê radixin ku tenê pê bala merivan bikişînin ser. Lê ne wusa ye. Bi rastî jî lawên bavên hene ku rewşa wan dest didin, van tiştan dikirin û weke diyarî didine jinên xwe. Kuçeyeke dewlemend e! Gelek kulorpêjên alman jî di vê kuça Gorohovayayê de hene û xuyaye rewşa wan xweş e. Serî gavê duruşkeyek di vê kuçê re derbas dibe. Kevirên kuçê çawa li ber debar dikin, ez têngagêhîjim... Ev duruşkên ha gelekî xweşkok, hundurê wan bi şifon û hevrişim, camên pencerên wan jî weke neynik diçirûskin, malmezinên bi apoletên girikên piyan û li kêleka xwe şidandine şûrê piştan.

Di navberan re min li hundurê duruşkeyan nêhirî, di hundurê hemûyan de jî jinên bi kincên gelekî buha û xweşik rûniştî bûn. Dibe ku prenses û kontes bûn. Diyar bû di saeta vê wextê de diçûne baloyê an jî civînên salonan. Ya rastî, min her tim dixwest ku ez carekê prensesekê an jî jineke ji malmezinan weha ji nêzik ve bibînim. Divê xwediyê xweşikiyê bêhempa bin ew. Heta nuha jî min ne dîtîye, lê tenê dema ku duruşke di ber min re derbas dibûn, min weha çavek lê digerland û hew.

Lê wê çaxê ez we fikirîm. Ax, kevoka min! Her gava ku hûn têne bîra min, agir bi kezeba min dikeve. Çima bext wusa reş li we geriyaye, Varenka? Ka çiyê we ji xelkê kêmtir e, horiya min! Hûn dilovan, xweşik û zana, çima bextreşiyê wusa

girtiye ser we! Çawa meriveke weke we dilpak di tengasiyên dijwar de digevizin û bextiyarî jî diçe xwe bi xelkê ve dizeliqîne. Dako, ez dizanim bê fikirîna wusa ne baş e, tiştên weha ramanserbestî ye. Lê em rasterast û vekirî bibêjin: Çima yekî ku hîn di zikê diya xwe de ye kevoka bextiyariyê li ser eniya wî datê, û yekî din jî di bêkesxanekê de çavên xwe li ronahiya dunyayê vedike? Pirî caran bextiyarî dibe para Îvanûşkayê ehmeq(*). «Erê, Îvanûşkayê ehmeq, te çiqas divê, ji kîsên bav û kalên xwe pera derxîne, bixwe, vexwe û kêfa xwe bike!... Lê filankesê reben, tu jî ji birçîna ziman li dora devê xwe bixîne! Para te jî ev e!»

Ez dizanim ev gunehkarî ye, dako, gunehkariyeke mezin e ku meriv weha bifikirin. Lê bêyî daxwaza xwe meriv dikevîne ramanên weha gunehkar. Ca bifikirin ku di hundurê duruşkeyeke weha xweşik de we seyran bikira, horiya min! Wê çaxê, ew inêzekirina we ya şêrîn ne tenê ji bo kesên weke min peşmûrde, herweha ew ê ji bo generalan jî bibûya nîşana serbilindiyê. Ji dêla ve kincên lastîkotîn, we ê hevrişîm li xwe bikira û hûn ê di nav zêran de bixemiliyana. Weke anuha hûn ê ne jar û gwînvemirî, hûn ê weke bebikên şekirîn, weke gulekê jîndar û topikî bibûyana. Ku wê çaxê min jî li kuçê, di ronahiya pencera duruşka we de çav li we bixista, ez ê bextiyar bibûyama. Wexta ku min bidîta hûn kêfxweş û bextiyar dijîn, wê çaxê ez ê bi xwe jî bextiyar bibûyama, kevoka min.

Lê anuha! Mîna ku ew malxirabiya ji destên kesên nerind têr nake, di ser de jî serseriyek radibe merivan piçûk dixîne. Ji bo ku frakek li navmilê wî ye, xwediyê lorniyeta(**) zêrîn e û pê li xelkê dinêre; ji wî wetrê êdî mafê wî heye ku hertiştî

(*) Îvanûşka: *Di xevroşkên ûrisan de tîpekî gêj, ehmeq û bêkêr e. Lê sansê wî pir e. WW*

(**) Lorniyet: *Çarçova berçavka yekçavîn e. WW*

bike, bêşeref! Tu dibêjî qeyê xelk mecbûr in guhdariya gotinên wî yê bêsingî bike! Na, kevoka min, ewqas jî zêde ye! Û ev ji ber çi yekê ye? Ji ber ku hûn keçeke bi tena serê xwe û aferîdeke bêsitare ne, we hevlekî xurt nîne ku bikani be we biparêze. Lê ev kesên ha çitor meriv in ku wusa bi rihetî keçeke sêwî piçûk dixînin? Ez sond dixwim ku ev yê ha ne meriv in, naxireke serserî û ehmeqên bêrûmet in ku heyîna wan jî bi xwe tuneyiyek e. A qeşmerên weha ne ew. Lê ez ji we re tiştêkî bibêjim, delala min, îro ew laternabazê(*) ku di kuşa Gorohovayayê de ez lê rast hatim, di çav min de ji wan gelekî çêtir û şerefmendtir e. Gerçî ev meriva ji bo çend quruşên nanê zikê xwe, heta êvarê cî bi cî her digere; lê ew, efendiyê xwe ye û bi keda pî û baskê xwe dijî. Ew ji kesekî parsê nake, ji bo kêfxweşiya xelkê çi ji destê wî tê dike û weke makînekê vatiniya xwe bi cî tîne. Rast e, parsekekî reben e, lê parsekekî xwedîgiram e! Li gel ku ewqas diweste û ji sermayê diricife, lê dîsa jî ew li laternayê dixê. Gelek merivên weha şerefmend hene ku li gor kêrdarî û pîvana karê xwe pir kêrmanî peran distînin, lê destê xwe li ber kesekî venagirên û ji wan nan naxwazin. Ez bi xwe jî yekê wek wî laternabazî me, ango rasterast ez ne yekê wekî wî me, lê di aliyê tevger û kubariya xwe de ez jî wekî wî heta ku ji destê min tê, li ber xwe didim. Gerçî ewqas tiştên zêde ji destê min nayê, lê ev jî ne kêmasiyek e.

Ji ber ku min îro xizaniya xwe bi ewqasî din jî hîs kir, loma min çêlî vî laternabazî kir, dayik min. Ez li ber rawestiyam û min temaşa wî kir. Gelek ramanên xemsar di serê min de civiya bûn ser liev û ez jî sekinîm ku wan li xwe belav bikim. Ji bilî min, çend duruşkevan, jineke ciwan, keçeke piçûk û gele-

(*) Laterna: *Ji latîni tê. Babetekî orgê ye û bi badandina piyekî wê lêdikeve. Û kesên ku wê lêdixê, me weke laternabaz bi nav kir. WW*

kî qirêjî dor li laternabaz girtin. Laternabaz li ber pencera xaniyekî cî dabû xwe. Di wê gavê de çavê min bi lawikekî piçûk ket. Pir pir dehsalî bû, ku ne ji nexweşî û jarketina wî bûya, ew ê lawikekî rindikî bixuya. Qutikekî piçûk û tiştêkî din jî li xwe kiri bû. Pêxwas bû, bi devekî vekirî û kêfxweşiya zarokekî guhdariya muzîkê dikir. Kûklayên(*) ku alman î sazband dida reqisandin, vî zarokî jî devê piyê qutikê xwe gez dikir, diricifî û bi baldariyeke wusa li wan dinêrî ku tew hay jî ji dest û lingên xwe yên qerisî tune bû. Bi ber çavên min ket ku perçekkek kaxez di dest de bû. Di vê navberê de efendiyeke derbas bû û ji bo sazband perekî hesinî havêt, pere çû kete qutiyeke piçûk, qutiya ku kûklayan li dorê dans dikir. Wek pêşandaneke ku mêrekî fransî bi jinan re dansê bike. Çer ku şingîniya peran hat bihîstin, ev dergûşa ji nişka ve hay ji xwe bû û bi çavên veniciqî li dora xwe nêhirî. Xweş diyar bû ku ji wî wetrê ew perê ha min liavêti bû, loma bi bez ber bi min hat. Dema kaxez dirêjî min kir, destên wî yên piçûk dilerizîn û bi dengêkî mîvxeniqî got: Name.

Min name vekir û xwend. Çîrokek ku em pê dizanin: Dayikek li ber nexweşiya mirinê ye. Sê zarokên wê di mal de dikin ji birçîna bimirin... «Destên xwe yên xêrê dirêjî me bikin, ji bo ku hûn xêrendarên dilovan li vê dunyayê zarokên min jî bîr nakin, dema ku ez bimirim li wê dunyayê ez ê jî we ji bîr nekim...» Ev rewşeke vekirî bû û pîrî caran xwe li jiyane dide der. Min ê çi bidayê? Herweha li gel ku dilê min pir pê şewutî, min tiştêk jî ne dayê. Bêguman ev dergûşê reben î ku bi zîkê birçî, ji sermayê reş û mor bû bû, derew ne dikir, ez pê dizanim. Lê tiştê herî xirab jî, ev dayikên bêxêr parsnamekê dixine destên zarokên xwe û di vê sar û sermayê de nîvtazî

(*) Kûkla: *Bûkikên ku bi alîkariya ben û ta ji hêla kûklabazekî ve têne hejandin, leqandin an jî reqisandin. WW*

berdidine nava kuçan. Dibe ku ev dayika ha, jineke ehmeq û bêcir be. Dibe ku kesekî wê tune be û li quncikekî lingên xwe dabe ser hev û rûnişti be, û dibe ku bi rastî jî nexweş be. Ku wusa be, divê ew berê xwe bide sazgehên pêwîst. An jî dibe ku rasterast jineke xapînok e, heta ku zarok bi rastî jî nexweş bikeve, ew wî dergûşî weha jar û birçî bera kuçê dide ku pê xelkê bixapîne.

Bi gerandina parsnameyeke weha, ev dergûşa ê hînî çi bibe? Ew ê ji wir bazde wir, çav li destê xelkê parsê bike û dûre ji merovatiyê derkeve. Lewîa xelk di ber re derbas dibin û kesek bala xwe nade wî. Dilên wan hişk weke kevir û peyvên wan tal in. «Bicahime ji vir! Ji vir rabe, nerindê nerind!» Ev dergûşa, ew ê ji herkesî van peyvikan bibihîse, dilê wî ê bibe weke kevir, mîna çêlê çûçikek ku ji hêlîna xwe hati be hecîrandin û keti be xwarê, ew ê li ber sermayê bêtir biricife. Dest û lingên wî ê biqerisin û bêhnfetiskî bibe. Dûre jî ew ê dest bi kuxikê bike û di demeke kurt de nexweşî ê wek marekî jahrîn xwe di sîngê wî de kulorî bike. Paşîngê di quncikekî de bê alîkarî, bê dilovanî li ber mirinê ye û êdî mirin jî li paş serê wî ye. A tevayiyê jiyana wî jî ev e! Ax, Varenka! Bi rastî jî jiyana carina gelekî bêbext dibe. Rebenekî weha, destê xwe li ber merivan vegirê û bibêje, «Ji bona Xwedê!» û meriv jî di ber re derbas bibe, tiştêkî nedinê û tenê bibêje, «Xwedê bide!» çi tiştêkî tal û dilêşin e! Hinek ji van "ji bona Xwedê"yan jî dil têne gotin. (Ev gotinên "Ji bona Xwedê" jî babetên xwe hene, dako.) Hinekî wan jî bi nalîn û bergerên lihevhanîna parsekiyê ne. Meriv di ber yekî weha re derbas bibe û tiştêkî nede wî jî, meriv li ber nakeve. Meriv ê bifikire û bibêje, kevn û bêrû ye, ev tiştê jî xwe re kiriye kar û ji heq xwe derdikeve. Lê "Ji bona Xwedê"yeke din jî heye ku dûrî aqilan e û bi dengêkî hişk û kambax tê gotin. Îro dema ku min parsnama lêwik ji dest girt û lê dinêrî, li ber dîwarê hewşê merivek rawestiya

bû. Ji herkesî ne dixwest. Ji min re got: «Ji bona Xwedê kopêkekî bidine min, ezbenî!» Ev dengê wî bi awakî wusa lerzok û bixbixokî derket ku ez bi tirs veciniqîm. Lê min tişteke ne dayê û ji xwe tune bû jî. Û ji bilî viya, dema ku xizan bi dengê bilind gazine sernivisa xwe dikin, bi kesên dewlemend naxoş tê. Ew vê yekê wek carisiyeke bêhtengîn û nerihetiyekê dibînin. Xizanî, hertim ji bo yên din nerihetiyê peyda dike. Û li kuderê dengê nalîna zikên birçî were, li wir xewên zikê têr diherime!

Lê ez ji we re vekirî bibêjim, dayika min, bi nivisandina van hemû tiştan, ji hêlekê ve dixwazim dilê xwe vala bikim û nemaze ji hêlekê ve jî dixwazim başiya stîla niviskariya xwe pêşanî we bidim. Divê hûn jî tégêhîştî bin ku di van demên dawîn de êdî ez ramanên xwe baştir li ser kaxezê formule dikim. Lê anuha di vê gavê de bêhna min ewqas teng e ku min bi xwe jî baweriya xwe bi ramanên xwe hanî. Li gel ku ez dizanim bê ev pîvana ha bi kêrî tişteke nayê, lê bi kêmanî têr dike ku ez heq bidime xwe û xwe bêgune bibînim. Bi rastî jî pîrî caran bê eî û bê sedem ez xwe piçûk dixînim û rûmeta yekî pêncpereyî jî di xwe de nabînim, berxika min. Ku ez wek nimûne bidim ber hev û bibêjim: Sedema vê yekê, dibe ku ez jî wekî wî zarokê ku ji min sedeqe xwest, hati bim tirsandin û êşandin.

Guhdar bikin, dako! Anuha ez ê ji we re gelek tiştên mecazî binivisînim. Sibehan dema ku ez bi lez berê xwe didim buroyê, carina li bergeha bajêr dinêrim û noqî ramanan dibim. Dema meriv dibîne bajar dest pê dike û hêdî hêdî şiyar dibe, radibe ser xwe, dûkel bi rocinan dikeve, hawirdor bi deng û qêrîn jîndar dibe; di demên weha de mîna ku meriv sîleyek ji yekî xwari be, an jî yekî pozê meriv kaş kiri be, meriv bi tirs û guvişî ji wir dûrdikeve. Wek ku meteloka ûrisan dibêje, meriv «ji avê bêdengtir û ji zirçê nizmî» dibe, dikeve riya

xwe û nizane ew ê li ser çî bifîkire. Ka bifîkirin bê anuha di hundurê wan xaniyên ku jî teniyê reşbûyî de çî tişt dibin. Wê çaxê êdî hûn bi xwe biryara xwe bidin ka çiqas heqê merivan heye ku xwe wusa piçûk bibîne û daxîne nizmiyeke weha. Baş bala xwe bidin ser, Varenka, li vir ne bi maneyeke rasterast lê ez bi awayekî mecazî dipeyivim!

Ka em binêrin bê di hundurê wan xaniyan de çî diqewume. A li wir, jî tunebûna xanî, di kozikeke bi dûkel û nedaw de anuha esnafekî piçûk hîna nû jî xew şiyar bûye. Rebeno, heta sibê xewua -ji xirabî re mîna ku tiştêkî din ne ma be ku têkeve xewna wî- potînê dîtiye, potîna ku rojekê berê di dest xwe de bi çewtî ruyê wê biriye. Lê wek em dizanin ev meriva koşkarek e, û pir jî normal e ku şev û roj li ser erbabiya vî karê xwe bifîkire. Zarokên wî dikine mizemiz û jina wî birçî ye. Ê kesên ku di rewşên weha de şiyar dibin, ne tenê koşkar in, dako. Ku wusa bûya, meriv ê çêl nekira û pêwîst ne dikir meriv binivisanda jî. Lê rastiya vê yekê tew jî ne wusa ye, dako. Efendiyeke gelekî dewlemend jî dikane wê şevê, di wê avahiyê de, li qatekî jêrtir an jî jortir, di maleke pir xweşik de xewna cotek potîn bibîne. Lê bi awakî din, babetên potînan wekîdin e, lê dîsa jî potîn in... Lewra tiştê ku ez dizanim û dixwazim bi we bidime zanîn; kê mî zêde em hemû jî koşkar in, dako. Ya rastî, ev jî ne xem e. Tiştê xirab ew e, li ba wî efendiyê dewlemend kesek tune ku di guhê wî de bibêje: «Dev jê berde! Tenê xwe û jiyana xwe nefîkire! Tu ne koşkarek î. Saxiya zarokên te li cî û jina te ne birçî ye. Ca li hawurdora xwe binêre, ma tu ê jî xwe re jî cotek potîn hêjatir mijareke din nebînî?»

A tiştê ku min dixwest ez bi awakî mecazî ji we re bibêjim, ev bû, Varenka. Dibe ku ev ramanên ha gelekî serbest werin, lê carina ev ramanên ha têne hişê min, di agirê dilê min de dibine peyvik û bêyî daxwaza min dirijin. Ya rastî, ne pêwîst e

ku meriv ji şiyarbûna bajêr veciniqe û xwe weke nuxtikekê bi-bîne. Di dawiya gotinên xwe de ez dixwazim viya jî ji we re bi-bêjim, dako, bawer nekin ku min ev hemû tiştên ha ji bêhtengiyê ji ber xwe havêtiye, an jî ji ber pirtûkekê nivisiye. Na dako, bawer nekin, wê çaxê hûn ê bixapin. Lewra ez derewan nakim karê xwe, bêhna min teng ne bûye û min ji ber pirtûkekê jî ne girtiye.

Ez bi awakî pir xemgîn hatim malê, li kêleka masê rûniştim, min semawer amade kir ku ji xwe re kasikek çay vexwum. Ji nişka ve min dît ku ev rebenê kirêdarê me Gorşkov kete hundur. Ji xwe vê sibê bi ber çavên min keti bû ku ew çawa li dor wan kirêdarên din digere û dixwaze xwe nêzikî min bike. Beriya ku ez derbas bim, viya jî bi we bidime zanîn ku rewşa wî ji ya min pir û pir xirabtir e, dako. Agir bi kezeba meriv dikeve! Ji hêlekê ve jina wî, ji hêlekê ve jî zarokên wî... Ya rastî, ku ez di dewsa Gorşkov de bûma, ez nizanim bê min ê çi bikira.

Bi kurtî Gorşkov silav da min û derbasî hundur bû. Weke hertim bijangên wî şilî bûn. Lingên xwe di erdê re dida, dikir ku tişteki bibêje, lê peyvekek jî ji devê wî dervediket. Min sandaliya xwe keremî wî kir ku rûne. Ya rastî, sandaliya min şikiyayî bû, lê wekîdin jî tune bû. Min kasikek çay jî keremî wî kir. Pêşiyê dûrûdirêj doza lêborînê kir û ne xwest vexwe, lê di dawiya dawîn de kasik girt. Kir ku çayê bê şekir vexwe. Dema min li ber da ku ew şekir bigirê, dîsa dest bi lêborîna xwe kir, çavê xwe li perçê şekirekî herî piçûk gerand, ew girt û kire çaya xwe. Lê dîsa jî dikir û dixwest ez pê bawer bikim ku çaya wî gelek û gelek şêrîn e. Meriv dibîne bê xizanî merivan çiqas piçûk dixîne!

Min pirsî û gotê:

- Êê, dostê min çi heye, çi tuneye?

- Derbas dibe û diçe, got. Lê gelek xirab e, xêrdarê min,

Makar Alekseyevîç! Ji bona Xwedê alîkariya maleke bêhîvî bikin. Jina min, zarokên min birçî ne û hûn dizanin bê ev yeka ha ji bo bavekî çî tişteki dilêşin e!...

Min kir ku ez tişteki bibêjim, lê wî peyva min birî û got:

- Li vir, ez ji herkesî ditirsim, Makar Alekseyevîç. Ya rastî, natirsim, lê şerm dikim. Hemû jî wusa qure û pozbilind in. Min ne dixwest ez we jî nerihet bikim, birakê min î xêrdar. Ez dizanim destê we jî teng û rewşa we xirab e, hûn ê nikani bin zêde alîkariya min bikin. Lê ji bona Xwedê hindik be jî tişteki bi deyn bidine min! Min hay jê heye ku destê we bi xwe jî teng e û rewşa we hîn serast ne bûye, lê ez bi dilpakiya we dizanim û ji ber vê yekê min xwe li we girt û ez hatim. Hêvîdarim ku hûn ê li min, li vê tevgera min ya naxoş biborin, Makar Alekseyevîç.

Min pê da zanîn ku min ê ji dilûcan alîkariya wî bikira lê ez jî bê pere me, pênc perê min jî tune. Wî gotinên xwe domand û dîsa got:

- Xêrdarê min, Makar Alekseyevîç, ez daxwaza tişteki zêde ji we nakim. Ewê e... jina min û zarokên min (Li vir soromoro bû.) hemû jî birçî ne... Ji bona Xwedê çend kopêkan bidine min!

Agir bi kezeba min ket û xwe bi xwe fikirîm ku rewşên ji rewşa min xirabtir jî hene. Lê ji bilî bîst kopêkan perê min tune bûn û ew jî ji bo malê bûn. Bi wan, min ê sibê pêwîstiyên xwe yê herî girîng bikirîya.

Min gotê:

- Na, dostê min, ez nikanim bidim.

Min fikir ku ez sedema nedayîna xwe jê re bi lêv bikim, lê ew her li ber min digeriya û digot:

- Xêrdarê min, Makar Alekseyevîç! Çi ji destê we tê, wî bidin... bi kêmanî deh kopêkan!...

Ji bo ku bibe çêyîyek û bi kêrî tişteki were, min rabû bîst

kopêkên xwe ji sandoqê derxist û da wî, dako. Ev çi xizanî ye, Xwedê! Ez û Gorşkov, em hinekî bi hev re ketin galegalê. Min jê pirsî û gotê:

- Çawa bû ku hûn ketin vê destengiyê, dostê min? Û hûn ê çawa bikani bin mehê pênc rûbilan kirêya xaniyê xwe bidin?

Li gor gotinên wî, wî ev xaniya ji bo şeş mehan kirê kiriye û kirêya şeş mehan jî pêşîn daye. Bûyerên ku di serê rebeno de hatine, ew gêj kiriye û nizane bê ew ê çi bike. Anuha li bendî safîbûna dozekê ye, lîevî dike ku doz heta wê çaxê safî bibe. Karekî serêşîn e. Hûn dibînin, Varenka, dadgeh lê rabûye xezebê. Tevlihevî doza bazirganekî bûye. Bazirgan, di karekî dewletê de fêlbazî kiriye. Ev fêlbaziya wî derketiye rastê û bazirgan dane dadgehê. Mêrik jî rabûye ev fêlbaziya xwe kiriye ser Gorşkov. Ya rastî, di vê yekê de ji bilî sersarî û teraliyê tu gunehkariya Gorşkov tune. Gunehkariya wî ew e ku nikani bûye tiştên dewletê biparêze. Ev çend sal in ku ev doza dadgehê didome û bi vê dozê re gelek giliyên din jî li dijî Gorşkov hatine kirin.

Gorşkov ji min re dibê: «Buhtan li min dikin û ev fêlbaziyên ha gelekî ji min dûr in. Min ne pere dizîne, ne jî ez beşdarî fêlbaziyên bûme.»

Lê dîsa jî bi vê yekê çilkên qirêj pijiqîne wî û ew ji kar havêtine. Herçiqa rasterast tawanbar dernekti be jî, heta ku dadgeh nebêje erê, wan perên ku ew ê bi riya dadgehê ji bazirgan bistînin, ew ê nikani be bigirê. Ez bi rastiya gotinên wî bawer dikim, Varenka. Lê ji bo dadgehê ev gotinên wî tenê têr nakin. Ev doza jî weke porekî lihevketî ye û diyar e ku heta sed salan jî ji hev safî nabe. Dibêjin, dema doz piçekî ber bi safîbûnê diçe, bazirgan ji nû ve tevliheviyekê derdixe. Dilê min gelekî bi Gorşkov dişewute û dixwazim bala min li ser wî be, dako. Karê mêrik jî dest girtine. Ji ber vê çilka qirêj kesek baweriya xwe pê nayine û kar nadine wî. Çend quruşên ku ji

xwe re li vir û wir dane ser hev jî, xwarine û qediyane. Dadgeh dûr dikişîne, jê re wext divê û di vê wextê de divê meriv bijîn jî. Û di ser de jî bê cî û bê wext zarokekî wan çêbûye. A ji te re mesrefeke din! Lawik bijî mesref, bimore dîsa mesref - mesrefên nû! Jina wî nexweş e, saxiya mêrik bi xwe jî ne li cî ye, êşa nesaxiyeke kevn pê re heye. Bi kurtî, serê mêrik her bi derd û kul e. Li gor gotina wî, ew dipê ku di van rojan de doz ê bi awakî baş safî bibe û ji vê yekê şika wî tune ku ew ê dozê qezenc bike. Dilê min gelekî bi vî merivî dişewute, dayika min, gelekî! Min dilê wî hinekî xweş kir. Merivekî êşiyayî û tirsiyayî ye, bext û sitarekê divê û loma min jî xwe nêzîkî wî kir.

De bi xatirê we, dako! Xwedê bi we re be û daxwaza min saxiya we ye, kevoka min! Her gava ku ez we bi bîr tînim, mîna ku ez dermanekî bidim ser ruhê xwe î nexweş, ewqas cansifik dibim. Li gel ku ez ji bo we dêşim jî, ev yeka bi min giran nayê.

*Dostê we î dilsoz
Makar Devûşkîn*

9ê Payîza Pêşîn

Dayika min, Varvara Alekseyevna!

Anuha dema ez van rêzikan ji we re dinivîstînim, hişê min ne li serê min e. Bûyereke nepayî ez tevlihev kirim. Hişê min diçe û ez hemû tiştên li dora xwe serûbinî dibînim. Ax, dergûşa min, binêrin ez ê ji we re çî kat bikim! Tişteki weha qet ne dihat ser hişê min. Lê dîsa jî ez bawer im gumaneke weha li min çêbû bû. Min ev hemû tiştên ha di dilê xwe de hîs kiri bû û tew bi çendekî beriya nuha min tişteki weke viya di xewna

xwe de jî dîti bû.

Binêrin bê çawa bû. Bêyî rast û serastkirin, çawa bûye, ez ê ji we re wusa kat bikim. Îro ez çûm buroyê, rûniştim û min dest bi nivisandinê kir. Nivisara ku do nîvçe ma bû, min xwest ez bidomînim û biqedînim. Tîmofey Îvanovîç do hati bû, ew dabû min û goti bû: «Makar Alekseyevîç, ev kaxeza ha gelekî girîng e, divê hûn zû viya pak binivîsin. Divê pir paqij û bi baldarî bête nivisandin. Ew ê îro biçe îmzê.»

Horiya min, divê ez viya jî bibêjim ku do ez tew ne li ser xwe bûm û çavên min ne dixwest tiştêkî bibîne. Xemgînî û bêdiliyeke giran xwe girti bû ser min. Dilê min sar û ruhê min reş bû. Her hûn li ser hişê min bûn, ruhuka min. Min kaxez kişand ber xwe û dest bi paknivîsê kir. Min gelek xweş û paqij dinivîsî. Ez nizanim bê çawa bû. Ya rastî, an şeytên tiliya xwe xiste nav an jî hêzeke yezdanî xwe xiste nav û xwest wusa bibe. Çawa bibêjim, bi awayekî min di ser rêzekê re gav kiriye. Û Xwedê dizane bê ew hevoka êdî tê çî manê, û dibe ku qet mana xwe tune be jî. Karê paknivîsê do heta derengî şevê hajat û ji bo îmzekirinê îro derxistin pêş ekselans. Mîna ku tew tiştêk ne bû be, weke hertim ez di wexta xwe de çûm buroyê û li kêleka Emelyan Îvanovîç rûniştim. Berxika min, divê ez viya jî bi we bidime zanîn ku ev piştî demekê ye ku şermokiya min bi ewqasî din jî zêdetir bûye û heta ku ji destê min tê ez xwe vedikêşim ser hev. Di van demên dawîn de ez nikanim li ruyê kesekî binêrim. Ku sandaliya yekî bike qirçqirç, bi tirs diveniciqim û gwîn li min zer dibe.

Û îro jî wusa bû. Ez ji xwe re bêdeng rûniştî bûm û min nola jîjo xwe di ser masa xwe ya nivisandinê de xwar kiri bû. Di wê navberê de Yefîm Akîmovîç (Firqûzekî wusa ye ku kesî li dunyayê ne dîtiye!) bi dengêkî wusa bilind:

«- Makar Alekseyevîç, hûn wusa rûniştine mîna ku gur ê we bixwe!» got ku di tevayiyê salonê de hat bihîstin. Bi vê go-

tina xwe re mirûzê xwe wusa tirş û tal kir ku hemû kesên li wir ji ken ketin. Bêguman rasterast tîmazên xwe bi min dikirin. Dawiya kenê wan ne dihat. Min guhên xwe xetimand, çavên xwe girt û bêliv di ciyê xwe de rûniştim. Xwiye min e ev, dema ez wusa dikim, ew zûtir dev ji min berdidin. Ji nişka ve dengê gurmegurm, bazdan û dilpekînê dibihîsim... Bi min wusa hat ku yek banî min dike. Na xwe guhên min bi min çewt didine zanîn? Min bihîst ku navê min hildan û banî Devûşkîn kirin. Gurpegurpekê bi dilê min girt, ez bi xwe jî nizanîm bê ez ji çi ditirsyam. Lê tiştê ku ez dizanim, di tevayiya jiyana xwe de ez nola vê carê ne tirsiya bûm. Ez bi sandaliya xwe ve zeliqî ma bûm û mîna ku tew ne ez bim. Lê lier ku çû, deng û teperep nêzîkî min hatin. Gelek ne buhurî di binê gulê min de dengê çingiya:

«- Devûşkîn! Devûşkîn! Devûşkîn li kuderê ye?»

Dema min çavên xwe vekirin û ber bi jor nêhirî, Yestafî Îvanovîç li pêş min bû:

«- Makar Alekseyevîç, got, zû derkevin pêş ekselans, gazî we dikin. We di paknivîsê de çewtiyeke mezin kiriye.»

Zêdetir tiştê ne got, lê têra min kir, dako. Di ciyê xwe de sipûsar bûm, xwîn li min ziwa bû. Bi awakî gêj û nîvmirî ez rabûm çûm. Wan, ez di du odeyan re derbas kirim û di oda siyan de min dît ku ez li hafa ekselans im. Ez ê nikani bim bi awakî rastîn bi lêv bikim ka di wê gavê de ez çi difikirîm. Min serê xwe rakir; ekselans li ser pêyan bû, yê din jî hemû li dorê wî bûn. Xwedê dizane min ji bîra kir ku ez silavê jî lê hildim. Ji tevliheviya xwe lêv û çogên min dilerizîn. Û ev ne tiştê bêsedem bû, dako. Beriya hertiştî min gelekî şerm kir. Lewra di neynika hêla rastê de çavên min bi min ket û ew bergeha ku min tê de dît, bi rastî jî meriv jê dîn dibûn. Ya du-duyan, ji bo ku ez bala kesekî nekişînim ser xwe, heta ku ji destê min hat, min kir. Xwedê dizane haya ekselans jî ji heyfê

na min tune bû. Dibe ku bi ber guhê wî keti be ku di debartementê de karmendekî bi navê Devûşkîn heye, lê tu carî jî ez wusa derneketi bûm hafa wî.

Ekselans bi rewşeke hêrsbûyî:

«- Ev çi kar e, efendî? Ma hişê we li ser çi ye? Dokumentekî girîng bû û diviya bû di wexteke kurt de jî pêre bigîha, we herimandiyê. Ma ev wusa dibe?»

Li vir ekselans zivirî ser Yestavî Îvanoviç. Gotinên weke, «sersarîti!... nankorî!... serêşiyê ji min re peyda dikin!» dîsa di guhên min de çingiyên. Min devê xwe vekir ku tiştê bibêjim, daxwaza lêborîna xwe bikim, lê ne bû. Min kir ku ez ji wir birivim, lê min newêrî bû. Di wê gavê de...belê, di wê gavê de tiştê wusa bû ku ez anuha jî ji ber wê yekê şerm dikim. Bişkova min -di erda reş keve!- bişkova min ya ku li ser tayekî zirav bi çakê min ve ma bû, ji nişka ve filitî, (Xwedê dizane min baş pê ve ne dirûti bû.) kete xwarê û di bêdengiya odê de bi şingînî heta ber lingên ekselans gêr bû, bêyom! Şirova ku min ê bikira, lêborîna ku min ê bixwesta û ew bersiva ku min ê bida ekselans, vê yekê dewsa hemûyan girt. Dawî xirab bû, ekselans hûr hûr bala xwe da pergala cilûbergên min. Ew bergeha min ya di neynikê de hat bîra min. Serê min gêj û ez tevlihevî bû bûm. Ez xwar bûm û min kir ku ez bişkovê bigirim. Lê her dipengizî, gêr dibû û min nikanî bû ew bigirta. Bêkêriya min bi her awayî derketi bû rastê. Wê çaxê min hîs kir ku hêza min ya dawîn jî êdî piştî xwe bi min de kir û tiştê ne ma. Navûdengê min xirab bû, şerefa min şikiya. Di guhên min de dengina diçingiyên û ji min wetrê dengê Faldonî û Terezayê dihate min. Di dawîya dawîn de min bişkov girt, rabûm û min xwe serast kir. Qaşo ez ê rabûyama, min ê destê xwe li pêş xwe bida ser hev û rawestiyama, lê ez rabûm wek ehmeqekî min fikir ku ez wî tayê filitî di bişkovê re bikim. Mîna ku ez ê bikani bim pê ve bizeliqînim!... Û di ser de jî

min didanbeşî dikir, weke ehmeqan ez dipişirîm! Ekselans pêşiyê berê xwe bi hêla din ve kiri bû, lê dûre vegeriya û dîsa li min mêze kir. Min bihîst ku ji Yestafî Îvanoviç re dibêje:

«- Ev çi ye? Ca li pergala viya binêrin?»

Ax, dako, êdî baş hati bû famkirin bê ez çi meriv im! Vê carê jî min bihîst ku Yestafî Îvanoviç dibêje:

«- Tevgereke wî ya xirab ne hatiye dîtîn. Karmendekî me î nimûnegîn e. Perê ku distîne jî ne hindik e.»

«- Dîsa jî divê meriv alîkariya wî bikin, serqisê avansê bide-nê...»

Yestafî Îvanoviç bersivand û gotê:

«- Belê, ezbenî, ji xwe perê xwe yê çend mehan pêşîn girtiye. Xuyaye rewşa wî xirab e, an ne, karmendekî me î nimûnegîn e û tu carî ne bûye mijara gilî û gazinan.»

Dema ev yê ha weha dipeyivîn, agirekî bi laşê min girt; ez dimirim, difetisîm, horiya min!

Ekselans vê carê bi dengekî bilind got:

«- Baş e, ev nivisaşa divê ji nû ve bête nivisîn û heta ku ji we tê bêçewtî û zû bikin, Devûşkîn.»

Li vir ekselans vegeriya ser ew yê din, çend tişt ji wan re got û hemû derketin çûn. Bi derketina wan re ekselans dizdane xwe derxist, zûzûka banknotekî sedrûbilî girt, xiste destê min û got:

«- Tiştê ku ji destê min tê, ev e. Viya bigirên, we çawa divê wusa bigirên!»

Di wê gavê de ricifiyekê bi laşê min girt û ez veniciqîm, horiya min. Ez nizanim bê çawa bû bû, lê min xwest ku ez xwe bavêjim destê wî û maç bikim. Ca bifikirin, horiya min, ruyê wî soromoro bû (Ne kê m ne zêde, bawer bikin ez rastiye dibêjim, horiya min.) û ev destê min î bêrûmet girt û şidand, mîna ku destê hemsalekî wî be, yê genarelekî be!

«- De anuha biçin, got. Tiştê ku ji destê min hat... Ji vir

weha çewtiyan nekin! Wan kaxezên berê biçirînin û bila vê carê weha be.»

Anuha ez gêhîştim birayareke weha, dako. Ji we û Fedorayê re dibêjim; ku zarokên min hebûya, min ê ji wan bixwesta ku bila wan her roj ji bo ekselans banî Xwedê bikirana, ne ji bo min. Ji dilûcan dixwazim tiştekî din jî ji we re bibêjim, dako. Baş guhdar bikin. Ez ji we re sond dixwim ku li gel wê hemû destengî û tunebûna ku ez tê de diqepijîm û ji bîra min naçe, lê dîsa jî rûmeta wê tevgera ku ekselans bi destê min girt û şidand, ji dayîna wî sed rûbilî berztir e. Lewra wî bi nefsiçûkî destê min î bêrûmet şidand. Ez yê ku meyxurekî bi qirşekî kayê jî nakim! Bi vê tevgera wî, baweriya min li min vegeriya, jîndarî kete ruhê min û jiyana pêşerojê bi min şêrîhat. Gunehkariya min çiqas mezin dibe bila bibe, ji bo saxî û bextiyariya ekselans lavan dikim û bêguman ev daxwaza min ê bigêhîje Yezdanê dilovan.

Dayika min! Anuha pêjnên tevlihevî û dilpekiyeke mezin girtiye ser min. Dilê min wusa hildavêje, mîna ku defa sîngê min perçe bike. Dest û pê li min sist bûne û hêle di min de ne maye. Çel û pênc rûbilan ji we re dişînim. Ez ê bîst rûbilan bidime xwediya xaniyê xwe û sî û pênc rûbilan jî ji xwe re di-hêlim. Ez ê bîst rûbilan ji bo cilûbergên xwe bidim û panzdeh rûbilên mayî jî ez ê pê debara xwe bikim. Bûyera vê sibê ez serûbinî kirime. Ez ê xwe dirêj bikim û parîkî bêhna xwe bigirêm. Lê nebêjin qeyê nexweş e. Tenê wusa dilê min dêşe, mîna ku tiştek di hundurê ruhê min de dilerize, diricife û dipirpîte. Ji sedî sed ez ê werim mala we. Lê ji ber van hemû pêjnên ha, anuha ez rasterast sermest ketime. Xwedê hertiştî dibîne, dako, kevoka min ya bêhempa!

*Dostê hêjayî we
Makar Devûşkîn*

10ê Payîza Pêşîn

Makar Alekseyevîçê giranbuha!

Ji vê bextiyariya we, ez jî gelekî û gelekî kêfxweş bûm. Ez jî tégêhîştîm bê amîrê we merivekî çiqasî dilovan e, dostê min. Na xwe malkambaxî dest ji husukura we berdide êdî! Lê ji bona Xwedê ji vir û weha dîsa perê xwe li avarê xerc nekin. Bi nefspiçûkî û heta ku ji we tê, destê xwe di ber perên xwe re bigirin. Ji îro û pêve carê çend quruşan di quncikekî de bidine ser hev ku hûn dîsa ji nişka ve nekevin destengiyekê. Ji bona Xwedê ji bo me nerihet nebin! Bi çi awayî be jî ez û Fedorayê, em ê debara xwe bikin. We çima ewqas zêde pere ji me re şandine, Makar Alekseyevîç? Tew pêwîst ne dikir. Tiştê ku di destê me de hebû, têra me dikir. Gerçî dema ku em ji vir bar bikin, pêwîstiya me ê ji peran hebe, lê Fedora bi hêviye ku ji deyndarekî kevn perê xwe bistîne. Ji ber vê yekê, bo rewşên pêwîst ez bîst rûbilan werdigirim û yê mayî dîsa li we vedigerînim. Destê xwe di ber perên xwe re bigirin, Makar Alekseyevîç. Bi xatirê we! Êdî di xêr û xweşiyê de bijîn!

Min ê ji we re zêdetir binivisanda, lê ez gelekî westiyame. Do heta êvarê ez ji nav nivînan ranebûm. Ez pê kêfxweş bûm ku we soz da û hûn ê werine vir. Bi çi awayî dibe bila bibe, werin serlêdana me, Makar Alekseyevîç!

V.D

11ê Payîza Pêşîn

Delala min, Varvara Alekseyevna!

Ji we lava dikim ku di van deman de hûn ji min veneqetin, horiya min. Ez pir bextiyar û ji hertiştî kêfxweş im, kevoka

min. Hûn guh nedin Fedorayê! Ez ê hemû daxwazên we bi cî bînim. Ji bo xatirê ekselans be jî ez ê baş, giran û bi pîvan tevgerim. Em ê dîsa ji hev re nameyên bextiyariyê binivîsin: Em ê ramanên xwe û ku hebin em ê xemên xwe li hev par bikin. Em ê bi hev re jiyaneke bêdeng û bextiyar bidomînin! Em ê mijûlî edebiyatê bibin, horiya min! Di jiyana min de guhertinek çêbûye û êdî hertişt ber bi başiyê diçe. Tevgerên xwediya xaniyê min nerm bûne. Tereza baqiltir bûye û tew Faldonî jî dev ji teraliya xwe berdaye êdî. Ez û Ratazyayev li hev hatin. Ji kêfxweşiya xwe ez rabûm çûm ba wî. Bi rastî jî lawikekî baş e, dako. Ew hemû tiştên ku li ser wî hatine gotin, gelaciyên ehmeqane ne. Anuha baştir têgêhîştim ku ew hemû tiştên la vir û derew bûne. Li ser me tişteki pêkenî ne nivisiye û ne fikirîye jî. Wî bi xwe ji min re got. Berhema xwe ya nû ji min re xwend. Ew navê «Lovelac» î ku wî ez pê navandim, ev ne bi mana çêr û ne jî bi mana piçûkxistinê bûye. Wî şirove kir û got, ev peyvika ha ji zimanekî biyanî hatiye wergirtin û tê mana «çavekirî». Di zimanê literatûrî de maneyeke xwe ya «heşaşî»yê hebûye, û ewqas... Wekîdin tu maneyeke xwe ya giran tune. Tenê henekek sivik bûye, horiya min. Lê ji serhişkî û naşitiya xwe, min rabû li dilê xwe girt. Ji ber vê yekê min jî Ratazyayev lava kir ku ew vê kêmasiya min bibore.

Îro dunya jî pir xweş e, Varenka min. Gerçî vê sibê berfeke hûr barî, lê xem nake. Bi kêmanî lêwa hinekî paqij bû. Ez derketim ku ji xwe re cotek potîn bikirim. Û min cotekî pir xweş kirî. Dûre ez derketim ser kuça Nevskiyê û geriyam. Min kovara Pçolka(*) û xwend. Hindik ma bû min ji we re katkirina tişteki herî girîng ji bîr bikira. Binêrin bê çi bû!

Vê sibê ez bi Emelyan Îvanoviç û Aksentî Mîxayloviç re li ser ekselans ketim galegalê. Lê ma tu dizanî, Varenka, ev

(*) Pçolka: (Moza Bakur) *Kovareke wê demê û edebî ye.* WW

xêrxwazî û comerdîya wî ne tenê ji bo mîm bûye. Bi dilpakî û dilovaniya xwe navê wî li dunyayê belav bûye. Li her deverê navê wî tê gotin û ji bo wî hêsirên sipasdariyê têne rijandin. Wek zarokeke xwe keçeke sêwî di mala xwe de mezin kiriye û dûre bi karmendekî nas re daye zewucandin. Ekselans karên xwe yê arizî dayiye ber destê vî karmendî. Ji bo lawê jinebiyeke xizan, di nivistanekê de karek peyda kiriye. Û wekîdin jî gelek çêyî kirine. Ez jî, çî ji destê min hat, min kir, dako. Ew çêyîya ku min ji ekselans dît, her kî yê ku rastî mîm hat, min ji wan re kat kir. Bêyî ku tiştêkî veşêrim, şerm bikim... min hertişt kat kir. Ma ez ê rabim di rewşeke weha de şerm û şerefa xwe bifikirim? Na, min berziya çêyiyên ekselans bi dengêkî wusa bilind got ku herkes bibihîse. Ne bi şermokî, tew bi berevajî viya, min bi serbilindî, ji dilûcan û bi dilpekîn kat kir. Min tiştêk ne hişt, hemû kat kir. (Tenê min navê we ne hanî ser zimanê xwe û çêlî we ne kir, dayika min.) Min xwediya xaniya xwe, Faldonî, Ratazyayev, potînên xwe û Markov... min hemû kat kir. Hinek dikeniyên, ya rastî hemû kenîyan. Diyar bû ku rewşeke pêkenînê li min dixuya, an jî bi potînên min kenîyan. Û ez ji sedî sed pê ewle me ku ew ji bo potînên min dikenîyan. Ne gengaz e ku ew bi dilekî xirab kenîya bin. Dibe ku ji naştiya xortaniyê, an jî ji ber ku ew dewlemend bûn loma kenîyan. An ne, ez ne bawer im ku tinazên xwe bi gotinên min kirin û loma kenîyan. Û tew ne tiştêkî ber bi aqilan e ku ew li ser kîsê ekselans keniya bin, ne wusa Varenka?

Ez hîn jî ne hatime ser xwe, dayika min. Ev hemû bûyerên ha ez ji hev xistim. Ma we ji xwe re êzing peyda kirin? Sermayê li xwe nexînin, Varenka! Di van hêwayên weha de bêyî ku meriv hay jê hebe sermayê digirin. Ax, dako, hûn bi van ramanên xwe yê xembar min dikujin. Ku we bizanî bûya bê ez ji bona we çiqasî banî Xwedê dikim! We gorên hirî û kin-

cên germ hene, an ne? Li xwe binêrin, kevoka min! Ku we pêwîstiya tişteki hebe, ji bona Xwedê vî pîremêrî neşikînin û rasterast ji min re bibêjin! Ew wextên teng û tarî buhurîn êdî. Ji bo min tew hustuxwar nebin. Jiyaneke xweş û ronî li pêş me ye!

Çi demên xemgîn bûn, Varenka! Lê anuha ne xem e, buhurîn êdî. Piştî gelek salan meriv wan bi keservedan bi bîr tîne. Ez wan salên xortaniya xwe bi bîr tînim. Di wan deman de carina kopêkek jî di bêrika min de peyda ne dibû. Birçî dibûm, serma li min diket, lê dîsa jî kêfa min her li cî bû. Sibe han dema ez di kuça Nevskiyê de digeriyam, ku çavên min bi ruyê keçeke xweşik biketa, wê rojê heta êvarê ez bextiyar bûm. Çi rojên xweş bûn ew, dako! Ji xwe jîyan bi xwe xweş e, Varenka. Bi taybetî jî li Petersbûrgê. Do, min bi hêsirên çavan banî Xwedî kir ku gunehkariya heşşaşiyên wan rojên min bibexşîne: Xumarbaziya min, gazinên min, ramanên min yê liberal û serhişkiya min. Di lavakirinê de min jî dilûcan hûn hanîn bîra xwe. Tenê we bi şîretên xwe yê çê hêza jiyînê da min û riya jîyanê li min vekir. Ez ê viya tew ji bîra nekim, dayika min. Ew kurtenameyên ku we ji min re şandi bûn, îro min yek bi yek hemû maç kirin, horiya min. De bi xatirê we, dayika min! Li van nêzîkan li derekê paltoyekî firotinê hebûye, ez xwe pê re bigêhînim. Bi xatirê we, horiya min, bi xatirê we!

Makar Devûşkîne we yê dilsoz

15ê Payîza Pêşîn

Makar Alekseyevîçê giranbuha!

Dilpekiyeke mezin bi min girtiye. Binêrin bê çi bûye! Hîse-

ke xirab li min rabûye. Ka ez kat bikim, êdî hûn bi xwe biryara xwe bidin, dostê min î hêja. Mîrza Bukov li Petersbûrgê bûye. Fedora rastî wî hatiye. Di duruşkê de bûye, ber bi Fedorayê hêdîka hajotiye, jê pirsî ye û xwestiye ku bizani be ka li kuderê dimîne. Fedorayê pêşiyê ne xwestiye bibêje. Lê Bukov bi ken pê daye zanîn ku wî hay jê heye bê kî li ba wê dimîne. (Xuyaye Anna Fedorovnayê hertişt jê re kat kiriye.) Li ser vê yekê Fedorayê xwe ne girtiye û li wir, li rasta kuçê çî hatiye ber devê wê, jê re gotiye. Gotiye merivekî bêsinç e û ew bi xwe bûye sedema vê malxirabiya min. Wî jî weke bersiv tenê gotiye, ku perên merivan tune be, bextiyariya merivan jî nabe. Wê çaxê jî Fedorayê bi wî daye zanîn ku: ez ê bikani bim bi karê keda destê xwe debara jiyana xwe bikim, bikani bim bizewucim û ku ev jî nebin, ez ê bikani bim li derve ji xwe re karekî peyda bikim. Dûre, di rewşa îroyîn de negengazbûna bextiyariya min, nexweşiya min li gotinên xwe zêde kiriye û pê daye zanîn ku ez ê di nêzik de bimirim jî. Piştî vê yekê Bukov jî daye zanîn ku ez hîn ciwan im, bi ber bayê naşîtiyê dikevim û li gor gotina ji devê wî, ez hîn ne *kemilî* me.

Ez û Fedorayê di wê baweriyê de bûn ku ew nizane bê em li kuderê dimînin. Lê do dema ez ji bo kirîna hin tiştan derketime û çûme Gostînî Dvorê, ji nişka ve ew hatiye mala me. Ez bawer im ne xwestiye min li malê bibîne. Ji serûber ve rewşa jiyana me ji Fedorayê pirsîye. Bi baldarî çavên xwe li hemû tiştên hundurê malê gerandiye û piştî ku li karê min jî nêhirîye, pirsîye:

«- Karmendek heye, di ser we de tê û diçe. Kî ye ew?»

A di wê gavê de hûn jî di hewşê re derbas bûne. Fedorayê hûn pêşanî wî dane. Bukov li we mêze kirîye û hûr hûr keniyaye. Fedorayê jê lava kiriye ku ew bi gavekê zûtir ji malê biçe. Pê daye zanîn ku piştî ewqas naxoşiyên ez hîn ne hatime ser xwe û ku ez wî li malê bibînim, ez ê nerihetir bibim. Pê-

şiyê hinekî bêdeng maye, dûre daye zanîn ku wî tenê xwestiye weha seredanekê bide me, dûre jî xwestiye 25 rûbilan bide Fedorayê. Lê Fedorayê ne girtiye.

Ev tê çi inanê? Çima Bukov hat mala me? Ji kuderê hînî van hemû tiştên me bûye, ez têngagêhîjim. Gelek gumanên têvel têne hişê min û ez pê dêşim. Fedora dibêje ku Aksînya gorima wê ya ku carina tê mala me, Nastasiya cilşo nas dike. Biraziyê Nastasiyayê jî di wê buroyê de odekar e. Û di wê buroyê de hevalekî biraziyê Anna Fedorovnayê jî wek karmendekî kar dike. Ma nebe ku ev gelaciya bi vî awayî gihîştî be Bukov? Lê dîsa jî dibê ku Fedora çewt têngêhîştî be. Em nizanin bê em ê çi bikin. Lê ku ew dîsa were? Ji tirsan tew naxwazim bînim bîra xwe jî. Do êvarê jî dema Fedorayê ev hemû tiştên ha kat dikir, tirsek wusa li min rabû ku hindik ma bû ez bixewiriyama. Ev merivên ha çi ji me dixwazin? Ez naxwazim bi wan bizani bim. Ji keçeke nola min reben çi dixwazin? Ax, ez wusa ditirsim ku! Dibêjim qeyê ew Bukova ê anuha û anuha têkeve hundur. Ez ê çi bikim wê çaxê? Sernivisa min hîn ji bo min çi li dar dixê? Ji bona Xwedê werin serlêdana min, Makar Alekseyevîç. Werin, ji bona Xwedê werin!

V.D

18ê Payîza Pêşîn

Dayika min, Varvara Alekseyevna!

Îro di xaniyê me de bûyereke wusa dilşewat û wusa nepayî qewumî ku nayê bilêvkirinê. Gorşkovê me î reben (divê ez bidim zanîn ku, dako.) rasterast ji dozê pak bûye. Biryara dadgehê ji zû de hati bû dayîn, lê ew bi xwe îro çû dadgehê ku beşdarî biryara dawîn bibe. Doz li hêla wî ketiye û bi bextiya-

riya wî qediyaye. Ji sersarî û neparastina malê dewletê, doza tawanbariyê li wî hati bû vekirin. Ji hemûyî pak filitî. Dadgehê bazirganê fêlbaz tawanbar derxistiye ku wek doza şerefê pereyekî pir bide Gorşkov. Bi gotineke din, mêrik şerefa xwe jî pak derxist û rewşa xwe jî xweş kir. Bi kurtî dawiya hertiştî li gor daxwaza dilê wî bû.

Îro dema saet di sisiyan de hat malê, gwîn lê sipîçolkî, bû bû weke rûbendekê. Lêvên wî dilerizîn, lê dipişirî. Jma xwe û zarokên xwe hemêz kir. Ji bo pîrozkirinê em hemû bi hev re çûn ba wî. Ji vê tevgera me pir diltenikî bû, xwe li vî aliyî û wî aliyî xwar kir, û yek bi yek çend caran destê me hemûyan şidand. Bi min wusa hat ku bejna wî dirêj û milên wî rast bû bûn. Û tew kelagiriya wî ya hertimî jî di çavên wî de ne ma bû. Çiqas dilpekîn bû bû, rebeno! Nikanî bû gavekê di ciyê xwe de rawestiya, çi bi ber destê wî diket radihiştê û bi şûn de dadihanî, her dipişirî, xwe xwar dikir, rûdinişt, radibû û dîsa rûdinişt. Xwedê dizane wî hay jî ji xwe tune bû ku çi digot. Dikire pilepil û digot: «Şeref û namûsa min... navê min î pak... zarokên min...» Kelagirî li qirikê piçikî û girîya jî. Ji me jî, hêsir bi çavên me gelek ket. Ratazyayev, bêguman xwest ku dilê wî xurt bike:

«- Yekî ku nanê zikê wî tune be, şeref û namûsê çi dike? Serê hertiştî pere ye, tavikê min, pere! Ji bo wan perê ku bi dest we ketiye, sipasdarîya xwe bikin!» got û pê re bi destê xwe milê Gorşkov tepa id.

Bi min wusa hat ku ev tevgera wî bi Gorşkov naxoş hat. Naxoşiya vê tevgerê rast erast li xwe ne da der, lê bi awakî bêmane li Ratazyayev mênê kir û destê wî ji ser milê xwe da alî. Û berê bûya, ne gengaz bû ku tiştêkî weha bikira, dako. Her meriv xwiyekî xwe î sey heye, em çi bikin. Serqisê di rewşeke weha kêfxweşîn de mirîkê nikanî bûya kubarî li xwe daniya. Meriv carina zêdetirî pavanê nefspiçûk û giramgîr dibe û ev jî

dostanî û dilpakiya meriv dide xuyakirin. Lê li vir pirs ne ez im...

Gorşkov:

«- Belê, hebûna peran jî baş e! Şikir ji Xwedê re, şikir ji Xwedê re...» got û heta ku em li wir bûn jî, wî her dubare kir û got: «Şikir ji Xwedê re!»

Jina wî xwarineke ji carên hercarîn xweştir û dewlemendtir da ber me. Xwedîya xaniyê me bi xwe çêkirina xwarinê girti bû ser xwe. Ya rastî, xwedîya xaniyê me jineke baş e. Heta şîvê Gorşkov di ciyê xwe de ne hewiya. Kesên ku banî kiri be an ne kir be, ew ket odayên hemû kirêdaran û derket. Bi awakî bêhay dikete hundur, dipişirî, li ser sandaliyekê rûdinîşt, du gotinên xwe dikir an ne dikir, dûre radibû riya xwe digirt û diçû. Di oda efsêrê deryayî de bi qeremaçan dilistin. Wek lîstikvanekî çaremîn ew jî li ber masa lîstikê dan rûnişkandin. Lîst, lê ji ber tewşomewşîya xwe piştî çend destan qeremaç danîn, ji ber masê rabû û bi pilepil:

«- Na, armanca min ne ew bû ku... na.» got û ji wir derket.

Li korîdorê em rastî hev hatin. Bi herdu destên min girt û bi awakî seyr li nava çavên min nêhirî. Destên min guvişand û bi awakî efsûnî ji min vekîşîya. Pişirîneke seyr û giran her li ser lêvên wî bû. Jina wî ji kêfxweşiyê digirîya. Rasterast mîna ku di mala wan de şên û şahîya cejnekê hebe. Me zû xwarin xwar û em rabûn.

Piştî şîvê Gorşkov ji jina xwe re gotiye:

«- Va ez ê biçim xwe dirêj bikim û hinekî bêhna xwe berdîm, delala min.»

Û bi rastî jî çûye xwe dirêj kiriye, banî keça xwe kiriye, destê xwe daye ser serê wê û dûrûdirêj destê xwe li porê wê pelandiye. Dûre vegeriyaye ser jina xwe û gotiye:

«- Ka Petenka?... Ka Petenkayê me li kuderê ye?»

Jina wî bi gunehweşîn bersiva wî daye û gotiye: ma ne ew

miriye. Herweha Gorşkov di ber xwe de kiriye pilepil û gotiye:

«- Belê, belê, ez dizanim. Anuha Petenka li ruyê asimanan e.»

Jina wî nêhirîye ku kêfxweşiyê li serê wî xistiye û hişê wî ne li serê wî ye. Loma jê re gotiye hinekî rakeve.

Wî jî gotiye:

«- Baş e, ez parîkî çavên xwe bidim hev.»

Herweha xwe zivirandiye ser kêlekê û hinekî bêdeng maye. Dûre dîsa xwe bi paş ve livandiye û xwestiye tiştêkî bi-bêje. Jina wî têngêhîştîye û pirsîye ka ew çî divê. Lê bersiv ne girtiye. Piştî ku xwe hinekî ragirtiye, gotiye qeyê ketiye xew û ew jî rabûye, bi qasî gavekî ji xwe re çûye mala xwediya xê-nî.

Piştî saetekê vegeriyaye û mêze kirîye ku mêrê wê her weke xwe î berê raketiye. De bila ji xwe re rakeve, gotiye û xwe daye ber karekî xwe. Li gor gotina wê, heta niv saetekê jî ew-qas bi kar û ramanên xwe daketiye ku mêrê xwe jî ji bîra kirîye. Dûre ji nişka ve bi nerihetiyeke seyr bi ser xwe ve hatiye. Bêdengiya ku bi awakî mirî girtiye ser odê, tirseke kambax li wê rakiriye. Dema li nivînên mêrê xwe mêze kirîye, dîtiye ku mêrê wê her dîsa weke xwe î berê di xew de ye. Ber bi wî çûye, lihêf ji ser rakiriye û nêhirîye ku giyanê Gorşkov cemi-diye.

Belê Gorşkov mir, dako, mir. Mîna ku birûskê lêxisti be, ji nişka ve mir. Lê êdî Xwedê dizane bê ew ji ber çî mir. Vê yekê bandoreke wusa li min kir ku hîn jî ez bi ser xwe ve ne hatime, Varenka. Min tew bawer ne dikir ku merivek wusa ji nişka ve û bêdeng bimire. Ax, ev Gorşkovê reben! Çî serniviseke xemgîn e ev! Jina wî hêsiran dibarîne û perîşan bûye. Keça wî xwe vekişandiye quncikekî! Oda wan tevlihev e. Û doktorek ê were lêkolîneriya mirî bike. Pir dilêşîn e, gelekî

heyf e bi rastî. Tiştê herî xemgîn, wext û roja mirinê ne diyar e, ji nişka ve bê hayûbay bi ser merivan de tê.

Makar Devûşkîne
we.

19ê Payîza Pêşîn

Hevala giranbuha, Varvara Alekseyevna!

Ez lez dikim ku mizgîniyekê bigêhînim we. Ratazyayev ji min re li ba nivismendekî karek peyda kiriye. Nasekî wî hatiye, bi xwe re tomareke destnîvis haniye û daye ba wî. Karekî pir e, şikir ji Xwedê re! Lê destniviseke ku bi rihetî bête xwendin nine. Loma nizanim bê ez ê çawa dest pê bikim. Û dixwazin paknîvisa wê jî zû bête kîm. Ji bilî viya jî bi navarokek wusa ye ku meriv têngêhîje. Li gor peymanê me, ew ê serî rûpelekî çel kopêkî bidine min. Bi katkirina viya, dixwazim bi we bidime zanîn ku ew ê pereyekî zêde jî têkeve destê min. De anuha bi xatirê we dako. Anuha ez ê li ber karê xwe rûnim.

Makar Devûşkîn

23ê Payîza Pêşîn

Dostê hêja, Makar Alekseyevîç!

Ev sê roj bûn ku min nikanî bû ji we re binivisanda, dostê min. Ez gelekî xemgîn û bêhteng bûm. Pêr, Mîrza Bukov li ba me bû. Fedora derketi bû der û ez bi tena serê xwe li malê bûm. Dema min derî vekir û ew li pêş xwe dît, wusa tirsîyam

ku di ciyê xwe de sipûsar bûm. Min hîs kir ku gwîn li min zer bû. Weke hertim bi kenê xwe î bilind derbasî hundur bû, sandaliyek kişand û li ser rûnişt. Heta demekê jî ez ne hatim ser xwe. Di dawiya dawîn de ez vekîşiyam quncikekî û min dest bi karê xwe kir. Wî tavilê dev ji kenê xwe berda. Diyar bû ku tevgera min ew matmayî kir. Di van rojên dawîn de ez jar ketim, çavên min di kort de çûn, gupên min ketin hev û gwînê min vemirî. Bi rastî jî yekî ku beriya salekê ez dîti bim, ew ê anuha bi dijwarî inin nas bike. Piştî ku Bukov bi çavekî lêkolînerane û dûrûdirêj li min mêze kir, dîsa kêfxweş bû. Tiştina got, lê nayê bîra min bê min çi bersiv dayê. Û dîsa dest bi kenê xwe kir. Rasterast saetekê li ba min rûnişt, gelekî peyivî, ji vir û wir pir tiştina pirsî. Di çûyîna xwe de bi destê min girt û got -tiştên ku wî ji min re gotin, ez peyvik bi peyvik dinivîsînim-:

«- Varvara Alekseyevna! Bila di navîna me de be, ev meriva we, û dosteke min ya hêja Anna Fedorovna jîneke rezîl û riswa ye!... (Li vir ji bo wê peyvîkek gelek xirab jî bi kar hanî.) Ya ku dotmama we ji rê derxist û ya ku hûn jî xistin rewşeke xirab, ew bû. Ez bi xwe jî di rezîliyê geriyam. Lê jiyana wusa ye, em çi bikin.»

Piştî van gotinên xwe heta ku jê hat bi dengê bilind kenîya. Dûre da zanîn ku ew bi kêrî zarxweşiyê nayê, lê wek yekî malmezin wî ew tiştên pêwîst û girîng gotiye û ew ê li ser wan tiştên mayî jî bi kurtî deng bike. Daxwaza zewacê li min kir û bi min da zanîn ku ji bo ez şerefa xwe xelas bikim, çi ji destê wî were, ew ê bike û ew vîya jî weke vatimîya xwe dîzane. Dewlemendbûna xwe jî bi lêv kir û got ew ê piştî dawetê min bi xwe re bibe gundê xwe î li navçeyê Stepê, ew ê li wir ji xwe re biçê nêçira keroşkan û cereke din jî venegere Petersbûrgê. Lewra li gor wî, Petersbûrg ciyekî dilverîşîn bûye. Li Petersbûrgê biraziyekî wî yê tolaz hebûye, sond xwariye ku

ew ê wî ji mîrasa xwe bêpar bihêle. Sedema ku ew dixwaze bi min re bizewuce jî ev bûye ku bi riyeke rêdarî ji xwe re xwe-diyeke mîrasê çêbike. Dûre da zanîn ku ez di ciyekî gelekî xizan de dimînim, di koxikeke weha de nexweşketina min ne dûrî aqilan e, ku ez bi qasî meheke din jî di vir de bimînim ez ê bimirim. Paşîngê jî li gotinên xwe zêde kir ku xaniyên li Petersbûrgê xirab in û di dawiya dawîn de jî ji min pirsî ka daxwaza min û tiştêkî heye an ne.

Vê pêşniyara wî ez wusa vemiciqandim ku, nizanim bê çawa, lê min ji nişka ve bir û berda girî. Bukov ev giriyê min wek hêsirên sipasdariyê şirove kir û got; hertim serwextiya wî hebûye ku ez keçeke dilpak, diltenik û xwenda me, lê dîsa jî piştî ku ew baş ser û binê jiyana min ya îroyîn tégêhîştîye, wî ev biryara xwe daye. Li vir çêlî we jî kir ku wî hay ji hertiştî hebûye. Wî hay jê hebûye ku hûn merivekî dilpak in. Wî dil tune bûye ku di binê çêyiya we de bimîne. Û dûre pirs kir, ka ji bo wan hemû çêyiyên ku we li min kirine, ku ew pêncsed rûbilî bide we, têrî we dike an ne. Dema min pê da zanîn ku ew çêyiyên ku we ji bo min kirine, bi peran nayên dayîn; wî jî li min vegerand û got, ev yên ha peyvên vikûvala ne, tiştên weha di romanên de hatine nivisîn; salên min hîna ciwan bûye, di serê min de bayê ramanên seyr û helbestane hebûye. Li gor wî roman tiştên wusa bûne ku keçên xort ji rê derdixin û hew. Ji ber vê yekê jî dilê wî ji pirtûkan mabûye. Ji bo ku ez baş merivan têbigêhîjim, diviya bûye salên min bi qasî yên wî be ku ez wê çaxê bikani bim çê û xirabiyê ji hev derxînim. Piştî van şîretên xwe, li gotinên xwe zêde kir ku ez vê pêşniyara wî baş bipîvim; di gaveke weha girîng de ku ez bêyî li ser bifikirim û biryara xwe bidim, ew ê ji bo min heyf be; kênaqilî û naştîtî malikê li ciwanên nedîtî dişewutîne. Ji min re digot, ew bersiveke hêvîdar ji min dipê û ku ez vê pêşniyara wî nepejirînim, ew ê biçê li Moskvayê ji neçarî bi keça bazirganekî re

bizewuce. Lewra sondeke mezin xwariye ku ew biraziyê xwe ji mîrasê bêpar bihêle. Pênc sed rûbil danî ser gergefa min ku li gor gotina wî, ew *perên şekir* bûne. Di derketina xwe de bi min da zanîn ku ez ê li gund weke nanê pofikî qelew bibim, destekî min ê di şîr de û yê din ê di hunguv de be; anuha gelek karên wî hebûye, ji sibê de bûye ku ew ji bo karûbarên xwe bi vir û wir de beziyaye, û di vê navberê de fesalek dîtiye û hatiye serlêdana min. Û rabû çû.

Ez dîrûdirêj li ser ramiyam û min gelekî serê xwe di ber de êşand, lê di dawiya dawîn de min biryara xwe da, dostê min. Ez ê bi Mîrza Bukov re bizewueim. Vê pêşniyara wî divê ez bipejirînim, dostê min. Yekî ku bikani be min ji vê navno-tiyê xelas bike û şerefa min bi şûn de bide; yekî ku bikani be di rojên pêş de bi destê min bigire û min ji xizanî, tengasî û malkambaxiyan biparêze, ew jî ew e. De ka wekîdin ez ê çi ji pêşerojê bipê? Ka ez ê hîn çi hêviyê ji sernivisa xwe bikim? Fedora dibêje, bextiyariya ku tê ber lingên meriv, divê meriv pîn neke. Em viya jî weke bextiyariyê bi lêv dikin êdî! Ez bi xwe wekîdin jî tu riyêke din nabînim, dostê min î giranbuha. Ka ez ê bikani bim çi bikim? Bi karê destan, min saxî di xwe de ne hiştiye û hertim jî ez nikanim kar bikim. Ku ez li ba merivên biyanî kar bikim, ez ê tetirxanî bibim û bimirim. Ez bi kêrî karê xelkê jî nayê. Lewra di çêbûna min de nexweşî bi min re heye û ez ê ji wan re bibim bar. Bêguman ew ciyê ku ez ê biçime wir jî ne buhuşt e, lê tu riyêke din li pêş min tu-neye.

Bêyî ku bi we bişewîrim min xwest ez birayara xwe bidim. Ev biryara ku we xwend, nayê guhertin. Ez ê bi Bukov bigêhînim ku ez pêşniyara wî dipejirînim. Ji xwe bê tewatî her di ser min de digot û digot ku ez zû bersivekê bigêhînim wî. Goti bû ku ji bona karûbarên xwe divê ew zû ji vir biçê û ji bo sedemên wusa piçûk ew ê nikan be ji rêwîtiya karê xwe bimîne.

Xwedê dizane bê ez ê bextiyar bibim an ne! Lê min sitara sernivisa xwe sipartiyê dilovanî û kanebûna wî ya pîrozwer. Li gor ku dibêjin, Bukov merivekî baş e. Dibe ku rûmeta min bizani be û ez jî ya wî. Ma wekîdin jî meriv ê çi ji zewaca me bipê?

Min ji we re hertişt bi lêv kir, Makar Alekseyevîç. Ez baş dizanim ku hûn ê xemgîniya min têbigêhîjin. Nekin ku hûn min ji biryara min bikin. Lewra kirinên we ê li avarê biçe. Wan hemû tiştên ku min neçarî vê tevgerê dike, di mêzîna dilê xwe de baş li pîvanê bixin. Pêşiyê nerihetiyekê bi min girt, lê anuha ez rihet im. Dûre ew ê çi bibe, ez jî nizanim. Tiştê ku ew ê bibe, ji xwe ê bibe. Hertişt bi ya Xwedê dibe. Va ye Bukov hat. Divê ez nama xwe nîvçe bihêlim. Min ê ji we re hîn pir tiştên din bigota, lê va Bukov hat jî!...

V.D

23ê Payîza Pêşîn

Dayika min, Varvara Alekseyevna!

Ez lez bi lez bersiva nama we dinivisînim. Lez dikim bi we bidime zanîn ku tevliheviyeke seyr girtiye ser min. Bi rastî jî seyr e... Do me Gorşkov kire gornê. Belê, rast e, Varenka, Bukov gelekî efendî tevgeriyaye. Lê ez têngêhîjim ku hûn çawa bi vê yekê razî bûn, berxika min? Rast e, hertişt bi ya Xwedê dibe. Wusa ye û divê wusa jî be. Fedora jî bi we re ye. Bêguman hûn ê êdî bextiyar bin, dayika min. Hûn ê di çitilxêrê de bijîn, kevoka min, berxika min, horiya min!... Lê ez têngêhîjim, Varenka, ev çawa wusa zû bû. Erê, karûbarên... Rast e, gelek karûbarên Mîrza Bukov heye, ma karûbarên kê tuneye ku! Bêguman wek herkesî karûbarên wî ê jî hebe. De-

ma ji ba we derdiket û diçû, min ew dît. Xweşmêrekî balkêşîn
 û gelekî jî balkêşîn e. Lê pirs ne pirs balkêşbûyîna wî ye.
 Ewk e, ez ê bi xwe êdî ne ez bim. Û em ê çawa bikani bin ji
 hev re nameyan binivisîn? Bi tena serê xwe ez ê çi bikim,
 horiya min? Wek ku we di nama xwe de gotiye, min jî hemû
 tişt di mêzîna dilê xwe de li pîvanê xîst û ez hûr hûr li ser se-
 demên wan sekinîm, dayika min. Dema ku min ji karê ber
 xwe, paknivisa rûpela bîstan qedand, ji nişka ve ev ramanên
 ha li min çêbûn. Mafir ku divê hûn biçin, wê çaxê divê gelek
 pêwîstiyên we jî hebin ku hûn bikirim. Ji bona we solina, kin-
 cina pêwîst in. Ez ji we re bibêjim, di kuça Grohovayayê de
 ez dikaneke baş nas dikim. Di nameyeke xwe de min ji we re
 çêlî wê kiri bû, nizanîm tê bîra we an ne? Çawa nayê bîra we,
 dako? Lê hûn nikanin anuha biçine wir. Na, nabe, ne gengaz
 e! Ji bo we gelek tiştên kirîne divêt û ji ber vê yekê jî divê hûn
 duruşkeyekê kirê bikin. Û ya dîn, anuha dunya jî ne xweş e.
 Ca bi xwe li derve binêrin bê çi baraneke xurt dibare. Şilî û
 şepelî ye, hûn ê sermayê li xwe bixin, horiya min. Ruhuka
 min, hûn ê bi zekemê bikevin! Hûn ya ku ji merivên nenas di-
 tirsin, çawa dibe ku hûn dikevin rê û bi vî merivî re diçin? Û
 ku hûn biçin, ez ê çawa bi tena serê xwe bimînim? Belê, li gor
 gotina Fedorayê bextiyariyeke mezin li bendî we ye. Lê ev ji-
 nika rasterast dîn e. Dixwaze pê min tetirxanî bike. Ma hûn ê
 êvarê neçine dêrê, dayika min? Ji bona diyîna we, ez ê jî bi-
 hatama wir. Bêguman hûn keçeke dilpak, diltenik û xwenda
 ne, lê dîsa jî çêtir e ku ev merivê ha biçe bi keça bazirgan re
 bizewuce! Ka hûn çi dibêjin, dayika min? Bila biçe ji xwe re
 bi keça bazirgan re bizewuce! Dema ku tarî dakeve, ez ê bi
 qasî gavekê werime ba we, Varenka min. Ji xwe di van deman
 de tarî zû dadikeve erdê. Çer ku tarî dest pê bike, ez ê xwe
 bavêjime ba we. Ji sedî sed ez ê îro werim û saetekê li ba we
 bimînim, dayika min. Ji xwe anuha hûn li bendî Bukov in, lê

gava ku ew biçe... wê çaxê hûn bipên, ez ê werim, dayika min...

Makar Devûşkîn

27ê Payîza Pêşîn

Dostê min î hêja, Makar Alekseyevîç!

Mîrza Bukov dibêje ku ji sedî sed divê ez ji xwe re ji qumaşê holandî sê duzîne keten peyda bikim. Ji ber vê yekê jî bo dirûtina du duzîne kinc, heta ku ji destê me tê divê em zû terziyan bibînin. Lê wext li me dereng e. Mîrza Bukov hêrs dibe û dibêje, em pir li ser van paçûpolan disekin. Piştî pênc rojên din em ê bizewucin û dotira wê rojê jî em ê têkevin rê. Mîrza Bukov pele dike û dibêje, em li avarê wextê li vir dibuhurînin. Ji hertiştî ewqas westiyame ku nikanim li ser lingên xwe bisekinim. Hîna gelek karên din jî hene ku divê bête kirin. Xwezika tew em neketana nav. Dantêlê(*) hevrişim û yê din kêm in, divê ew jî werine kirin. Lewra Mîrza Bukov dibêje ku ew naxwaze jina wî bi kincên weke kincên destirmanan ve bigere, dixwaze dema em biçine wir jî, divê ez ji hemû jinên xwediyên erd û wargehan çêtir bême xuyakirin. Ji kere-ma xwe, Makar Alekseyevîç, ji ber vê yekê xwe bigêhînin kuça Grohovayayê ba Madam Chiffonê û jê bipirse ka bê ew nikane ji bo me terziyan peyda bike, ev yek; ya duduyan, jê bipirse ka bê ew bi xwe jî heta vir kerem nake. Ez îro nexweş im. Mala me ya nû pir sar û pir jî tevlihev e. Xaltiya Mîrza Bukov wusa pîr bûye ku êdî nikanî bûye bêhna xwe jî bigirê.

(*) Dantêla: *Ji fransî tê. Bi her babetên ta û dezî nexşên veçinandî ye.* WW

Tirsa min ew e ku beriya em biçin, ew bimire. Lê Mîrza Bukov dibêje, xem nake, ew ê were ser xwe. Mala me berdîberdan e. Ji ber ku Mîrza Bukov li ba me namîne, xulamên wî jî her yek bi derekê de pengizîye û wenda bûne. Carina hemû karûbar li ser Fedorayê dimîne û ew bi tena serê xwe dike. Ev sê roj in ku destirmanê oda Bukov jî wenda ye û Xwedê dizane bê li kuderê ye, qaşo serûsiya wî li ser hemû karûbarên malê ye. Mîrza Bukov her sibe bi duruşkê tê, hertim jî vê rewşê dibîne û bêhtengî dibe. Tew do li kûxayê xwe jî xistiye û ji ber vê yekê ew û polîs ketine pêşîra hev. Li vir kesê ku ez vê namê pê bişînim tuneye, loma ez bi postê dişînim. Hindik ma bû min tiştê herî girîng jî bîr bikira! Madam Chifonê silav bikin û bibêjin, bila dantêlan li gor wê mimûna ku min do dabûyê, çêbike. Ji bo ku modelên nû pêşan bide, jê re bibêje bila ji sedî sed ew bi xwe jî heta ba min were. Wekîdin jî pê bidine zanîn ku min ramana xwe ya li ser qeytan jî guherandiyê û divê bi nîkê bête veçinandin. Û tiştêkî din jî! Pîtên marqên destmalan divê di gergefê de bête veçinandin, gergef! Ji bîr nekin! Ne bi singê destan, di gergefê de! Pir ne ma bû ku min ji bîr bikira, tiştêkî din jî. Ji bona Xwedê jê re bibêjin bila pelên li ser hustukura pelerîn, perçivandî bête nexşandin; gilîçek û dirikên wî jî bi kordoneyê(*) were hûnandin. Bila li dora hustukurê jî, dantêl an jî farbalayek(**) biber bête dirûtin. Ji bîr nekin, yek bi yek van hemûyan ji Madam Chiffonê re bibêjin, Makar Alekseyevîç!

V.D ya we.

(*) Kordone: *Ji fransî tê. Bi hûnandina çend tayên zirîç an jî hevrişîm pêk tê û ji bo nexşên destan bi kar tê. WW*

(**) Farbala: *Ji fransî tê. Nexşên ku li qeraxên perde an jî kincan têne veçinandin. WW*

NOT: Ji bo ku ez van suxrên xwe didim ber we û her ez we pê dêşnim, ez şerm dikim. Ev sê roj in ku her hûn ji bo min dibezin. Çi bikim, mala me tevlihev e û ez bi xwe jî nesax im. Ji ber vê yekê dilê xwe ji min nehêlin, Makar Alekseyevîç. Ez xwe gelekî xembar hîs dikim! Ax, ew ê çî bibe, dostê min, Makar Alekseyevîçê min î dilovan? Ez tew newêrim li ser rojên pêş jî bifikirim. Bayekî tirsê bi min girtiye û mîna ku ez pûç bûme.

NOT: Ji bona Xwedê, dostê min, ji van tiştên ku min anu-ha gotin, tew tiştêkî jî ji bîra nekin! Tîrsa min ew e ku hûn çewtiyekê bikin. Ji bîr nekin, di gergefê de, ne bi singê de-
stan!

V.D

27ê Payîza Pêşîn

Sitiya giramîdar, Varvara Alekseyevna!

Siparişên ku we goti bûn, min hemû jî bi baldariyeke me-zin bi cî hanîn. Madam Chiffonê da zanîn ku ji xwe ew bi xwe jî fikiriye ku di gergefê de veçine, wusa çêtir e, got. Lê ez tê-negêhîştin bê çima. We di nama xwe de li ser farbalayan tiş-tina goti bûn, wê jî çêlî farbalayan kir, lê mixabin, dako, min ji bîr kir bê wê çî got. Tenê tê bîra min ku ew pir peyivî û ras-terast jineke zimandirêj e. Tu tiştê ku kat ne kir, ne ma! Ji xwe ew ê bi xwe jî were û ji we re kat bike. Ez gêj û dewixî bûm, dako, û îro ne çûn buroyê jî. Lê hûn xwe li avarê xem-bar dikin, dosta min. Ji bo rihetiya we, ez dikanim li tevayiyê dikanan jî bigerim. Hûn dinivîsînin û dibêjin ku hûn ditirsin li ser rojên pêş jî bifikirin. Lê îro saet li heftan hûn ê bi hertiştî

bizani bin. Madam Chiffon ê bi xwe were mala we. Ji ber vê yekê qet hêviya xwe neşikînin û bila dilê we pêt be. Bi ya Xwedê, hertişt ê ber bi başiyê biçe! Ax, ev farbalaya bêyom! Hiş û aqilê min her li ser wê ye. Ez ê bihatama, ji sedî sed ez ê bihatma mala we, horiya min, tew ez du caran heta ber deriyê hewşa we jî hatim. Lê ew Bukova, ango min xwest ez bibêjim, Mîrza Bukov... her bi hêrs e û herweha nabe, ez ê nikani bim. Ne wusa?

Makar Devûşkîn

28ê Payîza Pêşîn

Makar Alekseyevîçê giramîdar!

Ji bona Xwedê zû xwe bigêhînin ba zêrker! Jê re bibêjim, ne pêwîst e ku ew guharên bi kevirê mirarî û zimrût çêbike! Mîrza Bukov dibêje, pir pere lê diçe û ew ê ji binî dernekeve. Hêrs dibe û dibêje, wî gelek pere lê mesref kiriye û em dikin ku wî bişêlînin. Û dide zanîn ku wî do bizanî bûya ew ê ewqas mesref bibûya, wî ê xwe neda ber vê yekê. Dibêje, çer ku mara me bête birîn, em ê biçin. Dibêje, em ê banî kesî nekin û diviya bûye ez jî hêviya xwe ji dans û lotikan bibirim. Heta cejnê hîn pir wext hebûye! Wusa dibêje. Lê ew Xwedê bi xwe jî dizane ku tew çavên min li van tiştên ha nîne. Siparişa van hemû tiştan Mîrza Bukov bi xwe kiri bû. Ewqas bi hêrs e ku tew newêrim bersiva wî jî bidim. Kî dizane bê hîn çi were serê min!

V.D.

28ê Payîza Pêşîn

Kevoka min, Varvara Alekseyevna!

Min... ewk... ango zêrker got, baş e. Lê min xwest ez pêşiyê çêlî xwe bikim û bibêjim ku ez nexweş ketime û nikanim ji nav nivînan rabim. Û di vê gavê de, gava ku ewqas pir karê min hebe, pêwîstî ji min hebe, ez bi zekemê ketim. Serê xwe bixwe! Û mîna ku ev hemû sosirmetên ha têr ne kirin, di ser de ekselans jî di van rojên dawîn de gelekî tûj bûye. Gelekî li Emelyan Îvaoviç hêrs bû û xwe rakişandê. Di dawîya dawîn de ew bi xwe jî ji hêle de ketin. Wek ku hûn dibînin, ez, we jî hertiştî haydar dikim. Min dixwest ez hîn pirtir ji we re binivîsînim, lê tîrsa min ew e ku ez ê we nerihet bikim. Ez merivekî kêmaqil û sade me, dako, çi tê hişê min ez dinivîsînim. Dibe ku hûn... ewk... lê dev jê berdin.

Makar Devûşkîne

we

29ê Payîza Pêşîn

Berxika min, Varvara Alekseyevna!

Min îro Fedora dît, horiya min. Digot, hûn ê sibe bizewucin, dusibe têkevin rê û tew Mîrza Bukov duruşke jî kirê kiriyê. Rewşa ekselans min berê ji we re nivisandi bû, dako. Û tişteki din jî: Min fatûra dikana kuça Grohovayayê kontrol kir. Hemû jî rast e, lê gelekî buhaye. Lê ez tînegêhîjim bê çima Mîrza Bukov li we hêrs dibe. Bextiyarî para we be! Ez kêfxweş im û ez ê gelekî kêfxweş bûyama ku hûn bextiyar bibûyana. Ji bo seremoniya mara we, ez ê bihatama dêrê. Lê ne gengaz e, dako, piştî min dêşe û bi min re nayê. Nerihetiya

min nameyên me ne: Ji vir û weha kî ê ji me re nameyên me bigêhîne me, dako? We çêyîyeke gelekî baş li Fedorayê kiriye, dako. We karekî baş kiriye, dosta min, karekî pir baş! Ji bo vê çêyîya we, Xwedê ê li ruyê we mêze bike. Tu çêyîyek bê beramberî namîne! Dilovanî, bi rastiya asimanî tê nirxandin û ew ê zû an dereng para xwe ji rihma Xwedê bigire.

Dayika min! Min dixwest ku ez ji we re pir û pir, her deqe, her saet û hertim binivisîm. Pirtûkek we li ba min maye. Çîrokên Biyelkîn. Ji bona Xwedê wê ji min negirên, dako, wê diyariyê min bikin, horiya min. Ne ji bo ku ez ê wê dîsa bixwînim. Lê hûn bi xwe jî dizanin, dako: Zivistan ê di ser me de were, şev ê dirêj bibin û xemgînî ê dakeve ser min. Wê çaxê divê ez bixwînim û pê xemgîniyê li xwe belav bikim. Ez ê ji vir koçî mala we ya kevn bikim, ez ê wê ji Fedorayê kirê bikim. Ez ê êdî ji vê jinika dîlpak ciyê nebim. Jineke jîr e. Do, ez di mala we ya valabûyî de geriyam û min bala xwe da derûdora xwe. Gergefa we, wek xwe î berê tev karekî destpêkirî li quncikekî hati bû hiştin. Min li hûnandina karê we nêhirî û min dît ku çend wesle û quslik li wir ma bûn. Li kaxezeke nama min, we dest pê kiriye dezî lê gerandiye. Di çavika masa we de min pelek kaxez dît ku li ser tenê hevokek weha: «Makar Alekseyevîçê giramîdar, ez bi lez...» nivisandî bû û hew. Baş xuya bû ku di gava nivisandina wê de yekî hûn nerihet kirine û we jî ew wusa hiştiye. Textikê we î raketinê hîn li paş navbirkê li quncikekî ye. Ax, kevoka min!

De bi xatirê we! Ji bona Xwedê, zû bi çend rêzikan bersiva vê nama min bidin!

Makar Devûşkîn

Dostê min î hêja, Makar Alekseyevîç!

Hertişt bû û çû! Êdî ez û sernivisa xwe me. Ez nizanim bê ev sernivisa ê çawa be, lê ez hustuyê xwe li ber daxwaza Xwedê xwar dikim. Em sibe diçin. Ev cara dawîn e ku ez xatir ji we dixwazim, dostê min î giranbuha û dilovan, taca serê min! Ji bo min xemgîn nebin, bextiyar bijîn, carina min bi bîr bînin û sitara Xwedê li ser we be! Ez ê pir we bi bîr bînim û ji bona we banî Xwedê bikim.

Herweha ev dewra jî buhurî. Anuha wexta ez ber bi jiyana xwe ya nû diçim, ji demên xwe yê buhurî hin bîranînên naxoş jî bi xwe re dibim. Lê ew bîranînên ku ji we bi min re mane, di dilê min de rûmetên xwe yê taybetî hene. Dostê min î yekane hûn bûn û we tenê ji min hez kir. Min didît û dizanî bû ku we çawa ji min hez dikir. Bi pişirîneke min, bi rêzeke nama min, hûn bextiyar dibûn. Divê êdî hûn xwe hîn bikin ku bêyî min bijîn. Hûn ê çawa bi tena serê xwe bimînin? Kîyê we ê hebe, dostê min î dilpak, giranbuha û yekta? Ez pirtûka xwe, gergefa xwe û nama xwe ya nîvçemayî ji we re dihêlim. Dema hûn wan rêzikên nîvçe dixwînin, bidomînin û dûmahîka wê jî di dilê xwe de bixwînin: Ew hemû tiştên ku we dixwest hûn ji min bibihîsin û min pê re ne digêhand ez binivîsînim. Varenka xwe ya reben, ya ku ji dilûcan ji we hez dike, ji bîr nekin! Hemû nameyên we di komodîna Fedorayê de, di çavîka jorîn de ne. Hûn dinivîsînin ku hûn nexweş in. Lê Mîrza Bukov nahêle ez îro gava xwe jî bavêjim der. Ez sozê didim we ku ez ê ji we re binivîsînim, dostê min. Lê tenê Xwedê dizane bê ew ê dûre çî bibe. Loma ji nuha ve em xatirê dawîn ji hev bixwazin, dostê min, kavirê min, dostê dilê min!.. Xatirê dawîn! Ax, min çiqas dixwest ku anuha min hûn hemêz bikirana!

Bi xatirê we, dostê min, bi xatirê we! Di xweşiyê de bimînin! Bextiyar bin! Ez ê her ji bo we banî Xwedê bikim. Ax, ez çiqas xemgîn im! Mîna ku hati bim guvişandin! Mîrza Bukov banî min dike...

Heta mirinê dosta we
V.

NOT: Dilê min wusa teng bûye û kelagiriyekî wusa li gewriya min piçikiye ku ez dikim bifetisim. Bi xatirê we! Xwedêyo, ez wusa xemgîn im ku! Bila di bîra we de be, Varenka xwe ya reben ji bîr nekin!

*

Dayika min, kevoka min û dosta min ya bêhempa, Varenka!

We dibin. Hûn diçin. Jê dêla ve ku we ji min dûrbixin û bibin, baştir bû ku wan dilê min ji defa sîngê min derxista û bibirana! Ev çawa dibe? Hûn ji aliyekî ve digirîn û ji aliyekî ve jî hûn diçin! Bi gavekî beriya nuha nama we ya kurt kete destê min, bi hêsirên çavan şil bû bû. Dibe ku hûn naxwazin bigin, we bi darê zorê dibin; dibe ku dilê we bi min dişewute, dibe ku hûn ji min hez dikin! Lê êdî hûn ê bi kê re bimînin! Dilê we ê li wir teng bibe, bicemide, bişikê; ew ê ji berketimê, ji kul û kovanê biperite. Hûn ê li wan deveran binirin û di erdekî biyanî de werine vaşartin. Ê li wir kesekî we jî tune ku li pey mirina we bigirî! Mîrza Bukov ê jî ji xwe re li pey nêçira keroşkan be. Ax, dako! We çi kir! Çawa destê we li we geriya û we biryareke weha da? We çi li serê xwe kir! Ew ê li wir zû we tetirxanî bikin û bikujin, horiya min. Hûn weke pûrta çû-

kekê narîn in, dayika min. Lê ez, ez î ehmeq li kuderê bûm, min çawa çavên xwe li vê yekê girt? Dema min dît ku dilpekiyekê bi dergûşa min girtiye û hişê wê ne li serê wê ye, diviya bû min bi destê wê bigirta. Lê ava reş di çavên min de hati bû. Rasterast ez ehmeqek bûm! Li ser tiştê ne ramiyam û min tiştê ne dît. Mîna ku hertişt li gor rastiya xwe diçe û tiştê bi min ne ketiye. Ez rabûm dikan bi dikan li pey farbalayan beziyam...

Na, Varenka, ez ê ji nivînan rabim. Hêvîdar im heta sibê ez ê baş bibim û ji nav nivînan rabim. Ez ê xwe bavêjim ber gironekên duruşka we û ez ê nehêlim hûn biçin, dako. Na, ev ne gengaz e. Kê maf heye ku wusa bike? Ez ê jî bi we re werim! Ku hûn di duruşka xwe de cî nedine min, heta ku bêhn li min biçike, ez ê li dû we bibezim. Ma hûn dizanin bê hûn bi kuderê de diçin û çiqasî dûr e, dayika min? Na, hûn nizanin, werin ji min bipirsin. Wir, berîyeke weke hundurê destê min rûtûrepa e, dayika min. Li wir tije teralên jinên gundiyan, gundiyan serxweş û naşî ne. Li wir anuha daran bergên xwe weşandine, baran û sermayê dest pê kiriye. Û hûn jî rabûne diçine ciyekî wusa. Mîrza Bukov bi kêmanî karekî xwe heye, ew ê biçê nêçira keroşkan. Lê hûn ê çi bikin? Dibe ku hûn dixwazin bibin jina xwediyekî wargehan! Lê weha carekê li xwe binêrin, horiya min, ma dirûvê jina xwediyê erdan bi we dikeve?

Çawa tiştê weha dibe, Varenka? Ca bi xwe bifikirin, dayika min, ez êdî ji kê re nameyan binivîsînim? Ji vir û weha ji kê re bibêjim, «dayika min» û ez kê bi vî navê şêrîn binavînim? Ma ez ê êdî we li kuderê peyda bikim, horiya min? Ez ê bimirim, Varenka, rasterast ez ê bimirim. Dilê min debarî êşeke weha nake. Weke nûra Xwedê, weke keça xwe ya helal min ji we hez kir, tevî hertiştên we min ji we hez kir, dayika min, kela dilê min. Û ji bo we, tenê ji bona we ez dijiyam. Ka-

rê min î paknîvisê, derketin û gera min, pêjn û ramanên xwe yê ku min di forma nameyên dostane de nivisand, hemû jî ji bo xatirê ku hûn li nêzikî min, li wî aliyê hewşê bûn loma, dayik min. Dibe ku we hay jî vê yekê tune bû, lê rastiya xwe ev bû.

Binêrin, dako, ka hûn bi xwe bifikirin, kevoka min, ma dibê ku hûn me bihêlin û biçin? Na, ne gengaz e ku hûn biçin, qet nabe, berxika min! Binêrin baran dibare, hûn jî xwe nesax in, hûn ê sermayê bigirin. Duruşka we ê şil bibe, bêguman ew ê bibe av biçê. Ê çer ku hûn bi derveyî bajêr bikevin, ew ê gironekek bişikê, duruşka we ê biqulibe û ji hev bikeve. Ji xwe li Petersbûrgê duruşkan weke tîtikên zarokan çêdikin. Yê ku duruşkan çêdikin, ez wan hemûyan jî nas dikim. Bi xemlû-xêz û xweşikî ava dikin, lê bi kêrî tiştêkî nayên. Ez jî we re sond dixwum ku ew saxlem çênakin. Dako, ez ê xwe bavêjim dest û lingên Mîrza Bukov û hertiştî jê re bi lêv bikim, hertiştî. Ê divê hûn jî bikin ku wî serwest bikin, pê bidîne zanîn ku hûn dixwazin li vir bimînin, hûn ê nikani bin biçin. Ax, ew çima ne çû li Moskvayê bi keça bazirgan re ne zewucî? Ez dizanim ku keça bazirgan ê ji bo wî çêtir bûya. Wê çaxê hûn ê jî li ba min bimana. Ma we çî jî wî Bukovî ye? Ew çawa wusa jî nişka ve di çav we de bû yekî rûmetbilind? Na xwe ew hertim jî we re farbalayan dikire, loma? Ma farbala çî ne! Bi kêrî çî tîn? Ev tiştên vala ne, dako, vala! Li vir jiyana merivekî di hengemê de ye. Lê farbalaya ku tê gotin, perçekî paç e û hew! Çer ku ez perê mehana xwe bigirim, ez ê jî we re farbalayan bikirim. Ez ê bikirim, dako. Ez dikanekê nas dikim, li wir hene. Lê heta ku ez perê mehana xwe bigirim, hinekî xwe ragirin, Varenka, horiya min ya şêrîn! Ax, Xwedêyo! Ango bê peyv û bê gotin divê hûn bi Mîrza Bukov re biçin berîyên hişk û êdî venegerin!

Dayika min, divê hûn jî min re careke din jî nameyeke

piçûk binivîsînînin û hertiştî tê de bi lêv bikin. Û wexta ku hûn gêhîştin wir, dîsa ji min re binivîsînînin. An ne, ev nama min ê bibe ya dawîn, horiya min ya hûrik! Lê na, ne gengaz e ku ev bibe ya dawîn. Ma tew dibe ku wusa ji nişka ve dawîya namên me bê! Na, nabe. Ez ê binivîsînînim û divê hûn jî binivîsînînin. Êdî stîla min jî ber bi başiyê diçe. Ax, dako, ez jî rabûme çêli stîlê dikim. Anuha ez nizanim bê êdî ez çî dinivîsînînim û çawa dinivîsînînim. Ez nivîsa xwe ji nû ve naxwînim ka bê min çî nivîsiye û ez çewtiyên xwe jî rast nakim. Tenê ji bo nivîsandinê, her û her ji we re nivîsandinê, ez dinîsînînim. Kevoka min, ruhuka min, dayika min!

1846

PIRTÛKEN ME YÊN KU DERKETINE

- * A.S. *Pûşkîn* / KEÇA KAPİTAN/Roman
- * A.P. *Çêxov* / MIRINA KARMEND/Novel
- * *Hesenê Metê* (Nivisende) / ARDÛ /Ji çîrokên gelêrî
- * *Redwanê Alî* / TILÛRÊ BÊGANE/Novel
- * *Hesenê Metê* / SMIRNOFF/Novel
- * *Mûsa Anter* / HATIRALARIM/Bîranîn
- * *Mehmed Uzun* / ROJEK JI ROJÊN
EVDALÊ ZEYNIKÊ / Roman

PIRTÛKÊN ME YÊN KU DERKEVIN

- * *Heinrich Böll* / HERIMANDINA
JIYANA KATHARINA BLUM/Roman

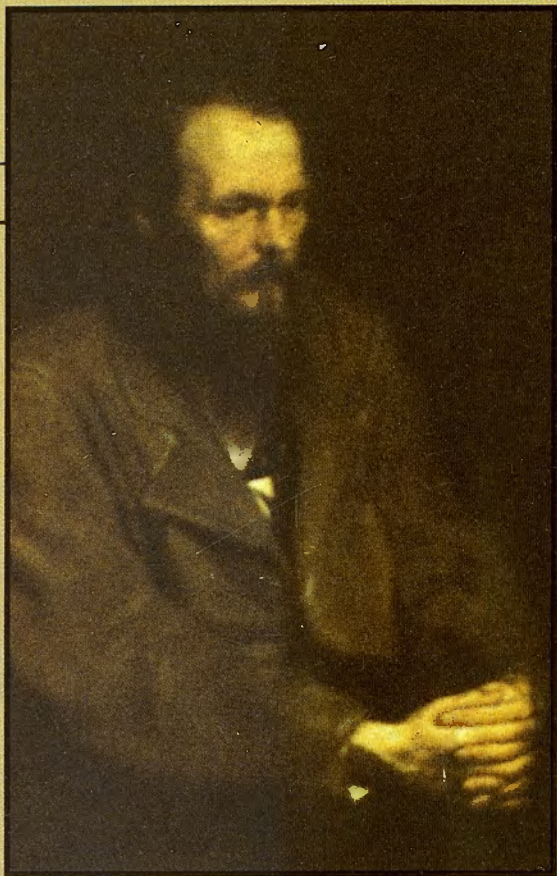
Adresa nû:

Wêşanên Welat

Box: 4123

141 04 Huddinge/Swêd

WÊŞANÊN WELAT

*Her meriv, li hemberî herkesî û ji hertiştî
berpirsiyar e.*

Dostoyevskî

